ALTERNATİF HABER DİLİ ARAYIŞLARI: BARIŞ GAZETECİLİĞİ VE HAK HABERCİLİĞİ PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİ HABERLERİ

Fatma Türkkol
141153208

DOKTORA TEZİ

İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
İletişim Bilimleri
Danışman: Prof. Dr. Gül Batuş

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Şubat, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Fatma TÜRKKOL "**Alternatif Haber Dili Arayışları: Barış Gazeteciliği ve Hak Haberciliği Perspektifinden Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Haberleri**" başlıklı tezi 26/02/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Psikoloji Dalında Doktora tezi **oy birliğiyle / ~~oy çokluğuyla~~, başarılı / ~~başarısız~~** olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof.Dr.Gül BATUŞ	.....
Üye	: Prof.Dr.Defne ÖZONUR	.....
Üye	: Doç.Dr.Gürdal ÜLGER	.....
Üye	:Doç.Dr.Selva ERSÖZ KARAKULAKOĞLU	.....
Üye	: Dr.Öğr.Üyesi Erman YÜCE	.....

Doç.Dr.Ahu TUNÇEL ÖNKAL

Enstitü Müdürü

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

26/02/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Fatma TÜRKKOL

TEŞEKKÜR

Yazım aşaması iki senede tamamlansa da bu çalışmanın temeli, eleştirel kuramlara, alternatif arayışlara dair okumaları öğrencilerinin hayatına yerleştiren lisans hocalarım tarafından atıldı. Her birinin ismini anamayacak olmanın hüznüyle birlikte bir ömür, onların araladıkları kapıları zorlayarak çalışmayı sürdüreceğimi ifade ederek başlamak isterim.

Bu çalışma için ise anmak istediğim ilk isim elbette kıymetli danışmanım Prof. Dr. Gül Batuş hocam. Bana inandığı, tereddüt etmeden birlikte çalışmayı kabul ettiği ve hep yanımda olduğu için teşekkür ederim. İzleme jürimde yer alan Prof. Dr. Defne Özonur ve Dr. Burcu Akkaya hocalarıma da bu süreçte birikimleri, eleştirileri ve yol göstericilikleriyle var oldukları için teşekkür ederim.

Doktora eğitimini iş hayatıyla aynı zamanda sürdürebilmemin mucizevi gücünü, derslerim, sınavlarım ve tüm çalışma tempomu her açıdan destekleyen kıymetli işverenim Hatice Özdemir Tülün'den; yetiştiremediğim zamanlarda işimi paylaşan ve en olmaz zamanlarımı ferahlatan arkadaşım Gökçe Özder'den; evim, okulum ve işim arasında on üç vasıta değiştirmemi dert edinip beni derse yetiştiren arkadaşım Reyhan Cerit Bala'dan; bitmeyen bir heyecanla okumalar yaptığım sınıf ve yol arkadaşım Duygu Furuncu'dan aldığımı hep hatırlayacağım.

En başından beri elini omzumdan hiç çekmeyen, bana bakılacak bambaşka pencereler açan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet Çiğdem'i; yorgunluğumu elimi tutarak alan kıymetli hocam Prof. Dr. Nilgün Abisel'i; yüreklendiren, sükûnetle yürümeyi öğreten kıymetli hocam Dr. Gürdal Hüdaoğlu'nu da daima minnetle anacağım.

Hepinize müteşekkirim.

Ve elbette;

Bu tezin hazırlanması sırasında verdiğim tüm emeği ve aslında içinde çoklukla mücadele barındıran eğitim hayatım için verdiğim emeği, yoluma dokunan beş kadına adıyorum: Annem, teyzem, kız kardeşim ve yeğenlerim Duru ile Leyla Deniz. Onlar her zaman hayatın irade, çalışkanlık, adalet ve merhamet kanadı oldular.

Fatma Türkkol
Şubat 2019

ÖZ

ALTERNATİF HABER DİLİ ARAYIŞLARI: BARIŞ GAZETECİLİĞİ VE HAK HABERCİLİĞİ PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİ HABERLERİ

Fatma Türkkol
Doktora Tezi
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
İletişim Bilimleri
Danışman: Prof. Dr. Gül Batuş
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu çalışmada anaakım medyanın ekonomi politik yapısını eleştiren, alternatif bir habercilik pratiğini ortaya koymak için yayın yaptıklarını belirten haber portallarının metinleri ile içinde bulundukları ekonomi politik yapıların izini taşıyan anaakım medyanın metinleri yan yana getirilmiştir. Böylece, konusu Suriyeli mülteciler olan haber metinleri üzerinden iki yapının metinleri karşılaştırılmış, anaakım medyanın içeriklerine karşı alternatif bir alanın kurulup kurulamadığı ortaya konmak istenmiştir. *Cumhuriyet, Sabah* ve *Sözcü* gazeteleri ile anaakım medyanın habercilik pratiği karşısında alternatif bir alan açmak için yayın yaptıklarını belirten *Bianet, Diken* ve *T24* haber portalları çalışmanın örneğini oluşturmaktadır.

Barış gazeteciliği ve hak haberciliği, haberin toplanma ve yazım pratiğinde temel değişiklikler yapılması gerekliliğine dair duyulan ihtiyacın sonucudur. Anaakım medyanın ekonomi politik ilişkileriyle şekillen, etik sınırlarını ve haber değeri kavramını buna göre belirleyen bir yapıya karşı, varoluşsal ve pratik bir karşı çıkıştır. Bu yaklaşımların uygulama alanındaki çıktısı, haber konusu olmaya değer görülmeyen hususlara odaklanabilen, haber kaynağını resmi makamlarla sınırlamayan, olayın bizzat muhataplarını önceleyen, tarafları ilan edip ayrıştırmayan, her türden çözüm önerisini dikkate alan, habere konu olan olayı tarihinden koparmayan ve ana odaklanmayan,

sayıları haberin kendisi haline getirmeyen bir haber metni olmalıdır. “Eleştirel Söylem Analizi” yönteminin kullanıldığı çalışmanın sonunda, anaakım medyada yer alan haber metinlerinin, resmi kurumların açıklamalarını temel alan, ırk, cinsiyet, inanç ve sınıf ayrımlarının görüldüğü, hedef gösteren, ayıran, tarafları ilan edip bu anlamsal yapıyı yayan bir anlatıya sahip olduğu görülmüştür. Bunun yanında alternatif habercilik yapmak idealiyle yayın yaptıklarını belirten haber portallarının, barış gazeteciliği ve hak haberciliği konusunda literatüre katkı sağlıyor olsalar da Suriyeli mülteciler hakkında, özellikle iç politikayı ilgilendiren konularda, politik kararlara muhalif olurken alternatif habercilik dillerinden uzaklaştıkları, anaakım medyanın habercilik diline yaklaştıkları görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Barış Gazeteciliği, Hak Haberciliği, Alternatif Medya, Suriyeli Mülteciler.

ABSTRACT

SEARCH OF ALTERNATIVE NEWS LANGUAGE: FROM PEACE JOURNALISM AND RIGHT JOURNALISM PERSPECTIVE SYRIAN REFUGEE NEWS IN TURKEY

Fatma Türkkol
Doctoral Thesis
Communication Sciences Major Science Branch
Communication Sciences
Advisor: Prof. Dr. Gül Batuş
Maltepe Univerity Institute of Social Sciences, 2019

In this study, the texts of Mainstream Media (MSM) which bear the marks of structures of political and economical system they are in, are juxtaposed with the texts of news portals which express their aim of broadcast as to criticize MSM and produce an alternative journalism. Thus, in order to manifest if an alternative area against MSM is achieved, these media structures are compared on the basis of news texts about Syrian Immigrants. Newspapers such as Cumhuriyet, Sabah and Sözcü are taken as samples of MSM while news portals Bianet, Diken and T24 are chosen as samples of alternative media.

Peace Journalism and Rights Journalism are consequents of neccesity of basic differences in ways of news collecting and writing in practice. They are existential and applied protests against a media structure whose moral limits and newsworthiness depend on current political and economical system. Output of the approaches above will be news texts are focused on subjects whose newsworthiness are denied by MSM with various sources farther than official authorities. Peace and Rights Journalism texts are also expected to consider every suggestions of solution on the event without declaring and/or discrimination of sides. On the other hand these texts will not focus on an event at a moment ignoring history of the event. In this study, critical discourse analysis is

used and concluded as following. In MSM news texts whose news sources were mostly official authorities, a discriminative language was observed over race, gender, religion and class. Beside of discriminative language, declaring, targeting and separation of sides are also observed in the MSM samples. In spite of contribution to the literature on Peace and Rights Journalism, in alternative media samples, the language of news was observed to get further from the alternative media language while get close to the MSM language especially in the texts on domestic politics about Syrian Immigrants.

Keywords: Peace Journalism, Rights Journalism, Alternative Media, Syrian Immigrants.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI……...……...…….ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI…….iii
TEŞEKKÜR……..…….iv
ÖZ…….v
ABSTRACT……...……...vii
TABLOLAR LİSTESİ…….xi
ŞEKİLLER LİSTESİ…….…….xiv
ÖZGEÇMİŞ……..….xiv
BÖLÜM 1. GİRİŞ……..……1
1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi…….…….1
1.2.Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları…….…….5
BÖLÜM 2. ALTERNATİF HABER DİLLERİ: BARIŞ GAZETECİLİĞİ VE HAK HABERCİLİĞİ…….9
2.1.Alternatif Medya……...…….9
2.1.1.Alternatif Medyaya Dair Temel Kuramlar……..12
2.1.2.Nesnel ve Öznel Toplumsal Yaklaşımlar…..……..…….18
2.1.3.Diyalektik Yaklaşım……...…….22
2.2. Alternatif Arayış İçinde Barış Gazeteciliği ve Hak Haberciliği…….24
2.2.1.Barış Gazeteciliği: Tanımı, Niteliği ve İlkeleri……...…….27
2.2.1.1.Barış Gazeteciliğine Karşı Eleştiriler ve Engeller……..…..……43
2.2.2.Hak Haberciliği: Tanımı ve Niteliği…….48
2.2.2.1.Hak haberciliğinin İlkeleri……...…….50
BÖLÜM 3. TÜRKİYE'DE MEDYA SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE DÖNÜŞÜMÜ…….52
3.1.Medyanın Ekonomi Politiği…….……52
3.2.Türkiye'de Medya Sektörünün Son 10 Yılı…….……..65
3.2.1.Anaakım Medya: Sahiplik Yapısı ve Politikalar…….……65
3.2.2.Alternatif Medyanın Türkiye'deki Durumu……76

BÖLÜM 4. BARIŞ GAZETECİLİĞİ VE HAK HABERCİLİĞİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE BASININDA SURİYELİ MÜLTECİLER: CUMHURİYET, SABAH, SÖZCÜ GAZETELERİ VE BİANET, DİKEN, T24 HABER PORTALLARI…….86
4.1.Mültecilik ve Türkiye'de Suriyeli Mülteciler ...……..…….86
4.1.1.Mültecilik: Kavram ve Bağlayıcı Metinler…….86
4.1.2.Suriye'deki Savaş ve Mültecilik……..…95
4.2.Anaakım Medya ve Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Haberleri (Ocak 2014 – Haziran 2018)…….….98
4.2.1.Çalışmaya Dâhil Edilen İnternet Siteleri ve Gazeteler…….98
4.2.2.Aylan Kurdi Hakkındaki Haberler……..…110
4.2.3."Kapıları Açarız" Söylemi Hakkındaki Haberler…..……..…122
4.2.4.Suriyeli Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkındaki Haberler…..….131
4.2.5.İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkındaki Haberler……..…….138
4.2.6.Suriye Konusunda Yapılan "Dörtlü Zirve" Hakkındaki Haberler…….144
4.2.7.Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkındaki Haberler……....152
4.2.8.Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkındaki Haberler……160
4.2.9.Türkiye'deki Mülteci Kampları Hakkındaki Haberler…..……..…171
4.2.10.Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarları Hakkındaki Haberler……185
4.2.11.Haber Kaynakları Açısından Suriyeli Mülteci Haberleri…….....205
BÖLÜM 5. SONUÇ……..…..208
KAYNAKÇA……...…220
SON NOTLAR……...…….239

TABLO DİZİNİ

Tablo 2.1: Teorik Yaklaşımın Konumlandırılması 12
Tablo 2.2: Egemen ve Alternatif Medyanın Niteliksel Karşılaştırması 16
Tablo 2.3: Alternatif Medyaya Dair Temel Kuramlar 18
Tablo 2.4: Barış Gazeteciliği İlkelerince Habercinin İzleği 41
Tablo 2.5: Savaş Yanlısı Gazetecilik ve Barış Gazeteciliği Karşılaştırması 47
Tablo 2.6: İnsan Hakları ve Haber İlişkisi 50
Tablo 3.1: Türkiye'de Medya Sektöründe Bulunan Büyük Sermayeler 66
Tablo 3.2: Türkiye'de 2017 Yılı Sonu Gazetelerin Genel Tiraj Sıralaması 74
Tablo 3.3: 1900'lü Yıllarda Türkiye'deki Muhalif Yayınlar 76
Tablo 3.4: 1980 Yılından Günümüze Türkiye'de Dikkat Çeken Muhalif Yayınlar 79
Tablo 4.1: Türkiye'de Geçici Koruma Statüsüyle Bulunan Suriyelilerin Sayısı 96
Tablo 4.2: Çalışmada Yer Verilen Metinler 98
Tablo 4.3: Çalışmaya Dâhil Edilen Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portalları 105
Tablo 4.4: Aylan Kurdi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler 110
Tablo 4.5: Aylan Kurdi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler 114
Tablo 4.6: Aylan Kurdi Hakkında Çıkan Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması 118
Tablo 4.7: "Kapıları Açarız" Söylemi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler 123
Tablo 4.8: "Kapıları Açarız" Söylemi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler 126
Tablo 4.9: "Kapıları Açarız" Söylemi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması 129
Tablo 4.10: Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkındaki Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler 131

Tablo 4.11: Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler..... 134
Tablo 4.12: Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları..... 136
Tablo 4.13: İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler..... 138
Tablo 4.14: İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler..... 140
Tablo 4.15: İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması..... 143
Tablo 4.16: Suriye Konusunda Yapılan Dörtlü Zirve Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler..... 144
Tablo 4.17: Suriye Konusunda Yapılan Dörtlü Zirve Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler..... 148
Tablo 4.18: Suriye Konusunda Yapılan Dörtlü Zirve Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları..... 151
Tablo 4.19: Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler..... 153
Tablo 4.20: Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler..... 155
Tablo 4.21: Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları..... 160
Tablo 4.22: Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler..... 162
Tablo 4.23: Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler..... 166
Tablo 4.24: Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması..... 171
Tablo 4.25: Mülteci Kampları Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler. 173
Tablo 4.26: Mülteci Kampları Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler..... 179

Tablo 4.27: Mülteci Kampları Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması 185
Tablo 4.28: Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarları Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler..... 187
Tablo 4.29: Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarları Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler..... 198
Tablo 4.30: Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarı Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması 204
Tablo 4.31: Habere Kaynaklık Eden Kişi/Merci..... 208

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Kapitalist Kitle İletişim Sistemi İle İdeal Alternatif Medya Sistemi……..23
Şekil 2.2: Şiddet Döngüsü ve Müdahalesi…….……..……...…….33
Şekil 2.3: Aktif Ve Pasif Barış Gazeteciliği…….…….……..36
Şekil 2.4: Barış Gazeteciliğinde Haber Üretimini Etkileyen Faktörler…….....…42
Şekil 4.1: Sabah Gazetesinin, 04.09.2015 Tarihli Haber Kupürü…….…112
Şekil 4.2: Sözcü Gazetesinin 13.09.2015 Tarihli Haber Kupürü…….….113
Şekil 4.3: Cumhuriyet Gazetesinin 03.09.2015 Tarihli Haber Kupürü…….....116
Şekil 4.4: Diken 04.09.2015 Tarihli Haber Kupürü…….…….117
Şekil 4.5: T24 07.09.2015 ve Diken 06.09.2015 Tarihli Haber Kupürleri……...118
Şekil 4.6: Sabah Gazetesinin 26.11.2016 Tarihli Haber Kupürü…….....124
Şekil 4.7: Sözcü Gazetesi 26.03.2016 Tarihli Haber Kupürü…….…..125
Şekil 4.8: T24 Haber Portalının 28.11.2016 Tarihli Haber Kupürü…….127
Şekil 4.9: Bianet Haber Portalı 04.04.2016 Tarihli Haber Kupürü……..…128
Şekil 4.10: Cumhuriyet Gazetesi 16.09.2015 Tarihli Haber Kupürü……...132
Şekil 4.11: T24 Haber Portalı 16.09.2015 Tarihli Haber Kupürü……135
Şekil 4.12: Cumhuriyet Gazetesi 08.04.2017 Tarihli Haber Kupürü…….....138
Şekil 4.13: Sözcü Gazetesi 08.04.2017 Tarihli Haber Kupürü…….……140
Şekil 4.14: T24 Haber Portalı 08.04.2017 Tarihli Haber Kupürü……....141
Şekil 4.15: Bianet Haber Portalı 10.04.2017 Tarihli Haber Kupürü……142
Şekil 4.16: Sabah Gazetesi 27.10.2018 Tarihli Haber Kupürü…….....146
Şekil 4.17: Cumhuriyet Gazetesi 27.10.2018 Tarihli Haber Kupürü……...147
Şekil 4.18: Diken Haber Portalı 19.10.2018 Tarihli Haber Kupürü…….…149
Şekil 4.19: Bianet Haber Portalı 27.10.2018 Tarihli Haber Kupürü……150
Şekil 4.20: Cumhuriyet Gazetesi 05.10.2016 Tarihli Haber Kupürü……...154
Şekil 4.21: Sözcü Gazetesi 07.01.2018 Tarihli Köşe Yazısı Kupürü……...154
Şekil 4.22: T24 Haber Portalı 08.03.2016 Tarihli Haber Kupürü……156
Şekil 4.23: Bianet Haber Portalı 02.03.2018 Tarihli Haber Kupürü……158
Şekil 4.24: T24 Haber Portalı 15.11.2016 Tarihli Haber Kupürü…….....158
Şekil 4.25: Sözcü Gazetesi 08.07.2016 Tarihli Haber Kupürü…….……162

Şekil 4.26: Cumhuriyet Gazetesi 24.07.2017 Tarihli Haber Kupürü……...…163
Şekil 4.27: Bianet Haber Portalı 19.06.2018 Tarihli Haber Kupürü……...….167
Şekil 4.28: Diken Haber Portalı 04.07.2016 Tarihli Haber Kupürü……..…168
Şekil 4.29: T24 Haber Portalı 10.07.2016 Tarihli Haber Kupürü……....169
Şekil 4.30: Sözcü Gazetesi 01.08.2014 Tarihli Haber Kupürü……....174
Şekil 4.31: Cumhuriyet Gazetesi 22.19.2018 Tarihli Haber Kupürü……...175
Şekil 4.32: Sözcü Gazetesi 05.04.2016 Tarihli Haber Kupürü……....176
Şekil 4.33: Sabah Gazetesi 31.03.2018 Tarihli Haber Kupürü……177
Şekil 4.34: Diken Haber Portalı 31.01.2016 Tarihli Haber Kupürü……..…180
Şekil 4.35: T24 Haber Portalı 18.01.2015 Tarihli Haber Kupürü……182
Şekil 4.36: Sözcü Gazetesi 07.12.2017 Tarihli Haber Kupürü…….……189
Şekil 4.37: Cumhuriyet Gazetesi 20.06.2018 Tarihli Haber Kupürü……...…190
Şekil 4.38: Sözcü Gazetesi 06.08.2016 Tarihli Haber Kupürü……....191
Şekil 4.39: Sabah Gazetesi 27.10.2015 Tarihli Haber Kupürü…….……....192
Şekil 4.40: Cumhuriyet Gazetesi 13.11.2014 Tarihli Köşe Yazısı Kupürü……..…195
Şekil 4.41: Bianet Haber Portalı 15.02.2017 Tarihli Haber Kupürü……....199
Şekil 4.42: Diken Haber Portalı 13.07.2018 Tarihli Haber Kupürü…….200
Şekil 4.43: T24 Haber Portalı 02.07.2018 Tarihli Haber Kupürü……201

ÖZGEÇMİŞ

Fatma Türkkol
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı*
Y.Ls.	2011	Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Ls.	2009	Yakın Doğu Üniversitesi, İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2019-…	: TRT Çocuk Dergisi Editörü
2016-2018	: Erdem Yayınları Kültür Kitapları Editörü
2016-...	: TRT Çocuk Dergisi Metin Yazarı (Aylık, dışarıdan yazı teslimi)
2016-...	: Lokma Dergisi Metin Yazarı (Aylık, dışarıdan yazı teslimi)
2014-2016	: Siyah Martı Reklam Ajansı Editör
2013-2014	: Portakal Ağacı Dergisi Editör
2011 – 2013	: Yakın Doğu Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Görevlisi
2011 – 2013	: Yakın Doğu Üniversite Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni
2009-2011	: Kıbrıs ON Haber Dergisi Muhabir
2008-2010	: TVNET Lefkoşa Muhabirliği
2006-2010	: Yeni Şafak Gazetesi Lefkoşa Muhabirliği

Alınan Burs ve Ödüller

Yıl	*Burs/Ödül*
2011	: YDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Enstitü ve Medya ve İletişim Çalışmaları Anabilim Dalı Birincilik Yüksek Lisans Derecesi
2009	: YDÜ İLEF Fakülte ve Bölüm Birincilik Lisans Mezuniyet Derecesi

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Türkkol, Fatma. 2018. Kendini Merak Eden Ağaç. Beyan Yayınları.

Türkkol, Fatma. 2015. "*Kıbrıs'ta Hat Sanatı ve Kıbrıslı Hattatlar*". Akademik Bakış Dergisi. Kasım-Aralık s.52

Türkkol, Fatma. 2016. *"Lobicilik ve İsviçre'nin Sözleşmeli Çocukları: Verdingkinder"*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. C.3 s.2 S.23-40. İstanbul

Türkkol, Fatma. 2013. "*Türk Filmlerinde Kıbrıs ve Kıbrıslı Türkler –Türkiye Kameralarında Kabul ve Red: Mazlum Türk ve Kıbrıslı"*. Sinecine Dergisi. Sayı 4/1 Bahar. s. 30-52 Dipnot Yayınları: Ankara

Türkkol, Fatma. 2012. "*Habercilikte İdeal Arayışı: Kıbrıs'ta Müzakere Haberlerinin Barış Gazeteciliği Açısından Değerlendirilmesi"*. Mukaddime Dergisi. Sayı 5. s. 89-120 Artuklu Üniversitesi Yayınları: Mardin

Türkkol, Fatma. 2011. "*Konya Kitapları Bibliyografyası (2004-2011)"*. Konya Medyası. s. 240-264 Selçuk Üniversitesi & Konya Ticaret Odası Yayınları: Konya

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Olten / İsviçre, 1981

Yabancı diller : Almanca (iyi)

e-posta : fatmaturkkol@gmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Barış gazeteciliği ve hak haberciliği, anaakım medyanın ayrıştırıcı, kışkırtıcı, ön yargıları besleyen habercilik pratiklerine ve diline karşı ortaya konan habercilik pratikleridir. Anaakım medyanın anlam yapısını dönüştürmek, alternatif bir alan açmak idealine sahiptir. Bu çalışma, Türkiye'de sözü edilen dönüştürücülük ve alternatiflik idealine sahip olduklarını ifade eden haber portalları ile anaakım gazetelerin metinlerini yan yana getirmektedir. Böylece, Suriyeli mülteciler hakkında çıkan haberler etrafında kurulan iki anlamsal yapının farklılıkları, benzerlikleri ve idealleri farklı olsa da hangi noktada benzerlikler taşıdıkları saptanarak, anaakım medyanın içeriklerine karşı alternatif bir alanın kurulup kurulamadığına bakılmak istenmiştir.

Anaakım medya ekonomi politik yapısının getirdiği çok taraflı ilişkiler ağı içinde hareket ederken aynı zamanda büyük bir sektör halini almıştır. Kontrol edilebilir durumu onu, yurttaşlara, onların lehine demokratik bir güç kazandırabilmekten çıkarmıştır. Bu yapısal dönüşümle birlikte azınlık veya alternatif sesler dışarıda bırakılmıştır. Görünmezleşmiş seslerin yeniden kendilerini ifade edebilmesi veya farklı fikirlerin dolaşıma girebileceği platformlardan biri alternatif medyadır. Kuramsal düzeydeki çalışmaların özellikle 1990'lı yılların başında belirginleştiği bu alan ekonomik, hiyerarşik, içeriksel ve üreticisinin aynı zamanda tüketici, tüketicisinin de aynı zamanda üretici olduğu bir yapıyı işaret etmektedir.

Bu türden bir ortamın yeni fikirleri, haber değeri atfedilmeyen olayları görünür kılabileceğine dair bir tartışma yürütülmektedir. Buna göre Fuchs, Sandowal, Downing ve O'Sullivan gibi bir medyanın alternatif olup olmadığının asgari düzeyde içeriklerini referans alarak saptanabileceğini savunan kuramcılardan ve Bailey, Cammaerts ve Carpantier gibi finansal, kurumsal düzenleyiciler, örgütsel yapı, uygulayıcılar, izleyici, içerik ve dağıtım açısından anaakım medyadan farklılaşmışlığını vurgulayarak alternatif medyayı "Topluluğa hizmet etme", "Anaakım medyaya alternatif olma", "Sivil

toplumun parçası olma", "Rizom" olarak konumlandırma yolunu seçen kuramcılardan söz etmek mümkün olmuştur.

Çalışmanın örneğini oluşturan çıktı, haber metinleridir. Haber ise tasarlanmış bir dünya anlatısıdır ve tercih edilmiş bir görüntü kesitidir. Konunun haber yapma açısından değerli oluşundan, kaynakların seçimine, yazımına kadar her aşamada egemen yapı, çerçeveleme işleminde aktif rol almaktadır. Anaakım medya kurumlarınca hazırlanan haber metinleri, bu kurumların ekonomi politik yapıları sebebiyle çerçeveleyen, tanımlayan, taraf ilan eden bir anlam haritası çizmektedir. Metin, okuyucuyu bu tanıma uymaya çağırmakta, onu kabullenmesi yolunda rol oynamaktadır. Okuyucu bir haber metnini aldığında zihinsel anlamlandırma süreci sadece ilgili metinle sınırlı kalmamakta, var olan önceki bilgilerle karşılaşmakta ve tümünü son haber metniyle birleştirmektedir. Metin hem sonraki anlamlandırma süreçleri için bir tasavvur kurarken hem de ilgili konu hakkındaki tanımlamayı yapmaktadır. Hangi konunun haber değeri taşıdığı, kimlerin habere kaynaklık edebileceği gibi seçimler de okuyucunun zihninde, bir sonraki anlamlandırma süreci için benzer çerçevelerin devamını sağlamaktadır. Dolayısı ile anaakım medya dışında kurulan haber metinlerinin oluşturduğu yeni, alternatif alan hem dikkat çekici hem de oldukça önemlidir. Alternatif medya, anaakım medyanın ekonomi politik yapısından başka bir yeri ve üretim sürecini işaret ettiğinden, aynı konu hakkındaki haberlerin anlamı alternatif medya ile birlikte değişecektir. Alternatif içerikler, anaakım medya içerikleri kadar hızla yayılmasa da bir etki alanı oluşturabileceklerdir. Okuyucunun zihninde yeni ve alternatif bir bilgi alanı açabilmek için bu türden haberlerin sürekliliğini sağlamak gerekmektedir.

Barış gazeteciliği 1970'li yıllarda Johan Galtung tarafından, haber dilinde değişimi işaret eden bir kavram olarak ortaya koyulmuştur. Süreçten kopmuş, ana odaklı, tarafları ikiye düşüren ve onları tanımlayan, ilk başlatanı sürekli işaret eden, olayın gerçek özneleri yerine yetkilileri haberin kaynağı olarak gören, tiraj kaygısıyla satışı arttıracak kelime ve cümleleri özellikle kullanan geleneksel yaklaşıma alternatif olacak bir pratik biçimini tarif etmektedir. Haberciler, konu karşısında o anı aktaran bir aracı olmaktan çok sürece hâkim, taraf ilan etmek yerine gerçek öznelerden durumu dinleyen ve hangi adımlar atılırsa sorunun çözülebileceğine dair anlatılarını görünür

kılacak yaratıcı bir yaklaşıma sahip olmalıdırlar. Sorunun bir çatışmaya dönüşmemesi için bilginin dolaşıma sokulduğu ve büyük sayılarda insanın arka plan bilgisini oluşturan haberlerin dili bu açıdan oldukça önemlidir.

Hak haberciliği ise Bağımsız İletişim Ağı (BİA) tarafından, 2000 yılında pratikler üzerinden geliştirilmiş bir kuramdır (Alankuş, 2013, s. 242). İnsan hakları ihlallerinin haber konusu yapılmasını ve temel haklar yanında, diğer hakların da izlenmesi gerektiği fikri olmak üzere iki temel yoldan hareket etmeyi gerektirmektedir. Bu sebeple sivil toplum örgütlerini de dâhil ederek, hak ihlallerini duyurmak, haklar konusunda bilgi vermek ve yol göstermek de insan hakları haberciliğinin çerçevesi içine girmektedir.

Her iki alternatif habercilik dili de sessizleşmiş kesimlerin haklarını, fikirlerini, sorunlara dair çözüm önerilerini ve gündeme gelmesini istedikleri konuları önceleyerek ve sözcük seçimlerini de içeren incelikli ve yaratıcı bir süreçle metin oluşturmayı hedeflemektedir.

Suriyeli mülteciler özelinde mültecilik, doğrudan savaş ve insan haklarıyla ilgili hususları kapsayan bir haber konusudur. Suriyeli mülteciler, 2011 yılından beri Türkiye'nin gündemindedir. Geçen bu yedi yıl içinde yedi milyon Suriyeli mülteci olmuş, tahminen 350 bin kişi hayatını kaybetmiş, 56 bin 900 kişi de kayıp olarak kaydedilmiştir. Savaş öncesi nüfusu 22 milyon olan Suriye, yedi yılın sonunda nüfusunun 5,6 milyonunun mülteci, 6,1 milyonunun da ülke içinde göç ettiği bir ülke olmuştur (BBC, 15.03.2018). Savaş ve IŞID gibi terör örgütlerinin zulmünden kaçan milyonlarca insan Türkiye sınırını geçmiş ve geçici koruma kapsamına girmiştir. TC İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 1 Kasım 2018 tarihi itibariyle Türkiye'de geçici koruma statüsüyle bulunan Suriyelilerin sayısı 3.591.714 olarak açıklanmıştır. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmeye başlamasıyla birlikte resmi makamlarca yapılan açıklamalar, mülteci kampları, Yunanistan'a geçmeye çalışan mülteciler, mülteciler için yapılan yardımların miktarı, mültecilerin doğum oranları ve Türkiye'nin ekonomisine etkileri başta olmak üzere pek çok habere konu olduğu görülmektedir. Haber metinlerinin tasarlanmış ve tercih edilmiş birer dünya anlatısı

olduğu hatırlayarak metinlere bakmak, Türkiye'de Suriyeli mültecilerin nasıl görüldüğünün yanıtına da ulaşmayı mümkün kılmaktadır. Geçen süre içinde anaakım medyanın haber metinlerinde, Suriyeli mültecilerin nasıl temsil edildiğine dair çalışmalar az da olsa görülmeye başlanmıştır. Ancak kendisini, anaakım medyanın habercilik pratikleri karşısında alternatif olarak gören haber kurumlarının haber metinlerine dair bir araştırma örneği bulunmamaktadır. Barış gazeteciliği ve hak haberciliği ise bu haber kurumları üzerinden kuramsal olarak yaygınlaşmakta ve pratikte de öncelendiği varsayılmaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde alternatif medya, barış gazeteciliği ve hak haberciliği kuramsal olarak ele alınmıştır. Bu konuda biriken literatüre dayalı olan bölümde, çalışmaya konu olan üç haber portalının temellendirilebilmesi için genel kuramsal düzlemin oluşturulması hedeflenmiştir.

İkinci bölümümün bir kısmını medyanın ekonomi politiği oluşturmaktadır. Medya kurumlarının büyük sermaye yapılarının birer parçası olmasıyla birlikte yaşanan değişim kuramsal olarak ortaya konmakta, bu temel üzerine de medyanın Türkiye özelindeki dönüşümüne değinilmektedir. Son 10 yılda anaakım ve alternatif medya açısından Türkiye'nin ne durumda olduğu da bu bölümde yer almaktadır.

Üçüncü bölüm haber çözümlemelerinin, uygulamalı araştırmanın yapıldığı ve anaakım medyanın haber metinleri ile alternatif habercilik yaptıklarını belirten haber portallarının haber metinlerinin karşılaştırıldığı kısımdır. Bölüm mültecilik ve mültecilikle ilgili olan bağlayıcı metinlerle başlamaktadır. Zira barış gazeteciliği de hak haberciliği de doğru tanımlama yapılması ilkesine sahiptir ve sözcüklerin hangi anlamlarıyla kullanıldığını saptayabilmek için de tanımları bilmek gerekmektedir. Çalışmaya dahil edilen üç haber portalının, alternatif medya kuramlarınca, alternatif medya olarak tanımlanıp tanımlanamayacağına dair değerlendirme de bu bölüm içinde yer almaktadır. Son olarak çalışmanın başında saptanan olay ve tartışma öbekleri tek tek başlıklar altına ele alınmakta, ilgili başlıklar altındaki haber metinleri analiz edilmektedir.

1.2.Araştırmanın Sınırlılıkları ve Varsayımları:

Bu çalışma için anaakım gazetelerden Sözcü, *Sabah* ve *Cumhuriyet* gazeteleri ile alternatif habercilik yaptığını belirten Bianet, *Diken* ve *T24* haber portallarında yayınlanan haber ve köşe yazıları barış gazeteciliği ve hak haberciliği kıstaslarıyla analiz edilmeye çalışılmıştır. Konu hakkında hem genel çevreyi temsil edecek hem de genel anlam bulutunu ortaya koyacak bir sınırlandırma yapmak gerekmiştir. Bu sebeple 5 olay ve 4 tartışma öbeği, Göç Araştırmaları Derneği ve Kurucu Üyesi Selin Altunkaynak, Mazlumder İstanbul Şubesi Göç Hukuku Uzmanı Avukat Halim Yılmaz ve Uluslararası Mülteci Hakları Derneği ile yüz yüze görüşmeler yapılarak saptanmıştır.

Olay ve tartışma öbeklerinin tüm gazete ve haber portallarında aynı veya yakın tarihlerde yayınlanmış olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca haber portalları bir olay için birden fazla haber yapıp gün içinde yayınlamak gibi teknik bir imkâna sahip olduklarından gazetelerin yalnızca basılı nüshalarına bakılmamış aynı zamanda internet sayfalarından da ilgili olay veya tartışmaya dair yayınları çalışmaya dâhil edilmiştir. Böylece teknik olarak bir kısım örneklemin dezavantajlı olması engellenmek istenmiştir.

Suriyeli mülteciler hakkında yapılan haberlerde birbirine bağlılık gözlemlenmektedir. Konusu mülteci kampları olan bir haberin sonuna, mültecilerin sağlık hakları veya güncel sayıları gibi farklı bir konu da dâhil edilmektedir. Bu durumda saptanan haberlerde temel konu dikkate alınmış ve ilgili olay veya tartışma öbeği altına yerleştirilmiştir. Bu metinlerin birincil konusu, ilgili başlığı direkt işaret etmektedir.

Haber ve köşe yazıları gazetelerin İstanbul Atatürk Kitaplığı'nda bulunan basılı nüsha arşivlerinden, yine gazetelerin ve haber portallarının internet sayfalarına haberin yüklenmesi sırasında verilen etiketler temel alınarak toplanmıştır. Çalışmaya dâhil edilen metinlerin zaman aralığı ise Ocak 2014 ile Haziran 2018'dir. 2011 yılından başlatılmamasının sebebi çalışmanın bir parçası olan *Diken* haber portalının 2014 yılında yayın hayatına başlamasıdır. Ancak diğer gazete ve portalların konu hakkında

bu tarihten önce yaptıkları yayınlardan ek örnekler de uygun yerlere yerleştirilmiş, yaklaşımları bir bütün halinde sunulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada Yer Verilen Tartışma Öbekleri:

1. "Suriyeli mültecilerin doğum oranları"

2. "Suriyeli mültecilere 'vatandaşlık verilmesi' yönündeki açıklamalar ve tartışmalar"

3. "Suriyeli mülteciler için yapılan kamplar"

4. "Suriyeli mülteci sayıları ve yapılan yardımların miktarları"

Çalışmada Yer Verilen Olaylar:

1. "Aylan Kurdi isimli çocuğun Yunanistan'a geçmeye çalışan ailesiyle birlikte boğularak can vermesi ve Bodrum sahilinde bulunması"

2. "İzmir'in Torbalı ilçesinde mültecilere yapılan linç girişimi ve çadırların yıkılması"

3. "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 'Kapıları açarız' söylemi"

4. "Mültecilerin Avrupa ülkelerine geçmek için Edirne'ye yürümeye başlaması"

5. Suriye konusunda Rusya, Almanya, Fransa ve Türkiye'nin yaptığı "Dörtlü zirve"

Toplamda 54'ü köşe yazısı olmak üzere 613 metin çalışmada yer almaktadır. Bu metinler Van Dijk'in, metinleri mikro ve makro yapılarına ayrıştırarak okuduğu eleştirel söylem analizi yöntemi ile ele alınmaktadır.

Bu çözümleme yöntemi hakkında şu temel noktaları söylemek mümkündür. Dijk'e göre (2015, s. 361-317) iktidar ve söylem arasında bir ilişki bulunmakta, iktidar söylemde kurulmakta, dolaylı olarak insanların zihinleri yoluyla işlemeye devam etmektedir. Dijk, inançların formüle edilmesi, belli kalıpların oluşturulması, alternatif düşüncelerin dışlanarak tek bir fikrin işaret edilmesi, insanların günlük yaşam pratikleri arasında karşılaşmadıkları şeyler hakkında belli fikirleri benimsemesinde kitle iletişim araçlarının önemli bir işlev üstlendiğini belirtmektedir. Bu sebeple haber değeri kriterlerinin belirlenmesi, haber kaynaklarının seçilmesi, başlık ve spotlar ile bunlarda kullanılan sözcüklerin anlamsal yapısı eleştirel çözümlemenin odaklandığı noktalar

olmaktadır. Çözümlemedeki ilk öncelik (Dijk, 2009, s. 3-9) anlam ve anlamda da yerel ve küresel tutarlılığın ilk basamaktır. Metin içinde ve metnin çevresindeki önermelerin birbirini nasıl desteklediğine, sebep ve sonuç ilişkisine bakarak metnin nasıl örüldüğüne ve imalara bakmak gerekmektedir. Genelde metni oluşturan olay verilmekte ancak onunla ilgili bilgi ima edilmektedir. Sözcükler ve cümleler "arka plan" bilgisine göndermeler yapmaktadır. Böylece söylenmemiş olanlar, imalarla işaret edilen arka plan bilgisi üzerinden söylenmektedir. Dijk'in örneğinde olduğu gibi bir azınlık veya mülteci haberinde "yasa dışı" kelimesinin "yasayı ihlal etme" dışında bir anlama gelmesi de bununla ilişkilidir. Haber metinleri genel olarak başlık, manşet, olay, bağlam, tarihçe, sözel tepkiler ve yorumlardan oluşmaktadır. Yani haber kendi içinde bir önemlilik hiyerarşisine sahiptir. Böylece metin kendiliğinden önemli kısımlarını göstermektedir. Bunlardan yola çıkarak çalışmaya dahil edilen metinler başlıkları, haber kaynakları, kelime kullanım sıklıkları gibi özel bölümlere ayrılarak incelenmiştir.

Anaakım medya kurumlarından 3 gazetenin ve alternatif habercilik yapmak idealinde olduklarını belirterek var oluşlarını açıklayan 3 haber portalının, aynı konu hakkında yazılmış haber metinlerini yan yana getiren bu çalışmanın hipotezleri şunlardır:

- ***1.Hipotez:*** "Anaakım medyada yer alan haber metinleri, resmi kurumların açıklamalarını temel alan, ırk, cinsiyet, inanç ve sınıf ayrımlarının görüldüğü, hedef gösteren, ayıran, tarafları ilan edip bu anlamsal yapıyı yayan bir anlatıya sahiptir."

- ***2. Hipotez:*** "Alternatif habercilik yapmak idealiyle yayın yaptıklarını belirten haber portalları, alternatif haber dillerinden, barış gazeteciliği ve hak haberciliği konusunda literatüre katkı sağlıyor olsalar da Suriyeli mülteciler hakkındaki haberleriyle bu yaklaşımı pratiğe dökememekte, hükümet politikalarına muhalif olurken alternatif habercilik dillerinden uzaklaşmakta, anaakım medyanın habercilik diline yaklaşmaktadırlar."

- ***3. Hipotez:*** "Alternatif habercilik yapmak için yola çıkan haber portalları, barış gazeteciliği ve hak haberciliği ilkelerine göre haber yazmayı savunsalar da bu yaklaşımları kendi içlerinde olağanlaşmış bir pratik haline dönüştürememişlerdir."

BÖLÜM 2. ALTERNATİF HABER DİLLERİ: BARIŞ GAZETECİLİĞİ VE HAK HABERCİLİĞİ

Bu bölüm alternatif habercilik dillerinden olan barış gazeteciliği ve hak haberciliğine odaklanmaktadır. Bu sebeple alternatif medyanın kuramları, farklı kuramcıların yaklaşımları ile barış gazeteciliğinin tanımı, teorik yaklaşımlar ve pratik çıktıları, hak haberciliğinin tanımı ve ilkeleri hakkında literatüre dayalı bir çerçeve çizilmektedir.

2.1. Alternatif Medya

Alternatif medya hakkındaki yaklaşımlar, kendi içlerinde farklılıklar taşımakla birlikte temelde üç ana boyuta vurgu yapmaktadır (Birsen, 2011, s. 21-25). Örgütlenme, ekonomik yapı ve içerik şeklinde sıralanan bu üç boyut, bir medyanın alternatif olarak kabul edilmesinde ilk dikkat edilen noktalar olmaktadır. Anaakım medya, hiyerarşik ve dikey örgütlenme yapısına sahiptir. Aynı zamanda pek çoğu bir tekel grubu içinde yer almaktadır. Alternatif medyada ise organize olma biçimi yataydır. İlişkiler ise hiyerarşik değil, kolektiftir. Böylece katılımcı ilişkiler içinde, muhalif veya olaya başka taraflarından bakabilen içerikler oluşabilmektedir. İçerikler, baskı altındaki grupların söylemlerini görünür kılacak, sağlıklı bir kamusal alan oluşturma ortamı kuracak şekilde hazırlanmaktadır.

Navaro'ya göre alternatif medya (2010, s. 676-679), haber kaynaklarının seçimi ve içeriğin oluşturulmasında anaakım medyadan farklı bir yol izlemesiyle ayrılmaktadır. Sorgulayan ve çözüm önerisi sunan fikirlere yer vermekte, görünmezleştirilmiş olan gruplara, söylemlerini ortaya koyma imkânı sağlamaktadır. Dolayısıyla yeni fikirlerin de dolaşıma sokulmasına olanak vermektedir. Böylece gerçek bir kamusal alanın oluşmasına katkıda bulunmuş olmaktadır.

Küresel ve tecimsel özelliklere sahip anaakım medya kurumlarının, ekonomi politik yapılarının etkileriyle içerik üretmeleri başta olmak üzere, demokrasi, kamusal

alan gibi konularda yürütülen tartışmalar, alternatif medya üzerine yapılan çalışmaların itici gücü olmuştur. 1990'lı yıllarda artan sosyal aktivizm, iletişim alanında yaşanan teknolojik gelişme, Batı tipi demokrasinin söylem ve pratiği arasında görülebilen dengesizlik, piyasaya göre hareket etme refleksi de alternatif medyaya olan eğilimin sebeplerinden sayılmaktadır (Binark, 2010, s. 197). Alternatif medya, toplumsal kodlar veya baskı grupları sebebiyle ötekileştirilmiş, sessizleştirilmiş olanlara yer vermesiyle dikkat çekmektedir. İçerikteki bu özgünlüğü yakalamak için de sahiplik yapısı, çalışma ilkeleriyle geleneksel anlayışı terk etmektedir.

Alternatif medya çalışmalarındaki önemli sorulardan biri, "alternatif" sözcüğünün, yalnızca anaakım medya pratiğine karşı bir alternatif hareket mi yoksa medya aracılığı ile kurulmaya çalışılan her türden egemenlik girişimine karşı bir alternatiflik mi olduğudur (Downing, 2001, s. 88). Bunun yanında özellikle kapitalist ekonomik ve kültürel yaygınlığa karşı bir hareket olarak muhalif sol görüşler tarafından mı yapılabilmekte, yoksa sağ, baskıcı grupların medya çalışmalarını da kapsamakta mıdır sorusu da önemli bir yerde durmaktadır. Downing, egemen politik tavra karşı koyan, radikal bir medya hareketi olarak tanımladığı alternatif medyanın bir başkaldırı yaptığını savunmaktadır. Alternatif medyada hazırlanan haber içerikleri statüko ile mücadele etmektedir. İçerikler egemen sınıfın yapıp ettiklerini sorgularken, toplumu özgürleşme yolunda dönüştürücü etkiye de sahiptir.

Atkinson (2015, s. 46) alternatif medyanın, sermaye gruplarından bağımsız, izleyicileri arasındaki yatay bağlantıyı destekleyici bir yapıyı işaret ettiğini belirtmektedir. İzleyicilerin, anaakım medya mesajları yanında aldığı bu alternatif sesler arasında bir sorgulama aşamasına geçmesi hedeflenmektedir. İzleyiciler açısından konuya bakıldığında, anaakım medya ürünlerinden farklı olarak karşılaştıkları mesajlar alternatiftir.

Alternatif medyanın kavram olarak tanımlanması konusunda, birbiri yerine kullanılan pek çok ifade olduğu görülmektedir. "Açık yayıncılık", "yurttaş medyası", "katılımcı medya", "bağımsız medya", "radikal medya", "muhalif medya" gibi kavramların tümü birbirinin yerine geçer şekilde ve aynı şeyi ifadeler kabulüyle

kullanılmaktadır. Bu ifadeler temelde eşitsizliğe ve ayrımcılığa uğrayanların "başka bir dünya arayışı"nı temsil etmektedir. Ancak bu türden bir yapıdan ve aynı zamanda anaakım medya yapılarından da farklı, ikisinin arasında yer alan ara "renk"ler de bulunmaktadır (Alankuş, 2008, s. 121). "Öteki medya" olarak adlandırılan bu yapının motivasyon kaynağı, başka bir demokrasi anlayışıdır. Alternatif medya, karşıt kamular, toplumsal hareketler, muhalif söylemlerden ayrı düşünülemez. Günlük hayatın eşitsiz ilişkilerine vurgu yapan ve bu türden ilişkileri gün yüzüne çıkartan içeriklerin üretilmesi ve dolaşıma sokulmasıyla birlikte politik tartışmalar ve sorgulama alanları artacak, demokrasinin alanı da genişleyecektir.

Alternatif olmak da sadece içeriğin farklılığı ile değil, üretim süreçlerinin de farklı olmasıyla ilgilidir. Bunun için alternatif medyada dikkat edilen temeller, örgütlenmede yatay bir yapılanma ve ekonomik bağımsızlık olmaktadır (Navaro, 2010, s. 765-679). Üretilen içeriğin yayılması ve ulaştırılması da oldukça önemlidir. Zira "seslerini duyuramayan"ların söylemlerini görünür kılmak gibi bir amaca sahiptir.

"Alternatif" kelimesi yerine, "radikal" kelimesinin kullanılması da tanımlamayı zorlaştırmaktadır (Atton, 2001). Devrimci bir içeriği çağrıştıran radikal kelimesi yerine alternatif kelimesini kullanmak, tanımın kapsayıcılığını arttıracaktır. Bunun yanında fanzin gibi küçük boyutlu içerikleri de içine dâhil edebilir düzeydedir. Zira önemli olan toplumsal değişimin desteklenmesi, dönüşümün ideal olarak benimsenmesidir. Alternatif medya, anaakım medya dışındaki eleştirel alanı işaret etmesi bakımından kullanışlı bir kavram olarak kabul edilebilir. Ancak kendi içindeki kuramsal tartışmalar ve farklı çelişkiler üzerinden tanımlama çabaları devam etmektedir. Kuşkusuz bu belirsizlik, kapitalist bir sistem içinde alan açmaya çalışan bir söylemin, kapitalist sistemi eleştirmek için var olmaya çalışması sırasında kendine nasıl yer açabileceği ile ilgilidir. Bailey ve Fuchs, Sandoval tarafından geliştirilen kuramlar ise alternatif medya konusunda, çerçevesi ve tartışmaları belli bir kavram öbeği sunmaktadır.

2.1.1.Alternatif Medyaya Dair Temel Kuramlar

Alternatif medya hakkındaki farklı yaklaşımlar ve süren tartışmalar sonunda pek çok sınıflandırmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bir kısmı, alternatif medyanın

finansal kaynaklarına, programlarına odaklanırken diğer bir taraf da içeriğini ve demokratik alana katkısını ön plana çıkartmaktadır. Bailey, Cammaerts ve Carpentier'in kuramsallaştırma çalışması, tüm bu farklı yaklaşımları dört ana grupta toplayarak konumlandırmıştır (Bailey, Cammaerts ve Carpantier, 2007, s. 7-30).

Tablo 2.1: Teorik Yaklaşımların Konumlandırılması

	Medya Temelli Yaklaşım	**Toplum Temelli Yaklaşım**
Özerk Kimlik	Topluluğa Hizmet Etme	Sivil Toplumun Parçası Olma
"Öteki"ye Göre Kimlik	Anaakım Medyaya Alternatif	Rizom

Kaynak: Bailey, Olga Guedes. Bart Cammaerts, Nico Carpentier. (2015). Alternatif Medyayı Anlamak**.** Çev. Ç.Öztürk. İtanbul: Kafka Yayınları. s. 31

Topluluğa[1] Hizmet Etme:

Alternatif medyanın özgürleşme yolunu açan, ilerlemeye yönelten potansiyeli ile hazırlanan mesajların geniş bir kesime ulaşması gerekmektedir. Bu şeklide toplumsal bir değişim gerçekleşebilecektir. Kapitalist sistem içindeki medya kurumlarının sembolik gücü de zayıflayacaktır. İzleyicinin de katıldığı bu süreç toplumsal dönüşümün kendisidir. Üretim sürecinde içeriğe ve ayrıca karar verme süreçlerine katılım sağlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre içeriğin katılımcı bir yapı içinde hazırlanması, alternatif medyanın çekirdeğini oluşturmaktadır. Gündelik hayata dair pek çok konu hakkında etkin rol alabilen sıradan insanlar, iletişim haklarını kullanabilmekte, söz sahibi olarak güçlenmekte ve anaakım medyanın gücünü zayıflatıcı etkiyi gösterebilmektedirler.

Bu yaklaşımda önemli olan "topluluk" kavramıdır (Sandoval ve Fuchs, 2017, s. 9-15). Alternatif medyanın topluluk için yürüteceği yayıncılık hizmeti söz konusu olduğunda, ortak bir amaçtan ve fikirden söz edilmektedir. Yayıncı ve topluluk ilişkisi gelişmiştir. Anaakım medya yaklaşımında olduğu gibi gündem maddeleri profesyonellerce belirlenmemekte, kapitalist ilişkiler ağı içinde de belirginleşmemektedir. Amaç izleyicilerin, topluluğun beklentilerine ve söylemlerini görünür kılmaya yönelik içeriklerin oluşturulması ve yayılmasıdır. Böylece tek taraflı iletişim süreci kırılmış, izleyiciler de izleyici olarak sınıflandırılmaktan çıkmış, grup

ilişkileri sağlanmış olacaktır. Alternatif medya üzerine yapılan çalışmaların bir kısmı, katılımcılığın olumlu yanlarını kabul etmekle birlikte kamusal alanın parçalanmasına, katılımın karlılığı arttırmak ya da baskıcı politik hedefler için kullanılabileceğine ve zaman içinde dışlayıcı bir pratiğe dönüşebileceğine dikkat çekmektedirler. Bunlar kısaca şöyle açıklanabilir.

Katılımcı yaklaşım küçük grupların oluşturduğu parçalı bir kamusal alan oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu küçük gruplar da genel olarak marjinal söylemlere sahip olabilmektedir. Örgütlenme biçimleri profesyonel olmadığından maddi kaynak sıkıntıları bulunmaktadır. Bu sıkıntı da söylemlerini geniş bir alana yaymaları önündeki engellerdendir ki kapitalist sistem içinde farkındalık oluşturmak amacı taşıyan alternatif medyanın görünür olması gerekmektedir. Görünür olmayan, profesyonel örgütlenme biçimini de reddeden alternatif medyanın söylemi küçük, diğerlerinden ayrılmış bir parçada, marjinal bir yaklaşım olarak kalabilecektir (Comedia, 1984, s. 96-101'den aktaran Taylan, 2012, s. 43).

Ayrıca bu düşünceye göre kolektif örgütlenme zaman kaybına yol açmaktadır. Alternatif medyanın, bu durumdan çıkabilmesi, hedeflerine erişebilmesi için kapitalist sistemin getirilerini, amaçları doğrultusunda kullanmaya başlaması dezavantajlardan kurtulmayı sağlayacaktır. Devlet ve sermaye yapılarından bağımsız hareket etme hedefi ortada olmakla birlikte, kapitalist sistem içinde bu yapıdan tümüyle bağımsız bir hareket alanı mümkün görünmemektedir. Bu durumda görünürlük kazanmanın yolu içeriklerin daha da radikalleşmesi ve marjinal bir hale gelmesi gibi görülmeye başlanmaktadır. İçeriklerle birlikte, destekleyici kitleler de parçalara bölünmektedir. Sonuçta alternatif medya, barındırdığı güçlü söylem üretim potansiyeline rağmen, anaakım medya karşısında, toplumsal dönüştürücülük gücünü iyice yitirecektir. Bunu aşabilmek, katılımcı bir örgütlenme içinde, her alıcının geri dönüşünü dikkate alarak, müzakereye müsait bir ortam oluşturmak, üretilen mesajları alan kitleyi de aynı zamanda üretici haline getirmekle mümkün olabilir. Müzakere süreci sonunda, parçalı kamusal alanlar arasındaki bağ kurulmaya başlanacaktır (Sandoval, Fuchs, 2017, s. 9-15).

Katılımcı yaklaşımın eleştirildiği noktalardan biri de ekonomik bağımsızlık halinin zorluğu ile ilgilidir. İçerik üretimi ve dağıtımı için gerekli olan maddi giderleri azaltmak zorundaki alternatif medya, maliyeti düşürmek için emeğin karşılığını verememekte, izleyiciye ulaşma zorluğunu sürekli olarak yaşamaktadır. Eleştirel yaklaşım bu noktada internetin kolay ulaşılabilen ve yayma gücüne sahip oluşuna da açıklık getirmektedir. İnternetin büyük bir avantaj olduğu yadsınamaz ancak dolaşıma sokulan her içerik tüketilmez. Mesajların bazıları karşılık bulur. Anaakım medyadaki gibi üreten ve tüketen arasındaki farklılık belirginleşmektedir. Kaldı ki anaakım medyanın internet versiyonları, finansal destekleri itibarıyla internet ortamında da daha görünür olmaktadır. Kısacası, üretici ve tüketici aynı kılındığında, özgürleşimci bir medya sistemi için gerekli şart oluşmuş sayılmamaktadır. Aynı zamanda alternatif sesin yayılması da gerekmektedir. Bunun yanında katılımcı yaklaşıma getirilen eleştiri noktalarından biri de katılımın, baskıcı bir politik yapı için de kullanılabilir olduğudur. Faşizan eğilimli gruplar, radikal dini, politik oluşumlar da katılımcı bir yaklaşımla kamusal bir alan oluşturabilmektedir. Özgürleştirici etkilerin ise yalnızca medyanın biçimsel yapısının değişimiyle gerçekleşmeyeceği açıktır. İçerik de biçimle birlikte önem arz etmektedir.

Üstelik bu içeriklerin de yalnızca politik olması gerekmemektedir. Yeni reklam modellerine göre izleyiciler de katılımcı oldukları ortamlarda reklamların parçası olmakta, mesajlara ulaşımı belli arama motorları üzerinden sağlarlarken aynı zamanda reklam gelirlerini de arttırmaktadırlar. Katılımcı pratiğin, kapitalist ekonomiyi destekleyen bir mekanizmaya dönüşme ihtimali göz ardı edilmemelidir. Alternatif medya katılımcı yapısı ve internetin imkânlarıyla yurttaşlara ifade imkânı veriyor olabilir ancak ortaya konan söylemin etkisi yayılma hızı ve oranı ile yakından ilişkilidir. Katılımcı yaklaşımı, alternatif medyanın belirleyici krateri olarak kabul etmek muhalif medyayı, alternatif grubu dışında bırakmak anlamına gelmektedir (Sandoval ve Fuchs, 2017, s. 16). Muhalif bir yayın çizgisine sahip, anaakım medya tarafından üretilen içeriklere karşı üretim yapan ancak yapısal olarak katılımcı sürece sahip olamayan medya, tanımın dışında kalmaktadır.

Anaakım Medyaya Alternatif Olmak:

Alternatif medyayı, anaakım medyaya göre tanımlamak ikinci kuramsallaştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre alternatif medya, anaakım medyaya karşı var olmuştur. Böylece alternatif medya tartışmalarına ideoloji, tahakküm, hegemonya gibi kavramlar da eklenmiştir (Bailey, 2007, 18-19) ki mücadele alanı da bu kavramların etrafında şekillenmektedir. Anaakım medyada temsil edilmeyen veya yanlış temsil edilenler, gündeme sadece bir tarafıyla gelen ya da hiç yer bulamayan fikirler, alternatif medyada yer bulabilmektedir. Bu açıdan alternatif medya, anaakım medyanın "alternatif"i olarak görülmektedir. Alternatif medyanın niteliksel özellikleri şöyle sıralanabilir.

- *Finansal Açıdan:* Devlet ve ticari kurumların imkânlarını ve reklam gelirlerini kullanmamak.
- *Kurumsal Düzenleyiciler Açısından:* Devlet ve ticari kurumların denetleyiciliğini kabul etmemek ve bağımsız kurumlarca denetime onay vermek. Kendine ait kurallar geliştirip bu kurallara uymak.
- *Örgütsel Yapı Açısından:* Yatay örgüt yapısını seçmek. Katılıma elverişli bir ortam oluşturmak.
- *Uygulayıcılar Açısından:* Profesyonel içerik üreticilerinden uzak kalmak. Gönüllülük esasını uygulamak, erişim, katılım ve içerik üretimini izleyicilere açmak.
- *İçerik Açısından:* Anaakım medyadaki temsillerin eksik veya yanlışlarına karşı içerik oluşturmak. Mesajlar aracılığı ile toplumsal dönüşüme katkıda bulunmak.
- *İzleyici Açısından:* Üretimin ve organizenin izleyicilere açıldığı, her izleyicinin aynı zamanda üretici olabildiği bir süreci sağlamak.
- *Dağıtım Açısından:* Kaynakların elverdiği ölçüde bölgesel, ulusal veya uluslar arası alanı hedeflemek.

Bunun yanında alternatif ve anaakım medyanın niteliksel karşılaştırması, Tablo 2'de olduğu şekilde de yapılmaktadır:

Tablo 2.2: Anaakım ve Alternatif Medyanın Niteliksel Karşılaştırması

Anaakım Medyanın Nitelikleri	Alternatif Medyanın Nitelikleri
* Kurum yapısı büyük ölçeklidir. Tek yönlü mesaj gönderimini, homojen kabul ettiği izler kitle için yapmaktadır. * Devlet veya ticari bir kuruma bağlı olarak yayın yapmaktadır. * Hiyerarşik bir örgütlenme yapısı içinde profesyonellerce yürütülmektedir. * Egemen söylemi üreterek yeniden dolaşıma sokmaktadır.	* Kurum yapısı küçük ölçeklidir. Yayınlarında dezavantajlı gruplara yönelmiştir. * Devletten ve piyasadan organik ve ekonomik olarak bağımsızdır. * Yatay örgütlenme yapısıyla, katılıma imkân vermektedir. * Egemen söylemden uzak ve ona muhaliftir.

Kaynak: Bailey, Olga Guedes. (2007). Understanding Alternative Media. New York: Open Univerity Press. s. 10

Buna göre anaakım medya kurumları ve bu kurumların pratiklerine karşı alternatif olma konumunu benimseyen medya, alternatif olmanın temeline örgütlenme ve içerik düzeyindeki değişiklikleri koymaktadır. Önemli olan bir tarafın ticari kaygılarla gündem belirleyerek içerik üretmesine karşı bir duruşu sağlayabilmektir. Anaakım medya, topluma verdiği mesajlarla, siyasi ve ticari sistemin devamını sağlayacak istikrarlı bir zemine hizmet edilmektedir.

Sivil Toplumun Parçası Olmak:

Üçüncü kuramsallaştırma, alternatif medyayı sivil toplumla bağlantılı olarak ele almaktadır. Alternatif medya devletten ve piyasadan bağımsız yapısıyla, sivil toplumun bir parçasıdır. Topluluklar, belirsiz sınırlara sahip kurumsallaşmamış gruplardır. Sivil toplumun yapısı ise sınırları belli, kurumsal ve organize bir yapıdır. Alternatif medya kuramcıları bu noktada Gramsci'nin sivil toplum tanımını hatırlatmaktadırlar. Ona göre sivil toplum, piyasa ve devletle ilişkili olsa da onlardan bağımsızdır. Temel olarak hegemonik yapının karşısındadır. Piyasa ve devletin ise hegemonik yaklaşması olasıdır. Muhalefet etme alanını, devlet ve piyasanın dışında kalarak dokunulmaz kılan sivil toplum, alternatif politik ve ekonomik yaklaşımların geliştirilebileceği bir yer olarak ortaya konmaktadır (Bailey, 2007, s. 23-24).

Rizom:

Rizom ise dördüncü ve son kuramsal yaklaşımdır. Buna göre yayılan mesajın, bilginin gönderilmesi ve alınıp yorumlanması, dolaylı veya doğrudan iletişim

süreçlerinde çeşitliliği öngörmektedir. Bu da sürecin, hiyerarşi ve doğrudanlığı barındırmadığı düşünsel ve eylem içeren bir hal alması anlamına gelmektedir. Merkezi ve bütün olma fikrine karşı ayrımları ve katmanları oluşturabilmeye imkan veren bir yapı kast edilmektedir. Ortada belirsiz ve potansiyel olabilecek noktalar bulunurken, bunları denetleyecek bir merkezi yer de bulunmamaktadır. Merkezi denetim noktası olmayan, potansiyel kanallar iletişim sürecini başlattığında, bütün noktalarda yeniden sonsuz sayıda potansiyel ortaya çıkmakta, diğer kanallarla bağlanmakta, her kanal da sonsuz potansiyeli yeniden ortaya çıkartmaktadır. Bailey'e göre (2007, s. 27) bu yaklaşım alternatif medya için düşünüldüğünde üç temel ayak belirginleşmektedir.

-Alternatif medyanın sivil toplum yanında üstlendiği rol.

-Alternatif medyanın önceden planlanmayan, kestirilemeyen, değişken yapısı.

-Piyasa ve devlet ile karşılıklı bağlarının varlığı.

Rizom yaklaşımı, sivil toplumla bağlantılı olan hareketlerde alternatif medyanın önemli bir rol üstlenebileceğini belirtmektedir. Alternatif medya, rizom bağlantılar kurulurken, bulunduğu yeri koruyarak, diğer ağlara katılmayı olanaklı sağlayacak bir kurumsal yapıya sahiptir (Bailey, 2007, s. 20-28).

Böyle yaklaşıldığında yerel ve küresel olan arasında, alternatif medyanın üstlendiği misyon, birbirleriyle nasıl temas noktası bulacaklarına dair yeni kanalları işaret edebilmesidir. Farklı konularda mücadelelerini sürdüren grupların birbirlerine temas edebileceği, işbirliği yapabileceği, birlikte hareket edebilecekleri alan, alternatif medya olmaktadır. Tesadüfen etkileşim özelliği, ilgili olay yaşanırken özel olarak kurulmuş medya organlarının ortaya çıkmasını, daha sonra da sessizce ortadan kaybolmalarını veya başka bir gündemle dönüşmelerini beraberinde getirmektedir. Rizom yaklaşımı ile alternatif medya, sivil toplum örgütleri ile işbirliği içine girmekte, böylece farklı alanlarda ve gündemlerle verilen demokrasi mücadeleleri de birbirleri ile etkileşime girmiş olmaktadır.

Bailey, Commaerts ve Carpentier kuramı karşılaştırmalı ve özet bir şekilde sunmak için aşağıdaki şekilde tablolaştırmıştır.

Tablo 2.3: Alternatif Medyaya Dair Temel Kuramlar

	Topluluğa Hizmet Etmek	**Anaakım Medyaya Alternatif**	**Sivil Toplumla İlişkisi**	**Rizom**
Alternatif Medyanın Önemi	-Topluluğun muteber kılınması ve güçlendirilmesi. -Takipçi kitleyi, topluluk içinde konumlandırmak. -Topluluğun erişimini ve katılımını sağlamak. -Topluluğu ilgilendiren konuların tartışılması. -Yanlış temsil edilenlere yeni bir yol açmak.	-Başka bir yolun varlığını gösterir. -Yatay yapılan mümkün olduğunu gösterir. -Karşı söylemler geliştirir. -Toplumsal seslerin çeşitliliğini ortaya koyar. -Çeşitli formları denemeye alan açar.	-Hem sivil toplumun parçasıdır hem de demokrasi için önemlidir. -Medyanın demokratikleşmesine katkı sağlar. -Kamusal alanda temsil edilme imkanı verir.	-Farklı tarz ve hareketlerden gelenlerin buluştuğu noktadır. -Farklı demokratik mücadeleleri birleştirerek demokrasiyi derinleştirir. -Diğer medya kurumlarının keskinliğini sorgular ve onların yapılarını bozar. -Ele geçirilemez ve bağımsızlığı garanti altındadır.
Alternatif Medyaya Tehdit	-Topluluğa bağımlılık. -Toplumu iki yönlü iletişime çekmenin zorluğu. -İki yönlü iletişime karşı ilgisizlik. -Teknolojik yetersizlikler. -Topluluğun coğrafi anlamıyla ele alınması.	-Finansal ve örgütsel istikrarsızlık. -Marjinal sayılmak. -marjinallere siyasal öncelik verilmemesi.	-Tecimsel medyanın içinde bir rakip olarak bulunmak. -Mali sorunların sürekliliği. -Politik kararların durduruculuğu. -Demokrasinin işlemesi için sürekli dikkatli olmak.	-Odak nokta olduğunun farkında olunmaması. -Sivil kuruluşlarla ayrı düşülmesi ve bağımsızlığın tehdit altında olması. -Devlet veya piyasa tarafından eritilme.

Kaynak: Bailey, Olga Guedes. Bart Cammaerts, Nico Carpentier. (2015). Alternatif Medyayı Anlamak. Çev. Ç.Öztürk. İstanbul: Kafka. s. 66-67.

2.1.2.Nesnel ve Öznel Toplumsal Yaklaşımlar

Alternatif medya konusundaki bu yaklaşımlar, "Nesnel yaklaşım temelinde alternatif medya, eleştirel içeriklerin daha geniş kitlelere yayılabilmesi için mi var olmalıdır?" yahut "Öznel yaklaşım temelinde alternatif medya, üretim aşamasındaki görevlendirme süreçlerini mi desteklemelidir?" sorularına yanıt aramaktadır. Alternatif medya konusundaki tanımlamalar temelde, anaakım medya sistemine vurgu yapmakta, kapitalist ekonomik ve kültürel sistem içinde üretilen içerik karşıtlığına dayandırılmaktadır (Sandoval, 2017, s. 18). Alternatif medyanın yapısına[2] odaklanan kavramsallaştırmalar nesnel yaklaşıma denk gelmektedir. Eleştirelliği ön plana çıkartmakta, yeni içeriklerle anaakım medyanın ideolojisini reddetmektedirler (Taylan,

2012, s. 33). Böylece dönüştürücü ve özgürleştirici içerikler medya yapısı olarak kabul edilmiş olmaktadır.

Öznel Yaklaşımlar:

Bu yaklaşım ele alınırken temel olarak iki kavram ön plana çıkmaktadır. Bunlar, "katılım yoluyla dönüşüm ve özgürleşim" ile "demokratikleşme"dir (Taylan, 2012, s. 34). Gönderici ve alıcının birbiri ile etkileşime girebildiği noktada medyanın özgürleştirici gücü ortaya çıkabilecektir. Yukarıdan, hazır ve direkt mesaj akışı yerine, birlikte üretilen içerikler, günlük hayatın izini daha çok taşıyacak ve toplumsal dönüşüm de bu şekilde başlayabilecektir. Küçük medya kurumları içerikleriyle ön plana çıkacak, ikinci adım olarak da bu içerikler anaakım medya kurumlarının ürettiği benzer içerikleri değersiz kılacaktır. Halkın, medya içeriklerinin üretim süreçlerinin dışında bırakılması konusu, öznel yaklaşımların ortak noktasıdır. Anaakım medya sistemi içinde içeriklerin, kapitalist sistemin gereklerince çerçevelenmesi ve hazır mesaj akışının tek taraflılığı, alternatif bir arayışın sebebidir.

Atton (2014, s. 22-62), "Alternatif medya nasıl tanımlanır?" sorusuyla kendine bir kavramlaştırma yolu açmıştır. Ona göre alternatif medya; siyasal, kültürel ve toplumsal alanı kapsayan, oldukça geniş bir tanımlama içine yerleştirilmelidir. Ancak geniş bir tanımlama aralığı alternatif medyanın anlamını ve imkânlarını işaret edebilecektir. Bir medya kurumunun; *Ticari ve amacı karlılık değilse, *Yayınlarının temeline, sosyal sorumluluğu ve yaratıcı ifadeyi yerleştirmişse, *Kendisini "alternatif" olarak tanımlıyorsa alternatif sayılmasına karşı soru işaretiyle yaklaşmak, alternatif olanın ayırt edilememesine yol açabilecektir. Bu sebeple temel olarak iki noktaya dikkat ederek tanımlama yapılmasını savunmaktadır.

- İçerikler, gönderici ve alıcı ile birlikte mi hazırlanıyor? Bir etkileşim söz konusu mu?
- Anaakım medya kurumlarında olamayan bir birlikte çalışma, kolektif işbölümü uygulanıyor mu?

İçerikler hakkındaki bu etkileşim vurgusu kuramı, öznel yaklaşımlar başlığı altına koymaktadır. Ayrıca bu tanımlama ile birlikte yalnızca mücadele konuları değil,

sanat, kültür gibi konular da alternatif başlığının altına girebilmektedir. İçeriklerin üretilmesinde etkin olan okuyucu, aynı zamanda üretimin organizasyonu içinde de yer almaktadır. Bu da okuyucuyu güçlendirmekte, toplumsal özgürleşimin önünü açmaktadır. Zira alternatif medya, kapitalist toplumsal düzen dışında, başka bir sistem hakkında fikir vermektedir.

Bu fikrin eleştirisi, alternatif medyanın katılımcılığıyla ilgilidir. Katılımcılığı sağlamak ve erişimi kolaylaştırmak, demokratik bir medya düzeninin oluşabilmesi için yeterli olamamaktadır (Fuch, Sandoval, 2017, 15-16). Katılımcılık koşulundan önce duyurabilirlik, yayabilirlik gerekmektedir. Katılımcılığın potansiyeli de sesin duyurulabilir olması ile ilgilidir. Eleştirilerin geldiği bu nokta, temelde erişim eşitliğini gündeme getirmektedir. Bu ise kapitalist ekonomik ve kültürel sistemin eleştirisi ile tanımlamaya başlanması anlamına gelmektedir. Bunun yanında bir eleştiri noktası da alternatif medyanın, ilerlemeci ve dönüştürücülüğüne yapılan atıftır. Ancak sert, muhafazakâr söylemler de anaakım medya içinde yer bulamamakta ve alternatif mecralara yönelmektedirler. Tanımlama ve kuramsallaştırma yolunda bu türden yayınların da dâhil edilip edilmeyeceği düşünülmelidir.

Nesnel Yaklaşımlar:

Nesnel yaklaşımlar ise tanımların temeline içeriği koymaktadır. Buna göre alternatif medya, eleştirel medyadır. İçerik, üretim sürecinin sonucunda elde edilen çıktı olduğundan medyanın yapısını da kapsayan en geniş aralığı işaret etmektedir. Alternatif metinlerde iki türlü eleştirel yaklaşım bulunmaktadır. İlki, ilgili konuların gündeme alınmıyor olması, ikincisi ise ele alınanların da sunuluş biçimidir. Alternatif metinlerle hedeflenen bu iki durumu da aşmaktaır. Böylece, halk gerçeklere yaklaşabilmekte ve alternatif medya da benzer süreçler için cesaretlendirici, yol gösterici bir işlev üstlenmektedir. Bu sebeple katılımcı bir yapı da şart değildir. Hegemonik[3] yapılara karşı eleştiri getirebilmek için yayınlarda asıl olan, anaakım medyanın oluşturduğunun dışında alternatif bir kamusal alan oluşturmak, politik ve toplumsal baskıları, bu baskılara karşı çözüm fikirleri ve başkaldırıları haber metinleri olarak dolaşıma sokmaktır. Alternatif medya kuramcılarından Downing, toplum ile medya arasındaki etkileşimi, üretim ve alım süreçlerinin mesaj üzerindeki etkisini, medyayı bir üst çatı

olacak şekilde saran ideolojisini ve bu ideoloji doğrultusunda yüklendiği amaçları da dâhil etmektedir (Aydoğan, Kırık, 2012, s. 58-69). Kısaca, medyaya alternatif sıfatını veren özellik, toplumsal ve politik dönüşüm için gerekli olan potansiyeli taşıyor olmasıdır. Bir bilinçli hareket ve bilinçlendirme amacını içermektedir.

Nesnel yaklaşım içeriği, medya üretim sürecinin tümünün sonucunda elde edilen "medya yapısı" olarak kabul etmektedir (Haas, 2004, s. 116-117). Radikal medya, hegemonik bir sistem içinde alternatif bir yaklaşımı ifade etmektedir. Eleştirebilmekte veya sessizleşmiş konuları gündemine alabilmektedir (Sandoval, 2017, s. 9). "Radikal Medya: İsyancıların İletişimi ve Toplumsal Hareketler" isimli kitabında Downing (2017, s. 20-23), tanımlamasını on maddede toplamıştır. Tüm radikal medya kurumlarının alternatif olarak açıklanamayacağını belirten Downing, üretim süreçleri açısından alternatif sayılamayacak pek çok ara medya formu olduğunu, bunların da muhalif içerikler ürettiklerini söylemektedir. Ayrıca muhalif radikal medya da sadece olumlu bir bakış açısını da temsil etmemektedir. Faşizan bir görüşü temsil etme olasılığı da vardır.

Downing (2017, s. 21) anaakım medyanın imkânlarını, radikal muhalif medyanın da kullandığına dikkat çekmekte, içeriklerin ve bağlamın belirleyici olması gerektiğine işaret etmektedir. Kuramcıya göre radikal içerikler önemli olan husus, toplumsal kabullerin içselleştirilmiş olduğu sisteme de muhalif olmasıdır. Örneğin, toplumsal bir konuya muhalefet ederken, ataerkil kalıpları yeniden üretme yoluna gitmemektedir. Tim O'Sullivan da (2006, s. 10) alternatif medyanın toplumsal değişimi savunan metinlerle, sistemin sorgulandığı bir medya biçimi olduğu tanımlamasıyla Nesnel Yaklaşım kuramcıları arasında yer almaktadır.

İçerikler üzerinden yapılan tanımlama ile birlikte, anaakım medyanın imkânlarını kullanan fakat içerikleri muhalif ve toplumsal dönüşüme katkı sağlayabilecek medya kurumları da alternatif sayılabilmektedir.

2.1.3.Diyalektik Yaklaşım

Diyalektik yaklaşım, nesnel ve öznel yaklaşımları karşılaştırarak bütünlüklü bir kuram ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sandoval ve Fuchs tarafından geliştirilen bu yaklaşım, eleştirel içeriğe odaklanmanın öncelikli olması gerektiğini, bu yolla daha nesnel bir tanımlama ölçütü elde edilebileceğini savunmaktadırlar.

> Bize göre, alternatif medyadan bahsetmenin asgari gereği, yapısal düzeyde eleştirel medya içeriği ve/veya karmaşık biçimin sağlanması ve aktör düzeyinde medya üreticilerinin eleştirel içerik üretmeleridir. Ekonomik ürün biçimi düzeyinde ve üretim süreçleri düzeyinde alternatif medyanın ille de alternatif olmasına gerek yoktur. Bunun anlamı şudur ticari ve katılımcı olmayan medya da eleştirel medya içeriği ürettiği ve yaydığı sürece alternatif olarak kabul edilebilir. (Sandoval, Fuchs, 2010, s. 146)

Diyalektik yaklaşım, kapitalist bir sistem içinde hareket alanı arandığını hatırlatmaktadır. Bu sebeple, ortaya konan her türlü kuramsallaştırma da bu gerçek unutulmadan ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Kapitalist sistemin yapısal engelleri, ideal alternatif medya düzenini kurmayı engelleyebilir güçtedir. Bunun farkındalığı ise tanımlamanın daha uygulanabilir ve hareket edilebilir olmasına yarayacaktır. Diyalektik yaklaşımın ilk vurguları, Giddens'a atıfla, medya yapısı ile aktörlerine ve aralarındaki ilişkiyedir. Sözü edilen aktörler, içerik üretenler veya tüketenlerdir. Yapı ise kurumlar, teknolojiler, ekonomik ilişkilerdir.

Yapı ve aktörler arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki sonucunda aktörler eylemlerinde serbest olabilmekte ya da kısıtlanmakta, yönlendirilmektedirler. Sonuç olarak aktörler ve yapı belli çerçeveler içinde şekillendirilmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak diyalektik yaklaşım, alternatif medyayı tanımlarken, alternatif medyanın yapısı ve aktörlerinin kapitalist ekonomik ve kültürel sistem içinde var olan anaakım medyadan nasıl farklılaştığından başlamaktadır. Anaakım medya, tecimsel ve karlılığı destekleyen bir ideolojik yaklaşım içinde olduğuna göre alternatif medyanın, tecimsel kaygılardan uzak bir niteliğe ve eleştirel içeriklere sahip olması gerekmektedir.

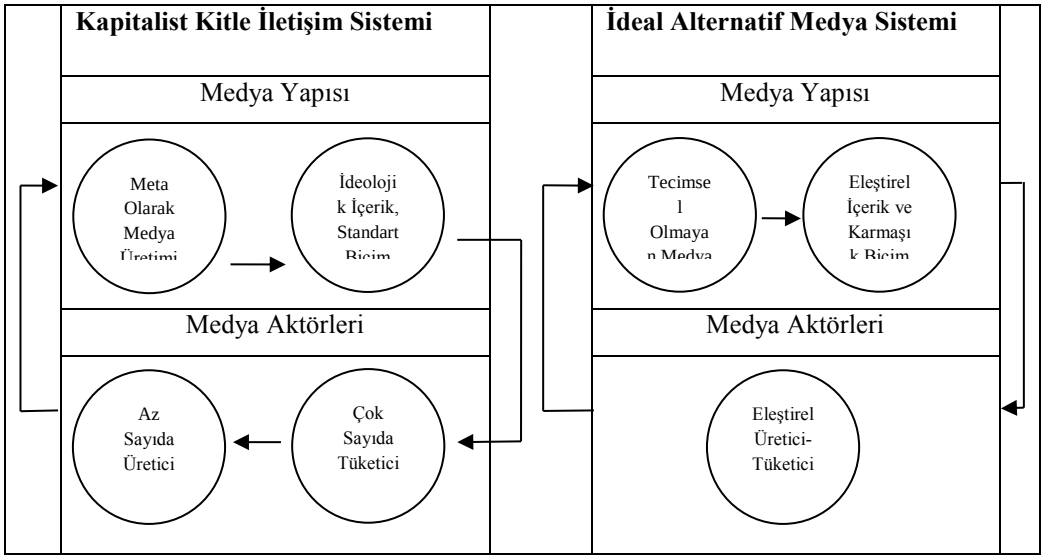
Kısaca diyalektik yaklaşıma göre alternatif medya,

-Katılımcılığı dışlamaz ancak eleştirirken içeriğe dikkat çekmektedir.

-Yapısı tecimsel değildir.

-İçerikleri eleştireldir.

-İçerik üretim süreci katılımcıdır.

Şekil 2.1: Kapitalist Kitle İletişim Sistemi ile İdeal Alternatif Medya Sistemi

Kaynak: Sandoval, M., Fuchs, C. (2010). *Towards a critical theory of alternative media*. Telematics and Informatics, 27, pp. 141-150.

Bu yaklaşıma göre alternatif medya için ideal bir sistem kurarken, kapitalist sistem içinde hareket alanı açıldığı göz ardı edilmemelidir. Bu yapılar eleştirilmelidir ancak aynı zamanda bu eleştirileri yaygınlaştırmak için de onun imkânlarından faydalanılabilir. Alternatif medya için asgari şart, eleştirel içeriktir. Diyalektik yaklaşımın eleştirisi de bu noktadan yola çıkılarak yapılmaktadır. İçerikleri eleştirel olan egemen yapılar alternatif mi olacaklardır veya eleştirel yayın yaptıkları sürece mi alternatif olacaklardır?

Ekonomi politik yaklaşım bu sorulara dikkat çekerken diyalektik yaklaşım, egemen yapıların içinde oluşturulan hareket alanlarını işaret ederek yanıt vermektedir. Marcuse'un "yerleşik kurumlara karşı, onların içinde" mücadele etme fikri de o kurumların, çıkarları doğrultusunda yön değiştirmeye zorlanmak açısından güvenilir bulunmamaktadır (Sandoval, M., Fuchs, C. 2007, s. 20-30). Tüm bunlara karşı diyalektik yaklaşım için, ekonomik olarak bağımsız, içerik üretimi konusunda katılımcı bir alternatif medyanın varlığını ideal olarak benimsemekle birlikte, eleştirel içeriklerle

mümkün olduğunca dönüştürücü etkiye katkı koyan içerikleri ortaya koymayı da kabul ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Sözü edilen bu içerik, baskıyı reddeden, eleştiren, toplumsal mücadeleleri öne çıkartan ve bunu geliştirebilecek nitelikte bir zemini oluşturan metinlerdir.

2.2. Alternatif Arayış İçinde Barış Gazeteciliği ve Hak Haberciliği

Kapitalist ekonomik ve kültürel sistem içindeki ilişkilerin kesenleri arasında kalan medya ve özelde haber, güvenilirlik problemi yaşamaktadır. İfade ve haber alma hakkının hareket alanı olarak kabul edilen medya, habercilik yaparken hak ihlallerine, ayrımcılığa ve kışkırtmaya yol açabilmektedir. Profesyonel habercilik kodları bizzat, sistem taraflılığı haline dönüşmüştür. Bu sebeple alternatif bir habercilik anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır. Haberin odağına kadın ve çocuk hakları, savaş mağdurları ve çözüm önerileri gibi profesyonellerce gündem kabul edilmeyen noktaları yeniden yerleştirmek gerekmektedir. Objektiflik beklenen haberci, dengeli davranmak adına yalnızca iki tarafın otoritelerini kaynak olarak kabul etmekte, dolaşıma giren bilgi de otoritelerin çıkarları doğrultusunda verdiği demeçlerden ibaret kalmaktadır.

Liberal düşüncenin odak noktası bireydir. Düşünce, hak ve özgürlükleri tanımlayan bir ideolojik çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve, yaşama, çalışma ve mülkiyet hakkını içermektedir. Özgürlüğün tanımı ise herhangi bir dış müdahalenin olmaması durumunu anlatmaktadır. Bireyin alanına yapılacak her türlü müdahale de onun özgürlüğüne yapılmış olmaktadır. Bireyleri eşit sayan bu ideolojik yaklaşım, onun kendisi ve yaşadığı toplum için en rasyonel kararları alabileceği inancıyla hareket etmektedir. Bu nokta devletin pozisyonu, özgürlüğün ortaya konabileceği koşulları oluşturmaktır. Sözü edilen rasyonalite önce özel alanda, daha sonra serbest pazar koşulları içinde belirginleşecektir. "Dördüncü güç" (İnal, 1996, s. 13-14) sayıldığı bu ideolojik yaklaşımda basın, yasama, yürütme, yargıyı denetleyecek ve halkı bilgilendirecek şekilde konumlandırılmıştır.

Liberal medya yaklaşımı, ifade özgürlüğünün fikirler pazarında gerçeği mutlaka ortaya çıkartacağını savunmaktadır (Timisi, 2010). Bir gerçeklik alanı vardır ve basın burada bulunan gerçekliği yansıtmaktadır. Aracılık edenin değer yargılarından arınmış

olduğu, nesnellik savunusu anaakım medyanın temel paradigmalarından biridir. Nesnellik savunusu gerçekle insan arasına mesafe koymakta, habercilerin dışarıdan ve standart bir yaklaşımla haberi hazırladığına dikkat çekmektedir. Tarafsızlık, dengelilik, nesnellik hem mesafeyi hem de standartlaşmayı betimlerken aynı zamanda haber ve gerçeklik arasında da eşdeğerliği kurmaktadır. Sevda Alankuş (2013, s. 235-241), profesyonel habercilik kodlarını tek tek ele alarak şu hususlara dikkat çekmekte ve hak haberciliği ile barış gazeteciliğinin eleştirel perspektifini adım adım kurmaktadır.

Olağan Dışının Haber Değeri:

Genel kabul, günlük hayat akışı içinde, alışılmadık olan şeyin haber değeri taşıdığı yönündedir. Bu kabul, süreçleri ve tarihselliği ter ederek, o an olanı anlatan, şok ediciliğe hızla kayan bir eğilimi beraberinde getirmektedir. Savaş durumlarının uzlaşma arayışları haber değerini en başından yitirmektedir. Savaşın şiddeti, hayatını kaybedenler veya doğal afetlerde zarar görenler elbette haber metinlerinde yer alacaklardır. Ancak burada önemli olan, olayın yaşandığı yer üzerinden yoksulluk, yoksunluk, acıma, şeytanlaştırmanın yeniden üretilerek dolaşıma sokulmaması, süreci tümüyle dışarıda bırakmamaktır. Zira süreç dışarıda bırakıldığında, olay haber olmaktadır. Olayın tarafları etiketlenmekte, anlık yaşananlar üzerinden de çözüm önerisi sunulamamaktadır.

Güncel Olanın Haber Değeri:

Habercilerden güncel olanın istenmesi de anaakım medyanın kodlarındandır. Burada önemli olan neyin güncel sayıldığıdır. Güncel olan, en yakın zamanda yaşanan şeklinde kabul edildiğinde haberciler, anlık olay aktarımı yapmakta, en kısa tanımlayıcı ifadeleri kullanmaktadırlar. Oysa geçmişte olan ve etkisi hala devam eden veya bir travma olarak toplumda yer etmiş olaylar da güncel sayılmalıdır. Böylece çözüm veya iyileşme yolunda adım atılmasına katkıda bulunacak bir platform oluşturulabilir.

Haber Kaynaklarının Seçimi:

Haberciden beklenen, haber kaynaklarının güvenilir olmasıdır. Anaakım medya için bu, resmi makamlar veya kurumlar olarak genel kabul görmektedir. Haber için kaynak, çerçeveleyen ve tanımlayan olduğundan oldukça önemlidir ve tümüyle

ideolojik bir seçim olma özelliğini taşımaktadır. Haberin kaynağı hakkı ihlal edilen, olayı bizzat yaşayan, etkilenen olduğunda haber konusunun günlük hayatın neresine dokunduğu, neleri değiştirdiği, neler beklendiği de gerçek öznelerce ortaya koyulabilecektir.

5N 1K Prensibi:

Haberin "Ne, ne zaman, nerede, niçin ve kim?" sorularına yanıt veriyor olması, metnin eksiksiz olduğu anlamına gelmemektedir. Bu sorulan yanıtlarını taşıyan haber metinlerini profesyonel bulan anaakım medya, haberi ve haber dilini hayatın içinden çekmekte, üst bir konumlandırma yapmaktadır. Yaşanan olayın yalnızca iki tarafının olmadığını, yalnızca bu sorulan yanıtlarıyla aktarılamayacak kadar standart olmadığını kabul etmek, haberi kaynaklarından, süreci aktarışına kadar değiştirecektir.

Profesyonel habercilik kodlarının eleştirisiyle başlayan ve başka türlü bir habercilik pratiğini işaret eden çalışmalar, barış gazeteciliği, hak haberciliği, yurttaş gazeteciliği, kadın odaklı habercilik gibi çeşitli başlıklar altında sürmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların kuramsal düzeydeki değeri kadar, pratik alandaki karşılığı da dikkatle izlenmekte ve önemli görülmektedir. Bu çalışmanın özel olarak ele aldığı barış gazeteciliği ve hak haberciliği de genel geçer habercilik pratriğinden farklı, alternatif bir noktayı göstermektedir. Barış gazeteciliği ve hak haberciliği hakkında çok sayıda akademik araştırma ve değerlendirme bulunmaktadır[4]. Bu çalışmaların ortak noktası gazeteciliğe dair etik ilkelerin ya uygulanmıyor olması ya da uygulansa bile şiddet ve hak ihlallerine haber metinlerinin yüklendiği anlamla devam ediliyor olmasıdır. Barış gazeteciliği ve hak haberciliğinden yola çıkarak gazetecilik etiğine bakıldığında iki farlı yaklaşım olduğu görülmektedir. İlki, haberciliğe dair etik ilkelerin gerçekten uygulanması durumunda "iyi gazetecilik" yapılacağını, çatışmalar ve hak ihlallerine yönelik sorunlu habercilik pratiklerinin de yok olacağını savunmaktadır (Hanitzsch, 2007, s. 4). Burada geçen "iyi gazetecilik" (Alankuş, 2013, s. 223) anlayışını da içine alan etik eleştirisi ise bir güç odağını önceleyerek yapılan habercilik gibi "iyi gazetecilik" söyleminin de kendini bir üst konuma yerleştirdiğine dikkat çekmektedir. İnal da (2009, s. 34-42) gazetecilik etiğinin işlevini, toplumsal konumu farklı kılmak ve yapılan işi haklılaştırmak şeklinde açıklamaktadır. Gazetecilik açısından ifade edilecek

olursa, gazetecilerin ayrıcalıklı bir yerleri olduğu kodlanmaktadır. Bu kodlama ile işi yapanlar, özerk ve ideolojiden muaf kabul edilmektedirler. Etik, yapılan işe meşruiyet kazandırırken, haberin iktidar ilişkileri içinde şekillendiği gerçeğini örtmektedir.

Etiğin kodlar haline gelmesi, bir tamamlanmışlık halini işaret etmektedir. Oysa bu kodlara karşılık gelen olaylar olduğu gibi karşılığı olmayanlar da vardır (Harris, 2011, s. 91). Bu durumda gazetecilerin etik anlayışı eğer, kodlara uygun olmak ve sorumluluğu bu tamamlanmışlığa vermek ise ortaya habercilik açısından büyük sorunlar çıkmaktadır. Barış gazeteciliği ve hak haberciliği açısından etik, "öteki" ile kurulan sorumlu ilişkide yatmaktadır. Farklılığa karşı saygılı ve sorumlu bir anlayış, sürekli olarak etik anlayışı geliştirecek bir uyarı mekanizmasıdır. Haberci, hazırladığı her haberde güç ve çıkar ilişkileri karşında konumlanmaktadır. Bu konumlanış da onun, ötekilere dair politik bir duruş kurmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu durumda problem, gazetecinin konumlanması değil, öteki ile olan ilişkide, bir pozisyonu tercih etmedir. Bu haliyle haberci, sürekli olarak kendisini sorumlu tutacak bir etik bilinç geliştirecektir. Alternatif habercilikte hedef, yerine getirilerek rahatlanan etik kodların takibinden çok, haberciyi sürekli olarak rahatsız kılacak, onu dinamik bir sürece dâhil edecek ve sorumlu kılacak etik anlayıştır. Etik ve sorumluluk açısından anaakım medyadan tümüyle farklı bir pratiği işaret eden barış gazeteciliği ve hak haberciliği, alternatif medya içinde dilin dönüşümünden başlayarak yeni bir haber yaklaşımını anlatmaktadır. Bölümün bundan sonraki kısmı barış gazeteciliği ve hak haberciliği ile devam etmektedir.

2.2.1.Barış Gazeteciliği: Tanımı, Niteliği ve İlkeleri

Barış gazeteciliği, medyanın toplumsal alanda aktif bir eyleyen, gazetecilerin de eylemlilik alanında aktör oldukları kabulüyle kuramsal alanını çizmektedir. Medyanın toplum üzerinde etkilerini araştıran ve bunun kuramları ile yapılmış pek çok araştırmanın biriktiği 1960'lı yılların sonunda ortaya çıkan barış gazeteciliği, medyanın olumsuz etkilerinin olabildiği gibi olumlu etkilere de sebep olabileceğini savunmaktadır. Bu sebeple kuramın temelindeki önerme medyanın, çatışma ve anlaşmazlıklar karşısındaki tavrının anlaşma, tarafların problemi çözebilme gibi yolları işaret edebilir olmasıdır. Barış gazeteciliği sadece barış yanlısı olmak değil, çözüme

odaklanmış, buna göre habercilik yapmayı sağlayan, etik ve felsefi açıdan farkındalığa sahip olmayı kapsamaktadır. Çatışma durumlarındaki sayılara odaklanmış, tarafları betimleyen, acıyan veya düşmanlaştıran sözcüklerle flaş haber yaparak konuyu aktaran, egemen habercilik kodlarının dışında bir yaklaşımı ifade etmektedir.

Barış gazeteciliğine göre bir anlaşmazlıkta yalnızca iki taraf yoktur. Bunu kabul etmek haberciye, farklı bir bakış açısının kapılarını da açacaktır. Zira bu kabulle birlikte olayın tarihsel gelişimi, kimlerin zarar gördüğü veya görebilir olduğu, haberin olası kaynakları değişmektedir. İyi ve kötü, ölen ve yaralanan, ilk kurşunu sıkan gibi bilgilerle hazırlanan anı ifade eden haberler; çatışmanın tarihine vurgu yapılan, gerçek özneleri haberin kaynağı yapan, çözüm önerilerini her kesimden alan bir metinsel hareket alanına dönüşmektedir. Bu sebeple konuyu, kuramsal düzlemden alıp pratik, uygulanabilir hale getirmek için çalışmalar yapan Lynch ve McGoldrick (2005, s. 5) da barış gazeteciliğini, "…habercilerin toplumlarına, şiddet içermeyen haberlerin de önemli olduğunu fark edecekleri fırsatı yaratarak, hangi haberleri nasıl aktaracağını seçmesi" olarak tarif etmektedir. Temel olarak barış gazeteciliği, iyi haberleri vermek değil, iyileştirme yolunda haberler vermektir.

Barış gazeteciliği ve alternatif habercilik konusu özellikle medya kurumlarının tecimselleşmesi süreciyle birlikte ele alınmaktadır. Bilindiği gibi gazeteler, 19. yüzyıl ortalarından itibaren günümüze kadar küresel yayılım isteyen sermaye sahiplerinin ihtiyacı olan kültürel ortamı sağlamaya başlamıştır. Ancak demokratik toplumlarda habercilerin, var olan iktidarı denetleme görevi bulunmaktadır. Bu da medya ve iktidarı karşılıklı konumlandırmaktadır (Arsan, 2005, s. 125-126). Fakat yine aynı döneme rastlayan değişim neticesinde, çıkarların bu idealle yer değişmesi, denetleme görevinin yapılmaması durumunu yaratmıştır. İhtiyaç olan, giderek artan ayrımcılık, eşitsizlikler, ötelemelerin yaşandığı bir ortamda, medyada görünür olmayı sağlayabilecek yaklaşımlardır. Sorunların temelini fark ederek çözüm arayacak bir bakış açısıdır.

Küreselleşme basın için de yeni bir dönemi ifade eder ancak aynı zamanda basın, küreselleşmenin bir ayağı konumundadır. Bu yeni dönem gazetelere sahipliği bakımından değişimi ifade etmektedir. Gazeteler, sermaye sahiplerin kar ve rekabet için

sahip olmak istedikleri birer kurum halini almıştır. Küresel sermayenin bu eğilimi telleşmeyi arttırmıştır. Tekelleşme ise sahiplerin gücünü gösterdiği kadar, çıkarların gelişim yönünü de göstermektedir (Sayılgan, 2005, s. 115-124). Kapitalist ekonominin yerleştiği ülkelerde benzer şekilde yaşanan süreç, tekel sahiplerinin medya dışında kalan diğer işletmeleri ve bunlar için iktidarla veya başka güç merkezleriyle kurulan çeşitli ilişkilerin varlığı "içerik" tartışmalarına sebep olmuştur.

Basın özgürlüğünü devlet kurallarından kurtuluş olarak gören liberal düşünce, piyasa şartlarında şekillenen medya kurumlarının çok sesliliği sağlayabileceğini savunmaktadır. Bu şekilde iktidar yanlısı bir çizgiden kurtuluş mümkündür. Ancak küreselleşme ve tekelleşmenin medyanın karakteri haline geldiği, ekonomik ve siyasal yapının iç içe girdiği bir ortamda yapılan haberlerin yansızlığı yeniden sorgulama gerektirmektedir (İnal, 2005, s. 66-67). Başka bir ifade ile yansızlık savunusu, haberleri sistem yanlısı hale getirmektedir. Birbirine benzeyen, çeşitlilikten uzak içerikler tekelleşmenin sonucudur. Sahip olunan şirketler topluluğu içindeki herhangi biri konumundaki medya, içerikler bakımından çıkarlara bağımlı kalmaktadır. Haber değeri satmakla eşitlenmekte, olumsuzluklar ve özellikle şiddet bu sebeple haberin kendisi kabul edilmektedir.

Haber değerinin fazla satmakla veriliyor olması, biz-öteki, milliyetçilik, cinsiyetçilik, ırkçılık, yoksulluk ve savaşın daha fazla kullanımını beraberinde getirir. Bu konuların haberlerde işlenme diline, düzeltme ve dönüştürmeden uzak ticari kaygılar hâkimdir. Medya kurumları küresel sermayelerin parçası olurken aynı zamanda milliyetçi veya yerel denebilecek bir dili yerleştirerek ulusal kalmış görünümü vermektedir (Gürkan, 2005, s. 154-156). Dönemlere göre değişiklik gösteren 'öteki' karşındaki tutum bununla bağlantılıdır. Şiddet ve ötekinin varlığı sabit kalmak üzere habere konu olanlar değişmektedir.

Barış gazeteciliği, kriz dönemlerini 'satacak haber' için bir fırsat olarak gören anlayışa karşıdır. Asıl olarak, tarihsel süreç içinde ticaret sınıfının büyük pazar isteği doğrultusunda gelişen, sahiplik noktasından dilini ve içeriklerini modern dünyaya uyumlandıran habercilik anlayışına karşı bir hassasiyettir. Bu tür alternatif arayışlar hak

haberciliği, yurttaş gazeteciliği ve barış gazeteciliği gibi başlıklar altında olması gereken dönüştürücü, düzeltmeye yardımcı dilin tekrar oluşturulmasını kendine ideal olarak seçmiştir.

Tanımı ve Niteliği:

"Barış gazeteciliği" terimi ilk kez 1970'lerde, barış profesörü olan Johan Galtung tarafından kullanılmıştır. Galtung, savaş haberlerinin çoğunun spor gazeteciliği üslubuyla verildiğini fark etmiştir. Kazanmak için yapılan, iki tarafın da varlıklarının sayılara-skora eşitlendiği bir durumu kastetmektedir. Galtung'a göre sağlık gazeteciliği, ilkeleri ve haber hazırlanış tarzı ile barış gazeteciliğinin örneğidir (1969, s. 167-191). Zira sağlık haberleri hastalıkla mücadeleyi anlatmanın yanında, hastalığın nedenlerini de ortaya koymaktadır. Barış gazeteciliği kavramı pek çok şekilde tanımlandırılmakla beraber, uygulama noktasına dair tanım Jake Lynch ve Annabel McGoldrick (2014, s. 629-631) tarafından "Editörlerin ve muhabirlerin çatışmaya ilişkin şiddet içermeyen tepkilere daha fazla değer verilmesi konusunda toplumu cesaretlendirecek, hangi haberin verileceği ve bu haberin nasıl sunulacağı hakkında tercihlerde bulunmalarıdır." şeklinde yapılmıştır.

Sevda Alankuş (2016, s. 20-23) ise şu tanımlamayı yapmaktadır; barış gazeteciliği, herhangi bir çatışma konusunun, -etnik, dinsel, ulusal topluluklar, farklı cinsler, sınıflar arasında olabilir- spor gazeteciliği tarzında olduğu gibi kazanma-kaybetme gibi karşıtlıklar üzerinden haberleştirmemektir. Oya Tokgöz (2008, s. 63) barış gazeteciliğinin son on yıldır popüler olduğunu belirterek tanımını, "savaş gazeteciliği uygulamalarından sonra toplumlara ve insanlara iyi niyetle yaklaşılmasını amaçlayan bir tutum" şeklinde yapmaktadır.

Savaş, devletler arasında diplomatik yollarla çözülemeyen konuların şiddetle çözmesidir. Böyle bir durumu izlemek ve haber yapmak için bazı ilkeleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Hemen bütün basın etik ilkelerine göre medya, savaşı önleyici barış girişimlerini desteklemeli, savaşın sonuçlarını ortaya koyacak şekilde yayın yaparak tarafları savaştan vazgeçirmeye yönelik bir yayın politikası izlemelidir (Çubukçu, 2005, s. 46).

Bu noktada dilin kullanım biçimi önem kazanmaktadır. Dil, toplumun ana damarlarından biridir. Kodlanmış iletişim etkinliklerini içeren bu yapı, sembollerle aktarılır. Aktarılan ise bilgi, düşünce ve tutumlardır. Medya iletişimi açısından kaynak olan haberci, hedef kitlesini yönlendirebilmektedir (Batı, 2010, s. 116-117). Haber metni doğrudan dilin bilgilendirici oluşuyla ilgilidir. Sözlü veya sözsüz tüm sembolleri bir araya toplayan dilin sözcükleri de içinde var olduğu toplumun tutumlarını, anlamlandırma biçimlerini içinde barındırmaktadır.

Bu sebeple dil, toplumu içinde anlamlıdır. İdeolojik pek çok keseni bulunmaktadır. Barış gazeteciliğinin özü ise dili kullanma biçimiyle ilgilidir. Barış gazeteciliği haber dilinde ve üslubunda bir dönüşümü esas aldığı için, kelimelerin gerçek ve kaymış anlamlarının farkında olmak gerekmektedir. Dikkatsiz veya bilinçli olarak kullanılan kelimeler haberi, kendiliğinden tahrik edici bir metin haline getirmektedir. Bu sebeple özellikle birkaç kelimenin anlamının farkında olmak gerekmektedir.

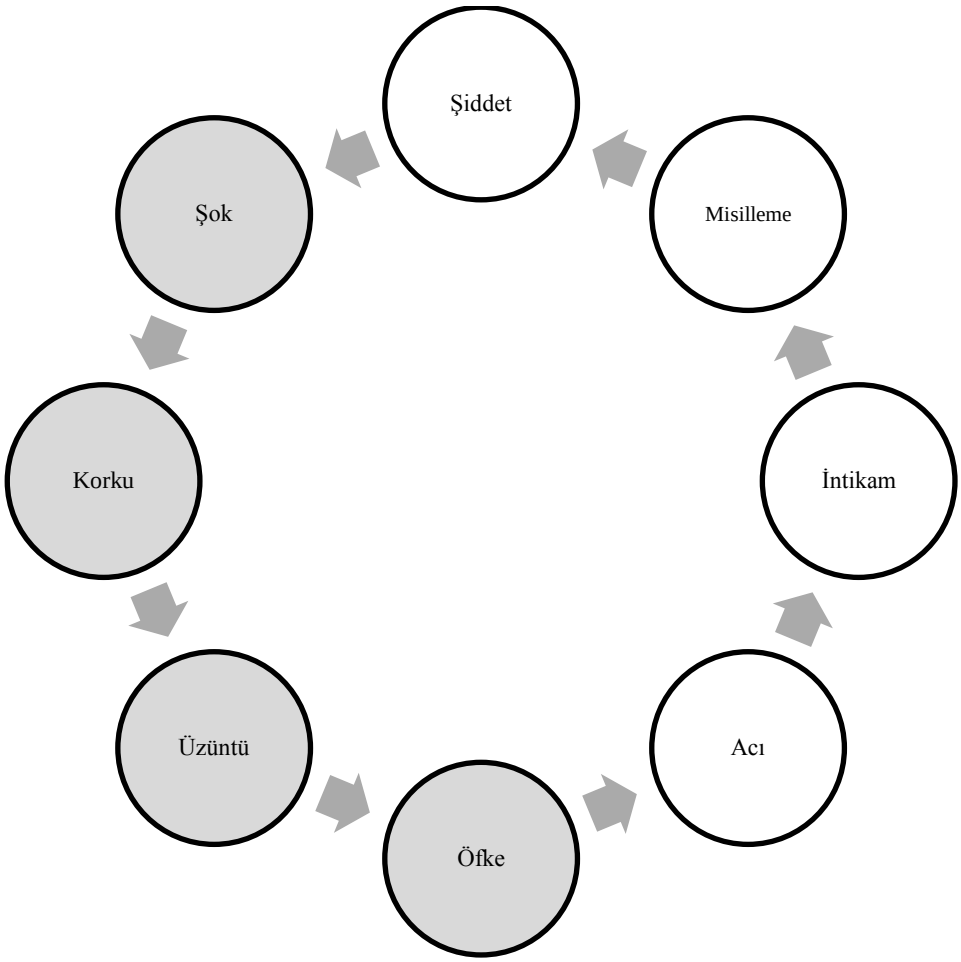
Barış: Barış, insanlar arasındaki çatışmanın, şiddete başvurulmadan çözümlenmesidir (Baechler, 2011, s. 639). Genel olarak uyum, karşılıklı anlayış ortamı olarak tanımlanan barış kelimesinin Barış gazeteciliği noktasında -kavramı ilk kullanan kişi olarak- Johan Galtung'un tanımı önem kazanmaktadır. Galtung (1969, s. 167-191) barış kelimesini, "şiddetin olmayışı ve yaratıcılık" şeklinde tanımlamaktadır. Şiddetin olmayışı barışın varlığı için yeterli değildir. Yaratıcı çözümlerle boşluklar doldurulmalıdır.

Bir diğer tanımı, 'savaş'ın karşıtı olarak uzlaşmadır. Savaş tanımı içinde var olan ülkeler arasındaki anlaşmazlık noktası barış kelimesinin anlamına, uluslar arası anlaşmazlıkların barış yoluyla çözüleceğini savunan 'barışçılık' kavramını dâhil etmiştir (Hançerlioğlu, 2001: 29). Ancak bu kavramın içi, çıkabilecek yeni bir savaşın önlenmesinden çok, ulusal bağımsızlık savaşlarını engelleyecek bir şekilde, sömürgecilik propagandalarıyla doldurulmuştur.

Şiddet: Şiddet kelimesinin bilinen ilk anlamı fiziksel saldırıdır (Williams, 2005, s. 399). Kelimenin anlamı, saldırı fiziksel olduğunda açıktır. Anlamı içine fiziksel olamayan saldırıları aldığında karmaşıklaşır. Kelimenin kökü 13. yüzyıldan gelmektedir ve aynı zamanda içinde, "pislik ve yozlaşma, şiddet ve baskı" ifadesiyle fiziksel olmayan bir boyutu da barındırdığı görülür. Şiddetin anlamı üç başlık altında ele alınmaktadır (Arsan, 2005, s. 128-129). Günlük kullanımda ilk anlamı yani fiziksel zor kullanım kastedilerek kullanılır ki bu, "dar" anlamıyla şiddettir. Bu tanım içinde kalan durumlar, vurmak, yaralamak, tecavüz etmek gibi fiili olarak karşılaşılan somut saldırılardır.

Bunun yanında kelimeyi 'geniş' anlamıyla tanımlayanlar şiddeti; dolaysız, dolaylı-kültürel, yapısal-kurumlaşmış olarak üç gruba ayırmaktadırlar. Dolaysız şiddet yani; dövmek, vurmak, yaralamak, öldürmek, işkence yapmak gibi fiili saldırılar geniş anlam içinde de vardır. Ancak saldırıların bunlarla sınırlı kalmadığı vurgulanmaktadır. Dolaylı-kültürel şiddet; nefret söylemi kurmak, yabancı düşmanlığı, savaş kahramanları yaratmak, her hangi bir konuda üstünlük kurmak ve meşrulaştırmak, kültürel üstünlük veya aşağılamada bulunmak gibi maddeleri içine almaktadır. Yapısal-kurumlaşmış şiddet, genel olarak sistem dolayısı ile gelen yoksulluk, soykırım, kölelik, ırkçılık, sömürgecilik, yolsuzluk, cinsiyetçiliği kapsamaktadır.

Barış gazeteciliği konusunda, pratik alana dair çalışmalarını sürdüren Annabel McGoldrick ve Jake Lynch (2000, s. 11), şiddetin müdahale edilmediği takdirde bir döngüye gireceğini belirtmektedir. Buna göre şiddet yedi evre geçirmekte ve kendi kendisini yenilemektedir. Birbirini tetikleyerek devam eden ve zaman içinde çözümü zorlaşan bu döngünün kırılmasında sivil toplum, medya, politik düzenlemeler etkili olmaktadır. Müdahale, üzüntünün öfkeye dönüşmesinden önce olabilirse süreç daha kolay işlemektedir. Bunun için medya ayağında şiddet karşısında etkilenenlerin, psikolojileri, güvenlikleri, kişisel olarak hisleri eşit derecede önemlidir.

Şekil 2.2: Şiddet Döngüsü ve Müdahalesi
Kaynak: McGoldrick, Annabel. Jake Lynch. (2000). Peace Journalism. Reporting the World. s. 11

Çatışma: Kişi ya da toplumsal kümelerin, birbirlerinin amaçlarını engellemeye, çıkarlarının gerçekleşmesini önlemeye çalışması olarak tanımlanmaktadır (Hançerlioğlu, 2001, s. 72). Daha açık bir ifade ile tarafların bulunduğu, karşılıklı çıkar ve hedeflerin gözetildiği ve her bir tarafın karşındaki için hedefine ulaşmasını istemediği durumlardır.

Birbirine uymayan etkinliklerin olduğu her yerde vardır. Uyuşmayan eylemler karşındakini engellemekte, zarar vermekte veya etkisini azaltmaktadırlar. Çatışma, kaynakların sınırlı olduğu, iletişimsizliğin, güvensizlik ve çözülmeyen şikâyetlerin bulunduğu ortamlarda ortaya çıkmaktadır (Mutlu, 2017, s. 68-69). Çatışma, bu

tanımlamalarla bakıldığında, her zaman şiddet içermemektedir. Yapıcı bir işlev de üstlenebilir. Siyasi partiler çatışma içindedirler ancak bu çatışma olumlu sonuçlar ortaya çıkartabilmektedir. Aynı zamanda karşılıklı bağımlılığı da içerdiğinden, iyileştirici bir kanala da dönüşme potansiyeline sahiptir. Bir değişim gereksiniminin göstergesidir.

Savaş: Savaşın on bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu düşünülmektedir. Politikayla bağlantılı bir pratiktir ve insani olması ile tüm toplumsal katmanları etkilemektedir (Beachler, 2011, s. 639-644). Ülkeler arasında yapılan silahlı kavga, "barış deyiminin karşıtı" olarak, siyasetin değişik araçlarla devam edişidir. Siyasal, tarihsel ve ekonomik bir olgu olarak, bütün savaşlar kendilerini var eden siyasal sistemlerden ayrı düşünülemez. Savaşlar, insanların mal edinme istekleriyle başlayıp, sömürgeci ülkelerin kaynakları paylaşmasıyla doruk noktasına ulaşmıştır. Ekonomik bir noktayı hep içinde barındırmaktadır. Üretilen ağır sanayi ürünlerinin devletler tarafından tüketilmesi için bir alan olarak da görülmektedir (Hançelioğlu, 2001: 345).

Bu noktada, kuramın fikir sahibi olan Johan Galtung, barış gazeteciliğinin haber metinlerinde hayat bulabilmesinin, dört hususa odaklanarak gerçekleştirilebileceğine dikkat çekmektedir. Haber metninin barışı içermesi; gerçek, halk, barış ve çözüm odaklı olmasına bağlıdır (Yıldız, 2012, s. 50).

Gerçek Odaklı Olmak:

Olanı bozmamak, tahrif etmeden vermektir. Aynı zamanda, gerçek dışı olanları göstermeyi, gizlenmeye çalışılanları da açığa çıkarmayı gerektirmektedir. Gizlemek veya tahrif etmek çıkarlarla ilişkilidir. Barış gazeteciliği kapsamındaki gerçeklik tek tarafın gerçekliği değil, tüm tarafların gerçeğidir.

Barış Odaklı Olmak:

Her türlü şiddetin kaşında barışın yanında olmaktır. Kelime anlamıyla 'uzlaşma' kastedilmektedir. Ancak Barış gazeteciliğinin öngördüğü uzlaşma, barış ortamı için, sadece şiddetin yokluğu durumu değildir. Yaratıcılık önemlidir (İrvan, 2006, s. 1-6). Yaratıcık, problemi çözmede yeni fikirler geliştirmek ve tek tarafı değil, tüm tarafları tatmin edecek bir uzlaşıya varmış olmayı getirecektir.

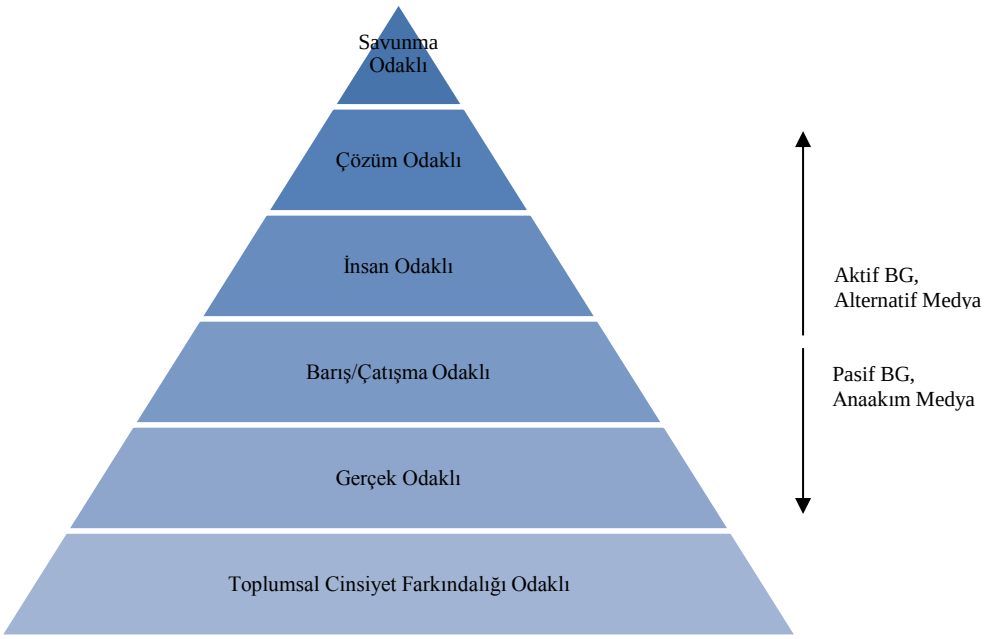
Halk Odaklı Olmak:

Şiddetin var olduğu her durum olağanüstüdür (Korkut, 2007). Böyle durumlarda medya, kaynak olarak şiddete maruz kalanları almamaktadır. Bu durum ise, çıkar çatışmaları noktasında mağdur olanı yalnız bırakmak anlamına gelmektedir. Mağdurun içinde olmadığı bir çözüm süreci işlemektedir. Barış gazeteciliğinin halka odaklanması, barıştan yana olan alternatif kuruluşlara söz hakkı vermek, acıyı yaşayan gerçek kişilerin sesini duyurmak anlamına gelmektedir.

Çözüm Odaklı Olmak:

Tüm tarafların sorunlarını eşit şekilde anlatabilme imkânı vermek, tarafları aktif duruma getirmektir. Bu durumda gazeteci sadece 'an'ı aktaran değil, haber metninde tarafları bir araya getiren ve barış tarafında konumlanan, tarafını belli eden bir pozisyondadır (İrvan 2006, s. 1-6).

Anaakım medya kurumlarında haber üretim süreçlerine katılan habercilerin bu temeller üzerine bina edilmiş metinleri hazırlayabilir olmaları tartışma konusudur. Zira barış gazeteciliğinin sorgulayan ve her türlü şiddetin karşısında tavır alıyor olması ile anaakım medyanın habercilik kodları uyuşmamaktadır. Bu noktada barış gazeteciliğinin aktif ve pasif yapılabildiği ortamlardan söz edilmektedir (Benn, 2015, s. 4). İnsan, çözüm, bir kısım barış odaklı ve savunma içeren, çözüm önerileri sunan barış gazeteciliği refleksiyle hazırlanmış metinler anaakım medya kurumlarında yer bulamamakta, alternatif medya kurumlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında barış yanlısı veya gerçek odaklı, toplumsal cinsiyet farkındalığına dair metinler ile savaş gazeteciliğinin kışkırtıcı çizgisinden uzak ancak çözüm yolunda bir öneri sunamayan pasif barış gazeteciliği yaptığı kabul edilen metinler ise anaakım medya içinde az da olsa yer alabilmektedir.

Şekil 2.3: Aktif ve Pasif Barış Gazeteciliği

Kaynak: Benn, Jesse. (2015). *From Passive to Aktive: The Spectrum of Peace Journalism*. Conflict&Communication. 14(2) s. 4

"Haber metnini bu dört ayak üzerine yerleştiren, barış yanlısı metinler oluşturmak isteyen gazeteci nasıl davranmalıdır?" sorusunun cevabı, barış gazeteciliğinin genel bakış açısını belirleyen çerçevedir. Bu noktaları şöyle sınıflandırmak mümkündür.

-Çatışmanın asıl sebebini, temelini ortaya koymak. Barış gazeteciliği, çatışmanın hedefi, tarafları ve tarafların çıkarları üzerinde düşünerek olaya yaklaşmayı gerektirmektedir.

-Çatışmayı şeffaflaştırmak. Tarihini, geçişini ve taraflarını birlikte ortaya koyma çabasını zorunlu kılmaktadır.

-Taraflara eşit söz hakkı vermek. Bu aynı zamanda, çatışma içinde bulunan kişilerle empati kurmayı sağlayacaktır. Ancak bu şekilde şiddet çözülmesi gereken bir problem olarak görülebilmektedir.

-Tarafları insani boyutta görür. Yaşadıkları acıları, istekleri ve kaybettikleri ile büyük çıkarların dışında, yalnız kalmaktadırlar.

-Şiddet başlamadan önce, şiddete karşı önleyici yayınlar yapmak. Bu, Barış gazeteciliğinin referans sorusu ile ilgilidir; sorunu çözmek için şiddet dışında başka bir yol yok mudur?

-Şiddetin görünmeyen temel noktasına vurgu yapmak. Bu şekilde, sebepleri ve çıkarları ortaya koyarak, detayları göstererek 'asıl' olanı saklamaktan kurtulmuş olunacaktır.

Barış gazeteciliği kuramsal açıdan bir ilkeler dizisi etrafında birikmiş literatüre sahiptir. Bu ilkeler hem teorik olarak durulan yeri işaret etmekte hem de pratik olarak izleklerin oluşturulmasına yardımcı olmaktadır.

Barış Gazeteciliğinin İlkeleri:

Barış gazeteciliğinin ilkelerini şöyle sıralamak mümkündür.

1. Anlaşmazlık noktasını tek, tarafları bunun için yarışan ayrı gruplar olarak göstermekten kaçınmak. Zira bu mantıksal olarak bir tarafın kazanması ve bir tarafın kaybetmesi anlamına gelmektedir. Barış gazeteciliği için, iki tarafı pek çok tarafa bölmek, birleştirmekten kaçınmak gerekmektedir. Bu şekilde çözüm için yaratıcı fikirler kendiliğinden ortaya çıkmış olacaktır.

2. 'Biz' ve 'Öteki' tanımlamalarından kaçınmak. Zira karşıda olan daima tehdit unsurudur. Bu da şiddeti haklı çıkartmaktadır. Barış gazeteciliği, 'biz' içinde 'öteki'ni, 'öteki' içinde 'biz'i aramayı gerektirir. Böylece keskin ayrılıklar kırılmış olacaktır.

3. Anlaşmazlıkları sadece şiddetin gerçekleştiği yere has olarak göstermemek. Şiddetin başladığı yerin şartlarını açıkça ortaya koymak ve başka yerlerde, başka zamanlarda da aynı sebepten şiddet yaşanabileceğini ifade etmek gerekmektedir. Bu, sebebi ortadan kaldırmaya yönelik bir anlayışı benimsemeyi getirir.

4. Yaşanan şiddeti veya şiddet politikasını sadece görünen kısmı ile ele almamak. Görünmeyen etkileri, günlük hayatı etkileyen noktaları, psikolojisini de anlatmayı gerektirir ki, ancak bu şekilde yaşanan şiddeti, anlık- olmuş ve bitmiş şeklinde verilmekten kurtulmuş olunabilir.

5. Tarafları liderlerle eşitlemekten kaçınmak. Anlaşmazlık sürekli olarak liderlerin bilinen talepleri ve pozisyonları ile haber metinlerinde yer aldığında, kaynak sadece üst düzey politikacılarla sınırlanmaktadır. Bu durum anlaşmazlığın çözümüne dair bir alternatif yol sunmaktan uzaktır. Bu sebeple, gündelik hayatta insanların anlaşmazlıktan, çatışmalardan nasıl etkilediği ve neyin değişmesi gerektiğini düşündükleri ortaya çıkacaktır. İnsanlar kendi hayatları için kendi çözüm önerilerini sunma imkânını bulabilecektir.

6. İki ayrı taraf olmayı getiren farklılıkları sürekli vurgulamamak. Ayrılık sebebinin sürekli vurgulanması, biz-öteki anlayışını derinleştirecek, duvarları yükseltecektir. Bunun yerine, ortak noktaları gündeme getirmek, paylaşılan alanları hatırlatmak çözüme katkı sağlayacaktır.

7. Sadece şiddet eylemlerini haber yapmaktan kaçınmak. Yalnızca şiddetin açıkça görüldüğü 'an'ın haberini yapmak 'öç' alma duygusunu yerleştirmektedir. Bu da yeni bir şiddet olayına sebep olacaktır. Şiddetin açıklaması olarak, insanların günlük hayat içinde bu durumdan nasıl etkilendiğini, engellediğini, yoksunlaştırdığını ortaya koymak barış gazeteciliğinin ilkesidir.

8. 'İlk başlatan' tanımlamalarından kaçınmak. İlk başlatana vurgu yapmak diğer tarafın yaptığı şiddeti meşrulaştırmaktadır. Bunun yerine çatışmadan iki tarafın da kötü etkilendiğine dikkat çekmek gerekmektedir.

9. Sadece tek tarafın yaşadıklarına odaklanamamak. Yalnızca bir tarafın acılarını, kaybettiklerini, öfkesini ele almak, cani-kurban ayrımına yol açmaktadır. Her iki tarafın da acılarına vurgu yapmak, insanları düşman ilan etmekten uzaklaştıracaktır.

10. Bir grup zavallı insana neler yapıldığını gösteren bir dilden uzak kalmak. ‘Yoksun’, ‘Perişan’, ‘Trajik’, ‘Savunmasız’ gibi kurbanlaştırıcı bir dilden kaçınmak gerekmektedir. Bu karşı tarafa güç atferken, şiddete uğrayanı güçsüzleştirmektedir. İnsanlara ne yapıldığı kadar, ne yapabileceğine dair de vurgular yapmak önemlidir. Bu sebeple insanlara ne hissettikleri sorulurken, hayatları için nasıl bir çözüm istediklerini sormak barış gazeteciliğinin prensibidir.

11. Satışı arttıran, ilgi çeken kelimeleri belirsiz veya kaymış anlamlarıyla kullanmaktan kaçınmak. *Soykırım, bir toplumun tamamının yok edilmesi anlamındadır. Birleşmiş Milletler’e göre ise, yarım milyondan fazla insanın öldürülmesi anlamını taşımaktadır. *Trajedi, kişinin kendi hatasının, kendi felaketine sebep olması anlamındadır. *Katliam, savunmasız durumdaki insanların kasten öldürülmeleridir. Bu kelimeler şiddet, anlaşmazlık durumlarında haber metinleri içinde bilinçsizce kullanılmakta ve barış yanlısı bir haber dilinden uzaklaşılmaya sebep olmaktadır. Barış gazeteciliği acıyı aza indirecek bir dili benimsememektedir ancak, bu kelimelerin sürekli kullanılması büyük şiddet olaylarının haber metinleri yazılırken kavram sıkıntısına sebep olacağının farkındadır. Kavramlar, durumu abartmak için kullanılmamalıdır.

12. Etiketlemekten kaçınmak. ‘Saldırgan’, ‘Zalim’, ‘Terörist’, ‘Köktenci’, ‘Fanatik’ gibi etiketler, biz-öteki ayrımını derinleştirmektedir. Bu şekilde etiketlenmiş bir grupla anlaşmaya çalışmak da gereksiz görülmeye başlanacaktır.

13. Tüm tarafların insan hakkı ihlallerini eşit şekilde yayınlamak. Önemli olanın taraflar değil, insan haklarını ihlal etmek olduğunun farkında olmaktır.

14. İddiaları veya görüşleri doğru olarak haber metinlerine yerleştirmemek.

15. Liderler tarafından barış için imzalan belgelere karşı ‘mutlak çözümü getirmiş’ muamelesi yapmamak. Hala çözülmemiş olan kısımların veya ihtiyaçların haberini yapmak gereklidir. Böylece, şiddetti tekrar getirebilecek olan noktalara dikkat çekilerek yeni çözüm ortamları yaratılacaktır.

16. Çözüm önerilerinin hepsini dikkate almak. Yalnızca liderlerin veya üst düzey yöneticilerin önerilerini almaya çalışmamak, çözüm önerilerini arttıracaktır. Egemen sisteme, anlaşmazlığın egemen konumuna ters düşmesi sebebiyle dillendirilemeyen öneriler barış gazeteciliği için önem taşımaktadır.

Yalnızca çatışma anına odaklanmayan, olabildiğince çok tarafı metinlere dâhil ederek çözüm önerilerini görünür kılmayı amaçlayan barış gazeteciliği 1960'lı yılların sonunda ortaya atılsa da uygulanırlığına dair çalışmalar ve haberciler arasındaki yayılımı ancak 1990'lı yıllarda olabilmiştir (Yıldız, 2012, s. 31). Pratikte, anaakım medyanın haberciliğine getirdikleri eleştiriler ise şöyle sıralanmaktadır.

1. Şiddet, sansasyon, belli ülkelere veya kişilere karşı kalıplaşmış ifadelerin kullanılması ve ön yargıların pekiştirilmesi.
2. Uzun zamandır süren anlaşmazlık konularının basit, anlık ve tarihinden kopartılarak haber yapılması.
3. Olaylardan etkilenen insanların haber metinlerinde yer bulamaması. Buna karşın çatışan tarafların sürekli olarak görünür olması.
4. Anlaşmazlık konularının haber yapılmıyor olması. Buna karşın çatışmalar başladığında anlık yaşananlara haber değeri atfedilmesi.
5. Savaşın şiddeti ve insani dramlar sürerken haber konusunun yalnızca "Biz-Onlar" ikilemi üzerinden anlatılması.
6. Çözüm yolunda yapılan değerlendirmelerin "haber değeri" olarak düşük görülmesi.

Eleştirilen bu noktalara düşmemek için bir çatışma durumunda habercinin, anahtar işlevi gören bazı soruları aklında bulundurması gerekmektedir. Bunlar aynı zamanda kendi başına birer haber konusudur ve çözüm yolunda önemli ipuçlarını da ortaya koyabilecek niteliktedir:

-Çatışmanın konusu nedir? Tarafları kimlerdir? Geçmişi, tarihi nasıldır?

-Taraflar amaçlarını birbirlerine dayattığı durumlarda nasıl bir yol izlenmelidir?

-Şiddetle birlikte gelen intikam duygusunun üstesinden nasıl gelinebilir?

-Çözüm için çalışanlar kimler ve neler yapmak istiyorlar?

-Anlaşmazlıktan fayda sağlayan kim ve zarar gören kim?

Bu sorular ışığında habercilerin, barış gazeteciliği ilkeleriyle haber yapmaları için gerekli olan izlek, üç başlık altında şöyle toplanabilir.

Tablo 2.4: Barış Gazeteciliği İlkelerince Habercinin İzleği

Görev Odaklı	**Haber Yapma Odaklı**	**Haber Yazma Odaklı**
-Barışçı çözümleri araştırmalı. -Doğruluk ve gerçekliğe odaklanmalı. -Sorunun parçası değil, çözümün parçası olmalı.	-Yalnızca resmi ve uzman kaynakları kullanmayı bırakmalı, kaynaklarını çeşitlendirmeli. -Çözümden ve barıştan söz edenleri ön plana çıkartmalı. -Her tülü bilgiden şüphe etmeli ve sürekli araştırma içinde olmalı. -Erişilebilen tüm tarafların ne istediklerin farkında olmalı. -Sadece ana değil, sürece odaklanan bir metin üretmenin peşinde olmalı.	-Yalnızca şiddetin görünen yüzünü verip bırakmamalı, etkilerine vurgu yapmalı. -İnsan haklarının bilincinde olmalı. -Kurbanlaştıran ve ajite eden bir anlatımdan da şeytanlaştıran, tanımlayan bir anlatımdan da olabildiğince uzak olmalı. -Biz ve onlar şeklinde bir karşılıklılığı kışkırtacak dilden uzak olmalı.

Kaynak: İrvan, Süleyman. (2006). *Barış Gazeteciliği*. Küresel İletişim Dergisi. Bahar-1 s. 1-6

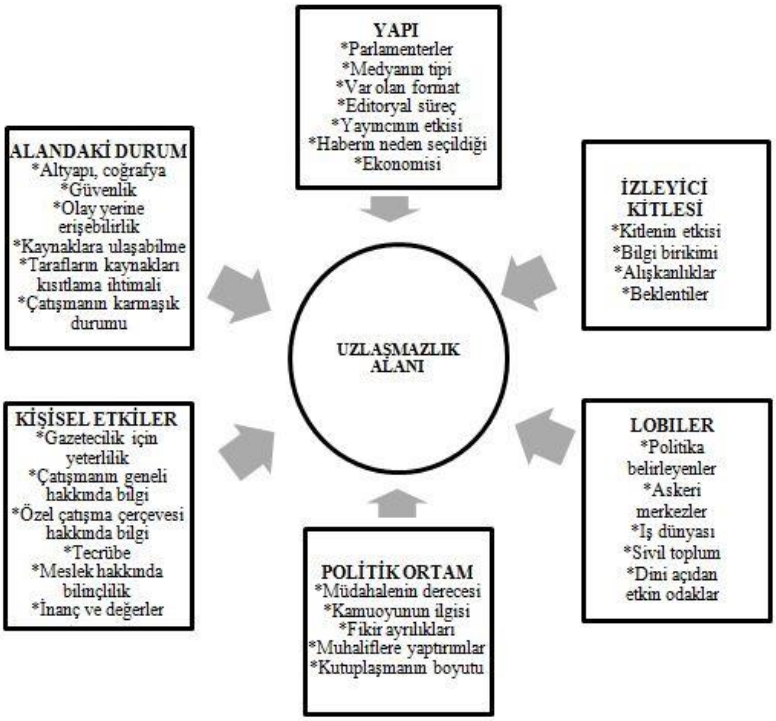
Barış gazeteciliği, şiddet kavramını geniş şekli ile kabul etmekte ve bir problem olarak görmektedir. Kuramın haber metinleri üzerinde pratiğe dönüştürülebilmesi için de bazı tavsiyeler ve yol haritaları belirlenmiştir. Barış gazeteciliği ve etik konusunda çalışmalarını sürdüren Tehranian (2002, s. 80-81) da Johan Galtung'un barış gazeteciliğine dair prensiplerinden yola çıkarak, habercinin izlemesi gereken yolu sıralamaktadır. *İnsani çatışmalarda tarafların sayısını ikiye düşürmemek. Halka odaklanmak. *Tek bir gerçeğin olmadığını kabul ederek tarafların yalnızca birinin gerçeklerini ortaya koymamak. *Resmi kaynaklardan farklı kaynakları araştırarak çeşitliliği arttırmak. *Çatışma alanlarında daha fazla görülen ön yargılara karşı hazırlıklı olmak. Her yeni bilgiye şüphe ile yaklaşmak. *Temsil edilmek konusunda sorun yaşayan barış yanlıları ve olaydan bizzat etkilenenlere söz hakkı vermek. Seslerini görünür kılmak. *Ayrıştırma, etiketleme, şeytanlaştırma veya acıma duygularını çağrıştıran ifadeleri kullanarak sorunun bir parçası olacaklarını unutmamak.

*Metinlerin yazımı ve sunumunda gösterilen özenle çözümün bir parçası olacaklarını unutmamak.

*Mesleki etik ilkeleri bilmek ve bunların felsefesine göre hareket etmek.

*Kendi etnik, dini yargılarını şeffaflaştırmak ve buna göre olaylara yaklaşmak.

Barış ortamından uzaklaşıldığı durumlarda haber yapılırken gazetecinin, olayı izleme ve haber metinini oluşturma sürecinde "yaşanılan problemin çözümü için, şiddet dışında başka bir yol yok mudur?" sorusu önem arz etmektedir (Arsan, 2005, s. 129). Bu soru ışığında hazırlanacak olan haber metninde şiddet, haberin 'değer'ini arttıran bir unsur değil, bir problem olarak verilmiş olacaktır. Problemler ise çözüme muhtaçtır. Bir konuyu haber yaparken, çatışma konusu etrafında pek çok tarafın, görüşün bulunduğunu bilmek, barış gazeteciliği ilkeleri ile haber yapmayı haberci açısından kolaylaştıran ilk adımdır. Bläsi (2004, s. 5), çatışma konusu ve çevresindeki odak noktaları bir tabloda şöyle toplamaktadır.

Şekil 2.4: Barış Gazeteciliğinde Haber Üretimini Etkileyen Faktörler

Kaynak: Bläsi, Burkhard. (2004). Peace Journalism and the News Production Process. Conflict & Coomunication. 3(1/2). s. 5.

2.2.1.1.Barış gazeteciliğine karşı eleştiriler ve engeller.

Barış gazeteciliğine karşı eleştiriler iki grupta incelenebilir. İlki, anaakım medya kodlarıyla örtüşmemesi açısından liberal görüşün eleştirileridir. İkincisi ise kuramın uygulanabilirliğine şüpheyle yaklaşan kuramcıların karşı savlarıdır. Anaakım medya kodlarından olan nesnellik, barış gazeteciliği ilkelerinde karşılık bulmamaktadır (İrvan, 2006, s. 1). Anaakım haberciliğe göre ise haber, diğer anlatılardan farklı bir konumda ve iddiadadır. Zira savunusu, "doğru" ve "nesnel" olduğu yönündedir (Cohen Almagor, 2002, s. 99).

Ancak haber, hayatın kendisine dair bilgiler verirken eşitsizliğe, haksızlığa da bir çerçeve çizmektedir. Bunu da belirli bir seçicilik ve taraflılık içinde yürütmektedir[5]. Eleştirel iletişim çalışmalarının bu savunusu haberin, gündem olacak konuyu, kaynaklarını ve anlam çerçevesini siyasal, ekonomik, kültürel, dini, askeri ve toplumsal güç ilişkileri içinde, egemen olandan yana şekillendiği yönündedir. Bunun örneklerinden biri "tinerci çocuk" (Alankuş, 2013, s. 228-229) kullanımıdır. Habercilerin bu kullanımı, kısaca betimlemek şeklinde algılanamayacak kadar ideolojik bir yaklaşımdır. Çocuk, suç, sokakta yaşamak, yoksulluk, evsizlik gibi toplumsal ve hukuki pek çok kavramı örterek, sokakta yaşayan tüm çocukları etiketlemekte ve potansiyel olarak işaret etmektedir.

Nesnellik, haberle ilgili olarak iletişimcilerin, olaylarla olan öznellikten uzak ilişkilerini ve olayları aktarırken kendi öznelliklerini dışlamaları durumudur (Mutlu, 2017, s. 256). Nesnellik profesyonel gazetecilik kodlarından biridir. Bu kodlar aracılığı ile yapılan işe meşruiyet kazandırıldığına inanılmaktadır. Kavram anlam değişimden önce Amerika'nın endüstriyelleşen Kuzey kıyısında "parti gazeteciliği dışında kalmak" (Cangöz, 2008, s. 157) durumu için kullanılmaktaydı. Daha sonraları sadece gazetecinin tavırlarında değil, haber metinlerinde de önemli bir hale gelmiştir. Tekelleşme, devlet denetimi, çıkar ilişkileri içinde bulunan anaakım medya organlarında savunulan nesnellik, haberin seçildiği noktada ortadan kalkmaktadır. Yapılan seçim, ilgili medya kuruluşunun bakış açısı -içinde bulunduğu tüm ilişkiler- ile yapılmış olmaktadır. Seçme

ve seçmeme kararı kurumla yakından ilişkilidir. Bu durumda öznellik, nesnellik olarak ortaya çıkmaktadır (Dursun, 2005, s. 70-71).

Barış gazeteciliğine kuramcılar tarafından yöneltilen başlıca eleştiri, haberlerin yapısal bir sorun içinden süzülerek iletiliyor olmasıdır (Perez de Fransius, 2014, s. 73-74). Habere çerçevesini veren yapı haberi belirlemektedir. Dolayısı ile haberde bir değişimin yaşanması için yapının düzelmesi gerekmektedir. Ancak söylemlerin bir dünya algısı oluşturduğunu bilinciyle hareket eden habercilere de alternatif bir söylem kurmak üzere oluşturulan barış gazeteciliği gibi kuramlar bir çıkış yolu gösterebilir düzeydedir.

Bu kuramsal yaklaşım okuyucunun ve tarafların empati kurabileceği ortama yönelik bir çalışmayı öngörmektedir. Haberlerin seçiminde veya seçilmiş konuların işlenmesinde barış gazeteciliğinin, barışı tesis etme yönündeki hedefi gözetilerek hazırlanırsa toplumda nasıl, kışkırtıcı bir etki anaakım medya kodlarıyla hazırlanmış haberlere yapılabiliyorsa, barışa yönlendirme de aynı hızla olmasa da yapılabilir (Abunales, 2016, s. 254, Shinar, 2004, s. 2). Çatışmaların çözümünde ve zaman içinde biriken, birikecek olan barış yanlısı söylemelere katkı sağlamak, taraflara empati kurabilecekleri fırsatları açma konusunda faydası olduğu bir gerçektir. Haberler yalnızca bilgiyi aktarmak üzerine kurgulanmamakta ve haberci de yalnızca bilgiyi aktarmamaktadır. Kültürel ve hegemonik alanı yeniden inşa etmektedir.

Mete Çubukçu'ya göre (05.06.2017,Yüz Yüze Görüşme) habercilerin, anaakım medya kurumları tarafından sarmalandığı doğrudur ancak onların haber kaynakları, konuları ve haberi çerçevelemeleri konusunda tümüyle bağımlı, hareket edemeyecek kadar sınırlanmış olduklarını da kabul etmek zordur. Konular ve bu konuların işlenmesi noktasında haberciler uyanık olmalı, neyi ne için yaptıklarının farkında olarak hareket etmelidir. Çatışmaların yoğunlaştığı dönemlerde habercilere yapılan müdahaleler de artmaktadır fakat yine de haberciler tümüyle bağımlı değillerdir. Anlamlar habercilerin elindedir.

Barış gazeteciliği konusunda habercilere yardımcı olan bir konu da iletişim teknolojilerinin sürekli olarak gelişim göstermesidir (Yıldız, 2012, s. 45). İzleyici ve okuyucuların direkt yorum yapabilmesini de sağlayan bu teknolojiler, anaakım medyanın haber metinlerini hızla eleştirel dünyanın içine çekebilmektedir. Bu barış gazeteciliği için oldukça iyi bir imkândır. Farklı bakış açılarının ilgi görmesi anaakım medya kurumları içinde de alternatif yayınların hareket alanını genişletmektedir.

Barış gazeteciliğinin bir üslup değişimini ön görmesi, bu değişimi gerektiren ortamın bilicinde olmayı gerektirmektedir. Barış gazeteciliği tanımı ve nitelikleriyle, sistem içinde kendine uygulama alanı açmaya çalışmaktadır. Değişimi ideal alan bir eğilim olması sebebiyle bazı engellerle karşılaşmaktadır. Buraya kadar anlatılmaya çalışılan sürecin bir özeti niteliğinde, barış gazeteciliği önünde engel olarak bulunan ortamı Süleyman İrvan (2008, s. 265-277) üç başlık altında toplamıştır.

Barış Gazeteciliği Önündeki Engeller:

Barış gazeteciliğinin önündeki engelleri, bireysel, kurumsal ve ideolojik olarak üç grupta toplamak mümkündür.

1. Bireysel Nitelikte Olan Engeller: Burada daha önce de belirtilmiş olan iki husus önem kazanmaktadır; profesyonel gazetecilik kodları ve haber değeri kavramı. Gazetecilerin çoğu mesleklerinde, kendilerine tarafsızlık rolünü seçme eğilimindedir. Belirlenen rol, haber tercihlerini yakından ilgilendirmektedir. Bu sebeple barış gazeteciliği, profesyonel gazeteciler tarafından eleştirilmektedir. Geleneksel gazetecilik ilkelerine dayanarak yazılmış haberlerde dikkat çeken üç nokta bulunmaktadır (Ersoy, 2007, s. 5-6). Haber genel olarak olumsuz taraflarıyla tartışılmaktadır. Farklılıklar ve farklılık noktaları asıl konuyu oluşturmaktadır. Haber tartışma ortamı oluşturacak şekilde kurgulanmaktadır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi barış gazeteciliği, ortak bir noktaya dikkat çekerek, olumlu bir bakışla diyalog ortamını çağıran bir kurguyu benimsemektedir. Gazetecilerin haber seçiminde göz önünde bulundurdukları, 'bu an'a odaklı, dramatik olaylara meyilli, etnik merkezci bir değer ölçüsü de barış gazeteciliğinin karşındadır. Biz-onlar çerçevesinde yazılan haberler geleneksel gazeteciliğin ilkelerinde kaynaklanmaktadır. Olaylar karşında belirlenen çerçeveler,

toplumlar arasında yaşanan anlaşmazlıklarda daha da önemli hale gelmektedir. Yaşananlar karşında kişilerin düşünceleri, medyanın çerçevesine göre şekillenmektedir. İnsanlar kendi yorumlarını yapmadan, belirlenmiş çerçevenin içine girmektedir.

2. Kurumsal Nitelikli Olan Engeller: Medya yapısı, tecimsel düşüncenin kar odaklı olması Barış gazeteciliğinin yapılmasında engel teşkil etmektedir. Barış ortamının medya için kar getirisi yoktur. Önemli olan, rekabet, kar getirirsi ve izlenme oranlarıdır.

3. İdeolojik Nitelikte Olan Engeller: Ticari kaygılarla bağlantılı olarak, çatışma durumlarında, özellikle de uluslararası anlaşmazlıklarda açık milliyetçi tavır sergilemesi barış gazeteciliği önünde engel oluşturmaktadır. Bunun bir sebebi resmi söylem dışına çıkmadan yapılan bu yayınların sorgulama gerekmeden, kolay yapılabilmesidir. Ayrıca, kurumun çıkarları da tehlikeye düşmemektedir.

Barış gazeteciliği için, üslubu, ilkeleri, engelleriyle, halihazırda var olan yapı içinde bir karşıtlık durumu söz konusudur. Anaakım gazeteciliği, barış gazeteciliğinden ayıran en önemli noktalar, üslup, roller, gazetecilerin yaklaşımları ve hedef kitleye yükledikleri anlam biçimlerinde görülmektedir. Geleneksel anlayışta gazeteci sadece izleyicidir. Olumsuzu konu edinen, çözümün uzak olduğunu vurgulayan bir üsluba, basit araştırmalarla yetinilen tepkisel bir yaklaşıma sahiptir. Gündemi haber merkezindeki uzmanlar belirlemektedir ve pek çoğu için sadece şiddet haber değeri taşımaktadır. Başvurulan kaynaklar yine uzmanlardır. Farklı bir anlayışa duyulan ihtiyaç, bu karşıtlığın göstergesidir. Barış gazeteciliği ilkelerinin karşısına yerleşen, yaygın olarak kullanılan duruşa savaşçı, çatışmacı gazetecilik denilmektedir.

Barış Gazeteciliği-Savaş/Çatışmacı Gazetecilik Karşıtlığı:

Çatışmacı üslupla gazeteciliğin yapılıyor olma sebebi iki şekilde açıklanmaktadır (Arsan, 2003). İlk olarak, gazetecilik pratiği içinde, dikkatsiz üslup, hatalı kelime kullanımları veya olayın heyecan etkisiyle çatışmacı bir dil benimsemek olarak tarif edilmektedir. İkinci sebep ise, bilinçli olarak durumdan faydalanmak için, ülke veya kurum çıkarları gözetildiği söylenerek çatışmacı bir dilin kullanılmasıdır.

Yaygın medya çatışmacı dil kullanmaktadır. Çatışmacı bir dille kurgulanan haber metni genel olarak ele alındığında, dikkat çekici noktalara rastlanmaktadır (Shinar, 2008, s. 165). Bu tür haber metinlerinde, şiddet, kişiselleştirme, bazı ülkelere veya gruplara karşı ön yargı içeren ifadelerin kullanımı fazladır. Çatışmayı analiz etmekten uzak basit açıklamalar yapılmaktadır. İnsanı etkileyen kısımları yerine çatışmanın tarafları ilgi odağı olmaktadır. Barışla ilgili haberlere karşı 'değeri az' gözüyle bakılmaktadır. Bilinçli veya bilinçsiz ne şekilde yapılırsa yapılsın çatışmacı gazetecilik çözümden, insandan ve yaşanılandan uzaktır. Savaş-çatışmacı gazeteciliğin olaylar karşındaki tutumu birkaç madde ile sınıflandırılarak daha anlaşılır kılınabilir (Arsan, 2005, s. 131).

1. Savaş-çatışmacı gazetecilik sadece çatışmanın sonucuna dikkat etmektedir. Süreç haber değeri taşımamaktadır.
2. Anlık zamanlar ve olaylara odaklı kalmaktadır. Önemli olan, ilk bombayı kim attı? sorusudur. Şiddetin sadece sunulabilecek kısmı ile ilgilenir ve her şeyi sayılara dönüştürür, duygular ve yaşananlar silinir. Kaç kişi öldü, kaç bomba atıldı gibi konulara odaklanmaktadır.
3. Savaş sırları yazar, efsanelere önem vermektedir. Biz-öteki ayrımına dikkatle uyarak 'iyi' bizden yana tavır almaktadır. Ötekini insan değilmiş gibi kurgulayarak haber metinlerine yerleştirmektedir.

Johan Galtung (2003, s. 178) iki tür gazetecilik pratiği arasındaki farkı karşılaştırmış ve 1998 yılında bir tablo oluşturmuştur.

Tablo 2.5: Barış Gazeteciliği ve Savaş-Çatışmacı Gazetecilik Karşılaştırması

Barış Gazeteciliği	**Savaş-Çatışmacı Gazetecilik**
Barış Odaklıdır: *Uzlaşmazlığın sebebini bulur *İki tarafın da kazanmasına yönelir *Uzlaşmazlıkları görünür kılar. *Bütün tarafları duyurur, çözüm için yaratıcılığa odaklanır. *Tarafları 'biz'likten kurtarır, silahları olumsulaştırır. *Şiddet yaşanmadan önce koruyuculuk yapar. *Şiddetin görünmeyen etkilerine odaklanır.	**Şiddet-Savaş Odaklıdır:** *Uzlaşmazlık alanına odaklanır. İki taraf, bir hedef ve kazanmak. *Genel olarak 'elde var sıfır' düşüncesi hakimdir. *ilklere odaklanır, ilk taşı kim attı? *Savaş alanlarının sırları peşindedir. Bunları haber metinlerinde gerçekmiş gibi vermektedir. *Onlar-biz vurgusunu daima canlı tutmaktadır. *Şiddetin görünür etkilerine önem vermektedir, ölü-yaralı sayısı, maddi hasar gibi.

Gerçek Odaklıdır: *Bütün gerçekleri göstermekte, gizlenmeye çalışılanları açmaktadır.	**Propaganda Odaklıdır:** *'Onlar'ın gerçeklerini göstermekte, 'biz'in gizlenmesi gereken noktalarını örtmektedir.
Halk Odaklıdır: *Ayrım yapmadan bütün acılara odaklanmaktadır. * Haksızlığın sahibini isimlendirmektedir. *Halkın içinde barış yanlısı olanları ön plana çıkartmaktadır.	**Seçkin Odaklıdır:** * 'Biz'im acılarımıza odaklanmaktadır. * 'Onlar'ın haksızlık yapanlarını adlandırarak ilan etmektedir. *Sadece seçkinlerin barışçılıklarına haber değeri yüklemektedir.
Çözüm Odaklıdır: *Şiddetsizlik + Yaratıcı düşünce = Barış *Barış girişimlerine dikkat çekmekte ve önleyici yayın yapmaktadır. *Sonuç: çözüm, yeniden inşa, uzlaşma anlamındadır.	**Zafer Odaklıdır:** *Zafer + ateşkes = Barış *Zafer kazanılmadıkça barış girişimlerini yayınlamamaktadır. *Antlaşmalara, yerleşik kurumlara odaklanmaktadır.

Kaynak: Galtung, Johan. (2003). Peace Journalism. Media Asia. 30(3). s. 178

Bu tablo Barış ve Savaş odaklı gazetecilik ilkelerini karşılaştırarak, farkı ortaya koymayı ve uygulamayı kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Barış gazeteciliğinin nasıl bir yerleşik düzen karşında barıştan yana durduğu bu tabloda açıkça görülmektedir. Barış gazeteciliği, zaferin karşına çözümü, seçkinin karşına halkı, propagandanın karşısına gerçeği koymaktadır. Barış gazeteciliğini felsefi olarak yüklenen habercilerin, konular hakkında araştırmacı ve sorgulayan bir yaklaşıma sahip olması gerekmektedir. Çatışmanın taraflarını dinlemek ve bilgi almak isteyen kamuoyu için ortamı şeffaflaştırmak araştırmaların derinleştirilmesine bağlıdır (Shinar, 2008, s. 167).

2.2.2.Hak Haberciliği: Tanımı ve Niteliği

19. yy sonu ve 20. yy başından itibaren, yazılı basın, radyo, televizyon ve internetin yaygınlaşması, bilgiye erişimi büyük ölçüde hızlandırmıştır. Ancak bu yaygınlaşma ve erişim kolaylaşması yanında bilginin tanımlanması, üretilmesi ve dolaşıma sokulması sürecindeki sorunlu yapısal konular belirginleşmeye başlamıştır. Bir yanıyla birey, bilgiye erişimle birlikte temel haklarına erişmede kolaylıklar elde ederken diğer taraftan bilginin niteliğindeki değişim insan hakları konusunda soru işaretlerini de beraberinde getirmiştir. Nilüfer Timisi (2010) bunu, "Haber üretiminin rasyonalitesi ile demokratik iletişimin rasyonalitesi arasındaki gerilim" şeklinde özetlemektedir.

Hak haberciliği, Bağımsız İletişim Ağı (BİA) tarafından, 2000 yılında pratikler üzerinden geliştirilmiş bir kuramdır (Alankuş, 2013, s. 242). Hak haberciliği, insan hakları ihlallerinin haber konusu yapılmasını ve temel haklar yanında, diğer hakların da izlenmesi gerektiği fikriyle hareket etmeyi gerektirmektedir (Samer, 2007, s. 129).

Haber, tasarlanmış bir dünya anlatısıdır. Tercih edilmiş bir görüntü kesitidir. Burada "tercih etme", kilit noktada bulunmaktadır. Zira eleştirel yaklaşım, çözümlemelerini bu hususa dikkat çekerek başlatmaktadır. Konunun haber yapma açısından değerli oluşundan, kaynakların seçimine, yazımına kadar her aşamada egemen yapı, çerçeveleme işleminde aktif rol almaktadır. Burada belirleyici olan da habercinin kendisinden çok içinde bulunduğu yapının ideolojik duruşu, kültürü veya dünya görüşüdür. Hak haberciliği de eleştirel bir yaklaşım olarak haberi, doğal bulmamaktadır. Haber, bir inşa süreciyle ortaya çıktığından nesnel değildir. "Gerçeğin tercih edilen görünümü" (Timisi, 2010) olarak haber hegemonik bir mücadele alanıdır. Mücadeleler, uzlaşı ve çatışma durumlarına göre konjonktürel olduğundan evrensel anlamlandırmalardan uzaktır. Bu da zıt anlamlandırmaları eş zamanlı olarak görüyor olmanın açıklamasıdır.

İnsan hakları haberciliği, haberin örtük bir şekilde sistemin ve iktidar ilişkilerinin devamına yönelik bir rol üstlendiği kabulüyle hareket etmektedir. Buna göre haber yalnızca bir "iz" değildir. Doğal olmayanı doğallaştıran ve dolaşıma sokarak yeniden üreten bir işleve sahiptir. Haber, bir ilişkiler ağı içinde var olmaktadır. Haber, şu üç ilişkiyi kurmaktadır.

1. Haber, şeyleri birbiri ile ilişkilendirir.
2. Haber, insanları birbiriyle ilişkilendirir.
3. Haber, şeyleri insanlarla ilişkilendirir.

Böylece, konumlar ve toplumsal olarak kimin nereye denk geldiğine dair tanımlar yapılmakta, dolaşıma sokularak yeniden üretilmektedir. Haber metni, toplumu bu tanımlamaya göre hareket etmeye çağıran bir aracı haline gelmektedir (Dursun, 2007, s. 107-111). Yapılan bu çağrı, bir yandan dünyaya dair tasavvuru şekillendirirken diğer yandan, dünyanın nasıl bir yer olduğunu da tarif edip göstermektedir. Aynı

zamanda tanımlayıcı ve gösteren olarak haberci ile okuyucunun da birbirinden ayrı olduğunu savunmaktadır. Bu bakış açısına göre haber ve insan hakları arasındaki ilişki iki boyutta sürmektedir.

Tablo 2.6: İnsan Hakları ve Haber İlişkisi

Dolaylı, Örtük İlişki	**Doğrudan, Açık İlişki**
Haber, insanı kategorize eden yapısıyla, varoluşa müdahale etmektedir. İyilik, kötülük, efendilik, kölelik gibi konumları örtük bir şekilde taşımaktadırlar.	Genel olarak haber metinleri, temel haklarla ilgili, nitelik sorunları taşımaktadırlar. Evrensel hakları temsil, haklar konusundaki bilgi ve kavrayışa ilişkin sorunlu bir algı oluşturmaktadırlar.

Kaynak: Dursun, Çiler. (2007). *Hak haberciliğinin Doğası ve Olanağı.* İnsan Hakları Haberciliği. İstanbul: IPS s. 107-111.

Dünya ile bağın, genel olarak medya aracılığı ile kurulduğu koşullarda, bilgi akışının liberal yaklaşımla şekillenmiş şekilde yapılıyor olması bireyi tek taraflı bir dünya algısına yöneltmektedir. Gerçeğin var olmaklığı dışında, kurgusal bir boyutunun olduğu hatırlandığında haberin, dünya kurgusunun oluşturulma aşamasında etkin bir rol üstlendiğini söylemek yanlış olmaz. Hak haberciliği de kurguyu eleştirmekte ve gerçeğin birden çok boyutunu işaret etmeyi hedeflemektedir.

2.2.2.1.Hak haberciliğinin ilkeleri.

Tanımlamalardan yola çıkarak, insan hakları haberciliğinin pratiğe dayalı ilkelerini şöyle sıralamak mümkündür (Alankuş, 2013, s. 242-243).

1. Hak ihlallerini haber yapmak.
2. Hak ihlalleri konusunda takipçi olmak.
3. Haberi, hakkı ihlal edileni odak kabul ederek hazırlamak.
4. Haber yapma sürecinde insan haklarını ihlal etmemek.
5. Haklar konusunda bilgilendirici yayınlar yapmak.
6. Hakların kullanımı noktasında, yüreklendirici olmak.

Hak haberciliğinin ilkeleri, ihlallerin haber yapılmasını savunurken, temelde haberin değerine atıf yapmaktadır. Her habere haklar açısından bir pencere açılabilir ve

haber bizzat hayatla ilgili olduğundan haklar bunun zaten konularından biridir. Bu açıdan haber değeri kavramı, hak haberciliğinde daha da genişlemiş ve alternatif haberlere kapı aralamış olmaktadır. Böylece haberin çerçevesi değişecek ve kaynakları çeşitlenecektir. Örneğin, ekonomik kriz anlarında yapılan haberlerin hak haberciliği açısından değerlendirilerek yapılması, işverenlerin haberlerdeki baskınlığını azaltacak, günlük hayata etkisini ön plana çıkartacaktır.

Hak ihlallerinin izlenmesi, haberleştirilmesi, haber kaynaklarının çeşitlendirilmesi anaakım medya tarafından "riskli" (Özuğurlu, 2009, s. 160) bulunduğundan tercih edilmemektedir. Bu durumda haberin kendisi hak ihlali olmaktadır. Oysa hak haberciliğinin önemli bulduğu bir nokta da haberin yapılması sırasında hak ihlali yapmamaktır. Haberin çerçevelenmesinden fotoğraf seçimine kadar anaakım medyanın satış, şok beklentili haber pratiğinden başka bir kaygı söz konusudur. Oldukça yeni bir alan olan hak haberciliği pratikler üzerinden kuramsallaşmakta ve yine pratikler üzerinden eleştirilmektedir.

Eleştirilerin temelinde eksiklikler yatmaktadır. Habercilerin insan hakları konusunda bilgisizliği, alt yapılarının yetersiz olması sorunların başında gelmektedir. Bunun yanında habere, ilgi çekiciliği açısından değer biçilmesi, hızlı hazırlanmasının beklenmesi de hem insan hakları konusunun haber gündemine alınmasını hem de haberin hazırlanırken hak ihlallerinin yapılmasının kaçınılmaz sebepleri olarak sunulmaktadır (Özuğurlu, 2009, s. 166, Akça, 2008).

Alternatif medya kuramlarının büyük çoğunluğunda merkeze alınan konu, alternatif medya ile anaakım medyanın ekonomi politik yapısının farklılığıdır. Anaakım medyanın ekonomik yapısı, genel olarak sermaye grupları içinde yer alması, tekel olması iken, sermaye grubunun diğer sektörlerde süren işleri ile medya kurumlarındaki yayınların birbirini desteklemesinin olasılığını da beraberinde getirmektedir. Alternatif medya kuramları ise ekonomik bir bağımsızlıktan söz etmektedir. Türkiye'deki anaakım ve alternatif medya pratiğinden söz etmeden önce medyanın ekonomi politiğinin kuramsal temelinden söz edilmek istendiğinden bundan soraki bölüm bu konuya ayrılmıştır.

BÖLÜM 3. TÜRKİYE'DE MEDYA SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ VE DÖNÜŞÜMÜ

Bu bölümde, Türkiye'de medyanın tecimselleşmesi, büyük sermaye yapılarının parçası haline gelmesi, yasal ve yapısal değişimler ile muhalif içeriklerin zaman içinde bu yapısal dönüşüm karşısında tavır almasını kapsayan bir çerçeve çizilmektedir. Bölüm anaakım medyanın içinde bulunduğu yapıyı ortaya koyan, eleştiren ve eleştirel temel oluşturan ekonomi politik kuramları ele alarak başlamakta, Türkiye'de medyanın yapısal dönüşümü, muhalif yayınlar ve alternatif medya olma idealiyle yola çıktıklarını belirten habercilik pratikleri ile bir bütün oluşturulmaktadır.

3.1. Medyanın Ekonomi Politiği

> İletişim endüstrileri özel emtialar üretir. Bir düzeyde bunlar, konserve meyve, otomobil ya da sigorta hizmetleri gibi mal ve hizmetlerdir. Fakat onlar ayrıca bundan daha fazla bir şeylerdir. Onlar çağdaş dünyanın tarifini ve "iyi yaşamın" görüntülerini sunarak toplumsal bilincin biçimlenmesinde önemli bir rol oynarlar. Ekonomik ve kültürel güç arasındaki bu özel ilişki, onların kontrolü sorunu akademik ve siyasi ilginin devam eden odağı haline getirmiştir. (Murdock, 2006, s. 61).

Alternatif medyadan ve barış gazeteciliği, hak haberciliği gibi habercilik dili arayışlarından söz ettiğimiz bugünün medyasının, devlet ve sermayeye bağlı bir biçimde faaliyetlerini sürdürdüğünü söylemek mümkündür. Neoliberal etkilerin gözlendiği 1980'li yıllarda, medya da büyük bir dönüşüm içine girmiştir. Teknoloji, ekonomik düzenlemeler, sahiplik yapılarının değişimi ile birlikte, kamu yararı odaklı düzenlemelerde de hızlı bir dönüşüm yaşanmıştır. Sonuçta tekelleşme ve uluslararası hale gelme yaygınlaşmıştır. Liberal paradigmanın gelişim olarak varsaydığı içerik artışı ve çeşitlenme süreci hızla tamamlanmıştır. Ancak sözü edilen içerik artışının benzer ürünlerin farklı pazarlanışı şeklinde olduğunu söylemek gerekmektedir. Haber metinleri dâhil olmak üzere tüm içeriklerin temelini, ilgi çekicilik oluşturmaya başlamıştır.

İçeriklerin artışı, izlenme sayısının önem kazanması, daha fazla içerik üretimi için gerekli olan zihin gücünün istihdamı, ismi ön plana çıkartılmış köşe yazarları, ana

haber bülteni sunucularının medya kurumları arasındaki transferleri ile iş bölümü ayrışması keskinleşmiş, uzmanlaşma adı altındaki ayrışma gözlemlenmeye başlamıştır (Adaklı, 2010, s. 69). Böyle bir ortamda muhalif sayılabilecek içerik üreticileri, ekonomik ve politik olarak büyük sermayelerin yoğunluk kazandığı medya alanında yer bulamaz hale gelmiştir. Medyadaki değişimin genel çerçevesini çizen temel konular şöyle sıralanabilir.

- Tekelleşme ile birlikte alternatif seslerin görünmezleşmesi.
- Medya sektörünün teknoloji gereksinimi ve büyük sermayelerin parçası haline gelmesi.
- Haber metinleri ve diğer türlerin, bağlı bulunulan sermayenin ihtiyaçlarına göre çıktı vermeye başlamaları.
- Habercilik ve etik kodların, profesyonellik adı altında yeniden yapılandırılması ve politik, ideolojik olarak yönlendirilebilir hale gelmesi.

Medya kurumları ile sermaye arasındaki bağ, satışların ve el değiştirmelerin sıklıkla izlenmesini beraberinde getirmiştir. Adaklı (2010, s. 70) dünyada yatay, dikey ve çapraz bütünleşerek alandaki etkinliğini arttıran firmaların sayısının azaldığını, yoğunlaşmanın arttığını ifade ederken Ben Bagidikian'a ait Media Monopoly isimli kitabı örnek olarak vermektedir. Kitap, ABD'de 1983 yılında ilk kez basıldığında medyada etkin olan 50 büyük şirket bulunmaktayken bu sayı yıllar içinde azalmıştır. Kitap yeni baskısını 1987 yılında yaparken şirket sayısı 29'a, 1990 yılında 23'e, 1997 yılında 10'a, 2000 yılında 6'ya, 2004 yılında ise 4'e düşmüştür.

Satışlar, yoğunlaşma oranları, içerik ve ideoloji çözümlemeleri içeren iletişim ekonomi politiği, kendi içinde farklılıklar gösteren ancak genel çerçeve olarak "toplumsal dönüşümü" (Başaran, 2014, s. 12) sorunsallaştıran bir çalışma birikimine sahiptir. Medyanın ekonomi politiği çalışmalarında araçsalcı ve yapısalcı eğilimlerden söz etmek mümkündür (Fung, 2006, s. 31-37, Yaylagül, 2014, s. 128-136). Araçsalcı yaklaşıma göre, medya kapitalist sınıfın çıkarları doğrultusunda kullanılan bir araçtır. Medyayı kullanım amacı sınıfın devamlılığıdır ve bu doğrultuda yapılan düzenlemelerle medya içerikleri üzerinde bir kontrole sahiptirler. Mülkiyet yapısı etrafında yürütülen

araçsalcı yaklaşım çalışmaları, üretim araçlarının kimlerin elinde olduğuna, bu araçlarla üretilen içeriklerin kimler tarafından kontrol edildiğine bakmaktadır. Yapısalcı eğilim ise, endüstrileşmiş medyanın da içinde bulunduğu temel yapıyı dikkate almaktadır. Onlara göre araştırmalara kapitalist ekonomik sistemden başlamak gerekmektedir. Zira tüm üretim ve kurumsallaşma bu ekonomik sistem içinde oluşturulmaktadır. Dolayısıyla medyanın işleyişinde, kapitalist ekonominin genel kurallarınca konmuş sınırlamalar da ilgi alanları içindedir. Ekonomik yapı, medyanın ekonomik kaynaklarını, örgütsel yapısını, içerik üretim süreçlerini belirlemektedir. Bu yapı sebebiyle içeriklere tek tek müdahale etmeye de gerek kalmamaktadır. Sistem içinde üretilen içerikler kendiliğinden sistemin devamına yardımcı olacak şekilde şekillenmektedir. Araçsalcı ve yapısalcı yaklaşımlara bakıldığında, hakim unsur olarak konan yapının değişmezliğine ve alternatifin neredeyse imkansızlığına işaret ettikleri görülebilmektedir.

Alanda yapılan çalışmalar uluslararası etkilere odaklanmakla birlikte her ülkenin iç dinamiklerini de göz önünde bulundurmaktadır. Bu sebeple medya ekonomi politiğine dair çalışmalar, Bağımlılık Kuramı temelinde hareket eden Amerika ve alt yapı-üst yapı, teknolojinin belirleyiciliği, medya kurumlarının işleyişi, ideolojinin kurulması, kültürel materyalizm gibi kavramlar üzerinden çalışan Avrupa ayağı olarak iki ana kola ayrılmıştır. Başaran'a göre (2014, s. 13-18) bu ayrışma normaldir. Amerika ayağının temsilcileri olarak kabul edilen D. Smythe ve H. Schiller çalışmalarını, yaşadıkları ülkede faaliyet gösteren medya kurumlarının sermaye grupları içinde yer aldığı, bu kurumlar aracılığı ile tüm dünyada eşitsiz kültürel-toplumsal karşılaşmaların yoğunlaştığı bir dönemde yürütmüşlerdir. Avrupa ayağında yapılan çalışmalar ise daha geniş bir konu alanına sahiptir ki öncelikli olarak genel bir kuramsallaştırma yapmak için çalışmışlardır. Avrupa için kitle medyası önceliklidir. Kitle iletişim araçlarından verilen mesaj ideolojiktir ve bu ideolojinin belirleyenleri de çalışmalar açısından oldukça önemlidir.

Schiller emperyalist yaklaşımın kültür alanında da devam ettiğini savunmaktadır. H. Schiller bunu bir "istila" (1993, s. 47) olarak kabul etmekte, hızla yayılan yabancı bir kültüre karşı yerel kültürlerin de savunma pozisyonuna geçerek varlıklarını korumaya çalıştıklarını belirtmektedir. Medya aracılığı ile yayılan kültürel ürünler, stratejik

kaynakları kontrol altına tutmaya yarayacak kanallar açmaktadırlar. Bu açıdan medya sadece ekonomik bir araç değil aynı zamanda ideolojik bir araçtır. İdeolojik olarak görev, zihinleri yönlendirmek ve hazırlanmış mesajlar aracılığı ile belli bir bilince doğru yönlendirmektir.

Kuramcı anaakım medyanın zihinleri istediği tarafa doğru yönlendirirken şu mitleri kullandığını savunmaktadır: *Kişisel Tercih Miti:* Bireyselcilik olarak da tarif edilebilecek olan bu mesaj öbeği, özel mülkiyet temelinden hareketle, üretim araçlarının da özel mülk olmasına vurgu yapmaktadır. toplumsal olaylar ve olguların kişisel eylemler sonunda olduğu inancına sahip olunan kapitalist toplumlarda, sonucu bireyin seçtiği vurgusu yinelenmektedir. Tercihleri etkileyen kültürel kodlar ve medyanın sürekli yönlendirmeleri ise konu dışı tutulmaktadır. Birey ise "burjuva ideolojisi içinde var edilmiş" (Althusser, 1987, s. 20) bir mittir. *Yansızlık Miti:* Liberal paradigmaya göre medya, eğitim ve bilim çıkar çatışmalarının dışında tutulmaktadır. Ancak bu inanışın tersine, medya yoğun ticari bağlar içinde hareket etmekte, eğitim politikaları da mevcut sistemin devamını hedefleyerek programlanmaktadır. *İnsan Tabiatının Değişmeyeceği Miti:* İnsan tabiatının değişmeyeceği inancı, üçüncü dünya sayılan toplumların da geri kalmışlığını destekleyen anlam yapısını kurmaktadır. Gelişmek için gerekli olan etkenlere sahip olsalar dahi değişim neredeyse imkânsızdır. Buna bağlı olarak sosyal çatışma da aslında bulunmamaktadır. Çatışma toplum içindeki iyiler ile kötüler, bireylerin tabiatı arasında yaşanmaktadır. *Medyanın Çoğulculuğu Miti:* Medya içerikleri arasında seçme özgürlüğü bireyindir. Çeşitli içerikler arasından seçen ve tercih eden bireydir. Oysa bu savununun aksine medya alanında da tekel gruplarının olduğu bilinmektedir. Çeşitlilik yalnızca varmış gibi sunulmaktadır. Gerçek ise tektir. Amacı karlılıktır ve amaç da maksimum karlılık için çerçevelenmekte, tekleştirilmektedir (Schiller, 1993, s. 20-40).

Medyanın ekonomi politik kuramlar alanına Propaganda modeli ile katkı yapan N. Chomsky, araçsalcı yaklaşım içinden bakarak, medyanın modern toplumlarda belirleyici olduğu kanaatindedir. Medyanın yoğun saldırı ve propagandalarına maruz kalan modern insan artık özgür düşünemez olmuştur. Ona göre (1999, s. 27-32) medya halkın değil devletin ve diğer kurumların çıkarlarına hizmet eder. Buna maruz kalan

insan özgür düşünemez. Sonuçta duyarsız, duygusuz, donuk insanlar oluşmakta, kamu vicdanı yok olmaktadır. Modern dünyada insanın çevresinde gördüğü her şey bir propaganda aracıdır. İlan panoları, levhalar, vitrin yazıları, her şey insanı tek tipleştirmek ve olması istenen hale getirmek için vardır. Bu araçlar her yerden insana saldırmakta ve ona kaçış yolu bırakmamaktadır. Medyanın özgürleşmesinin tek yolu onu devletin, iktidarın ve şirketlerin elinden alıp halkın eline vermektir (Chomsky, 1999, s. 100). Medya halkın elinde olmadıkça bu durum devam edecektir. Propaganda modeli güç, sermaye, iktidar ve çıkar ilişkilerine odaklanmaktadır. Bu modelde beş temel süzgeçten (Chomsky, 1995, s. 16-21) söz edilmektedir: Kitle medyasının büyüklüğü ve kar yönetimi, iş yapmak için gerekli olan reklamcılık ruhasatı, kitle medyasının haber kaynakları, tepki üretimi ve zorlayıcılar, bir denetim mekanizması olarak işletilen antikomünizm. Bu süzgeçler, hangi haberlerin basılarak kitlelere ulaştırıldığını, haberlerin sunuluş şekillerini ve muhalefetlerin marjinalleştirilmelerini anlamak adına önemli birer analiz araçlarıdır.

Hesmonhalg'a (2010, s. 20) göre ekonomi politiğin tanımı "kapitalizm ile medyanın arasındaki ilişki ağıyla ilgilendiği" şeklindedir. Bu genel tanımın içine yasal düzenlemeler, sermayedar ile yönetici erkin ilişkileri, tekelleşme gibi konuların tümü girmektedir. Garnham (2018) ise medya özeline girmeden hemen önce, ekonomi politiğin İskoç Aydınlanmasına dayandığını, dönemin tartışmalarında toplumların ayırıcı özelliği olarak "geçim tarzları"na vurgu yapıldığını, fonksiyonel bir tarzsa sahip olmadıkça yaşamın da devam edemeyeceğinden kurucu pozisyonunda olduğunu belirtmektedir. Geleneksel veya endüstriyel üretim tarzının yaygınlığı temel belirleyicidir. Bu tarzlardan geleneksel olan toplumsal ilişkilere, endüstriyel olan ise iş bölümüne yaslanmaktadır. Eleştirel ekonomi politik yaklaşımın işbölümü vurgusu da buradan gelmektedir. İşbölümünün varlığı; kurumsal yapı, kültürel pratik ve biçim dizisi, belirlenmiş kültürel kodların varlığı, üretilen karşısındaki eşitsiz dağılımı konularını gündeme getirmektedir. Eleştirel ekonomi politik yaklaşıma göre kültürel pratikler, kapitalist toplumsal formasyon içinde üretilen kültürel ürünlerin ve politik karşılıklarının, kaynaklarının, dağıtımının, tüketimin ve bunları organize eden kuruluşların gündemde olduğu bir analiz ile çözümlemek mümkün olabilecektir. Garnham (2018) bu noktada "Soap operaları, onları üreten ve dağıtan ve izlenmeleri

için izleyici yaratan yayın kuruluşlarını incelemeksizin, bir kültürel pratik olarak tanımak nasıl mümkün olabilir?" sorusunu sormaktadır. Ona göre, küresel kültürel pazar ve bu ortamın oluşmasını imkanlı hale getiren koşullar, teknoloji ve düzenleyiciler, sermayedarlar ve sermayenin akışı, kültürel bir ürünü anlamak için göz ardı edilemeyecek hususlardır.

Eleştirel ekonomi politik, medya kurumlarının yapısı ile kurumsal politikalarını bulundukları toplumsal ortam içinde incelemektedir. İletişim ve kapitalizm ilişkisi içindeki her noktayı hedef almakta sadece sahiplik ve kontrol noktasına odaklanmamaktadır. Sermaye hareketleri, devletin rolü, ideolojik mesajın dolaşıma sokulması ve yeniden üretimi de konuları arasındadır. Medya endüstrilerini diğer medya endüstrileriyle birleştiren, siyasal, ekonomik ve toplumsal seçkinleri buluşturan, mülkiyet ve kontrol ilişkilerini de dikkate almaktadır (Wasko, 2006, s. 189).

Golding ve Murdock'un (2002, s. 69-76) eleştirel ekonomi politik yaklaşımı tarihsel bir analizdir. Onlara göre eleştirel ekonomi politik analiz, "… hem dinamik hem de sorunlu olarak tanımladığı, değişime maruz ve özünde kusurlu olduğunu düşündüğü geç kapitalizmin incelenmesi ve betimlenmesiyle ilgilenir." Bu sebeple anaakım ekonomi yaklaşımından dört noktada ayrılmaktadır. 1. Tarihsel olmasıyla. 2. Kapitalist girişim ile kamusal müdahale arasındaki dengeye odaklanmasıyla. 3. Bütüncül olmasıyla. 4. "Verimlilik" gibi teknik konuların ötesinde adalet, kamu yararı gibi kavramlarla ilgilenmesiyle. Ayrıca Golding ve Murdock, büyük sermayeler tarafından medyanın kontrolünün yaygınlaşması sürecine odaklanmış ve bu sürecin dinamiklerini orataya koymak için çalışmışlardır (Barret, 2006, s. 7).

Barret (2006, s. 11) Hamelink'e atıfla iletişim alanında dört temel eğilim olduğunu belirtmektedir. Bunlar sayısallaşma, birleşme, deregülasyon ve küreselleşmedir. *Deregülasyon:* Kamusal kaynakların yönetici erk tarafından, sermayenin kullanımına açması ve kar edebilecekleri bir alan haline getirilmesidir. Bu aynı zamanda ulus aşırı bir alışveriş ile kültürel değişimin ve reklam gelirinin de önünü açmaktadır. *Sayısallaşma:* Bilgisayar teknolojilerinin üretimin ve dağıtımın her alanında var olmasıdır. Birbirinden farklı iletişim araçları, bilgisayar dili ile birleşmekte, yeni bir

dille ortak bir ürün biçimi oluşmaktadır. *Küreselleşme:* Deregülasyon süreci ile aynı dönemlerde yaygınlaşan kavram Matterlart'a göre (2001, s. 115) "dünya düzeninin düzensizliğini gizleyen hazır bir ideoloji"dir. Küreselleşme ile birlikte medya açısından büyük bir değişim yaşanmıştır. Medya sahiplerinin içeriklere olan müdahalesi artık şekil değiştirmiş, ulus aşırı rekabet ve ortaklık ilişkilerine göre belirlenmeye başlanmıştır. *Birleşme:* Medya alanındaki birleşme, diğer adıyla tekelleşme kitle iletişim aracının sahipliğinin bir ya da birkaç kişi ya da kurumun sahipliğinde bulunmasıdır (Avşar, 2004, s. 89). Medya açısından içeriklerin üretiminde ve dağıtılmasında küçük sermayelerin büyükleri içinde erimesi sürecidir. Yatay, dikey ve çapraz olarak üç çeşit tekelleşme izlenmektedir. Bir ya da birçok üretim alanında benzer üretim yapan kuruluşların bir arada toplanması yatay tekelleşmedir. Bu tip tekelleşme biçiminde bir uzmanlaşma olduğu görülmektedir. Dikey tekelleşmede ise, üretim süreci farklı iş kollarını kapsayan kuruluşun farklı alanlarda birden fazla medya kurumuna sahip olmasıdır. Çapraz tekelleşme farklı iş alanlarındaki kuruluşların aynı çatı altında birleşmesidir.

Tokgöz'e göre (2008, s. 7) çapraz tekelleşme, medya alanında tekelleşmenin son noktasıdır. Bu karlılıklarını arttırıyor olsa da kendi içlerindeki özgürlüğün büyük ölçüde kısıtlanması anlamına gelmektedir. Artık birkaç sermayenin çıkarları aynı anda gözetilmekte ve içerikler de buna göre şekillendirilmektedir. Bu dört süreç de birbiri ile ilişkilidir. Sayısallaşma, teknolojik olarak bütünlüğü sağlamayı ve kurumsal açıdan birleşmeyi kolaylaştırmakta ve holdinglere yönelimi de arttırmaktadır (Barret, 2006, s. 12).

Medya kurumlarının ekonomik yapılarının, ürettikleri içeriklere sindiği, yönlendirdiğine dair kuramsal bir alanın tarifi olan ekonomi politik yaklaşımın Türkiye'deki pratik tezahürü bir sonraki alt başlığı oluşturmaktadır. Bölümde Türkiye'de anaakım medyanın ekonomi politik çerçevesi ile muhalif medyanın durumu yan yana getirilmekte ve bilhassa son on yılın özellikleri ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Kuruluşundan 2000'li Yıllara Türkiye'de Basının Yapısal Dönüşümü:

İbrahim Müteferrika'nın 1720 yılında ilk Türk matbaasını kurması ile 1908 yılında ilan edilen II. Meşrutiyet'e kadar geçen süre içinde, Osmanlı'da alınan reform kararları ve muhalif aydın kesimin söylemleri, basının gelişiminde ilk basamaklar olarak sayılmaktadır. 1795 yılında Fransızca olarak, Fransa Büyükelçiliği tarafından yayınlanmaya başlanan Bulletin des Nouvelles, 1796 yılında yine Fransızca olarak yayınlanan Française de Constantinople, 1820'li yılların başında İzmir'de yine bir Fransız tarafından, Fransızca olarak yayınlanan Spactator Oriental dönemin yabancı dilde ve yabancı sermayelerce çıkan gazeteleridir (Taşkın, 2018, s. 188). Kasım 1831'de, Osmanlı Devletinin çıkartmaya başladığı Takvim-i Vekayi, 1840 yılında çıkmaya başlayan Ceride-i Havadis, Ekim 1860'da Agâh Efendi ve İbrahim Şinasi tarafından, özel kişilerce çıkartılmaya başlanan Tercüman-ı Ahval de dönemin Türkçe gazeteleridir (Eraslan, 2018, s. 140). II. Meşrutiyet ile birlikte, önceki dönemin sıkı sansür kuralları gevşemiş, gazete sayısında da artış olmuştur. Kansu (1995, s. 66) II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılı ve ertesi yıl İstanbul'da çıkan gazete sayısının 353'ü bulduğunu belirtmektedir. Bu dönemde gazeteler genel olarak "monarşi yanlısı" ve "ittihatçı" olarak iki ana gruba ayrılmıştır.

Türk basın tarihinde, basının kurumsallaşması süreci içinde devlet ve hükümetlerce, gerekli olan çizgide tutulmak üzere yönlendirmeler, yasal düzenlemeler ve ikili ilişkiler izlenebilir olmuştur. Türk basın tarihi konulu çalışmalarda sıklıkla referans olarak gösterilen Server İskit (1939, s. 5), "Türkiye'de Matbuat Rejimleri" isimli kitabında, konu hakkında şu ifadelere yer vermektedir: "Her devlet rejimi, kendine uygun matbuat ister. Bundan dolayı da rejimler, matbuatın tabii oldukları kanuni mevzuatı buna göre tanzim eyler. Bu halin bizde de böyle olması tabii idi. Nitekim padişahlar devrinde, II. Meşrutiyete ve Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetiyle başlayan milli yeni devirde matbuat kanunları bu rejimlerin ruhuna uygun olarak tanzim edildi."

Yazarın sözünü ettiği, cumhuriyetin kurulma aşamasında da basın düzenlenen, yönlendirilen bir pozisyondadır. Adaklı (2006, s. 98) konuyu, 28 Mayıs 1935 Basın Kongresi ve 1-5 Mayıs 1939 Neşriyat Kongresi gibi büyük çaptaki toplantıları örnek

göstererek açıklamaktadır. Bu toplantıların temelinde, sermayesi ve fikri yapısı ile farklı kulvarlarda yayın yapan basının merkezde toplanması amacı yatmaktadır. Ayrıca ekonomik olarak zor bir dönemde olan ülkenin basın kurumları, sermaye eksiklikleri veya altyapı sorunlarının aşılması noktasından da yakalanmakta, merkeze davet edilmektedir. Bunun yanında yeni kurulan bir devletin, halkı ile bağı ve halkın yeni devleti benimsemesi açısından da basının somut görevleri olduğuna inanılmaktadır.

25 Mayıs 1935 tarihinde yapılan I. Basın Kongresi'nde alınan kararlar, Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından basılmış (1975, s. 21), gazetelerin görevleri de şu ifadelerle tanımlanmıştır.

1. Devrim prensip ve ideallerinin, geniş halk yığınları içinde yayılması için en kuvvetli bir propaganda organı.
2. Devrim fütuhatının kaytaklığa (irticaa) karşı en uyanık bir müdafaa aracı.
3. Devrimci hükümetin yaptığı işlerde en samimi bir yardımcı ve uyarıcı (ikazcı).
4. Halkın siyasal, ekonomik ve kültürel eğitiminde (terbiyesinde) en etkin (müessir) bir okul.

Basına atfedilen bu misyonun gerekliliği ise şu cümle ile açıklanmaktadır: "Sevr'de kötü bir sömürge (koloni) derecesine indirilmek istenen Türkiye'den bugün arsıulusal siyasa âleminde hatırı sayılan bir örnek varlık haline gelen, ekonomik egemenliğini ve bütünlüğünü en çetin şartlar içinde ve en kısa zamanda tamlaştırmak kavgası içinde bulunan, yaşama, düşünme, duyma âleminde yaratılan en kökel devrimlerin ulusta bir birlik, ahlak ve şuur haline gelmesi ideali karşısında duran, kısaca siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda bin bir çeşitli canlı savaşı (davası) olan Atatürk Türkiye'sinde gazete, … ünlü bir misyonun mümessilidir." (BYEGM, 1975, s. 21).

Kuruluş aşamasıyla birlikte basına yüklenen görevler zaman içinde de devam etmiş, yeni rejimin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilmiş, güncellenmiştir. Yalnızca yurt içinde değil yurt dışındaki haberlerin de sunulması, karşı propagandalara cevap verilebilmesi, gazetelere düzenli bir haber akışının sağlanması gibi temel sebeplerle

Nisan 1920'de Anadolu Ajansı'nın kurulması da benzer bir fikrin itici gücü ile gerçekleşmiştir. 4 Mart 1925 tarihinde çıkartılan Takdir-i Sükûn Kanunu, 1931 yılında çıkartılan Matbuat Kanunu ve bu kanunun hükümete gazete kapatma yetkisi vererek 1938 yılında güncellenmesi, dönemin basın politikaları olarak sıralanmaktadır. Ekonomik, politik ve hukuki girişimlerle, dönemin gerekliliklerine göre yapılan düzenlemelerin yoğunluğu, şartlara göre değişse de sürekliliğini kaybetmemiştir. Adaklı'ya göre (2006, s. 106) bu sınırlandırma ve yönlendirmeler veya sınırlandırma ve yönlendirme girişimleri Türkiye'de basının kitlesel hale gelmeye başladığı 1950'li yıllara kadar da karakteristik özellikler arasına girmiştir. Tek parti dönemi içinde, basının ekonomik olarak bağımlı yapısı müdahaleleri de beraberinde getirmiş, alanı şekillendirici bir güç olmuştur. Yine bu dönemde devlet yardımlarının gazetelere doğrudan, kâğıt tedariki, resmi ilanların verilmesi, teşvik belgelerinin hazırlanması, gümrük indiriminin sağlanması gibi pek çok şekilde sürdürülmüştür. Açıktan yapılan bu yardımlarla basın içindeki muhalif yayınlar seçilmekte ve doğrudan dışarıda bırakılmaktadır. Devlet eliyle yapılan yardımlar hem yayınları iki gruba ayırmış hem de yönlendirilebilenleri desteklerken, diğerlerini zorlamak gibi bir işlev üstlenmiştir (Adaklı, 2006, s. 106).

1950'li yıllar, Türkiye basın tarihi açısından haber dilinin, grafiğin ve konuların değiştiği, gazetelerin sayfalarının ortalama okura hitap etmeye başladığı, tirajların arttığı dönemdir. Çok partili dönemde ideolojik ayrışmalarını açıkça dile getiren gazetelerin yerini, kendilerini tarafsız olarak açıklayanlar almıştır. Türkiye özelinde basının tarihsel geçmişini ele alan kaynaklar,[6] 1947 yılında yayınlanmaya başlayan Hürriyet ile 1950 yılında yayın hayatına başlayan Milliyet gazetelerini özellikle anmaktadır. Türkiye'de, (Adaklı, 2006, s. 106) fikir temelinde sürdürülen gazeteciliğin kitlesel ve tecimsel bir yapıya dönüşmesi bu iki[7] gazetenin yayın politikaları ile somutlaşmıştır. Yeni baskı tekniklerinin uygulanması, grafik düzenlemelerinin yapılması, doğrudan şiddete haber değeri verilmesi, sansasyonel bir dille haber metinlerinin hazırlanması ve günlük hayat içinden konuların ele alınması, özel hayatın haber konusu edilmesi gibi dönem özelliklerinin ilk görüldüğü ve taşıyıcılığı ile yaygınlaştığı kanal bu iki gazete olmuştur. Yönetici erk ile ters düşmeyen politikalarla, yurt içi ve yurt dışı politik gelişmeleri tarafsızlık ilkesine bağlı oldukları vurgusuyla olabildiğince yüzeysel ve pozisyonlarına

zarar gelmeyecek şekilde konumlanarak haber yapan gazeteler, kurum içi iş bölümü ile de diğerlerinden farklılıklar göstermektedir. Bu dönemin tecimsel gazeteleri için temel olarak önem arz eden şey teknolojik imkânların sürekli olarak geliştirilmesidir. İlk yöneticiler gazeteci olsalar da zaman içinde ailelerine devrettikleri yönetim ile patronların ve profesyonel yöneticilerin olduğu, üretimin yoğun bir iş bölümü sistemi içinde yürütüldüğü büyük kurumlara dönüşmüştür.

Yasal düzenlemeler açısından, gazetelerin izinle çıkartılması zorunluluğunu kaldıran ve cezai sorumluluğu editoryal kadroya veren 21 Temmuz 1950 tarihli Yeni Basın Kanunu ile gazetecilere sendikal haklar veren, gazeteci işveren ilişkilerini düzenleyen 13 Haziran 1952 tarihli yasa, dönemi anlayabilmek açısından oldukça önemlidir. Bunun yanında 9 Mart 1954 tarihinde yürürlüğe giren, Neşir Yoluyla ve Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun ile 2 Ocak 1961 tarihinde kurulan Basın İlan Kurumu hem yasal hem de ekonomik olarak basını müdahalelere tümüyle açık hale getirmiştir. Eleştirel yayınları oldukça sınırlayan bu düzenlemeler, gazetecilerin de hareket alanını daraltmıştır.

1980'li yıllarda yeni neoliberal kararlarla değişen ekonomik yapı içinde medya sektörü de büyük bir değişime girmiştir (Kejanlıoğlu, 2001, s. 93). "Şirket evlilikleri" (Adaklı, 2001, s. 146) ile yeni bir sahiplik yapısı içine giren gazeteler bu dönemden itibaren, kültürel ortamın ve algının oluşturucusu haline gelmişlerdir. Gazetelerin sahibi olan büyük sermaye grupları aynı zamanda diğer iş kollarında da ilerlemekte ve yayınlarını da bu ilerlemeyi destekleyecek şekilde biçimlendirmektedirler. Serbest dolaşım olanaklarının arttığı 1980'li ve 1990'lı yıllar, "serbest piyasa ekonomisi", "kuralların kaldırılması" gibi kavramların sıklıkla kullanıldığı ancak basın kurumlarının devlet müdahalesi ile belirlenmiş çerçevede hareket alanı bulduğu zamanlar olmuştur. Büyük sermayelerin medya alanına girmesiyle birlikte, küçük gruplar ya büyük sermayelere dâhil olmuş ya da tümüyle kapanmak durumunda kalmıştır. İzleyici açısından çeşitlilik en aza indirilmiş olmakta, devlet açısından ise müdahale edilecek kanat sayısı azalmış olmaktadır. Kaya (1999, s. 25) basın alanında oluşan bu sermaye yoğunluğunun, içeriklere "sansasyonel yaklaşım" olarak yansıdığını, metinlerin ve manşetlerin çok satmak isteği üzerine kurulduğunu belirtmektedir. 1980'li yıllarda

yaşanan değişim, temel yapısı itibarıyla dünyadaki medya dönüşümleriyle benzeşmektedir. Türkiye açısından en büyük değişim, 24 Ocak 1980 tarihli Ekonomik İstikrar Önlemleri'nin açıklanması ve 12 Eylül 1980 darbesi ile olmuştur.

1980 yılının hemen başında alınan ekonomik istikrar kararlarından sonra kâğıt fiyatlarında büyük bir artış olmuş (Adaklı, 2001, s. 157), bu ani değişimle basın bir sektör olarak hızla değişmiştir. İlan, reklam ve tiraja odaklanan gazetelerde içerikler gün geçtikçe daha sorunlu bir hale gelmiştir. Basın açısından 1960'lı yıllar ve sonrası hem teknolojik gelişmeler açısından hem de alanın politik düzenlemeleri açısından ele alınmaktadır. 20 Nisan 1960 tarihli Tahkikat Kanunu ile muhalif faaliyetlerin izlenmesi için bir komisyon kurulmuş, bu komisyonda alınan kararların da gerekçe gösterildiği pek çok kısıtlama basın alanını şekillendirmiştir. Dağıtımın önlenmesi ve kapatma gibi cezaları da kapsayan kararlar, temel olarak bir kontrol mekanizması olarak işlemektedir. 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan askeri darbe ile Demokrat Parti (DP) yönetimine el koyulurken, bu hükümet tarafından basın alanına yönelik alınmış olan kararlar da kaldırılmıştır.

Topuz (2003, s. 227) 1960 Anayasası ile söz, yazı ve düşünce özgürlüklerinin genişletildiğini, muhalif medyanın da yayınlarına başladığını, gazetecilerin haklarının genişletildiğini belirtirken, 1 Aralık 1960 tarihli düzenleme ile Ceza Kanunu 481. Madde'de daha önce yapılan değişikliğinin geri alındığını, böylece bürokrat veya üst düzey memurlar karşısında ispat hakkı elinden alınan gazetecilere bu hakkın iade edildiğini örnek olarak göstermektedir. Yasal değişiklikler ile yayınların toplatılması konusunda karar mercii savcılara verilmektedir (Topuz, 2003, s. 248). Yine bu dönemde Abdi İpekçi gibi tanınmış gazetecilere karşı suikastlar yaşanmıştır. Kabacalı (1998, s. 240) 1970'li yılların başlıca gazetelerini şu sırayla saymaktadır: Hürriyet, Milliyet, Günaydın, Tercüman, Cumhuriyet, Son Havadis, Dünya, Yeni İstanbul, Milli Gazete, Güneş, Yeni Asya, Hergün, Orta Doğu, Bayrak, Yeni Ortam, Politika, Vatan, Aydınlık ve Demokrat.

1979, Milliyet gazetesinin Aydın Doğan tarafından satın alınmasıyla birlikte sahiplik yapısı açısından sektörün evrildiği noktanın, en açık şekilde izlendiği yıl

olmuştur. Artık medya kurumları sermaye sahiplerince satın alınmakta, sahipleri meslekten olmadıkları için profesyonel yönetimlere bırakılmakta, yan kuruluşlarla birlikte grubun çıkarlarını gözetmeye başlamaktadır. Teknolojik yeniliklerin maliyeti, satışı arttıracak yazarlara ve yöneticilere yatırım yapmak, özel olarak reklamlar üzerinde çalışmak sermaye grupları içindeki medya kurumlarının gündemleri haline gelmiştir (Koloğlu, 1992, s. 80).

24 Ocak 1980 tarihli Ekonomik İstikrar Tedbirleri'ni ilan edilmesinden sonra basının finansal olarak zor durumda kaldığını belirten Adaklı (2006, s. 148) bununla birlikte Basın Kanunu, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu gibi düzenlemelerin de basını zorladığını ifade etmektedir. 16'sı ulusal, 3500 gazete ve derginin yayınlandığı 1990'lı yıllar boyunca medya kurumları sermaye gruplarının arasında bölüşülmüş durumdadır (Kaya, 2016, s. 259). Ayrıca yine aynı dönem, televizyon sahipliği açısından da önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar olmuştur. Neoliberal politikaların gerekleri yerine getirilirken televizyon sahipliğinde kamu tekeli kaldırılmış, henüz yasal düzenlemeleri dahi yapılmadan sermayedarlar televizyon kanallarının sahibi olmuştur.

Gazetelerin yanında televizyon kanalları da olan sermaye sahipleri için reklam ve karlılık sürekli gündem haline gelmiştir. Medya, sermaye sahipleri için verimli bir alan olarak kabul görmüştür. İlgili yıllarda medya kurumlarının mülkiyet yapısı tümüyle değişmiş, kurumlar büyük sermayelerin birer parçası haline gelmiştir. Aydın Doğan'ın 1994 yılında Hürriyet gazetesini satın alması da kurumların sermaye sahipleri arasında alınıp satılması yolunun da açık olduğunu ve oligopolü göstermesi bakımından önemlidir (Çam, Yüksel, 2015, s. 68)

2000'li yılların başında yaşanan büyük ekonomik kriz, sermaye sahiplerini dolayısı ile de medya kurumlarını da etkilemiştir. Finans sektöründe de girişimleri bulunan medya sahiplerinin, banka kuruluşları Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmiştir. Örneğin Etibank'ın TMSF'ye devredilmesinden sonra *Sabah* gazetesi, İktisat Bankası'nın devrinden sonra Cine5, İhlas Finans'ın devredilmesinden sonra Türkiye gazetesi ve grubu zayıflamıştır (Sönmez, 2004, s. 52). Bu yıllarda Doğan,

Çukurova, Uzan, *Sabah* ve İhlas grupları ön plandayken, 2006 yılına gelindiğinde Doğan, Ciner ve Çukurova gruplarının yükseldiği görülmektedir (Adaklı, 2006, s. 358). Kuyucu (2012) ve Adaklı (2006, s. 359) 2000'li yıllarda medya açısından önemli bir farklılığın da dini hassasiyete sahip olduğunu ifade eden sermayelerin de medya alanına girmesi ve diğer gruplarla rekabet edecek güce ulaşmaları olduğunu ifade etmektedir. 1990'lı yıllarda İhlas Holding ve Türkiye gazetesinin varlığı ile temsil edilen bu kesim sermaye, 2007 yılına gelindiğinde Çalık grubunun ATV ve *Sabah* gazetelerini almasıyla sektörde görünürlüğünü arttırmıştır.

3.2. Türkiye'de Medya Sektörünün Son 10 Yılı

> Gazetecilik dışında bir işiniz yoksa hükümetleri rahatça eleştirebilirsiniz, onlarla kavga da edebilirsiniz. Farkında olmamak mümkün değildi. Ama bir yanda konformizm, bir yanda gücün şehveti vardı. Medya açısından Türkiye'deki tek güç asker ve siyasetçi değil. Büyük şirketler de güç. Gazeteler onlara karşı da bağımsız olmak zorundalar. Dinç Bilgin (Çavdar, 2010, s. 55).

Yukarıda süreci anlatılmaya çalışıldığı gibi liberal politikalarla hızla evrilen medya, bir sektör haline gelmiş sermaye gruplarına entegre olmuş, yapısal olarak farklılaşmış ve ekonomi politik yapısı sebebiyle ürettikleri içerik de tartışma konusu haline gelmiştir. Bu kısımda, sözü edilen sermaye gruplarına, diğer sektörlerdeki yatırımlarına, bu yatırımları sebebiyle kurdukları ilişkiler ele alınacaktır. Böylece medyanın yapısal değişiminin nereye ulaştığı da ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

3.2.1. Anaakım Medya: Sahiplik Yapısı ve Politikalar

Haziran 2018 itibarıyla Türkiye'de okur/izleyici/dinleyici sekiz medya grubu tarafından paylaşılmaktadır. Bunlar Albayrak, Ciner, Demirören, Doğan, Doğuş, İhlas, Kalyon (Turkuvaz), Türk Medya olarak sıralanmaktadır[8]. Bu grupların tümü sermaye grupları içinde medya kurumlarına da sahip olan iş çevreleridir. Başta enerji, inşaat ve ulaştırma olmak üzere pek çok alanda yatırımları bulunmaktadır. Aralık 2018 itibarıyla sermaye grupları ve medya kurumlarına dair sahiplik yapısı şöyle izlenebilmektedir.

Tablo 3.1: Türkiye'de Medya Sektöründe Bulunan Büyük Sermayeler
(Aralık 2018 İtibarıyla)

İSİM	MEDYA SEKTÖRÜ		DİĞER SEKTÖRLER
ALBAYRAK Kuruluş: 1952 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 1997	**Gazete:**	Yeni Şafak, Gazete Manşet	Albayrak İnşaat, Traktör ve Motor Tümosan, Araç Üstü Ekipman Kademe, Ereğli Tekstil, Varaka Kağıt Araç Kiralama, Trabzon Limanı Alport, Mogadishu Limanı, Personel Taşımacılığı Bilgi Teknolojileri Albil Atık Yönetimi Yeşil Adamlar Personel Hizmetleri Sistem Otelcilik Birun Kümbet Dağ Evi
	TV:	TVNet, Tempo TV	
	Dergi:	Derin Tarih, Lokma, Nihayet, Cins, Derin Ekonomi, Gerçek Hayat Kırmızı Beyaz, Bilge Çocuk, Bilge Minik Skyroad	
	Radyo:	-	
	Diğer:	Piri Medya İnternet, Reklam Piri, Arkilet Reklam, Birlikte Dağıtım Nedersiniz.com, Dergilik.com	
CİNER Kuruluş: 1978 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 2009	**Gazete:**	Habertürk	Park Termik, Park Teknik Park Elektrik, Silopi Elektrik Üretimi, Park Toptan Elektrik Konya Ilgın Elektrik, Eti Soda Ciner Resources LP, Kazan Soda Elktrik, Park Cam Ciner Denizcilik, Ciner Gemi Park Denizcilik, Ciner Hava Taşımacılığı, Havaş Turizm Larespark Hotel, Denmar Depoculuk, Park Sigorta
	TV:	Show TV, Habertürk TV Bloomberg HT	
	Dergi:	-	
	Radyo:	Show Radyo	
	Diğer:	Ciner Yayın Holding Habertürk Matbaacılık C Yapım Filmcilik	
DEMİRÖREN Kuruluş: 1956 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 2011	**Gazete:**	Milliyet, Vatan, Hürriyet Posta, Fanatik, Hürriyet Daily News	Milangaz, Oto Milangaz Milan Petrol, Demirören Ağır Metal, Parsat Piston MS Motor Servis, D-Mermer Kemer Country, Kemer Country Club, Kemer Country Hotel, Demirören İstiklal Palas, Seyhan Park Evleri Lidya Flast Konut Projesi Demirören İstiklal AVM Zeyport Liman İşletmeciliği Dolfen İskelesi Liman İşletmeciliği, Lidya Yapı İnşaat, Ata Eğitim Kurumları
	TV:	Milliyet TV, Kanal D CNN Türk, TV2 Dream TV, Dream Türk	
	Dergi:	Skorer, Uzman Para Pembe Nar	
	Radyo:	-	
	Diğer:	milliyet.com.tr gazetevatan.com Haber Ajansı D.Smart	
DOĞAN Kuruluş: 1959 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 1978	**Gazete:**	-	Doğan Enerji Akaryakıt Satış Dağıtım, Elektrik Üretim ve Ticaret, Petrol Arama ve Üretim, Perakende D&R Çelik Halat Tel Sanayi Ditaş Yedek Parça İmalat ve Teknik A.Ş., Milpa Ticari ve Sınai Ürünler, Suzuki Motorlu Araçlar, Glokal Motorlu Araçlar, Trend Motosiklet Doruk Finansman, Doruk
	TV:	Blu TV	
	Dergi:	Atlas, Auto Show, Otomobil A Serisi Karşılaştırma, Test, Tatil Foto Atlas, Tarih Atlas Hayat, Burda Yaratıcı Fikirler, Örgü, Pratik Dikiş, Çocuk, Capital Elle, Campus, Ekonomist	

		Bebeğimle, Evim, Pozitif Hello, Life, Lezzet, Travel	Faktoring, Doğan Organik Öncü Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı, Milta Turizm, Marlin Otelcilik Neta Yönetim, İlke Turistik
	Radyo:	Slow Türk Radyo Radyonom	
	Diğer:	Doğan Egmont, Doğan Kitap, Dergi Pazarlama ve Planlama, D Productions, Doğan Music Copmany	
DOĞUŞ Kuruluş: 1959 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 1979	**Gazete:**	-	Doğuş Otomotiv, Otofix Dod İkinci El Araç, Tüv Türk VDF Volkswagen Doğuş Finans, Doğuş İnşaat Ayson, Teknik Mühendislik D Restors, AldRovandi Villa Borghese, Argos İn Cappadocia, Capri Palace D Maris Bay, Il Riccio Beach House, Villa Dubrovnik Villa Magna, Doğuş Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, Doğuş Gayrienkuş Yatırım ve İşletme, Doğuş Enerji Boyabat, Doğuş Enerji ArTVin, Doğuş Enerji Aslancık, Doğuş Enerji 220 Plus, Doğuş Yeme İçme Doğuş Perakende In4out Doğuş Perakende In-Formal Doğuş Perakende Lord Diana Doğuş Perakende Gucci Doğuş Perakende Orlebar Brown, Galataport İstanbul Liman İşletmeciliği ve Yatırımları A.Ş., Doğuş Müşteri Sistemleri, Doğuş Teknoloji, n11.com, zignat Garanti Bankası, Garanti Teknoloji, Garanti Fleet Garanti Securites, Garanti Lesing, Garanti Pension Garanti Factoring.
	TV:	NTV, Star TV, Kral TV Kral Pop TV, Euro Star TV, Puhu TV	
	Dergi:	Vogue Türkiye, GQ Türkiye, Traveller NTV Publications National Geographic Türkiye, National Geographic Kids, Robb Report, Glamour	
	Radyo:	NTV Radyo, Kral World Radyo, Kral Fm Kral Pop Fm	
	Diğer:	NTV Yayınları Ntvmsnbc ntvspor.net Ntvpara	
TÜRK MEDYA Kuruluş: 1990 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 2017	**Gazete:**	Akşam, Güneş, Star	Halı Saha İşletmeciliği Yeşildağ İnşaat
	TV:	Kanal 24, 360 TV, 4 TV	
	Dergi:	Alem, Platin	
	Radyo:	Alem Fm, Lig Radyo	
	Diğer:	Star Matbacılık Es Medya Digital	
İHLAS Kuruluş: 1970 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 1970	**Gazete:**	Türkiye	İhlas İnşaat, GOP Kentsel Dönüşüm Projesi, İhlas Gayrimenkul Proje Geliştirme Armutlu Tatil ve Turizm İşletmeleri, Kuzuluk Kaplıca Sağlık Turizmi, İhlas Pazarlama, İhlas Ev Aletleri KPT Lojistik, Şifa Yemek
	TV:	TGRT, TGRT Haber Belgesel TV	
	Dergi:	Türkiye Çocuk, Yemek	
	Radyo:	TGRT FM	
	Diğer:	İhlas Haber Ajansı, İhlas Medya Planlama ve Satın Alma, ihlas.com.tr	

		netgazete.com ihlassondadikika.com yemekzevki.com.tr mavikadin.com türkiyegazetesi.com iha.com.tr tgrthaber.com.tr	Türkiye Hastanesi, İhlas Eğitim Kurumları
KALYON (Turkuvaz) Kuruluş: 1974 Medya Sektörüne Girdiği Yıl: 2017	**Gazete:**	Sabah, Takvim, Foto Maç,Daili Sabah, Yeni Asır, Fikriyat, Sabah Avrupa, Sabah USA Sarı Sayfalar, İşte İnsan	Kalen Enerji Elektrik Üretim İnegöl Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret, Altyapı Projeleri, Geliştirme ve Uygulama, Ulaşım Projeleri Geliştirme ve Uygulama
	TV:	ATV, A Haber TV, ATV Avrupa, Minika TV, A Spor TV	
	Dergi:	Minika Çocuk, Minika Go, Tekno Kulis, Bazaar Para, Aktüel, Bebeğim Otohaber, China Today Forbes, Cosmopolitan Home, Şamdan, Sofra Lacivert, Hause Beautiful	
	Radyo:	A Haber Radyo, A Spor Radyo, A News, Radyo Turkuaz	
	Diğer:	Turkuaz Haber Ajansı yeniasirilan.com takvimgazetesi.com atv.com, ahaber.com sabahgazetesi.com	

Medya alanında büyüklükleri ile ön palan çıkan bu gruplar, Türkiye'de en fazla izlenme, okunma ve takip edilme oranlarına sahiptir. Media Ownership Monitor (Eylül 2018) saptamalarına göre televizyon izleyicilerinin %53'ü, haber sitesi okurlarının %55'i ve yazılı basının %57'si bu grupların yayınlarını takip etmektedir.

Hürriyet, Posta, Sabah, Türkiye, Takvim, Habertürk, Milliyet, Yeni Şafak ve Star gazeteleri en yüksek tirajlara sahip gazetelerdir ve sermaye grupları içinde yer almaktadır. Temel çerçeveyi işaret edebilmesi bakımından bu grupların sermaye paylaşımlarına ve politik ilişkilerine kısaca bakmak faydalı olacaktır.

Albayrak Grubu: 1997 yılında Yeni Şafak gazetesi ile medya alanına giren Albayrak Grubu, 10 dergi, 1 gazete ve 2 televizyon kanalına sahiptir. Ayrıca kendi dağıtım şirketi, reklam ajansı ve internet yayınları için özel bir de kuruluşu bulunmaktadır. Grubun, inşaat, taşımacılık, liman işletmeciliği, bilgi teknolojileri, kâğıt,

motor, tekstil gibi alanlarda sermaye yatırımı bulunmaktadır. Grup hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı Tank Yapım İhalesi, İstanbul Metrosu, İETT Motor Yenileme Fabrikası, Savunma Bakanlığı Altay Tankı Güç Grubu İhalesi kazananlarındandır. Ayrıca İstanbul, Ankara ve Trabzon'da elektrik, su ve doğalgaz sayaç okuma işlerini yürütmektedir. 1952 yılında inşaat sektörüne girerek 1982 yılına kadar yalnızca bu sektörde faaliyet gösteren grup, daha sonra sırasıyla personel taşımacılığı, özel atık yönetim tesislerinin kurulması ve tekstil alanlarına da yatırım yapmıştır.

1997 yılında Yeni Şafak gazetesini çıkartmaya başlayan grup, daha sonra liman işletmeciliği, traktör ve motor fabrikası ve gayrimenkul sektörlerinde de pay sahibi olmuştur. Grubun 2008 yılındaki İcra Kurulu Başkanı Mustafa Albayrak, medya yatırımlarını "Stratejik" (Kuyucu, 2012, s. 535) olarak açıklarken şu ifadeyi kullanmaktadır. *"Bizim sektördeki yatırımlarımızdan elbette ekonomik beklentimiz de var ancak öncelikli beklentimiz Türkiye'nin aydınlık geleceğine katkı sağlamaktır. Son iki yıldır takip edilme paylarımızda artışlar oldu ve bu artışların artacağını öngörüyorum. ... Medya yatırımlarımız stratejik yatırımlarımız arasında sayılabilir."*

Ciner Grubu: Grubun yatırımlarının tümü Turgay Ciner'e aittir. 2009 yılında Habertürk gazetesi ile medya sektörüne girmiştir. 2013 yılında TMSF'nin el koyduğu Çukurova Grubu'na ait olan Show TV'yi satın almıştır. Grubun medya alanında 3 televizyon kanalı, 1 gazetesi ve matbaası bulunmaktadır. Grup enerji, madencilik, sanayi gibi alanlarda yatırımlara sahiptir. 1978 yılında otomobil yedek parçalarının tamir ve satışını yaparak iş hayatına başlayan grup, Almanya'dan otomobil ithal ederek yatırımlarına devam etmiş, daha sonra sırasıyla tekstil, iplik fabrikası, madencilik, enerji ve havacılık sektörlerine girmiştir. Medya alanına girişini (Sönmez, 2013, s. 208) *"1999'da başlayıp 2000'de biten bir çalışmanın sonucunda medya sektörüne ortak olduk."* diyerek açıklayan Turgay Ciner, 2002 yılında *Cumhuriyet* gazetesinin ortağı olmuştur. 2003 yılında TMSF ile yapılan anlaşma sonucunda Sabah-ATV grubunu kiralamış, 2005 yılında ise 10 yıl içinde 433 Milyon Dolar ödemek koşulu ile grubu satın almıştır[9].

2006 yılında Merkez Yayın Holding hisselerini halka açma kararı almış ve grup medya stratejisini şöyle açıklamıştır[10]. *"Merkez Yayın Holding Türk medya sektöründe yatay entegrasyona sahip iki büyük medya grubundan biridir. Yatay entegre şirketler, medya sektörünün tek bir alanına konsantre olmuş şirketlerinden farklıdır. Yatay entegre şirketler, reklam verme ve müşteri tercihlerindeki değişimden yararlanmak ve reklamcılığın yeni trendlerinden faydalanmak amacıyla bünyesindeki farklı medya kuruluşları arasında sinerji yaratma olanağına sahiptir."* 2007 yılına gelindiğinde TMSF, Turgay Ciner ve Dinç Bilgin arasında yapıldığı öne sürülen bir anlaşma sebebiyle medya grubuna el koymuştur. 2007 yılında Ciner Yayın Holding'i kuran grup yeniden medya yapılanması içine girmiştir. 2008 yılında Haber Türk gazetesi için yatırım yapmıştır. 2009 yılında yayınlanmaya başlanan gazete, kısa bir zaman içinde en fazla satılan dördüncü gazete olmuştur (Medyatava, 16.03.2009).

Demirören Grubu: 2011 yılında Milliyet gazetesini satın alarak [11] medya sektörüne giren grubun, 7 gazetesi, 6 televizyon kanalı, 3 dergisi ve çeşitli haber portalları bulunmaktadır. Ağır metal, motor, turizm, petrol, liman işletmeciliği, inşaat, eğitim, konaklama alanlarında yatırımlarını sürdüren grup, 2018 yılının nisan ayında Doğan Medya Grubu'na ait olan medya kurumlarını 916 milyon Dolara satın alarak en büyük medya gruplarının arasına girmiştir.

Doğan Medya Grubu: 2018 yılının başında Demirören Grubu'na satışı gerçekleşinceye kadar en büyük medya tekeline sahip olan grubun hâlihazırda internet üzerinden yayın yapan 1 televizyon kanalı, dergi planlama ajansı ve bu ajansa bağlı olarak çıkan 30 kadar dergisi, 2 radyo istasyonu, 2 yayınevi, 1 film ve 1 de müzik prodüksiyon şirketi bulunmaktadır. Grup içinde her birim icra kurulunun altına, merkezi yönetim (Adaklı, 2006, s. 288) şeklinde organize edilmektedir. Her birim diğer birimler ile koordine içinde olmakla birlikte kendi içinde özerktir.

1990'lar boyunca ve 2000'li yılların başında grubun sürekli olarak büyümesi özelleştirmelerle ilgilidir (Kaya, 2016, s. 289). Özelleştirilen kamu kurumlarını satın alan Doğan Grubu, hızlı bir büyüme içine girmiştir. Grup medya alnında da 1979 ile 2003 yılları arasında sürekli büyüyen bir seyir izlemiştir. 2003 yılında 8 günlük gazete,

30 kadar dergi, YAY-SAT Dağıtım Şirketi, 4 radyo istasyonu, 4 televizyon kanalı, perakende yayın satış ağı bulunmaktaydı. 2008 yılında Doğan Yayın Holding A.Ş., Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş., Doğan Gazetecilik A.Ş., Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.'ye ait sermaye toplamı 1.201.783.125 TL olarak raporda yer almaktadır (DYH, 2008, s. 15). 2009 yılından itibaren sözü edilen büyüme oranlarında düşüşler başlamıştır (Kuyucu, 2012, s. 611). Düşüş 2009 raporlarında da izlenebilmektedir. Bu tarihlerde grubun pazar kaybı %15 olarak kaydedilmiştir. Grup, 2009 yılında aldığı vergi ve kamu ihalelerine girme cezalarından[12] sonra 2012 yılında Milliyet ve Vatan gazetelerini Demirören grubuna satmıştır. 2018 yılının Nisan ve Mayıs aylarında ise dergi grubu, yayınevleri ve internet üzerinden yayın yapan televizyon kanalı haricindeki tüm medya kurumlarını 1,2 milyar Dolar'a yine Demirören Grubu'na satmıştır.

Doğuş Medya Grubu: 1979 yılında Milliyet gazetesini satın alarak medya sektörüne giren grubun, 6 televizyon, 8 dergi, 4 radyo istasyonu, 1 yayınevi, haber portalları bulunmaktadır. İnşaat, mühendislik, konaklama, enerji, perakende, liman işletmeciliği, teknoloji, otomotiv, finans sektörlerinde aktif olan grup Galataport, Giresun Aslancık Barajı ve Hidroelektrik Santrali ihalelerinin de kazananlarındandır. 1975 yılında holdingleşen sermaye, Hasan Uğurlu Barajı inşaatı, İskenderun Demir Çelik Fabrikası ve Kesiksu Barajı'nın yapımı üstelenmiş, finans sektörüne girmiştir. Yabancı pek çok şirketle ortaklıklar yapan grubun en çok bilinen ortaklığı otomotiv alanında olmuştur. 1993 yılında Doğan Yayın Grubu ile yaptığı ortaklıkla DTV haber ve Görsel yayıncılık A.Ş. ile televizyon alanına girmiş ancak hisselerini 1995 yılında Doğan Grubu'na devretmiştir. 1999 yılında Cavit Çağlar'dan satın aldığı NTV ile yeniden bu alana girmiştir.

Aynı yıl kurulan Doğuş Grubu İletişim ve Yayıncılık A.Ş. bünyesine, E Haber Ajansı, Kanal E (CNBC-E), İxir Uluslararası Elektronik Ticaret Bilgisayar ve Haberleşme A.Ş., Sebit Eğitim ve Bilgi Teknolojileri, National Geographic dergisi dahil edilmiştir. Doğan Grubu'dan Star TV'yi alan grup, sektör içindeki pazar payını da arttırmıştır.

Türk Medya Grubu: Eylül 2018 tarihinde Es Medya'nın tümünü Ethem Sancak'tan satın almıştır. Akşam, Güneş ve Star gazeteleri, TV24, 360 TV, 4TV, Alem ve Platin dergileri, Alem FM, Lig Radyo kanalları, Star Matbacılık, Türk Medya Dijital Türk Medya grubuna aittir. İnşaat, halı saha işletmeciliği ve gıda alanında çeşitli şirketlerle aynı sermaye grubunda bulunan Türk Medya Grubu Zeki Yeşildağ ve Hasan Yeşildağ'a aittir. 6 Eylül 2017 tarihinde Rekabet Kurumu resmi bir açıklama ile Es Medya'nın devredildiğini duyurmuştur. Bu devrin ardından grubun adı Türk Medya olarak değiştirilmiştir.

İhlas Holding Grubu: 1 gazete, 4 televizyon kanalı, 1 radyo istasyonu, 2 dergi, 1 haber ajansı olan grubun inşaat, perakende satış, sağlık, eğitim ve bilgi teknolojileri alanlarında yaygın faaliyetleri bulunmaktadır. Grup, İstanbul Gaziosmanpaşa'da yapılan Kentsel Dönüşüm Projesi ihalesi, Salihli ve Bayındır Polimetal ihalesi, Elbistan Linyit Madeni ve Termik Santrali ihalesinin kazananı olmuştur. Grubun kurucusu Enver Ören, 1970 yılında Hakikat gazetesini kurmuş, 1978 yılında aboneliğe dayalı dağıtım sitemini hayata geçirmiştir. Türkiye gazetesi de bu yılda yayın hayatına başlamıştır. Adaklı, (2006, s. 193) abonelik sistemiyle birlikte tirajın yükseldiğini, dağıtımcıların aynı zamanda pazarlamacı olduğu, daha önce gazetelerce uygulanmayan bir sistemle satışın arttırıldığını belirtmektedir. 1990'lı yılların başından itibaren Uzak Doğu bağlantılı olarak otomotiv sektörüne giren grup, inşaat, finans, sigorta alanında yatırımlar yapmıştır. 2001 ekonomik krizinde finans ayağı sebebiyle etkilenen grup, eski gücünü kaybetmiştir.

Kalyon Grup: Kendi içinde, medya kurumlarını bağladığı Zirve Holding'i kuran grup, 10 gazete, 5 televizyon kanalı, 16 dergi, 4 radyo istasyonu, 1 haber ajansı sahibidir. Grubun diğer sektörlerde, enerji, enerji dağıtım kolları ile altyapı projeleri ve ulaştırma projeleri bulunmaktadır. Türkiye-Kıbrıs İçme Suyu Projesi, Çanakkale-Aynacık Yolu İnşaatı, İstanbul Mecidiyeköy-Mahmutbey Metro İnşaatı, İstanbul Üçüncü Havalimanı İnşaatı, Başakşehir Stadyumu gibi projeleri yürütmektedir. Grup içinde faaliyet gösteren ve tüm medya kurumlarının bağlı bulunduğu Zirve Holding, 2013 yılında Kalyon Grup Yönetim Kurulu Üyesi olan Ömer Faruk Kalyoncu

tarafından 380.000.000TL sermaye ile kurulmuştur. Grup, Çalık Grubu'ndan aldığı *Sabah* ve ATV'nin satışıyla ilk kez 2013 yılında medya sektörüne girmiştir.

Bu gruplar dışında, izlenme oranları açısından iki medya grubundan da söz etmek gerekmektedir. İlki Yeni Dünya İletişim Anonim Şirketi'dir. Grubun yönetiminde Zekeriya Karaman bulunmaktadır. Grup, Kanal 7, Kanal 7 Avrupa, TVT ve Ülke TV olmak üzere 3 televizyon kanalı, Radyo 7 ve Radyohome isimli 2 radyo istasyonu, haber7.com, cafesiyaset.com, ekotrend.com, tümspor.com, izle.com, Yasemin ve rotahaber.com isimli haber portalları ile MEPA Medya Anonim Şirketi'nden oluşmaktadır (2018, kanal7.com) Kanal 7, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ait olan televizyon kanalı frekanslarını kiralayarak 27 Temmuz 1994 tarihinde yayın hayatına başlamıştır.

27 Eylül 2006 tarihinde Acun Ilıcalı tarafından, 3.060.000 TL sermaye ile kurulan Acun Medya, TV8 isimli televizyon kanalının sahibidir. Ilıcalı TV8'i, MNG Yayın Grubu'ndan satın almıştır. Grup 1999 yılında medyaya TV8 televizyon kanalı ile girmiş ve 2013 yılına kadar da tek medya kurumu olarak kalmıştır (Kuyucu, 2012, s. 527). Daha önce prodüksiyonları farklı televizyon kanalları için hazırlayan Ilıcalı, televizyon kanalı satın alma kararını şöyle açıklamıştır (21.12.2013, Habertürk): *"Herkesin kendine biçtiği değer var. 70 milyon dolara aldım, ancak bana göre değeri 400 milyon dolar. Ekim itibarıyla ilk 3'e girmeyi hedefliyorum. 400 milyon dolar fiyata rağmen teklifler devam ediyor. 10 yıldır prodüksiyon yapıyoruz. Prodüksiyonda 2 katını kanal kazanıyor. Sonunda biriktirip kanal almaya karar verdik. 70 milyon liraya yakın maliyet var."* Yarışma ve eğlence formatını benimseyen Acun Medya program içeriklerini Brezilya, Meksika, Romanya, Kolombiya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne de pazarlamaktadır (2018, acunmedya.com).

Türkiye'de tüm medya içinde televizyon izlenme oranlarının %53'ü, haber portalları ziyaretçilerinin %44'ü, gazete okurlarının %67'si ve radyo dinleyicilerinin %39'u yukarıda adı geçen sermaye gruplarının yayınlarını takip etmektedir (Media Ownership Monitor, 2017). Bu sermaye grupları 2017 yılında en fazla okunan ilk 20 gazetenin 17'sine sahiptir (2017 Genel Tiraj Sıralaması, Medyatava).

Tablo 3.2: Türkiye'de 2017 Yılı Sonu Gazetelerin Genel Tiraj Sıralaması

SIRA	İSİM	SERMAYE GRUBU
1	Sabah	Kalyon
2	Hürriyet	Demirören
3	Sözcü	Estetik Yayıncılık
4	Posta	Demirören
5	Haber Türk	Ciner
6	Türkiye	İhlas
7	Milliyet	Demirören
8	Foto Maç	Kalyon
9	Takvim	Kalyon
10	Yeni Şafak	Albayrak
11	Güneş	Es Medya
12	Akşam	Es Medya
13	Star	Es Medya (Türk Medya)
14	Vatan	Demirören
15	Fanatik	Demirören
16	Korkusuz	Estetik Yayıncılık
17	Diriliş Postası	Akyıldız Gazetecilik
18	Karar	Karar Yayıncılık
19	Yeni Çağ	Yeni Çağ Gazetecilik
20	Aydınlık	Anadolu Gazetecilik Basım Yayın

Kaynak: www.medyatava.com

Medyanın sahiplik yapısı veya içerikler hakkında düzenlemeler içeren bir dizi kanun bulunmaktadır: 5187 Sayılı Basın Kanunu[13], 6112 Sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun[14], 2954 Sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu[15], 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun[16] ve 5809 Sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu[17]. Bu yasal düzenlemeler incelendiğinde tümünün son on yıl içinde değiştirilmiş veya bir kısmının revize edilmiş olduğunu görmek mümkündür. Türkiye'de medya politikalarını belirleyen iki temel dönüşüm noktası bulunmaktadır (Sözeri, Güney, 2011, s. 11). Bunlar, liberalleşme politikaları ve Avrupa Birliği (AB) kriterlerine uyum adımlarıdır. 1960'lı yıllara kadar kamu yayıncılığını düzenleyen yasal girişimlerin, bu yıllardan sonra tecimsel yayıncılığın ve rekabetin şartlara bağlanmasına yönelik olduğu görülmektedir. 1994 yılında çıkartılan Rekabet Kanunu, 2003 yılında çıkartılan Bilgi Edinme Yasası, 2004 yılında kamu ve özel radyo ve televizyonlarda Türkiye vatandaşlarının kullandıkları dillerde yayın yapılabilmesine izin verilmesi, TRT'nin farklı dillerde yayın yapmaya başlaması, AB uyum sürecinde yapılan yasal düzenlemelerdendir.

Türkiye'de yazılı medya sahipliği hakkında kısıtlayıcı yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Yazılı medya sahiplerince Basın Kanunu 7. Madde uyarınca yayının bulunduğu yerin *Cumhuriyet* Başsavcılığı'na yayına ait künye bilgilerinin verilmesi gerekmektedir. Radyo ve televizyon yayıncılığı için ise Anayasa'nın 26. Maddesi'nde düzenlendiği şekilde izin almak zorundadırlar. Bu maddeye ek olarak 13 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kuruluş ve Yayın Hakkında Kanun ile Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), frekans dağıtımı ve denetleme yapabilmektedir. Özel medya kurumları devlet tarafından doğrudan destelenmemektedir [18] . Ancak Basın İlan Kurumu (BİK), resmi ilanları medya kurumlarına paylaştırmakta, medya kurumları da bu yolla gelir elde etmektedirler. Basın İlan Kurumu, 41 şubesi aracılığı ile şubelerin olduğu bölgelerde yayın yapan medya kurumlarına resmi ilanları dağıtmaktadır. Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanun[19] gereğince "Basın İlan Kurumu'nun şubesi bulunan yerlerin Belediye hudutları içinde bu şubeler aracılığı ile" yayınlatılmaktadır. 2011 yılında 77.647.800,28 TL ile başlayıp 2017 yılına gelindiğinde 146.836.855,70 TL'ye ulaşan İstanbul'a ait resmi ilan tutarı, resmi ilanların sermaye grupları içindeki medya kurumları tarafından paylaşıldığını göstermektedir[20].

Reklamlar medya kurumlarının temel gelir kalemlerindendir. Pekman (2001, s. 215) medyada pazar paylaşımının büyük ölçüde reklamlar üzerindeki denetim ve bu denetimi kurma mücadelesi olduğunu belirtmektedir. Medya grupları bir yandan kendi reklamlarına ve markalarına yatırım yaparken bir yandan da medya kurumlarını reklam veren için uygun hale getirmektedirler. Bu saikle hareket edilmesinin sonucu olarak fikri bir kaygı taşımayan, ortaya doğru kaymış, sansasyonel yanı ağır basan içerikler dolaşıma girmektedir [21] . Reklamcılar Derneği, her yıl açıkladığı reklam yatırımları oranlarına göre[22] mecralar arasında oranlar değişim gösterebilse de reklama yapılan yatırım miktarının sürekli arttığı izlenmektedir. 2001 yılında toplam reklam yatırımları 3,6 milyar TL iken 2017 yılı sonunda 10,6 milyar TL'ye çıkmıştır. Sözeri'ye göre (2011, s. 45) reklam harcamalarının büyük kısmı sermaye sahiplerinin medya kurumlarınca paylaşılmakta ve pazar payı da yine bu gruplar arasında bölüşülmektedir.

3.2.2.Alternatif Medyanın Türkiye'deki Durumu

Ekonomi politik yapısı bakımından çıkar ilişkileri içinde kalan anaakım medya kurumlarında, içerik oluşturma noktasında çalışanlar özgürlük sorunları yaşamaktadır. Aynı zamanda okuyucu/izleyici de içerik oluşturulma aşamasının tümüyle dışında, edilgen bir pozisyon ile kabul görmektedir. Bugün sermaye sahiplerinin çok katmanlı ilişkileri tarafından çerçeve içine alınan geleneksel medya, muhalif okuma yapan izleyiciler tarafından eleştirilmekte, bu eleştiriler sosyal medya imkânlarının da kullanıldığı bir ortamda daha da etkili olabilmektedir.

Medya kurumları tüm bunları gözeterek kendilerine hareket alanı aramaktadırlar. Bu durum 2011 yılında, Tesev için hazırlanan İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim isimli rapora da yansımıştır. Rapor medya kurumlarının pozisyonunu "sıkışmışlık" olarak betimlemektedir (s. 25). Önceki bölümlerde belirginleşen anaakım medya ortamı, sekiz büyük sermaye grubu arasında bölüşülmüştür. Bu haliyle izleyici/okuyucu oranları, reklam payları, medya dışı sektörlerce alınan ihaleler ve sansasyonel içerikler ile tanımlanmaktadır ve alternatif bir yayına imkan verecek zeminden oldukça uzaktır. Anaakım medyaya alternatif oluşturacak arayışların uzunca bir geçmişi bulunmaktadır. Türk Basın Tarihi kaynakları bu arayışı Osmanlı Devletinden ve özellikle de II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasından başlatmaktadırlar. Tablo 9 bu kaynaklarda yer alan, muhalif çizgideki yayınları göstermektedir.

Tablo 3.3: 1900'lü Yıllarda Türkiye'deki[23] Muhalif Yayınlar

Yıl	İsim	Tür	Nitelik	Savunu
1908	Gave	Gazete	Fikir	Sosyalist
1909	Amele	Gazete	Fikir	Sosyalist
1910	İştiyak	Gazete	Fikir	Sosyalist
1912	İnsaniyet	Gazete	Fikir	Sosyalist
1912	Medeniyet	Gazete	Fikir	Sosyalist
1921	Aydınlık	Dergi	Fikir	Sosyalist
1921	Güleyüz	Dergi	Mizah	Ankara Hükümeti'ni Destekleme
1922	Aydede	Dergi	Mizah	İstanbul Hükümeti'ni Destekleme
1922	Akbaba	Dergi	Mizah	İstanbul Hükümeti'ni Destekleme
1939*	Vatan	Gazete	Fikir	Liberal
1939	Tan	Gazete	Fikir	Sosyalist
1943	Tanin	Gazete	Fikir	Muhalif
1944*	Tasfir-i Efkâr	Gazete	Fikir	Tek Partili Rejim Muhalefeti
1945	Gün	Dergi	Fikir	Sosyalist
1945	Gerçek	Dergi	Fikir	Sosyalist
1946	Marko Paşa	Dergi	Mizah	Tek Partili Rejim Muhalefeti

1960*	Cumhuriyet	Gazete	Fikir	Muhalif
1961	Yön	Dergi	Fikir	Sosyalist
1964-66*	Akşam	Gazete	Fikir	Muhalif
1969	Devrim	Gazete	Fikir	Sosyalist
1970	İleri	Dergi	Fikir	Sosyalist
1972	Gırgır	Dergi	Mizah	Muhalif
1975	Devrimci Gençlik	Dergi	Fikir	Sosyalist
1975	Devrimci Yol	Dergi	Fikir	Sosyalist
1975	Çarşaf	Dergi	Mizah	Muhalif
1976	Kurtuluş	Dergi	Fikir	Sosyalist
1976	Halkın Kurtuluşu	Gazete	Fikir	Sosyalist
1976	Fırt	Dergi	Mizah	Muhalif
* İlgili yıllarda muhalif bir çizgide bulunmuştur.				

Osmanlı dönemini içine alan tarihlerde yayınlanan gazete ve dergiler genel olarak muhalif bir yayın yapmaktadırlar. Henüz tecimselleşmemiş ve sektör halini almamış bir medya ortamı içinde yayınlanmakta, neye muhalefet ettiklerini de açıkça belli etmektedirler. Uzun süreli olmayan bu yayınlar sıklıkla kapatılmakta ya tümüyle bitmekte ya da farklı isimlerle yeniden çıkmaya başlamaktadır. Örneğin Hüseyin Hilmi tarafından çıkarılmaya başlanan, yurt içindeki işçi sorunları ve yurt dışındaki işçilerin eylemleri hakkında haberler yayınlayan İştirak gazetesi iki yılın sonunda kapatılmıştır (İnuğur, 1993, s. 327).

Gazetenin kadrosu daha sonra İnsaniyet ve Medeniyet gazetelerini çıkartmaya başlamışlardır. Kurtuluş Savaşı döneminde de süren muhalif tavır yayınlara, Ankara veya İstanbul hükümetlerini desteklemek şeklinde yansımıştır. Kurtuluş savaşı yılları aynı zamanda mizah dergilerinin de yayınlanmaya başladığı dönemdir. Güleryüz ve Aydede, aynı dönemde birbirlerine muhalif yayın çizgisinde olmuşlardır (Demirkol, 2015, s. 146).

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda muhalif herhangi bir yayına izin verilmemesi için çeşitli kanunlar çıkarılmıştır. Topuz, (1996, s. 100) 1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu'nu özellikle dile getirmekte, muhalif yayınların kanunun 50. Maddesi kapsamı içine alınarak "memleketin genel politikasına dokunacak yayından ötürü Bakanlar Kurulu Kararı ile gazete ve dergilerin kapatılabileceği" kararıyla tümüyle durdurulduğunu belirtmektedir. 1954 yılına kadar yayınlanıp kapatılan muhalif mizah ve fikir içerikli yayınlar, "Neşir Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun" ile bir kez daha durdurulmuştur. Yasal düzenlemelerin arka arkaya

geldiği 1960'lı yıllarda özellikle sol dünya görüşünü savunan muhalif yayınlar kapatılmış, basın davalarının sayısı artmıştır. Özgüden'e göre (1988, s. 2001) bu durum 1960 darbesinden sonra yasaların değişmesine kadar devam etmiştir. Sol yayınların 1960'lı yıllarda artmasının sebebi bu görece özgürlük ortamı olmuştur. Yön ve Devrim[24] dergileri dönemin sol yayınlarına örnek olarak verilebilir. Cumhuriyet, Vatan, Tanin, Akşam (Özgüden, 1988, s. 2004) gazeteleri de muhalif görüşlere sahip olan isimlerin yazılarına yer veren yayınlar olmuşlardır.

Mizah dergileri hem Osmanlı döneminde hem Kurtuluş Savaşı döneminde hem de Cumhuriyetin kurulmasından sonra önemli muhalif yayın kaynakları olmuşlardır (Demirkol, 2015, s. 146). 1971 Muhtırası ile kapanan veya sekteye uğrayan muhalif yayınlar, 1970'li yılların ortasından sonra yeniden çıkmaya başlamıştır. İlgili yılların önemli yayınları Devrimci Gençlik, Devrimci Yol dergileri ile Halkın Kurtuluşu gazetesi olarak sıralanmaktadır. 1980'li yılların başından itibaren askeri darbe arkasından değişen yasalar sebebiyle yayıncılık alanında muhalif sesler için hareket alanı kısıtlanmıştır. Ancak 1980'li yılların sonlarına doğru yeniden muhalif yayınlar görülebilmeye başlanmıştır. Alankuş (2001), bu noktada neoliberal politikaların başlamasına dikkat çekmekte, sermaye grupları arasında bölüşülen medya kurumlarının bir sektör haline geldiğini ve bu ekonomik yapı içinde muhalif yayınların ya büyük gruplara eklemlenmek zorunda kaldığını veya piyasa koşulları içinde yok olduğunu belirtmektedir. Özetle muhalif sesler için gerekli olan ortam bu kez de piyasa koşulları tarafından zorlanmaktadır.

1994 yılında yapılan yasal düzenlemeler sonunda özel radyo istasyonlarının kurulmasına imkân bulan muhalif grupların, gazete ve dergi gibi basılı yayınlardan sonra radyo yayınları ile fikirlerini paylaşmaya başladığı bilinmektedir. Örneğin Açık Radyo, sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını ön plana çıkartan bir yayın çizgisiyle yola çıkmıştır. İnternet ve teknolojik gelişmelerle birlikte radyo, muhalif yayınlar için bir hareket alanı olmuştur. Ancak televizyon böyle değildir. Zira televizyon kanallarının maliyeti yüksektir ve bunu karşılayabilen sermayeler de muhalif olmanın risklerinden uzak durmak istemektedirler. 2000'li yıllara gelindiğinde internet üzerinden hem radyo hem de portal açısından muhalif yayın sayısının arttığı görülmektedir (Elmas, 2011, s.

9). Çeşitli sebeplerle yaptıkları haberler veya gazeteciler, geleneksel medya kurumlarınca gündeme getirilmeyen kuruluşlar veya fikirler internet ortamında yayın yapabilme olanağı bulmuştur.

Bu yayınların tümü anaakım medya ortamı içinde muhalif birer yayın örneği vermekte, muhalif fikirlerin görünür ve duyulur olması noktasında zemin oluşturmakta, dolayısı ile anaakım medyaya bir alternatif kanat olarak görülmektedirler. Bu noktada Alankuş (2008, s. 133) Türkiye'de muhalif medyanın anlamlı hale gelebilmesi için anaakım medyaya alternatif olabilecek yaygınlığa erişebilmeleri gerektiğini belirtmektedir. Aksi halde muhalif yayınlarca ortaya konan "meydan okuma" sessiz ve kendi içinde kalmaya devam edecektir. Mesajın olabildiğince geniş bir mecrada dolaşıma girebilmesi önemlidir.

Son dönemde internet üzerinden yayın yapan muhalif yayınlar dikkat çekmektedir. Bu yayınların bir kısmı kısa zaman içinde kapanmakta bir kısmı da devam etmekte ve okur kitlesi zaman içinde büyümektedir. Yayınlarını sürdüren ve muhalif yayınlar içinde özellikle akademik çalışmalarda da ele alınmış şu isimlerden söz etmek mümkündür.[25]

Tablo 3.4: 1980 Yılından Günümüze Türkiye'de Dikkat Çeken Muhalif Yayınlar

Yıl	İsim	Tür	Nitelik[26]
1985	Limon	Dergi	Mizah ve Muhalif
1987	Feminist	Dergi	Feminizm
1992	Özgür Gündem	Gazete	Sol-Muhalif
1993	Mavi Çorap	Dergi	Feminizm
1994	Kaos Gl	Portal	Homofobi İle Mücadele
1994	Eksik Etek	Dergi	Feminizm
1995	Açık Radyo	Radyo	İktidar Yapılarına Muhalif
1995	Pazartesi	Dergi	Feminizm
1996	Uçan Süpürge	Portal	Feminizm
1998	4.Kuvvet Medya	Portal	Muhalif
2001	Sendika	Portal	Kapitalist Sistem Karşıtı, İşçi Hakları Odaklı ve Muhalif
2003	Bianet	Portal	Anaakım Gazetecilik Pratiklerine Karşı ve Muhalif
2004	Birgün	Gazete	Sol-Muhalif
2006	Amargi	Dergi	Feminizm
2008	Üç Ekoloji	Dergi	Çevre Sorunlarına Odaklı Yayın
2008	Yeşil Gazete	Portal	Çevre Sorunlarına Odaklı Yayın ve Yurttaş Gazeteciliği
2009	T24	Portal	Anaakım Medyaya ve Hükümet Politikalarına Muhalif

2012	140Journos	Portal	Hükümet Politikalarına Muhalif
2013	P24	Portal	Bağımsız Gazetecilik Platformu
2013[27]	Serbestiyet	Portal	Anaakım Medyaya ve Hükümet Politikalarına Muhalif
2013	Dokuz8Haber	Portal	Anaakım Gazetecilik Pratiklerine Karşı, Yurttaş Gazeteciliği Öncelikli ve Muhalif
2014	Diken	Portal	Hükümet Politikalarına Muhalif
2015	Medyascope	İnternet TV	Anaakım Medyaya ve Hükümet Politikalarına Muhalif
2015	GAİA	Portal	Her Türlü Ötekileştirmeye Karşı ve Muhalif
2016	Karınca	Portal	Anaakım Medyaya ve Hükümet Politikalarına Muhalif
2016	Duvar	Portal	Anaakım Medyaya ve Hükümet Politikalarına Muhalif

Bu yayınların genelini daha önce çeşitli medya kurumlarında görev almış gazeteciler yapmaktadır. Herhangi bir sermaye grubuna ait olmadıklarından aralarında yapısal bir bağ da bulunmamaktadır. Aralarındaki temel benzerlikler şunlardır: *Tümü muhalif içerikler üretme iddiasındadır. *Büyük bir kısmı ekonomik olarak yurt içi, yurt dışı fonlarla desteklenmektedir. Bunlardan hâlihazırda yayınlarını sürdürenler hakkında şunları söylemek mümkündür.

Medyaskop: Ruşen Çakır'ın 2015 yılından beri yayın yaptığı medyaskop.tv yayınlarını "Türkiye'nin sivil, bağımsız, özgür ve çoğulcu bir medya ortamına ihtiyacı var." düşüncesiyle başlattığını ifade etmektedir[28]. Geleneksel medyanın bu ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğunu belirten Çakır, gazetecileri, sosyal medya kullanıcılarının bu platformda yer alabileceğini ifade etmektedir. Çakır 24 Nisan 2017 tarihinde "Medyascope.tv'ye Nasıl Destek Olurum?" başlıklı bir yayın yapmış, yayınlarına gönüllülük esasıyla başladıklarını daha sonra şirketleştiklerini ve kadrolu çalışanları ile yayınlarını sürdürdüklerini belirtmiştir. Yurt içi ve yurt dışı fon desteği ile az sayıda reklam gelirine sahip olduklarını anlatan Çakır, reklam almak ve sürekliliği olan programlar için sponsor anlaşmaları yapmak istediklerini söylemektedir. Programın sunucusu ve Medyascope.tv'nin Yayın Yönetmen Yardımcısı olan Tamer Durak da izleyicilerden internet sitesinde yer alan reklamlara tıklamalarını ve gelire katkı sağlamalarını istemektedir. Site "patreon.com" isimli site üzerinden de gönüllülerin bağışlarıyla desteklenmektedir. Durak, bu miktarın az olduğunu, yayın tarihinde, kuruldukları günden beri 1583 Dolar bağış aldıklarını ifade etmektedir.

P24: P24 Bağımsız Gazetecilik Platformu da kendisini "Gazetecilik mesleğinin yoğun siyasi ve ekonomik baskılar altında bulunduğu bir dönemde, editoryal bağımsızlığı desteklemek ve geliştirmek amacıyla başlatılan bir girişimdir."[29] diyerek tanıtmaktadır. P24'ün kurucu üyelerinden olan, aynı zamanda T24'ün Genel Yayın Yönetmenliği'ni yapan Doğan Akın, Deutsche Welle'ye yaptığı açıklamada (DW, 03.05.2016) Avrupa Birliği (AB) fonlarından destek aldıklarını belirtmektedir.[30]

Serbestiyet: 2013 yılında bir grup gazeteci tarafından kurulan Serbestiyet de anaakım medya içinde yaşanan editoryal baskıdan, sansür girişiminden ve buna yönelik politikalardan rahatsızlığını dile getirmektedir. İlk kuruluş aşamasını "Hiçbir politika, plan, program ya da merkezî yönlendirme olmaksızın, önceki yıllarda da yaptığımız gibi, birbirimizden bağımsız bireyler halinde, kişisel müktesebatımız neyse onunla, kafamızda gönlümüzde ne varsa yazmaya başladık. Ufaktan ufağa okunur olduk. Başta yirmi küsur kişiydik. Bazılarımız kendi istekleriyle ayrıldı. Buna karşılık havamızı, tavrımızı, üslûbumuzu beğenenler de oldu ki, yeni katılmalarla otuzun üzerine çıktık. Dışarıdan teklifler gelmeye başladı. Birini, mutlak editoryal bağımsızlık koşuluyla kabul ettik." diyerek özetleyen portal, demokrasi için "ara zemin" gerektiğini belirtmektedir. Sözü edilen "ara zemin"in ise saygı, hoşgörü, olgunluk, itidal, dinleyebilirlik ve dinlenebilirlik ile bulunabileceği savunusunun genel yayın politikaları olduğunu vurgulamaktadır[31]. Gönüllülük esası ve reklam gelirleriyle finanse olan portal, 2015 yılında Es Medya bünyesindeki dijital yayınlar kısmına dâhil olmuş, Es Medya Grubu'nun satılmasıyla birlikte 2017 yılında Türk Medya Grubu'na dâhil olmuştur. Ancak portal içindeki çok sesliliğe ve içerik bağımsızlığına vurgu yaparak alternatif bir yayın olduğu iddiasını sürdürmektedir.

Karınca: 2016 yılında yayın hayatına başlayan Gazete Karınca, muhalif ve alternatif yayınlardan kabul edilmektedir. Gazete Karınca, neden bir sosyal medya gazetesi olarak yayın yaptıklarını "Sosyal medya bize, geleneksel yöntemlerin ihtiyaç duyduğu sermayeye başvurmadan, toplumsal ulaşılabilirliğe sahip özgür habercilik imkânı sağlıyor." ifadesiyle anlatmaktadır. Sansür ve şiddet karşısında "gazetecilikte ısrar" ettiklerini belirtmektedirler[32].

Duvar: Gazete Duvar da sermayeye bağımlı bir ekonomik ve politik yapı içinde olmadan kendilerine bir hareket alanı açmak için internet gazetesi olarak yayın yaptığını söylemektedir[33]. AND Gazetecilik ve Yayıncılık San. Ve Tic. A.Ş. isimli şirkete bağlı olan Gazete Duvar, sitesine reklam almaktadır. Yayın sahibi olan Vedat Zencir, Gazete Duvar hakkında bilgi verirken finansal kaynağın bireysel olduğunu belirtmektedir.

Gaia: 2015 yılında yayın hayatına başlayan Gaia, hak odaklı gazetecilik yapmak için yola çıktıklarını belirtmektedir. Basılı dergi ve internet portalı olarak yayın yapan Gaia, ekonomik zorluklar sebebiyle dergiyi de internet üzerinden satışa sunacaklarını söylemektedir. Dergi satışı ve internet sitesine aldıkları reklamlardan elde ettikleri gelirle yayınlarını sürdürmektedir (Demirtaş, 2017, s. 181).

Üç Ekoloji: 2007 yılından beri yayınlanan ekoloji temelli dergidir. Finansal açıdan herhangi bir destek almamakta, dergi satışlarıyla yayınlarını sürdürmektedir.

Dokuz8 Haber: 2013 yılında yayınlarına başlamıştır. Yayınların sistematik bir hale gelmesi 2016 yılında olmuştur. Yurttaş gazeteciliği odağında haber yaptığını, demokrasi ve basın özgürlüğünün kazanılması, habere ulaşma kanallarının sürekli açık olması hedefiyle hareket ettiğini belirten portal, yurt içi ve yurt dışı fonlar, okuyucu dayanışma ağı ile finanse edilmektedir.

Kaos GL: 1994 yılında yayın hayatına başlamıştır. "Kültürlerarası diyalog, anlayış ve hoşgörünün gelişmesine katkıda bulunmak" hedefiyle yayınlarını planladığını not eden portal, Gökkuşağı Projesi kapsamında İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Kurumu SIDA fonu ile desteklenmektedir. Ayrıca dergi satışı, okur bağışı gibi yan finansal geliri mevcuttur.

Açık Radyo: 1995 yılında kurulan, İstanbul ve çevresini kapsayan bir radyo yayınıdır. Kar amacı gütmeden insani, kültürel yayınlar yapmak hedefinde olan kurum, yapısı ve ürettiği içeriklerle alternatif yayıncılık konusunda sıklıkla verilen örneklerden biridir. Açık Radyo internet sitesinin "Merak Ettikleriniz" başlığı altında finansal yapısı hakkında bilgi vermektedir. En son 2016 yılının bilançosunu paylaşan kurum aylık 70

bin TL giderlerinin olduğunu bunun yaklaşık yüzde 60'ının program destekçisi dinleyiciler tarafından, kalan kısmının da kurumsal sponsor ve spot reklam gelirleri ile karşılandığını belirtmiştir.

Uçan Süpürge: 1996 yılında kurulan ve amacını, kadın kuruluşları, kadın hareketi içinde olanlar arasında bir işbirliği kanalı olmak şeklinde belirleyen yapı, 1998 yılında dergi ve internet portalı yayınlarına başlamıştır. Çalışmaları arasında bölge toplantıları, Uluslararası Kadın Filmleri Festivali gibi organizasyonlar bulunmaktadır. Alternatif medya açısından önemli bir özelliği, 2003 yılından itibaren kadın muhabirler ağına sahip olmasıdır. Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği'ne yapılan bağışlar ve organizasyonlar için yaptığı sponsorluk anlaşmaları finansal kaynaklarıdır (İlhan, 2014, s. 8).

BirGün: 2004 yılında kurulan günlük gazetedir. Bir sermaye grubu içinde yer almaması ve muhalif içerik üretimi ile kendisinin alternatif bir medya kurumu olduğunu belirtmektedir. Gazete, "… vatandaşların haberin doğruluğundan emin olamamalarının ve alternatif bilgi kaynakları arayışlarının bir ürünü" olarak ortaya çıkmıştır (Tılıç, 2003). Çok ortaklı bir yapıya sahiptir. Tılıç (2003) BirGün gazetesini ayrıntılı bir şekilde anlattığı yazısında, "BirGün reklam ve ilan gelirleri pastasından en büyük payı almak için profesyonel bir çaba içinde olacaktır." demektedir. Bu reklam gelirlerine, gazetenin sürdürülebilirliği açısından ihtiyacı olduğu belirtilirken, "… özellikle küçük ilanlar, bir gazetenin okunmasını sağlayan önemli unsurlardandır ve okur kitlesinin belli özgün sorunları üzerinden kendi aralarında haberleşmelerinin de bir aracıdır." demektedir. Gazete günlük satışlar, Basın İlan Kurumundan aldığı ilanlar, internet sitesi reklamları gibi finansal kaynaklara sahiptir.

Yeşil Gazete: 2008 yılında 8 çevreci tarafından kurulmuştur. Amacı çevre hareketlerini ve sorunlarını görünür kılmaktır. Yurttaş gazeteciliği yapma hedefindedir. Okurun direkt içerik gönderebildiği bir yapıya sahiptir. Çevre konusu temelinde yurt dışı kaynaklı fonlardan yararlanmaktadırlar. Haber ve içerik üreticileri ise gönüllülük esasına göre çalışmaktadır (İmamoğlu, 2018, s. 57).

Sözü edilen bu yayınlar, internet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte artmıştır. Ancak bu mecraların çoğulcu olup olmadıkları, ekonomik yapıları, okuyucuyu üretim sahasına da almaları açısından eleştirilmekte ve alternatiflikten ziyade muhalif oldukları ifade edilmektedir. Alankuş'a göre (2016), Türkiye'nin alternatif mecralara sahip olabilmesi geçmişte oldukça önemliydi ve halen önemlidir. Fakat alternatif yayın yapanlar "kısmen çoğulculuk" sağlayabilmişlerdir. Bunun nedenlerinden biri de alternatif olarak anılan yayınların sayısının hızla artması ve herkesin de kendi içindeki yayınları takip etmekle sınırlı kalmasıdır. Alternatif yayın yapanlar da bunları takip edenler de "cemaatlerine gömülü" olarak yaşamaya devam etmekte, birbirleri ile hiç kesişmeyen kamular içinde "yapay konsensuslar" ile takiplerini sürdürmekte, "herkes konuşmakta fakat kimse birbirine kulak vermemektedir." Oysa alternatif yayınlar, anaakım gazeteciliğe karşı gerçeğin biricik olmadığı savunusunu gündeme getirmektedir. Bu haliyle tarafsızlık ve objektiflik iddialarını sorunlu bulmakta, profesyonel gazetecilik kodlarının güç merkezlerince kutsanlığı bir yayıncılık anlayışı içinde doğruların kurgusallığına vurgu yapmaktadırlar. Buna karşın kendilerinin tarafları ikiye indirgemeyen, diline dikkat eden bir yapıya sahip olduklarını belirtmektedirler. Alankuş'un sözünü ettiği (2016) "birbirini duymama" hali ise alternatif yayınların devamı ve görünürlüğünün artması açısından bir eksiklik olmaktadır.

Platform 24 yazarlarından Uzunoğlu (10.01.2018), gazeteciler tarafından internet üzerinden kurulan alternatif medya yayınlarının "çoraklığı derinleştiren bir yapıya evrildikleri" eleştirisini yapmaktadır. Zaman içinde maddi zorlukları aşmak için sitelerin fazla tıklanmasına odaklanan bir yapıdan söz eden Uzunoğlu, alternatif medyaya ait sitelerde hem özgün, alternatif haber metinlerinin yapıldığını hem de anaakım medyada yer alan aynı konunun farklı farklı şekillerde sunulduğunu, özgünlüğün yitirildiğini belirtmekte ve "Burada asıl tartışılması gereken, Duvar, Diken, T24, Gazete Karınca, Artı Gerçek ve benzeri yoğunluklu metin bazlı yayıncılık yapan aktüel haber platformlarının, bazen şapka çıkartılacak iyi işler yayınlasalar da birbirleriyle çoğu zaman örtüşen ve hattâ çoğu zaman Hürriyet gibi ana damar yayınların içeriklerini yeniden üreten yayın anlayışlarının teknolojik ve ekonomik anlamdaki sıkışmışlıklarını nasıl aşabilecekleridir." demektedir.

Alternatif medyanın var oluş sebebini yitirmeden yoluna devam edebilmesi için okurların, haber için ödeme yaptıkları bir yapıyı çözüm modeli olarak sunan Uzunoğlu, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) okurların %11'inin, İspanya'da %10,6'sının, Japonya'da %9,7'sinin, Fransa'da %9,6'sının, Almanya'da %7,3'ünün, İngiltere'de %6,3'ünün çevrimiçi haberlere ödeme yaptığını örnek olarak vermektedir. Bu oranların düşüklüğüne dikkat çeken yazar, okurların da gazetelere ve habere karşı bakışını değiştireceği, aktif bir katılımı sağlayacağı bilinçliliğe ulaşması gerektiğini savunmaktadır.

BÖLÜM 4. BARIŞ GAZETECİLİĞİ VE HAK HABERCİLİĞİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE BASININDA SURİYELİ MÜLTECİLER: CUMHURİYET, SABAH, SÖZCÜ GAZETELERİ VE BİANET, DİKEN VE T24 HABER PORTALLARI

4.1. Mültecilik ve Türkiye'de Suriyeli Mülteciler

Bu bölüm, mültecilik kavramından başlayarak, Suriye'de yaşanan savaş ve sonrasında Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecileri, statülerini anlatan alt başlıklara sahiptir. Bu kuramsal temel ile çalışmanın ilk ve ikinci bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde ele alınan barış gazeteciliği ve hak haberciliği kavramları bağlanmış, anaakım medya ve alternatif bir habercilik diline sahip olduğunu ifade eden kurumların haberleri 9 başlığa ayrılmış, bu başlıklar altında toplanan metinler eleştirel söylem çözümlemesiyle ele alınmıştır.

4.1.1. Mültecilik: Kavram ve Bağlayıcı Metinler

Ulus devletler ve sınırlarla bağlantılı olarak ele alınan mültecilik "uluslar arası bir kurum" (Erdoğan, 2017, 6) olarak kabul edilmektedir. Şartların normal olduğu durumlarda her insan, sınırları içinde bulunduğu ülkenin vatandaşıdır ve ilgili ülke tarafından korunmaktadır. Bir insanın vatandaşı olduğu ülkeyi terk etmek zorunda kalması savaş, siyasi sorunlar, iç çatışmalar, dini ve ideolojik özgürlüklerden yoksunluk gibi anormal sayılan durumlarla karşılaşması ile ilgilidir. İnsanların ülkelerinden zorunlu olarak ayrıldıkları en büyük olay II. Dünya Savaşı (Erdoğan, 2017, 7) olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde 20 milyon insan başka ülkelerde yaşamak için kendi ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Çalışmaya örnek olay olarak dâhil edilen Suriyeli mülteciler ise II. Dünya Savaşı'nda mülteci konumuna düşen insanlardan hemen sonra anılmaktadır. Zira 2011 yılının Mart ayında başlayarak yaklaşık 5,6 milyon Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmış, yaklaşık 6,1 milyon kişi de ülke içinde yer değiştirmiştir. Kimin "sığınmacı", kimin "mülteci" olarak kabul edileceği ve bu kişilerin hakları, uluslararası hukuki statüleri ilk olarak 1951 tarihli "Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Sözleşme – Cenevre Konvansiyonu" metninde

belirlenmiştir. Bu metni tamamlayan 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü ile mültecilik hem tanımlanmakta hem de uluslararası hukuki statünün çerçevesi belirlenmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 1950 yılında kurulmadan önce Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından Ad Hoc Komite oluşturulmuş ve sözleşmenin taslağı hazırlanmıştır (Goodwin Gill, 2008, 2-3). Bu taslak temel olarak mülteciliğin tanımı, kişiyi ülkeden ayrılmak zorunda bırakan zulmün sınırlarını içermektedir.

Sözleşme 28 Temmuz 1951 tarihinde yirmi dört ülke tarafından kabul edilmiş, imzaların tamamlandığı 22 Nisan 1954 tarihinde ise yürürlüğe girmiştir. Bu metnin mülteciliğin tanımını yaptığı 3. Bölümü ile mülteciler hakkında devletlerin izleyeceği yola dair bir standart oluşturan 5. ve 6. bölümleri, uluslararası mülteci hukukunun kaynağını teşkil etmektedir. Üzerinde mutabık kalınarak sözleşmede yer verilen mülteci tanımı, Soğuk Savaş Dönemi şartlarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu durum, tanımın özellikle iki ana kısıtlayıcı öğe barındırmasına sebep olmuştur (Acer, 2010, 29-30). Tanımlamada yer alan ilk sınırlama zamansaldır. Sözleşmenin 1/A/2 hükmüne göre 1 Ocak 1951 tarihinden önce yaşadıkları ülkeleri terk eden kişileri baz almaktadır. Bu durumda koruma kapsamına girebilmek için yaşanılan olayın sonuçları ileriki bir zamanda ortaya çıksa dahi, bu tarihten önce olması gerekmektedir. İkinci kısıtlama ise coğrafidir. Sözleşmenin 1/B hükmüne göre tanımlama sadece Avrupa ile sınırlıdır.

Odman (1995, 38-39) bu sınırlamalar sonunda, tanımlamanın işaret ettiği olayların I. ve II. Dünya Savaşı ile birlikte ortaya çıkan hak ihlalleri olduğu, sözleşmenin koruma bağlayıcılığının da bu olaylar sebebiyle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan insanları kapsadığını belirtmektedir. Bunların dışındaki bir savaştan veya çatışmadan ya da doğal afetler sebebiyle ülkesini terk eden kişiler tanımlamanın dışında bırakılmıştır. Sonuçta ortaya çıkan zaman ve coğrafi kısıtlılıklar çerçevesinde tarif edilen mültecilik şartları şöyle belirlenmiştir (1951 Mülteci Sözleşmesi, m.1/A/(2)).

- "Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu devletin toprakları dışında bulunan ve bu devletin ulusal

korumasından yararlanamayan veya bahsedilen haklı korku nedeniyle yararlanmak istemeyen vatandaşlık sahibi kişiler."

- "Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için önceden mutaden ikamet ettiği ülke toprakları dışında bulunmak zorunda kalıp oraya dönemeyen veya bu korkuya dayalı olarak dönmek istemeyen vatansız kişiler"

Sözleşmede yer alan tanımlamaya giren ve mülteci statüsünü alan kişilerin hakları, sözleşmenin "Mütekabiliyet Şartından Muafiyet" başlıklı 7/1 hükmüne göre ülke sınırları içinde bulunan herhangi bir yabancının haklarıyla eşit tutulmuştur. Bunun yanında mültecilere "Hukuki Durum", "Kazançlı İşler", "Sosyal Durum" başlıkları altında sosyal ve siyasal haklar tanınmıştır. Mültecilere kimlik düzenlenmesi, seyahat etmelerini sağlayacak belgelere erişebilmeleri de "İdari Tedbirler" başlığı altında yer almaktadır. Bu bölüm içinde bulunan "Sınırdışı Etme" başlıklı kısım, taraf devletlerin bir mülteciyi sınır dışı etmesini "ulusal güvenlik" ve "kamu düzeninin zarar görmesi" şartlarına bağlamaktadır. Bu şartların genelliğini ve belirsizliğini sözleşmenin 33. Maddesi içindeki "Sınırdışı Etme ve İade Yasağı" kısmı gidermektedir.

Buna göre sözleşmeye taraf olan ülkeler, mülteci olan kişiyi "Irkı, dini, tâbiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğünün tehdit edileceği" ülkelere iade edemeyecektir. Ayrıca Uzun (2012, 27-28) bu hükmün henüz mülteci statüsü kazanmamış, fiilen mülteci olan kişileri de kapsadığına dikkat çekmektedir. "Geri Gönderme Yasağı" olarak bilenen bu uygulama yalnızca sözleşmeye taraf olan ülkeleri değil tüm dünya ülkelerini kapsayan evrensel bir norm olarak kabul edilmektedir (Hazan, 2012: 187).

Ancak insanları mülteci olmak zorunda bırakan olaylar sözleşmenin koyduğu zaman ve mekân sınırlarının ötesinde de sürmektedir. Ülkelerinde yaşanan çatışmalar sebebiyle Macar, Çin, Cezayir, Fas mültecilerin varlığı, 1998 yılında sözleşmeye "Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El

Kitabı" ismiyle bir ek yapılmasını zorunlu kılmıştır. Yeni bölgelere yapılan yardımlar BMMYK'nın "Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Sözleşme – Cenevre Konvansiyonu" hükümlerinde yer alan sınırların fiilen dışına çıktığını göstermektedir.

"Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolü", yeni çatışma alanları ile birlikte sürekli değişen ve güncellenen mültecilik durumu için "Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Sözleşme – Cenevre Konvansiyonu"nun üzerine koyulan bir genişletme adımıdır. 4 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren protokolle birlikte imza veren ülkeler mülteci tanımındaki zaman sınırını kaldırmışlardır (BMMYK, 2006: 9).

Protokol, zaman sınırı ile birlikte coğrafi sınırlılığı da kaldırmıştır. Fakat coğrafi sınırlılığı uygulayan bir ülke, "Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin Sözleşme – Cenevre Konvansiyonu" 1/B/2 hükmünü esas alarak kabul ettiği Avrupa sınırlarını genişletmediği sürece protokolün sınırları kaldıran hükmünü de uygulamak zorunda değildir ki bu durum protokolü kabul etse de değişmemektedir. Protokolün 3/1 hükmüne göre protokolü onaylamış olmakla coğrafi sınırlılık ilkesi ortadan kalkmamaktadır. Protokolün çekince koyulamayacak üç maddesi bulunmaktadır. Bunlar, mülteci tanımını içeren 1. Madde, ayrımcılığın yasak olduğunu söyleyen 3. Madde ve geri gönderme yasağını içeren 33. Maddedir. Sözü edilen hukuki metinlerle mülteciler, yaşama, ırk, din, tabiiyet veya statü sebebiyle ayrımcılığa uğramama; barınma, eğitim, güvenlik, sağlık ve beslenme gibi unsurları içinde barındıran sosyal haklara sahip olma; işkence ve zulüm görmeme, zulüm görme ihtimalinin olduğu bir ülkeye gönderilmeme ilkesinden doğan haklara sahiptir.

Türkiye, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne coğrafi sınırlama ile taraftır. Bu, mülteci statüsünü yalnızca Avrupa'da yaşanan olaylardan sonra gelen kişilere vereceği anlamına gelmektedir. 1967 Protokolü'nden sonra da bu kararı devam ettirmiştir. Ancak pratik, Türkiye'nin Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler, Rusya ve Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelecek olanları mülteci olarak kabul ettiği anlaşmaların aksine bir seyir izlemektedir. Başvurular Avrupa dışındaki ülkelerden gelmektedir. Bu durumda Türkiye, coğrafi sınırlılığı sürdürdüğünden Avrupa dışından gelenlere "geçici sığınma" vermektedir.

Uluslararası hukuk dışında Türkiye, 14 Ağustos 1994 tarihli 6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlamıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" hazırlamış ve kabul etmiştir. Bu yönetmelik, mülteciler konusunda iç hukukta bulunan boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanmıştır (Ergüven, Özturanlı, 2013, 1025). Ancak yönetmelikte bulunan "10 gün" içinde başvuru yapma şartının pratikte uygulanır olmaması ve bu sebeple mültecilerin sınır dışı edilmeleri yeni değişiklikler gerektirmiş, yönetmelik 16 Ocak 2006 tarihinde düzenlenmiştir.

Düzenleme ile "10 gün" sınırının yerine "gecikmeden" ve "makul olan en kısa süre içinde" ifadeleri koyulmuştur. Mültecilerin dosyalarının hazırlanması için yapılan mülakatların yapılması da yönetmelikle birlikte İç İşleri Bakanlığından Valiliklere devredilmiş, sonuca ulaşabilmek için gerekli olan ilgili bakanlıklardan görüş istenmesi de zorunlu olmaktan çıkartılmıştır. Böylece sürecin hızlanması hedeflenmiştir. Bu yönetmeliğin uygulanması için 22 Haziran 2006 tarihinde "57 Sayılı Emniyet Genel Müdürlüğü Genelgesi" yayınlanmıştır. Genelge temel olarak mültecilerle mülakat yapacak veya süreci işletecek olan personelin insan hakları, mülteci hukuku gibi konularda ehliyet sahibi olmasına dair düzenlemeleri içermektedir. Avrupa Birliğine katılım sürecinde çıkartılan ve 25 Mart 2005 tarihinde yürürlüğe giren "Sığınma ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" da konunun iç hukuktaki düzenlemelerinden biridir.

İç hukuktaki temel metinlerden biri de "6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"dur. 1951 Sözleşmesindeki coğrafi sınırlılık sürdüğü için uluslararası koruma statüleri "mülteci", "şartlı mülteci" ve "ikincil koruma" kavramlarıyla açıklanmaktadır. Bu nokta konu hakkındaki kavramların tanımlarına bakmak gerekmektedir.

Mülteci: 1951 Sözleşmesine göre "Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi"dir. BMMYK tüzüğündeki kriterlere uyan, bunun yanında 1951 Sözleşmesi veya 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunsun veya bulunmasın ya da bu hukuki belgelere taraf olan bir ülke sınırlarında olsun veya olmasın BMMYK aracılığıyla BM korumasından yararlanan kişi olarak da tanımlanmaktadır (Perruchoud, Cross, 2013, 65). Ayrıca Afrika Birliği Örgütü bu tanıma "Ülkenin bir bölümünde veya tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği" gibi hususlar da eklemiştir.

Türkiye için mülteci ise "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tur olaylar sonucu önceden yasadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir." şeklinde tarif edilmektedir.

Şartlı Mülteci: Türkiye'nin mülteci tanımı göz önüne alındığında şartlı mülteci, Avrupa ülkeleri dışından gelenler olmaktadır. Bu kişiler "sığınmacı" olarak nitelendirilmektedirler. "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nda sığınmacılar için "şartlı mülteci" denmektedir. Kanundaki tam tanımlama ise şöyledir: "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tur olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir."

İkincil Koruma: Mülteci tanımlarına uymayan, aynı zamanda korunmaya ihtiyacı olan kişilere yönelik verin statüdür. Bu statü "de facto mülteci", "savaş mültecisi", "insani sığınmacı" gibi çeşitli ülkelerde farklı isimlerle tarif edilmektedir. Her ülke iç hukukuna göre hak tanımlaması yapmakta, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını da karşılamaktadırlar. Ancak tüm ülkeleri bağlayıcı olan 1951 Sözleşmesinin "Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir." maddesidir.

Türkiye açısından bu hüküm geçerli olmakla birlikte "ikincil koruma" statüsünü getirmektedir. Kavram kanunda şöyle tanımlanmaktadır: "Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak mense ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya olum cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında,

ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle sahsına yönelik ciddi tehditle karsılaşacak, olması nedeniyle mense ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir."

Geçici Koruma: Uluslararası Göç Örgütü, (2013,33) geçici korumayı "Çatışma veya yaygın şiddet ortamlarından kitlesel olarak kaçıp gelen kişilere öncesinde bireysel statü belirleme işlemine tabi tutulmaksızın devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda geliştirilen düzenleme." şeklinde tarif etmektedir. Bu tanımda önemli olan "kitlesel olarak kaçıp gelen" şartıdır. Geçici koruma ile 1951 Sözleşmesinden faydalanamayanları da kapsayacak şekilde çerçevenin genişlediği görülmektedir. "Geri göndermeme" ilkesiyle birlikte düşünüldüğünde, sığınmacı veya mülteciler için krizin ilk anında güvenli koruma sağlanmış olacaktır. Ergüven ve Özturanlı (2013, 1025)

geçici korumanın istisnai bir norm olduğuna dikkat çekmekte, kitlesel bir başvuru varsa gündeme gelebileceğini belirtmektedirler.

Geri Göndermeme İlkesi: Mültecilerin, hayatlarını ve özgürlüklerini tehdit edebilecek ülkelere geri gönderilmesini yasaklayan uluslararası ilkedir (Perruchoud, Cross, 2013, 33). Türkiye hukuku açısından bakıldığında ise İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 1951 Sözleşmesinin ilgili maddesini kabul etmiştir. Bunun yanında yalnızca mülteci statüsü kazanmış kişilerle sınırlı tutmayıp uluslararası koruma kapsamında olan herkesi kapsam içine dâhil etmiştir. Sonuç olarak mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma altındaki kişiler fark etmeksizin, "Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez." hükmü geçerlidir.

Sığınma: Uluslararası mülteci hukukuna göre bir ülkenin, kişinin vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkede ırkı, dini, tabiiyeti veya politik düşünceleri sebebiyle zulme uğramaktan korktuğu durumlarda verdiği koruma statüsüdür. Ayrıca kavram, kendi ülkesi dışında bir güvenliğinin sağlanacağı bir ülke arayışıyla başvuru yapmış, mültecilik statüsü için bekleyen kişiler için kullanılmaktadır. Ancak bu başvurular olumsuz sonuçlanırsa ülkeyi terk etme zorunlulukları bulunmaktadır. Kendilerine izin verildikten sonra kanunlara aykırı bir duruma düşmeleri halinde ise, ülkedeki diğer yabancılar gibi sınır dışı edilebileceklerdir.

Göçmen: Perruchoud ve Cross' göre (2013, 37) kavramın kabul edilmiş uluslararası bir tanımı bulunmamaktadır. Ancak göçmen denilerek, kişinin özgür iradesiyle göç etme kararını aldığı durumlar işaret edilmektedir. Burada önemli olan kişinin kendisi için uygun bulması ve dış faktörlerce zorlanmamasıdır. Birleşmiş Milletlerin, "sebepleri, gönüllü karar verilip verilmemesi, göç yolları ile düzenli olup olmaması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden kişi." şeklindeki tanımlaması da genel çerçeveyi çizmektedir.

Vatansız: Herhangi bir ülkenin kanunlarına göre vatandaşlığı olmayan, hiçbir ülkenin vatandaşı olmayan kişidir.

Geri Kabul Anlaşması: Bir ülkenin kendi vatandaşı veya üçüncü bir ülkenin vatandaşı veya vatansız kişilerin ülkeye yeniden girişinin kabul edilmesidir (Perruchoud, Cross, 2013, 35). Bu anlaşmalar ülkeler arasında yapılmakta, düzensiz durumda olan yabancı kişilerin kendi ülkelerine veya geçtikleri diğer ülkelere yeniden kabul edilmesi durumunu düzenlemektedir.

Türkiye'nin uluslararası alanda 1951 Sözleşmesi ile 1967 Protokolüne taraf olması yanında, iç hukuk düzenlemesini Yabancılar ve Uluslar arası Koruma Kanunu ile yaptığı görülmektedir. 1951 Sözleşmenin coğrafi kısıtlama şartını kaldırmadığından Avrupa dışından gelen kişilere mülteci statüsü vermemektedir. Avrupa dışından gelen kişiler Türkiye mülteci kanunlarına göre üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar şartlı mülteci statüsü almaktadırlar. Türkiye sınırlarından giriş yapıp mülteci olmak için başvuru yapanlar ise "Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi" olarak kabul edilmektedir. Konumuz itibariyle özel olarak Suriye'den savaş veya iç çatışma dolayısıyla kaçarak Türkiye'ye giren kişiler, Avrupa dışından geldikleri için mülteci statüsüne başvuru yapamamakta, geçici koruma statüsü ile kaydedilmektedirler.

Uluslararası Af Örgütü Mülteci Hakları Koordinatörü Volkan Görendağ, Türkiye'nin iç hukuk tanımlaması ile uluslararası hukuk tanımlamalarının uyuşmadığı ve bir kavram kargaşasına dönüştüğü durumlarda, uluslararası hukuku temel alarak raporlama dilini belirlediklerini ifade etmektedir (Bianet, 2011). Murat Erdoğan (2017, 8) ise "Türkiye'de Yaşayan Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum" raporunda Suriyelilerin kanunen mülteci sayılmadıklarını ancak sosyolojik bir gerçeklik şeklinde kabul edilerek mülteci ismi ile tanımlanması gerektiğini belirtmektedir. Benzer bir yaklaşım MazlumDer bünyesinde de görev yapan, göç hukuku alanında uzman Avukat Halim Yılmaz tarafından da dile getirilmektedir. Yılmaz (1 Kasım 2018, Yüz Yüze Görüşme), Türkiye'nin iç hukukuna göre "geçici koruma kapsamında olan Suriyeliler" denmesi gerektiğini ancak bu şekildeki tanımlamanın pratik kullanım açısından uygun olmadığını belirtmekte, "sosyolojik anlamına atıfla" mülteci kelimesinin

kullanılabileceğini söylemektedir. Hukuk metinlerinde "geçici koruma kapsamında olan Suriyeliler" denilse bile bunun zor bir kullanım olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada da aynı pratik zorluk sebebi ile "geçici koruma kapsamında olan Suriyeliler" yerine "Suriyeli mülteciler" şeklinde anılacaktır.

4.1.2. Suriye'deki Savaş ve Mültecilik

Suriye'de 15 Mart 2011 tarihinde başlayan rejim karşıtı gösterilerin önce iç çatışmaya daha sonra terör örgütlerinin yaptığı katliamlara ve devam eden savaşa evrilen süreç, yedi yıl içinde yedi milyon Suriyeliyi mülteci konumuna düşürmüş, tahminen 350 bin kişinin de hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. Bunun yanında 56.900 kişinin de kayıp olduğu bilinmektedir. Savaş öncesi nüfusu 22 milyon olan Suriye, yedi yılın sonunda nüfusunun 5,6 milyonunun mülteci, 6,1 milyonunun da ülke içinde göç etti bir ülke olmuştur (BBC, 15.03.2018). Zaman içinde Türkiye, İngiltere, Fransa, İran, Rusya, ABD, İsrail, Suudi Arabistan çeşitli sebeplerle ve çeşitli dönemlerde savaşa taraf olmuş, kolları genişleyen ve büyüyen sorunlar mültecilerin sayısının sürekli olarak artmasına ve ülkelerine geri dönüşlerinin zorlaşmasına sebep olmuştur.

Türkiye için de konu yalnızca sınır komşusu ülkeden gelen mültecilerden ibaret değildir. Aynı zamanda iç ve dış politikanın da önemli bir gündem maddesini oluşturmaktadır. İç çatışmaların başladığı ilk dönemlerde Türkiye ve Suriye yetkilileri arasında görüşmeler yapılmış, sonuçsuz kaldığına (Erdoğan, 2018, s. 3) karar verilen ikinci dönemde ise uluslararası kamuoyu harekete geçirilmeye çalışılmıştır. Bundan sonraki söylem savaşın ve insani krizin, Beşar Esad Rejiminin yıkılmasıyla sonlanabileceği şeklinde olmuştur. Türkiye bu söylemle birlikte Suriye'deki muhalefete açık destek vermiştir. Savaş ve IŞID gibi terör örgütlerinin zulmünden kaçan milyonlarca insan Türkiye sınırını geçmiş ve geçici koruma kapsamına girmiştir.

Mültecilerin gelmeye başladığı 2011 yılından beri Açık Kapı Politikası hükümet yetkililerince "insani" bir gereklilik (NTV, 11.09.2018) olarak ifade edilmiştir. Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum isimli araştırmayı yapan Doç. Dr. Murat Erdoğan (2018, 13) iç politikada konunun Suriye'deki savaş veya insanların

mülteci konuma düşmesi temelinde değil, hükümetin desteklenmesi veya desteklenmemesi üzerinden gündem olduğu saptamasını yapmaktadır. TC İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 1 Kasım 2018 tarihi itibariyle Türkiye'de geçici koruma statüsüyle bulunan Suriyelilerin sayısı 3.591.714 olarak açıklanmıştır. Sayının yıllara göre değişimi kurum tarafından şöyle verilmektedir.

Tablo 4.1:Türkiye'de Geçici Koruma Statüsüyle Bulunan Suriyelilerin Sayısı

Yıl	**Kişi sayısı**
2011	0
2012	14.237
2013	224.655
2014	1.519.286
2015	2.503.549
2016	2.834.441
2017	3.426.786
2018	3.591.714

Bu kişilerin 157.515'i "Geçici Barınma Merkezleri"nde yani kamplarda kalmaktadır. 3.434.199 kişi ise ülkenin çeşitli kentlerinde yaşamaktadır. Erdoğan (2017, 5) bu durumu Suriyeli mültecilere özel olduğunu belirtmekte ve onları "kent mültecileri" olarak tarif etmektedir. Ülke nüfusunun yaklaşık %4,5'una denk gelen bu sayı konunun siyasal ve sosyal olarak gündemde kalmasına sebep olmaktadır. TC İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 1 Kasım 2018 tarihi itibariyle en fazla mültecinin bulunduğu 10 kenti ve kent nüfusuna göre oranlarını şöyle sıralamaktadır:

1. İstanbul 559.518 kişi (%3,72)
2. Bursa 159.743 kişi (%5,44)
3. İzmir 139.979 kişi (%3.27)
4. Konya 102.097 kişi (%4,68)
5. Adana 227.070 kişi (%10,24)
6. Hatay 439.011 kişi (27,87)
7. Mersin 206.752 kişi (%11,53)
8. Kilis 123.538 kişi (%90,62)
9. Gaziantep 409.193 kişi (%20,40)
10. Şanlıurfa 464.655 kişi (%23,40).

Ekim 2018 itibariyle Türkiye'de 10 kentte, 20 Barınma Merkezi bulunmaktadır. Şanlıurfa, Adana, Kilis, Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye, Malatya ve Gaziantep'te bulunan bu merkezlerde toplam 157.515 kişi kalmaktadır ve kent nüfusu içindeki mülteci oranı hesaplanırken bu sayı da dâhil edilmektedir (Afad, 15.10.2018).

Resmi rakamlar dışında Suriyeli mültecilerin sayısının 6 milyon olduğu şeklinde bir görüşle karşılaşılmaktadır. Erdoğan (2018, s. 63) bu durumun mültecileri kayıt altına alma konusundaki sorunlarla birlikte geliştiğini belirtmektedir. Krizin büyük bir hızla büyümesi, Türkiye ve Suriye arasındaki 911 km'lik sınırda kontrolün zaman zaman imkânsız hale gelmesi, giriş yapan mültecilerin akrabalarının yanına veya şehirlere dağılması, çeşitli çekinceleri sebebiyle kayıt olmaktan kaçmaları gibi hususların eklenmesiyle kayıt altına alma işlemi büyük oranda aksamıştır. Bunların yanında Türkiye'nin, kısa zaman içinde mültecilerin evlerine döneceği şeklindeki inancı da politik bir aksaklık olarak durmaktadır. Erdoğan, Türkiye'deki Suriyeliler, Toplumsal Kabul ve Uyum isimli araştırmasında "misafir" olarak kodlanan mültecilere biyometrik fotoğraf ve parmak iziyle kayıt açılmasının, geri dönecekleri düşüncesi sebebiyle ertelendiğini, kayıtlara ancak 2013 yılında başlandığını not etmektedir. Ancak sağlık ve eğitim gibi hizmetleri alabilmeleri için kayıt olmaları gerekmektedir.

Bu noktada Mazlumder İstanbul Şubesi Göç Hukuku Uzmanı Avukat Halim Yılmaz (01.11.2018) bir mültecinin kayıt olması için başvuru yaptığında gönderildiği şehre gitmesi gerektiğini, kayıt dışı da olsa özellikle iş bulan veya akrabalarının yakınında olan mültecilerin ise bu şehirlere gitmemek için kayıt yaptırmaktan kaçındığını anlatmaktadır. Sağlık ve eğitim gibi hizmetlerden yararlanmak için Türkiye içinde gönderildiği şehirde yaşaması ve her hafta orada bulunduğunu imza atarak ispat etmesi gereken mülteciler, özellikle büyük şehirlerdeki imkânlar sebebiyle kayıt olmaktan kaçınmaktadır. Erdoğan ve Yılmaz'a göre sayı resmi verilerin üzerindedir ve tespit edilmesi de oldukça zordur.

4.2. Anaakım Medya ve Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Haberleri (Ocak 2014-Haziran 2018)

Çalışmanın bu kısmında, Cumhuriyet, Sabah, *Sözcü* gazeteleri ile Bianet, *T24* ve *Diken* haber portalları, bu kurumlardan alınan metinlerin analizleri yer almaktadır. Kısımda, çalışmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve hipotezleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.

4.2.1. Çalışmada Yer Alan İnternet Siteleri ve Gazeteler

Çalışmaya dâhil edilen üç gazete ve üç haber portalı ile anaakım ve alternatif habercilik yaptığını belirten üç haber portalının yan yana getirilmesi, oluşturdukları anlamsal yapının karşılaştırılması ve barış gazeteciliği ile hak haberciliği gibi alternatif haber dillerinin uygulanması açısından hangi düzeyde oldukları ortaya konulmak istenmiştir. Suriyeli mülteciler gibi hem barış gazeteciliği hem de hak haberciliği ile doğrudan ve açık bağ kurulabilecek bir konu etrafında, habercilikte alternatif olduğunu belirten yaklaşım ile anaakım yaklaşımın anlam haritası çözümlenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya dâhil edilen haber ve köşe yazılarına dair genel bilgi de Tablo 12'de görülebilmektedir.

Tablo 4.2: Çalışmada Yer Verilen Metinler

Olay ve Tartışma Öbekleri	**Anaakım Gazeteler**			**Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portalları**		
	Cumhuriyet	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**T24**	**Diken**
Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları	H:7 KY:0	H:2 KY:0	H:5 KY:2	H:3 KY:0	H:8 KY:0	H:2 KY:0
Suriyeli mültecilere 'vatandaşlık verilmesi' yönündeki açıklamalar ve tartışmalar	H:19 KY:10	H:10 KY:1	H:4 KY:6	H:16 KY:2	H: 25 KY:0	H:13 KY:1
Suriyeli mülteciler için yapılan kamplar	H:13 KY:0	H:12 KY:0	H:13 KY:0	H:12 KY:0	H:25 KY:0	H:13 KY:0
Suriyeli mülteci sayıları ve yapılan yardımların miktarları	H:36 KY:3	H:43 KY:5	H:19 KY:3	H:9 KY:0	H:43 KY:0	H:16 KY:0
Aylan Kurdi isimli çocuğun Yunanistan'a geçmeye çalışan ailesiyle birlikte boğularak can vermesi ve Bodrum sahilinde bulunması	H:36 KY:10	H:20 KY:1	H:7 KY:2	H:3 KY:1	H:10 KY:0	H:13 KY:1
İzmir'in Torbalı ilçesinde mültecilere yapılan linç girişimi ve çadırların yıkılması	H:2 KY:0	H:0 KY:0	H:1 KY:0	H:2 KY:2	H:2 KY:0	H:1 KY:0
Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 'Kapıları açarız' söylemi	H:5 KY:0	H:5 KY:0	H:3 KY:1	H:6 KY:0	H:2 KY:0	H:3 KY:0

Mültecilerin Avrupa ülkelerine geçmek için Edirne'ye yürümeye başlaması	H:7 KY:0	H:4 KY:0	H:7 KY:0	H:6 KY:0	H:5 KY:0	H:7 KY:0
Suriye konusunda Rusya, Almanya, Fransa ve Türkiye'nin yaptığı "Dörtlü zirve	H:7 KY:0	H:7 KY:3	H:6 KY:1	H:3 KY:0	H:5 KY:0	H:6 KY:0
Haber Sayısı:	132	103	65	60	125	74
Köşe Yazısı Sayısı:	23	10	15	5	0	1
Toplam:	155	113	80	65	125	75
Çalışmaya Dâhil Edilen Toplam Metin Sayısı: 613 *H: Haber **KY: Köşe Yazısı						

Buna göre Türkiye'deki mülteciler hakkında, ilgili gazete ve haber portallarından toplamda 54'ü köşe yazısı olmak üzere 613 metin çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu metinler Dijk'in, metinleri mikro ve makro yapılarına ayrıştırarak okuduğu eleştirel söylem analizi yöntemi ile ele alınmaktadır.

Dijk'e göre (2015, s. 361-317) iktidar ve söylem arasında bir ilişki bulunmakta, iktidar söylemde kurulmakta, dolaylı olarak insanların zihinleri yoluyla işlemeye devam etmektedir. Dijk, inançların formüle edilmesi, belli kalıpların oluşturulması, alternatif düşüncelerin dışlanarak tek bir fikrin işaret edilmesi, insanların günlük yaşam pratikleri arasında karşılaşmadıkları şeyler hakkında belli fikirleri benimsemesinde kitle iletişim araçlarının önemli bir işlev üstlendiğini belirtmektedir. Bu sebeple haber değeri kriterlerinin belirlenmesi, haber kaynaklarının seçilmesi, başlık ve spotlar ile bunlarda kullanılan sözcüklerin anlamsal yapısı eleştirel çözümlemenin odaklandığı noktalar olmaktadır. Çalışmanın konusuyla birebir örtüşen bir örnek çalışmasından söz eden Dijk (1999, s. 268) göçmenlerin anaakım medyada yer bulamadığını, haber kaynağı olarak kabul edilmediklerini, kendilerinden acıyan bir üslupla söz edildiğini veya suç, şiddet olayları, saldırganlıkla birlikte anılarak, "yetersiz" veya "geri" saptamasıyla kodlandıklarını belirtmektedir. Dijk (2009, s. 3-9), Haberlerin Söylem Olarak Disiplinlerarası İncelenmesi isimli makalesinde önceliğin anlam ve anlamda da yerel ve küresel tutarlılığın ilk basamak olduğunu söylemektedir. Metin içinde ve metnin çevresindeki önermelerin birbirini nasıl desteklediğine bakıldığında, zaman, durum, sebep ve sonuç ilişkisinin birbirine bağlı ve birbirini işaret ederek örüldüğü görülmektedir. Böylece kavramlar ile önceden bilinenler anlamı ortaya koymaya başlamaktadır. Bir önemli nokta da imalardır. Metni oluşturan olay verilse de onunla ilgili bilgi ima edilmektedir. Sözcükler ve cümleler biliniyor olan hazır "arka plan"

bilgisine göndermelerde bulunmaktadır. Söylemin ideolojik oluşu da buradan gelmektedir. Aslında söylenmemiş olanlar, imalarla işaret edilen arka plan bilgisi üzerinden söylenmektedir. İma, gereklilik, çağrışım, varsayım ve iddialarla birlikte söylemde yer bulmaktadır. Bir azınlık veya mülteci haberinde "yasa dışı" kelimesinin "yasayı ihlal etme" dışında bir anlama gelmesi de bununla ilişkilidir. Haber metinleri genel olarak başlık, manşet, olay, bağlam, tarihçe, sözel tepkiler ve yorumlardan oluşmaktadır (Dijk, 2009, s. 5). Habere konu olan şey bölümler şeklinde anlatılmaktadır ve öncelik verilen bölümler en önemli kısımlardır. Bu haliyle metin kendisi hakkında önemli kısımlarını işaret etmektedir. Sözcüklerin seçimi de haberi yapan kişinin bağlılıklarının ve haberin yapıldığı kurumun ve bağlılıklarının izini taşımaktadır. Örneğin "Gösterici" yerine "çete" veya "serseri" kelimelerinin kullanılması bu açıdan önemli bir tercih şeklinde görülmelidir. Bu sebeple hangi kelimelerle tanımlamaların yapıldığı ve kelimelerin kullanım sıklığı önemli olmaktadır.

Dijk'e göre (2009, s. 7) anlamı taşıyan zihinsel süreçlerdir ve metinlere anlamları da zihinler vermektedir. Bir haberle karşılaşan zihin yalnızca onunla sınırlı kalmayıp önceki karşılaşmalarını da en son gördüğü metne yüklemektedir. Eğer bir haber metni "ön yargı" içeriyorsa hazırlayan kişi veya kurumun ideolojik perspektifle yaklaştığı içindir. Bu sebeple aslında eleştirel analiz de bu zihinsel kabulleri ortaya koymaktadır. Öncelikle sözü edilen gazete ve haber portalları hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır. Dijk'in (2009, s. 7) eleştirel söylem analizini açıklarken sözünü ettiği "metinlerdeki önyargılar" kişi veya kurumların yaklaşımları ile ilintilidir. Bu sebeple haberin dolaşıma sokulduğu araç olarak medya kurumunun politik ve ekonomik yapısı, haberin de anlamsal yapısına etki etmektedir. Çalışmanın 3. Bölüm başında genel çerçevesi verilen ekonomi politik yaklaşım da bu noktadan konuya dâhil olmaktadır.

Bilindiği gibi eleştirel ekonomi politik yaklaşıma göre söylemleri anlamlı kılan toplumsal bilinç ile bu bilincin oluşmasına veya yerleşmesine katkı sağlayan medya kurumlarının yapısı birlikte ele alınmalıdır. Şu halde çalışmaya dâhil edilen gazetelerin anaakım medya içinde nasıl yer aldıkları ile kendilerini, "alternatif bir habercilik yapmak üzere yola çıkan kurumlar" olarak tarif eden haber portallarının hem ekonomi

politik yapılarına hem de alternatif medya olmanın şartlarını taşıyıp taşımadıklarına, doğru bir kuramsal tanımlama içinde olup olmadıklarına bakmak gerekmektedir.

Çalışmada Yer Alan Anaakım Gazeteler:

İlki *Cumhuriyet* gazetesidir. 7 Mayıs 1924 tarihinde Yunus Nadi tarafından yayınlanmaya başlayan gazetenin ilk sermayesi Nebizade Hamdi ve Zekeriya Sertel'e aittir (Sertel, 1977, s. 124). 1980 yılında kâğıt fiyatlarının artması ile gazete bir bildiri yayınlayarak liberal ekonomiyi destekleyeceğini açıklamıştır. 1991 yılında Nadir Nadi'nin vefatından sonra gazetede tirajlar düşmüş (Köktener, 2004, s. 153), gazete iflas ederek çalışanların ortak olduğu Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ismiyle yeni bir yapılanma yoluna gitmiştir. 2000'li yıllar başından itibaren gazete, ekonomik olarak büyük sıkıntılar içinde olduğundan yeni ortaklar bulma ve halka açılma gibi yollara başvurmuştur.

2010 yılında gazetenin hissedarları şöyledir (Kaya, 2010, s. 91): İnan Kıraç %7 paya sahiptir ve Koç Grubu'na bağlıdır. Park Yatırım Holding-Turgay Ciner, Kenan Tekdağ %18 paya sahiptir ve Ciner Grubu'na bağlıdır. T Medya Yatırım Mehmet Emin Karamehmet, Osman Berkmen %9 paya sahiptir ve Çukurova Grubu'na bağlıdır. Gürbüz Çapan %8 paya sahiptir. 2014 yılında *Cumhuriyet* Gazetesi'nin Genel Kurul Toplantısı için hazırlanan dosyada (İ.H.A., 01.11.2016) Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş'nin toplam 186 hissedarı göründüğü, Yenigün Haber Ajansı ve Cumhuriyet Vakfı'ndan sonra İnan Kıraç, T Medya, Aydın Doğan, Ali Haydar Veziroğlu, Server Tanilli'nin en büyük paylara sahip olduğu söylenmektedir. Yenigün Haber Ajansı'na ait hisselerin ağırlıklı kısmının ise Cumhuriyet Vakfı ve İbrahim Yıldız'a ait olduğu belirtilmektedir. İstanbul Ticaret Odası kayıtlarına göre "Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık Anonim Şirketi" şeklinde kayıtlı olan şirketin sermayesi 20.500.000TL'dir. Yönetim Kurulu Başkanı Murat Ataş, Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Arifhan Mehmet Kızılyalın ve Yönetim Kurulu Üyesi Hasan Talay görünmektedir. Gazetenin sermayesinde büyük pay sahibi olan Cumhuriyet Vakfı ise 2018 yılının Eylül ayı başında Yönetim Kurulu'nda büyük bir değişikliğe gitmiştir.

İkinci gazete Sabah'tır. Kalyon Grup bünyesinde olan gazete, ilk olarak Dinç Bilgin tarafından 22 Nisan 1985 tarihinde yayınlanmaya başlanmıştır. 2000 yılına kadar aynı sermayenin elinde kalmıştır. 2000 yılında Ciner Grubu gazetenin önce ortağı olmuş, 3 Mayıs 2005 tarihinde de satın almıştır. Gazeteye, borçları sebebiyle 2 Nisan 2007 tarihinde TMSF tarafından el konmuş, ATV ile ortak bir ihalede satışa çıkartılmıştır. 22 Nisan 2008 tarihinde Çalık Holding'e satılmıştır. Çalık Holding gazeteyi yine ATV ile birlikte 23 Ağustos 2013 tarihinde Kalyon Grup'a satmıştır. Gazete bugün Kalyon Grup içinde yer almaktadır. Medya Tava'nın 2017 genel tiraj sıralamasında da ilk sırada olduğu görülmektedir. Grup kendi içinde Zirve Holding'i kurmuş, 10 gazete, 5 televizyon kanalı, 16 dergi, 4 radyo istasyonu ve 1 haber ajansını da bu holdingde toplamıştır. Zirve Holding'in Kalyon Grup Yönetim Kurulu Üyesi olan Ömer Faruk Kalyoncu tarafından 380.000.000 TL sermaye ile kurulduğu bilinmektedir. Grup, medya sektörüne, *Sabah* gazetesi ve ATV'yi Çalık Grubu'ndan alarak girmiştir.

Üçüncüsü *Sözcü* gazetesidir. Temmuz 2007'de Burak Akbay tarafından kurulmuştur. Gazete, Estetik Yayıncılık A.Ş. bünyesinde görünmektedir ve tüm hisseleri Burak Akbay'a aittir. Sozcu.com.tr, Açık Mert Korkusuz Spor Gazetesi, korkusuz.com.tr, amkspor.com.tr aynı sermayeye bağlıdır. Gazete baskı matbaası sahibi olan Burak Akbay, Temmuz 2016'da Türk Ticaret Sicil Gazetesine kaydedilmiş olan BAK Medya ve Yayıncılık Hizmetleri A.Ş.'nin de Yönetim Kurulu Başkanıdır. İstanbul Ticaret Odası (25.12.2018) verilerine göre Burak Akbay, Planet Sistem Dişli Kutuları ve Redüktör Ticaret Limited Şirketi ortağı, Planex Redüktör Anonim Şirketi Yönetim Kurulu Üyesi, Bak Medya ve Yayıncılık Hizmetleri Anonim Şirketi Yönetim Kurulu Üyesi olarak kayıtlı görünmektedir.

Çalışmada Yer Alan Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portalları:

İlk haber portalı Bianet'tir. 1993 yılında kurulan IPS İletişim Vakfı'nın bir projesi olarak hazırlanmış internet haber portalıdır. Amacını "İletişim ve kalkınma alanındaki projeleri gerçekleştirmek ve desteklemek" olduğunu ifade etmekte, süresi ve bütçesi belirlenmiş projeler üzerinden ilerlemektedir. İnternet sitelerinde biten ve devam eden projeleri yayınlayan Vakıf, Bianet'in 2001 ile 2003 yılları arasında "Basın özgürlüğü ve bağımsız gazeteciliği takip etmek ve korumak için ülke çapında bir ağ

kurmak" amacı doğrultusunda yürütülen, 564.364.79 Euro bütçeli bir proje olduğunu belirtmektedir. Proje için sözü edilen bütçe Avrupa Birliği Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Arası Ekonomik ve Sosyal İlişkileri Geliştirme Programı, Heinrich Böll Vakfı, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipler Birliği tarafından sağlanmıştır.

Vakıf, Bianet projesinin ikinci kısmını 2003 ile 2006 yılları arasında "BİA2: Medya Özgürlüğü, Bağımsız Gazetecilik, İzleme ve Haber Ağı" ile devam ettirmiştir. Bu kısım için ise gerekli olan 1.072.200 Euro finansal kaynak, Avrupa Birliği İnsan Hakları ve Demokrasi İnisiyatifi, Chrest Foundation, Friedrich Ebert Vakfı, İsveç İstanbul Başkonsolosluğu, Danimarka Ankara Büyükelçiliği, Türkiye Kadın Girişimciler Derneği, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye tarafından sağlanmıştır. Bianet için tamamlanan üçüncü proje ayağı 2007 ile 2009 yılları arasında Bianet'in güçlendirilmesi" başlığıyla yapılmış, Press Now tarafından 141.200 Euro bütçe ile desteklenmiştir.

Vakıf "Devam Eden Projeler" başlığı altında "BİA3: Haklar için Habercilik Haberciler İçin Özgürlük" başlığını açmıştır. 2007 ile 2010 yılları arasını kapsadığı görülen proje için 747.887 Euro bütçe belirlenmiş (Bianet, 2018), Avrupa Birliği-Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ve İsveç Ulusal Kalkınma Ajansı tarafından desteklendiği belirtilmiştir.

İkincisi *T24* haber portalıdır. 1 Eylül 2009 tarihinde yayınlarına başlayan bir haber portalı olan T24, kendisini "Hiçbir kişi, kurum, kuruluş ve oluşumla doğrudan, dolaylı ya da rastlantısal bir ilişkisi bulunmayan bağımsız internet gazetesi" olarak tarif etmektedir. "Finansal dayatma ve ideolojik takıntılardan bağımsız gazetecilik" yapmak üzere yola çıktıkları vurgusuyla portal, anaakım medyanın sermaye sınırlarından bağımsız olduklarını söylemektedir. Genel Yayın Yönetmeni Doğan Akın (DW, 03.05.2016) Avrupa Birliği fonlarından mali destek aldıklarını belirtmektedir. Bunun yanında Okur Fonu Projesi'ni de yürütülmekte, portalda "Destekleyenler" başlığı altında destek veren kişilerin isimleri verilmektedir. Okur Fonu, oluşturulan projelerin hayata geçirilmesi için çağrı yapmakta, proje için gerekli olanlar ve amacı belirtilmekte, destekleyenler de bu projenin parçası olmaktadır.

Üçüncü haber portalı Diken'dir. 27 Ocak 2014 tarihinde yayın hayatına başlayan portal "gücünü", sermaye gruplarından uzak kendi imkânıyla yayınlanması ile gazetecilik meslek etik ve ilkelerinden aldığını söylemektedir. Genel Yayın Yönetmeni Erdal Güven (DW, 03.05.2016) kısıtlı bütçelerle başlasalar dahi, ziyaretçilerle birlikte reklam verenlerin sayısında da artış olduğunu söylemektedir: "Kısıtlı bütçelerle hayata geçirdiğimiz bu platformlar, son dönemde reklam verenlerin de ilgisini daha çok çekmeye başladı. Tabi mevcut siyasi koşullarda reklam vermek için kuyruk olmuyor ama giderek geliştiğini görüyoruz. Önümüzdeki dönemde mali yapımızı güçlendirdikçe alternatif medya anlamında yeni projeleri hayata geçirmek istiyoruz."

Alternatif Medya Kuramları Açısından Bianet, Diken ve T24 Haber Portalları:

Çalışma örneklerinden olan ve alternatif medya içeriklerine sahip olmak için yola çıktıklarını belirten üç haber portalı, anaakım medyanın ekonomi politik yapısı içinde süren gazetecilik pratiğine karşı var olduklarını söylemektedir. Haber portallarınca sözü edilen alternatiflik, "ekonomik bağımsızlık", "politik bağımsızlık", "özgürlük", "anaakım medyanın ürettiklerinden başka" gibi ifadelerle anlatılmaktadır. *Bianet* ve *T24* haber portalları kendilerini "anaakım medya karşında bir gazetecilik pratiğini denemek ve yaygınlaştırmak" için başlatılmış bir "proje/girişim" olarak tanımlamaktadır[34].

Ekonomik yapıları hakkında bilgi verirken *T24* ve *Diken* haber portalları direkt reklamdan söz etmekte, *Bianet* ve *T24* haber portalları ulusal ve uluslararası fonlarla desteklendiklerini belirtmektedirler. İçerik üretimi üç kurumda da kendi bünyelerindeki muhabir veya editörlerce yapılmakta, bunun yanında haber ajanslarından, yerel haber merkezlerinden veya diğer medya kurumlarından köşe yazısı, makale, haber/haber çevirisi almak şeklinde olmaktadır. İzler kitlenin üretime katılımı özellikle *T24* haber portalında Okur Fonu Projesi ile görülebilmektedir. Bunun dışında *Bianet* haber portalı için ilgili konunun uzmanı tarafından yazılan bir makale, çeviri gibi katkıların, ilgili kişinin kısa özgeçmişiyle birlikte verildiği görülmektedir. 2. Bölüm'de ele alınmaya çalışılan, alternatif medya kuramlarının ağırlıklı kısmında, alternatif medyanın temel

şartları olan ekonomik bağımsızlık, izler kitle katılımcılığı, örgütsel yapı ve dağıtım açısından bakılarak bu haber portalları için şöyle bir tablo oluşturmak mümkündür.

Tablo 4.3: Çalışmaya Dâhil Edilen Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portalları

	BİANET	**T24**	**DİKEN**
Kendilerini Nasıl Tanımlıyorlar?	İletişim ve kalkınma alanındaki adımları gerçekleştirme ve destekleme projesi. Anaakım medyanın içerik üretim ve anlamlandırması karşısında ve gerçekte olması gereken haberciliği yapan.	Bağımsız gazeteciliğin kurumsallaşması yolunda bir proje.	Bağımsız ve özgür bir gazete.
İçerik üretimi kim tarafından yapılıyor?	Kendi muhabirleri, haber ajansları, diğer gazete veya dergilerin haberlerinden alıntı.	Kendi muhabirleri, haber ajansları, diğer gazete veya dergilerin haberlerinden alıntı ve Okur Fonu projesi ile projeye destek veren okur/izleyici.	Kendi muhabirleri, haber ajansları, diğer gazete veya dergilerin haberlerinden alıntı.
Gelir kaynakları nedir?	AB Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Arası Ekonomik ve Sosyal İlişkileri Geliştirme Programı, Heinrich Böll Vakfı, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipler Birliği, AB İnsan Hakları ve Demokrasi İnisiyatifi, Chrest Foundation, Friedrich Ebert Vakfı, İsveç İstanbul Başkonsolosluğu, Danimarka Ankara Büyükelçiliği, Türkiye Kadın Girişimciler Derneği, BM Nüfus Fonu Türkiye, AB-Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ve İsveç Ulusal Kalkınma Ajansı.	AB fonları ve reklam.	Özel kısıtlı bütçe ve reklam.
Örgütsel yapısı nasıldır?	Danışmanlar, koordinatör, Genel Yayın Yönetmeni (2 kişi), Editör (4 kişi), Muhabir, İdari İşler Yöneticisi, IT Destek ve Sekreterlik, Sistem Yönetimi, Tasarım ve Danışmanlık şeklinde sıralanan bir hiyerarşik yapıya sahiptir.	Genel Yayın Yönetmeni, Yazıişleri Müdürü, Haber Merkezi (Muhabirler), Video, Parlamento ve Reklam şeklinde sıralanan bir hiyerarşik yapıya sahiptir.	Sahip, Genel Yayın Yönetmeni, Sorumlu Yazı İşleri Müdürü, Editörler, Yurtdışı Temsilcilikleri ve Reklam şeklinde sıralanan bir hiyerarşik yapıya sahiptir.
Dağıtım ağları nasıldır?	İnternet üzerinden ve sosyal medya ile.	İnternet üzerinden ve sosyal medya ile.	İnternet üzerinden ve sosyal medya ile.

Hatırlanacağı gibi Bailey (2015) alternatif medyayı, "Topluluğa Hizmet Etme", "Sivil Toplumun Parçası Olma", "Anaakım Medyaya Alternatif Olma" ve "Rizom" yaklaşımlarıyla konumlandırmaktaydı. Bianet, *Diken* ve *T24* haber portallarının kendi

konumlanmalarını ve kuruluş amaçlarını anlatırken "Anaakım Medyaya Alternatif Olma"yı ön plana çıkarttıkları ve vurguladıkları görülebilmektedir. Ancak bu vurguyla işaret ettikleri kuram ekonomik bağımsızlık, anaakım medyadan farklı ve demokrat bir örgütlenme, izleyicinin aynı zamanda üretici olduğu bir yapıya işaret etmektedir. Örgütlenme biçimleri, ekonomik yapıları ve üretim pratikleri gibi temel noktalardaki farklılıkla üç kurumun da "Anaakım Medyaya Alternatif Olma" başlığı altına girebileceğini söylemek mümkün olamamaktadır.

-Fon ve reklam ile ekonomik bağımsızlık noktasında,

-Profesyonel hiyerarşik düzen ile kurum içi örgütlenme noktasında (Bu açıdan Bianet'in daha gevşek olduğu künyesinden görülebilmektedir.)

-İzler kitleyi aynı zamanda üretici kılma noktasında (Bu açıdan T24'ün Okur Fonu ile daha önde olduğu görülebilmektedir.)

alternatif medya kuramlarının çok büyük bir kısmının dışında kaldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Kuramlar açısından, bu kurumların anaakım medyanın ürettiği anlamın dışında bir söz söyleme, içerikler geliştirme açısından alternatif olma iddiasından yola çıkmak gerekmektedir. Alternatif medya kuramları ile kestikleri yer, içeriklerinin anaakım medyanın içeriklerinden farklı olduğu/olacağı iddiasıdır.

Alternatif medyayı tanımlayan kuramlardan biri, "Nesnel ve Öznel Yaklaşımlar"dır. Çalışmanın ikinci bölümünde ele alınmaya çalışılan alternatif medya kuramları içinde yer alan yaklaşım (Fuchs ve Sandoval, 2010, s. 140-151), alternatif medyaya tanımını veren özelliğin onun, eleştirel içeriklerin yayılmasını sağlaması mı yoksa içerik üretim sürecinin bütünüyle yapısal olarak değiştirmesi mi olduğuna dair dinamik bir tartışma yürütmektedir.

Bu çalışmaya dahil edilen haber portalları için Nesnel Yaklaşım kuramı üzerinde durmak yerinde olacaktır. Zira önceki paragraflardan da anlaşılabileceği gibi sözü edilen haber portalları, sadece üretmeyi planladıkları içerik ile alternatif medya kuramlarının çerçevesi içine girebilecek durumdadırlar. Ekonomik ve hiyerarşik yapıları, tüketicinin aynı zamanda üretici olması gibi temel özellikleri taşımamaktadırlar.

Nesnel Yaklaşım, alternatif medyayı eleştirellik özelliğiyle kavramakta, anaakım medyanın kapitalist ideolojisini reddederek içerik ürettiğini var saymaktadır. Bu yaklaşım için içerik, medya üretim sürecinin tümünün sonucunda elde edilen "medya yapısı"dır (Haas, 2004, s. 116-117). Radikal medya, hegemonik bir sistem içinde alternatif bir yaklaşımı ifade etmektedir. Eleştirebilmekte veya sessizleşmiş konuları gündemine alabilmektedir (Sandoval, 2017, s. 9). "Radikal Medya: İsyancıların İletişimi ve Toplumsal Hareketler" isimli kitabında Downing (2017, s. 20-23), tanımlamasını on maddede toplamıştır. Buna göre alternatif radikal medyaya ilişkin tanımlamanın ana hatlarını şöyle sıralamak mümkündür.

1. Tüm radikal medya kurumları alternatif olarak açıklanamaz. Zira "bir şey başka bir şeye alternatif"tir. İçerikleri açısından anaakım veya üretim süreçleri açısından radikal sayılamayacak pek çok muhalif medya formu bulunmaktadır.

2. Muhalif radikal medya sadece olumlu bakış açısını temsil etmemektedir. Irkçı veya faşist bakış açılarını da temsil etme olasılığı bulunmaktadır.

3. Muhalif radikal medya üreticileri tarafından kullanılan imkânlar, anaakım tarafından da kullanılmaktadır. Bu sebeple belirleyici olan bağlam ve içeriktir. Sonuçlar, nelerin alternatif medya olup olmadığını göstererek rehberlik edecektir.

4. Radikal medya içeriğin muhalifliği yanında radikalliğin "derinliği" ile de ortaya çıkmaktadır. Radikallik baskın toplumsal kabulleri içselleştirmiş veya var olan sisteme tümüyle muhalif de olabilmektedir. Kadınların oy hakkını savunan karikatürlerin aynı zamanda ataerkil toplumsal kalıpları taşıyor olması buna bir örnektir.

5. Faşist, askeri veya baskıcı rejimlerde radikal muhalif medya yer altına çekilebilmekte, taraf olabilmekte ve muhalifliği karşıtlık üzerinden sürdürebilmektedir.

6. Radikal alternatif medya zamanla çoğalan imkânları kullanabilmektedir. Böylece muhalif alternatif medyayı haftalık, aylık yayınlardan yeni medya teknolojilerine geçiş sağlanması gibi farklı formlarda görmek mümkündür.

7. Alternatif medyaların "tek" ortak özelliği muhalif bir tavır içinde olmalarıdır.

8. Alternatif medya düşük ödenekli ve küçük ölçeklidir. Kimi zaman kısa süreli olan yayınlar, farklı bakış açılarına yönelten veya komik, korkutucu, jargon yüklü olabilmektedirler. Anaakım medya kurumlarınca özellikle başlangıçta dikkate alınmamaktadırlar.

9. Radikal alternatif medyanın öncelikli iki hedefi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, baskı gören grubun muhalefetini dikey olarak ifade etmek, ikincisi ise iktidar politikalarının veya yapısının devamını sağlamak için iletişim ağını yatay bir şekilde kurmaktır.

10. Muhalif alternatif medya yapılarında hiyerarşi anaakım medya kurumlarına göre az ve bazen de daha demokratik özellikler taşımaktadır.

Bu temel çerçeveden anlaşılabildiği gibi alternatif medya, toplumsal değişim için sahip olduğu muhalefet potansiyelinden yola çıkılarak da tanımlanabilmektedir. Muhalif içerik vurgusuyla Downing ile birlikte Nesnel Yaklaşım kuramcıları arasında anılan Tim O'Sullivan (1994, s. 10) alternatif medyanın toplumsal değişimi savunan metinlerle, sistemin sorgulandığı bir medya biçimi olduğunu söylemektedir. Tanım çerçevesini içerik üzerinden kuran bu yaklaşım, amacın muhalif içeriklerle toplumsal değişim olduğunu işaret etmektedir.

Öznel ve Nesnel Yaklaşım kuramlarını karşılaştıran Fuchs ve Sandoval'a göre de alternatif medyayı tanımlamak için içerikler daha nesnel bir ölçüttür. Zira her muhalif girişim alternatif medya sayılamayacağı gibi her katılımcı üretim süreci de toplumsal dönüşüme yol açacak içeriklerin oluşmasıyla sonlanmamaktadır. Kuramcılar, Downing ve O'Sullivian tarafından içeriklerin alternatif medyayı tanımlamak için çıkış noktası

olacağı tezi üzerine, alternatif medyanın toplumsal dönüştürücülük amacı için medya üretiminde kapitalist teknikleri de kullanabileceğini söylemektedirler. Bu yapıları eleştirmek, onları kullanmaya engel değildir. İçerik toplumsal dönüşümü sağlayacak muhalifliğini kaybettiğinde söz konusu medya da artık alternatif olmaktan çıkacaktır. Kuramcıların (Fuchs ve Sandoval, 2010, s. 147-150) tanımlama noktasındaki bu açılımıyla birlikte, anaakım medyanın kullandığı imkânlardan yararlanan muhalif medya da alternatif medya içinde sayılabilecek, alternatif medya kurumlarının mali sıkıntılar sebebiyle sınırlı içerik üretimi yapabilme sorunu da aşılmış olacak, daha geniş bir okuyucu/izleyici kitlesine ulaşması sağlanmış olabilecektir.

Bianet, *Diken* ve T24'ü, Downing'in (2017, s. 20-23), içerikleri açısından anaakım veya üretim süreçleri açısından radikal sayılamayacak pek çok muhalif medya formu bulunabildiği yaklaşımından ve Tim O'Sullivan'ın (1994, s. 10) alternatif medyanın toplumsal değişimi savunan metinlerle, sistemin sorgulandığı bir medya biçimi olduğuna dair tanımlamasından yola çıkarak alternatif medya kuramları ile ilişkilendirebilmek mümkün olabilecektir.

Üç portal da anaakım medya kurumlarında yapılan haber pratiği ve bu pratiğin çıktısı olarak ortaya konan içeriklere karşı yeni bir yaklaşım taşıdıklarını belirtmektedirler. Fuchs ve Sandoval için de alternatif medyayı tanımlamak konusunda içerikler çıkış noktasıdır. Kuramcılar için her muhalif girişim alternatif medya değildir ve her katılımcı üretim süreci de toplumsal dönüşüme yol açacak içerikleri oluşturmamaktadır.

Bu açıdan, çalışmada Bianet, *Diken* ve *T24* haber portallarının, içerikleri dolayısıyla alternatif medya kuramlarının tanımı içine girdiği kabul edilmekte ve içeriklere odaklanılmaktadır. Suriyeli mülteciler hakkında anaakım gazetelerin yayınladığı içerikler ile içerikleri bakımından alternatif medya kuramlarıyla kesişen haber portalları tarafından yayınlanan metinler, yine alternatif haber dili olan barış gazeteciliği ve hak haberciliği açısından ele alınmaktadır.

4.2.2. Aylan Kurdi Hakkındaki Haberler

Aylan Kurdi, 2 Eylül 2015 tarihinde ailesi ile birlikte Muğla'nın Bodrum ilçesinden Yunanistan'ın Kos Adasına botla geçmeye çalışan Suriyeli mülteci bir çocuktur. Üç yaşındaki Aylan Kurdi annesi ve kardeşi ile birlikte bu yolculukta boğularak hayatını kaybetmiştir. Cesedi diğer mültecilerle birlikte kıyıda bulunmuş bu sırada Doğan Haber Ajansı Muhabiri Nilüfer Demir tarafından çekilen fotoğrafıyla tanınmıştır. Olaydan sonra yakalanan insan kaçakçılarına Bodrum Ağır Ceza Mahkemesi tarafından dört yıl ikişer ay hapis cezası verilmiştir. Babasının isteği üzerine memleketi olan Kobani'de annesi ve kardeşiyle birlikte defnedilmiştir.

Haberler özelde Aylan Kurdi hakkında olsa da genel olarak mültecileri konu almakta ve önemli bir algı haritasını ortaya koymaktadır. Konu hakkında *Cumhuriyet* gazetesinde 6 günde toplam 46 haber ve köşe yazısı çıkmıştır. *Sabah* gazetesinde 11 günde 21 haber ve köşe yazısı, *Sözcü* gazetesinde 5 günde 4 haber ve köşe yazısı, *Bianet* haber portalında 3 günde 4 haber ve makale, *Diken* haber portalında 4 günde 14 haber ve makale, *T24* haber portalında 4 gün içinde 10 haber ve köşe yazısı yayınlanmıştır.

Tablo 4.4: Aylan Kurdi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	03.09.2015	İnsanlık kıyıya vurdu
	03.09.2015	Quaresma'dan cesedi kıyıya vuran çocuk için duygusal mektup
	03.09.2015	Avrupa mülteci krizinin şok edici ve zalim gerçeği
	03.09.2015	**Başlık:** Avrupa bölündü **Alt Başlık:** İngiliz Times gazetesinin manşeti
	03.09.2015	Kâbus sahiline aldırış etmediler
	03.09.2015	**Başlık:** "O an kanım dondu" **Alt Başlık:** Dünyanın konuştuğu fotoğrafı çeken muhabir konuştu
	03.09.2015	Bodrum'daki faciaya Suriyeli 4 gözaltı
	04.09.2015	'Çocuklarım ellerimin arasından kaydı'
	04.09.2015	Tuba Büyüküstün'den cesedi kıyıya vuran çocukla ilgili duygusal mesaj
	04.09.2015	Keşke denize açılmasaydın
	04.09.2015	Aylan ve abisi Kobane'ye gömülecek
	04.09.2015	Yüzsüzlüğün kıyıya vurmuş hali
	04.09.2015	Fotoğraf tartışması
	04.09.2015	Hayalperest katiller*
	04.09.2015	Dünya onu konuştu
	04.09.2015	'Erdoğan'a hakaret' soruşturması açılan Özkök 1 ay izne çıktı

	04.09.2015	Aylan'ın katili kim?*
	04.09.2015	Dünyanın konuştuğu minik Aylan'ın son uykusu
	04.09.2015	'Artık çocukları olmayan bir baba olarak barışın gelmesini isterim'
	04.09.2015	'Birkaç bin mültecinin İngiltere'ye girişine izin verilecek'
	04.09.2015	Minik Aylan'ın fotoğrafı İsveçli bakanı ağlattı
	04.09.2015	İnsanlar ölüyor, Avrupa 'ne diyeceğini' tartışıyor
	04.09.2015	Aylan'ın halası Tima Kurdi: Keşke para göndermeseydim
	04.09.2015	Kâbus plajının organizatörleri tutuklandı
	04.09.2015	Avrupa vicdanın çığlığını duymadı: Tehdit altındayız
	05.09.2015	Dünyanın yüreğini titreten çocuk Kobani'de son yolculuğuna uğurlandı
	05.09.2015	Bir tarafta ikoncanlar bir tarafta ölü canlar doğan satmış
	05.09.2015	Aylan neyi değiştirdi*
	05.09.2015	Tezkereye evet demek*
	05.09.2015	İnsanlığın vicdanı kömür karası*
	05.09.2015	Artık birlikte uyuyorlar
	05.09.2015	Minik Aylan'ın kumdan heykeli yapıldı
	05.09.2015	Kanada seçimlerine Aylan Kurdi gölgesi
	06.09.2015	Aylan bebeğe hakaret etti, polis evini bastı
	06.09.2015	Türkiye'de kalamadılar çünkü...
	06.09.2015	Ruhumuzdan merhameti çaldılar*
	06.09.2015	Dünya Aylan'la ayrılır mı?*
	06.09.2015	Kim mağdur, kim hırsız, anlat bana*
	07.09.2015	Avrupa'ya şantaj
	07.09.2015	İğrenç mesajdan sonra anında kovuldu
	07.09.2015	Sahte gözyaşları
	07.09.2015	Şahinlerin dönüşü
	08.09.2015	Minik Aylan İsveçlilerin sığınmacılara bakışını değiştirdi
	08.09.2015	Erdoğan'ın vatandaşlık teklifini reddetti
	08.09.2015	Uğur, Necip ve Aylan çocuk*
	08.09.2015	Zavallı Aylan ve Galip, hiçbir şansları yoktu...*
Sabah	03.09.2015	O sahilde hayat devam etti
	03.09.2015	Aylan ve Galip'in yürek yakan hikâyesi
	04.09.2015	'Ellerimin arasından kayıp gittiler'
	04.09.2015	Bir çocuk dünyayı sarstı
	04.09.2015	Sorumluların hepsi tutuklandı
	04.09.2015	Minik Aylan Kobani'de defnedildi
	04.09.2015	Ertuğrul Özkök, sen busun*
	05.09.2015	Aylan, İsveçli bakanı ağlattı
	05.09.2015	Cennete böyle gitti
	06.09.2015	Aylan bebeği mizah konusu yapan çalışan kovuldu
	06.09.2015	Erdoğan'dan Aylan'ın babasına taziye telefonu
	06.09.2015	Aylan bebeği taşıyan asker konuştu
	06.09.2015	Aylan başardı
	07.09.2015	Aylan Kürdi'nin fotoğrafı
	10.09.2015	Aylan Kurdi için üzülmüyoruz diyen Alman işten atıldı
	10.09.2015	IŞİD'den Aylan'ın fotoğrafı ile kirli propaganda
	14.09.2015	"Asıl organizatör Aylan'ın babası"
	19.09.2015	Aylan'ın fotoğrafıyla sert yanıt
	29.09.2015	**Başlık:** Aylan'ın ailesine sığınma izni çıktı **Alt Başlık:** Bu karar şimdi çıksa ne olur?
	30.11.2015	Ayşen Gruda ödülü Aylan bebeğe ithaf etti
	02.12.2015	Aylan Kurdi'nin ismi öldüğü sahilde yaşatılacak
	03.09.2015	Faciadan 6 saat önce…
Sözcü	03.09.2015	Darül harpten darül İslam'a hicret*

	04.09.2015	Aylan toprağa verildi
	04.09.2015	Aylan'ın babası Abdullah Kurdi: 'Ben şimdi kime muz alacağım'
	06.09.2015	Aylan bebeği taşıyan jandarma 'O anı' anlattı
	06.09.2015	Aylan bebeği espri konusu yapınca kovuldu
	06.09.2015	Çektiği çocuk fotoğrafı intiharına neden olan gazeteci*
	13.09.2015	O baba hakkında korkunç iddia
	01.12.2015	Minik Aylan o plajda yaşatılacak

Haberler genel olarak birkaç konu öbeğine ayrılmaktadır. Bunlardan ilki "dünya"nın nasıl gördüğüdür. Fotoğraf Doğan Haber Ajansı tarafından 2 Eylül 2015 tarihinde servis edilmiştir. *Cumhuriyet* gazetesinin *"Avrupa'nın Mülteci Krizinin Şok Edici ve Zalim Gerçeği"*, *"Avrupa Bölündü"*, *"Dünya onu konuştu"*, *Sabah* gazetesinin *"Bir çocuk Dünyayı Sarstı"*, *"Aylan'ın Fotoğrafıyla Sert Yanıt"* başlıklı haberleri bu kısım için örnek olarak verilebilir. Bu haberler, Avrupa ülkelerinin konuyu dikkate almadıklarını ancak bu fotoğrafla Suriyeli mültecilerin gündeme gelebildiğine dair bir çerçeve çizmektedir. *Sabah* gazetesinin *"Soruna kayıtsız kalan Avrupalı liderler de eleştirinin odağında"* (04.09.2015) dediği haberde, hangi ülkenin kaç mülteciyi kabul edebileceği, "onların" kabul ettikleri sayının azlığı, "bizim" kabul ettiklerimizin fazlalığıyla anlatılmaktadır. Cumhuriyet, *Sabah* ve *Sözcü* gazeteleri, Aylan Kurdi'nin kıyıda çekilen fotoğrafından sonra Avrupa ülkelerinin mülteci kabulü hakkında tartışmaya başladığını Türkiye ile kıyaslayarak anlatmakta ve Avrupa ülkeleri tarafından atılan adımların yetersizliğini vurgulamaktadır. Haberler açık bir şekilde "biz" ve "onlar" karşıtlığını kurmaktadır. Ayrıca bu gazeteler için "nasıl gördüğü" merak edilen "dünya" Avrupa ülkeleridir. Bu ülkelerin tirajı yüksek gazetelerinin manşetleri ise tüm ülkeyi temsil etmektedir.

Şekil 4.1: *Sabah* Gazetesinin, 04.09.2015 Tarihli Haber Kupürü

İkinci nokta 3 yaşındaki Aylan Kurdi'nin, boğularak can vermesinden kimin sorumlu olduğudur. Haber metinlerinin kendi içinde, aktif bir tartışma olduğu ve suçlunun gazetelerin ideolojik yaklaşımlarına göre ilan edildiği görülmektedir. *Sözcü* gazetesi *"O Baba Hakkında Korkunç İddia"* başlıklı haberinde Aylan Kurdi'nin babası hakkında, mahkemede verilen bir ifadeden yola çıkılarak haber yapılmıştır. Buna göre Aylan Kurdi'in "katili"nin insan kaçakçılığı yapan babası olma ihtimali vardır. *Sabah* gazetesi için *"Sorumluların Hepsi Tutuklandı"* başlıklı haberle bir adalet tarifi yapılmaktadır. *"... 8'i çocuk, 12 kişinin öldüğü faciayla ilgili olarak organizatör oldukları gerekçesiyle yakalanan dört kişi tutuklandı."* diyen gazeteye göre olayla ilgisi bulunan kaçakçıların cezalandırılması ile suç-ceza ilişkisinde olması gerekene varılmıştır.

O baba hakkında korkunç iddia

Minik bedeni sahile vuran Aylan bebeğin babası Abdullah Kurdi'nin insan kaçakçısı olduğu iddia edildi.

16:53 · 13 Eylül 2015 Haberler | Günün İçinden

Şekil 4.2: *Sözcü* Gazetesinin 13.09.2015 Tarihli Haber Kupürü

Cumhuriyet gazetesi metinlerinde olayın sorumlusu hakkındaki söylemler ikiye ayrılmaktadır. Bir kısım, *"Avrupa Mülteci krizinin Şok Edici Zalim Gerçeği", "Avrupa İkiye bölündü", "İnsanlar Ölüyor Avrupa Ne Diyeceğini Tartışıyor", "İnsanlığın Vicdanı Kömür Karası"* manşetleriyle Avrupa'yı ve Avrupa'nın temsil ettiği kapitalist

sistemi işaret etmektedir. Avrupa ülkeleri mültecileri ülkelerine kabul etmedikleri için eleştirilirken savaş, silahlanma ve küresel güç dengeleri sebebiyle Suriye'deki savaşın devam ettiğine dair bir anlatı da haber metinlerinde izlenebilmektedir.

İkinci kısım metinlerdeki suçlu Türkiye'nin Suriye politikasına karar veren yöneticilerdir. Gazete *"Bak arkadaş bu çocuğun katili sensin"* ifadelerinden sonra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle Ertuğrul Özkök'e soruşturma başlatıldığını, ardından Özkök'ün işinden bir ay izin aldığını iki ayrı gün haber yapmıştır. *"Ruhumuzdaki Merhameti Çaldılar!"* başlıklı köşe yazısında da AKP hükümetiyle eşleştirildiği için halkın mültecilere karşı sert bir tutum takındığı ve bunun sorumlusunun AKP iktidarı olduğu söylenmektedir. "Hâlbuki onlar keyiflerinden" mülteci konumuna düşmemişlerdir. *"Teskereye Evet Demek"* başlıklı köşe yazısı da AKP'nin dış politikasına destek vermenin, dolaylı olarak Aylan Kurdi'nin ölümünden sorumlu olmak anlamına geldiği söylemektedir.

Alternatif habercilik yapma kaygısında olduklarını ifade eden haber portalları için de konu önemli bir gündem maddesi olmuştur. Aylan Kurdi'nin deniz kıyısında bulunduğu anda çekilmiş fotoğrafının kullanılmasının etik olup olmadığı, babasının ifadeleri, fotoğrafı çeken muhabirin anlatıları, sanatçıların yaptığı açıklamalar yine haber konularındandır.

Tablo 4.5: Aylan Kurdi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	02.09.2015	İki Sığınmacı Botu Battı: 11 Kişi Öldü
	03.09.2015	**Üst Başlık:** O fotoğrafı çeken muhabir: **Başlık:** "Yapabileceğim Tek Şey Çığlığını Duyurmaktı"
	03.09.2015	**Üst Başlık:** Yayınlayalım mı yayınlamayalım mı? **Başlık:** Çocuk zarar görmüyorsa…
	06.09.2015	Bir Gün Hepimiz Göçmen Olacağız
T24	04.09.2015	Aylan Kurdi, abisi Galip ve annesiyle Kobane'de toprağa verildi
	04.09.2015	Aylan'ın babası Kurdi: Bu dünyalık bir talebim yok, çocukları olmayan bir baba olarak herhangi bir şey istemem 'İsterim ki Suriye'de yaşanan acının ve dramın bir an önce bitmesidir'
	04.09.2015	Suriyeli Aylan İsveçli bakanı da ağlattı

	04.09.2015	Bodrum'daki mülteci faciasında 4 tutuklama
	04.09.2015	Erdoğan: O fotoğrafı görünce ağladım, yıkıldım
	06.09.2015	Aylan bebek için Bodrum'da anma eylemi
	06.09.2015	Aylan bebeğin fotoğrafını espri konusu yapan Garanti çalışanı kovuldu
	07.09.2015	Ali Bulaç: Zengin Araplar kampları dolaşıp cariye olarak kullanacakları genç, güzel Suriyeli kızlar arıyor!
	07.09.2015	Hande Ataizi: Suriyeli bir çocuğu evlat edinmek istiyorum
	08.09.2015	Aylan Kurdi'nin babası: Her şeyi kaybetmiş gibiyim, ama Kobane'de kalıp ailem için savaşacağım!
Diken	02.09.2015	Bodrum açıklarında göçmen katliamı: Beşi çocuk 12 kişi yaşamını yitirdi
	02.09.2015	Independent'tan Avrupa'ya: Bu fotoğraf da tavrınızı değiştirmezse, ne değiştirecek?
	03.09.2015	'Bak arkadaş bu çocuğun katili sensin' diyen Özkök'e 'Erdoğan'a hakaret'ten soruşturma
	03.09.2015	Küçük Aylan'ın babası en acı anları anlattı: Ellerimden kaydı, tutamadım
	03.09.2015	Aylan Kurdi'nin fotoğrafını çeken muhabir: Yapabileceğim tek şey o çığlığı duyurmaktı
	03.09.2015	Bodrum'da beşi çocuk 12 sığınmacının hayatını kaybettiği faciaya ilişkin dört gözaltı
	03.09.2015	Göçmenler için '-mış gibi yapmadan' harekete geçmek isteyenler için rehber*
	04.09.2015	Aylan Kurdi, ağabeyi ve annesiyle birlikte Kobani'de toprağa verildi
	04.09.2015	Torunlarını kaybeden dede Kurdi: 'Kobani'ye dönün dedim ama dinlemediler'
	04.09.2015	Aylan'ın babası: 'Artık çocukları olmayan bir babayım, bu dünyalık bir isteğim yok'
	04.09.2015	'Erdoğan'a hakaret'le suçlanan Özkök: Katil diyecek kadar kendimden geçmedim
	06.09.2015	Garanti Bankası, Aylan'la ilgili 'espri yapan' çalışanını kovacağını duyurdu
	06.09.2015	Aylan Kurdi'yi kucağında taşıyan Astsubay: Çocuğum aklıma geldi
	06.09.2015	U2'nun solisti Bono, Aylan için şarkı sözlerini değiştirdi: Bir çocuk boş bir sahilde mahvolur

Diken haber portalının *"Independent'tan Avrupa'ya: Bu Fotoğraf da Tavrınızı Değiştirmezse ne Değiştirecek?"* başlıklı haberinde olduğu gibi, alternatif habercilik yapmak için yola çıkmış haber portallarında da "dünya"nın ne dediği haber konusudur. Independent gazetesinin manşetinin haber yapılması, Avrupa ülkelerinin kendilerini eleştirdiği nokta olması bakımından *Diken* haber portalı için haber değeri taşımaktadır.

Anaakım gazetelerden *Cumhuriyet* ve *Sözcü* ile alternatif habercilik yapma iddiasında olan haber portallarından Bianet'te ortak olarak ele alınan bir tartışma da Aylan Kurdi'nin, kıyıda bulunduğu anda çekilen fotoğrafı hakkındadır. Yayınlanan fotoğraf üzerinden başlayan *"fotoğrafın yayınlanması etik mi değil mi?"* tartışmasında *Cumhuriyet* gazetesi diğer gazete ve haber portallarından farklı olarak yayınlamama

kararı almıştır. Can Dündar köşesinde bunu *"vicdanlarının söylediğini yapmak"* (07.09.2015) şeklinde açıklamıştır.

BODRUM'DAN YUNANİSTAN'A GEÇMEK İSTEYEN İKİ GÖÇMEN TEKNESİ BATTI, 12 KİŞİ ÖLDÜ

Bu kez ölüm kıyıya vurdu

12 kişinin öldüğü mülteci dramında iki çocuğunu kaybeden Zeynep Abbas sağ kurtulan kızı Rawad Ahmet Hadi'ye sarılarak teselli bulmaya çalıştı.

SURİYE savaşından kaçan on binlerin Ege üzerinden Avrupa'ya akını her gün yeni bir insanlık dramı yaşanmasına neden oluyor. Bodrum'dan denize açılan iki lastik bot dün çifte facia yaşamasına neden oldu.

İLK botta 2'si çocuk 8 kişi, ikinci botta ise 3'ü çocuk 4 kişi öldü. 9 kişinin kurtulduğu olayda iki göçmen de kayboldu. Yaşamını yitiren 3 yaşındaki Aylan ve 5 yaşındaki Galip'in kıyıya vuran bedenleri herkesi ağlattı. » 14'te

Şekil 4.3: *Cumhuriyet* Gazetesinin 03.09.2015 Tarihli Haber Kupürü

Diken, *Sabah* ve *T24* fotoğrafın etik olup olmadığı tartışmalarına katılmazken Bianet, *"Çocuk Zarar Görmüyorsa"* başlıklı haberinde konuyu uzmanlara sormuş ve çocuğun zarar görmeyeceği durumlarda yayınlanabileceğini belirtmiştir. *Sözcü* gazetesinde yayınlanan *"Çektiği Çocuk Fotoğrafı İntiharına Neden Olan Gazeteci"* (06.10.2015) başlıklı köşe yazısında "bir fotoğrafın binlerce söze bedel" olduğu, Aylan Kurdi'nin fotoğrafını gören "Batılıların çok üzüldüğü" ancak mülteci sorunu aynı şekilde devam ederken "sürekli etik mi değil mi tartışması yaptırıldığı" söylenmektedir. Bu tartışma da "yaptırılmakta"dır ve "biz" kaynaklı değildir.

Konunun genel olarak acıma duygusunu yoğun hissettiren ve magazin sayılabilecek şekilde ele alındığı görülmektedir. Anaakım gazete ve alternatif habercilik yaptığını ifade eden haber portalları Aylan Kurdi'nin babasının yaptığı açıklamalara yer vermiş, özellikle *"ellerimin arasından kayıp gittiler"* cümlesi vurgulanmıştır. Ayrıca bu cümle *Sabah* gazetesinde haber başlığı olarak da kullanılmıştır. *Sözcü* gazetesi *"Ben şimdi kime muz alacağım?"*, *Diken* haber portalı *"Artık Çocukları Olmayan Bir Babayım, Bu Dünyalık Bir İsteğim Yok"* başlıklarını atmıştır.

Aylan'ın babası: 'Artık çocukları olmayan bir babayım, bu dünyalık bir isteğim yok'

Muğla'nın Bodrum ilçesinde çıktıkları yaşam yolculuğunda cansız bedenlerinin kıyıya vurduğu fotoğrafla dünyayı ayağa kaldıran Suriyeli üç yaşındaki Aylan, beş yaşındaki ağabeyi Galip ve annesi Zahim Kurdi'nin cenazeleri Kobani'ye uğurlandı.

Şekil 4.4: *Diken* 04.09.2015 Tarihli Haber Kupürü

Bunun yanında *Cumhuriyet* gazetesi *"Quaresma'dan Cesedi Kıyıya Vuran Çocuk İçin Duygusal Mektup", "Tuba Büyüküstün'den Cesedi Kıyıya Vuran Çocukla İlgili Duygusal Mesaj", "Minik Aylan'ın Fotoğrafı İsveçli Bakanı Ağlattı", "Minik Aylan'ın Kumdan Heykeli Yapıldı", "Dünyanın Konuştuğu Minik Aylan'ın Son Uykusu"* başlıkları altında sanatçıların ve politikacıların mesajlarını vermektedir. *T24* de *"Hande Ataizi: Suriyeli Bir Çocuğu Evlat Edinmek İstiyorum", Sabah "Aylan İsveçli Bakanı Ağlattı", "Cennete Böyle Gitti", "Ayşen Gruda Ödülü Aylan Bebeğe İthaf Etti"*, *Diken* haber portalı *"U2'nun Solisti Bono, Aylan İçin Şarkı Sözlerini Değiştirdi: Bir Çocuk Boş Bir Sahilde Mahvolur"*, *Sözcü "Minik Aylan O Plajda Yaşatılacak"* gibi haberlerin tümü sanatçıların açıklamalarıdır.

Şekil 4.5: *T24* 07.09.2015 ve *Diken* 06.09.2015 Tarihli Haber Kupürleri

Bianet haber portalı fotoğrafı çeken muhabirin açıklamalarına geniş yer vermiştir. Başlığa taşınan cümle ise *"Yapabileceğim Tek Şey Çığlıklarını Duyurmaktı"* olmuştur. Bunun yanında *"Bir Gün Hepimiz Göçmen Olacağız"* başlıklı bir makale yayınlanmış, "Barışçıl politikaların hayata geçirilmesi için çaba sarf etmek", "Suriye'deki savaşın bitmesi için çaba sarf etmek" gibi genel çözüm önerilerini sunan tek haber örneğini vermiştir.

Tablo 4.6: Aylan Kurdi Hakkında Çıkan Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
	Gün: 6	Gün: 11	Gün: 5	Gün: 3	Gün: 4	Gün: 4
	Haber: 46	Haber: 21	Haber: 9	Haber: 4	Haber: 14	Haber: 10
Biz/Bizim	11	4	0	2	0	0
Onlar/Onların	16	4	4	10	6	2
Savaş	12	8	0	5	1	4
Akın Akın	2	4	0	0	0	0
Suriyeli	1	2	3	0	3	8
Mülteci / Suriyeli Mülteci	72	38	5	29	11	11
Sığınmacı	51	12	0	23	10	5
Göçmen	56	27	2	37	25	5
Misafir/Konuk	9	3	0	0	0	0
Ev Sahibi	0	0	0	0	0	1
Kaçak/Yasa Dışı	21	5	6	2	0	3
Acı Olay*	8	7	4	0	4	2
Bebek*	7	12	2	0	0	1
*Haber konusuna özel kelimeler						

Kullanılan kelimeler, Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi için temel hususlardan biridir. Bu, konu hakkında ilgili medya kurumlarının bakış açısını ortaya koymak açısından önemli olmaktadır. Aylan Kurdi hakkında çıkan haberlerde en sık kullanılan kelimeler mültecilik ile ilgili olanlardır: Mülteci, Suriyeli Mülteci, Sığınmacı, Göçmen.

Bölümün başında da belirtildiği gibi Türkiye 1951 Sözleşmesinin coğrafi kısıtlılık halini kabul ettiğinden Avrupa dışından geldikleri için Suriye'deki savaştan kaçanlar geçici koruma altına alınmakta, mülteci statüsüne girememektedir. Uluslararası Af Örgütü Mülteci Hakları Koordinatörü Volkan Görendağ, "Türkiye'de Yaşayan Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum" raporunu hazırlayan Murat Erdoağan ve Göç Hukuku Uzmanı Avukat Halim Yılmaz uluslararası hukuk ile iç hukukun örtüşmediği ve tanımların belirsizleştiği bir durumda, mülteciliğin uluslararası tanımı ve sosyolojik anlamı göz önünde bulundurularak "mülteci" veya "sığınmacı" şeklinde söylenebileceğini ifade etmektedirler. İç hukuka göre "geçici koruma kapsamında olan Suriyeliler" ifadesine haber metinlerinde yer vermek de oldukça zordur. Burada önemli olan anlamın yüklendiği kavramın tutarlı bir şekilde kullanılmasıdır. Ancak "Mülteci", "Suriyeli Mülteci", "Sığınmacı", "Göçmen", "Kaçak göçmen" kelimeleri aynı haber içinde aynı kişileri kast etmek için kullanılmaktadır.

Barış gazeteciliği ve hak haberciliği açısından kullanılan kavramlar kilit roller üstlenmektedir. Metinlerin, kelimelere yüklenen anlamlarının ve anlamsal kaymalarının farkında olarak yazılması gerekmektedir. Örneğin Cumhuriyet, *Sözcü* ve *Sabah* gazetelerinde örnek olarak alınan tüm olaylarda sıklıkla kullanıldığı görülen "misafir" ve "ev sahibi" kelimeleri mültecilerin Türkiye'deki statüleri hakkında ciddi bir anlam kaybına yol açmaktadır. *Bianet* haberlerinde misafir kelimesi birkaç kez kullanılmış ancak tırnak içinde verilmiştir. Misafirlik, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmeye başladığı Nisan 2011 tarihinde politikacılar tarafından kullanılmaya başlanmış, daha sonra haber dilinde de karşılığını bulmuştur. Misafirlik, geçiciliği imlerken ev sahibinin sınırlarında olduğunu da aynı anda hatırlatmaktadır. Bu haliyle haber metinlerinde yer alan misafirliğin "acıma", "yüce gönüllülük gösterme" ile "sınırlarını bilme" şeklinde bir konumlandırmaya denk geldiği takip edilebilmektedir.

Murat Erdoğan da (2017, 21) önceleri Suriyeli mültecilerin birkaç hafta veya ay kalacağının düşünüldüğünü, sonraları ise kelimeye imalar eklendiğini ve "haddini" bilmeyi gerektiren bir durum olarak kodlandığını belirtmektedir. Nitekim Ertuğrul Özkök 27 Temmuz 2012 tarihli yazısıyla Erdoğan'ın bu savını doğrulamaktadır. *"Arkadaş Misafirsen Misafirliğini Bil!"* başlıklı köşe yazısı *"Biz kimiz? Biz zamanında 500 bin Kürt'e kucağımızı açan bir ülkeyiz"* cümlesiyle başlamakta, "biz"in tarifinden sonra kamp koşulları için eylem yapan mülteciler anlatılmakta ve *"oranın parası bu ülkenin vatandaşının vergisi ile ödeniyor."* denmektedir.

Avukat Halim Yılmaz da "misafirlik" kelimesinin mültecilerin hukukunu gözetmek açısından sorunlu olduğunu söylemektedir. Mültecilik ulusal ve uluslararası hukukta bir çerçeveyi işaret etmektedir. Misafirliğin ise hukuki bir statüsü yoktur ve mültecilerin insan hakları bu kavramla karşılanamamaktadır.

Aylan Kurdi hakkında çıkan haberlerde kullanılan "bebek" kelimesi olayın neden gerçekleştiğini unutturacak bir duygu yoğunluğuna sebep olmaktadır. Cumhuriyet, Sabah, *Sözcü* ve T24'te kullanılan kelimeye zaman zaman "minik", "minik beden" kelimeleri de eşlik etmiştir. Barış gazeteciliği kurbanlaştırıcı ve acıyan bir dilden uzak durmayı prensipleri arasına almıştır. Zira bir tarafın güçsüzlüğü diğer tarafın gücüne işaret etmekte, mağdurun ilan edildiği durumlarda çözümden çok acıma duygusuna odaklanılmaktadır.

"Biz" ve "Onlar" tanımlamaları da olaylara göre değişim göstermektedir. Bu haber özelinde "biz" ve "onlar" Türkiye ile Avrupa'dır. *Sözcü* gazetesi için siyasilerin konu hakkındaki demeçleri kaynaklığında yapılan haberlerde özel olarak "iktidar yanlıları" ve "muhalifler" anlamını yüklendiği de görülebilmektedir. Barış gazeteciliği açısından bu karşıtlığın kurulması haber metinlerinde temel, yapısal bir soruna yol açmaktadır. Zira "onlar" öteki olarak karşıda konumlandırılmakta, tehdit unsurunu işaret etmektedir.

Dikkat çeken başka bir kelime de "savaş"tır. Haberlerde savaş, mülteciliğin sebebi olarak verilmektedir ve oldukça az kullanıldığı görülmektedir. Haber genel

olarak fotoğraf üzerinden ele alınmış, sebebi silik, ana odaklanmış bir düzlemde verilmiştir. Bu da hem barış gazeteciliği hem de hak haberciliği açısından sorunlu bir yaklaşımdır. Bir konu yalnızca ana odaklı olarak haberleştirildiğine yüklendiği anlam "olup bitti"ği yönündedir. Oysa sebepleri, çözüm olanakları ve hukuki boyutu ile bir sürecin içindedir. *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan *"Keşke denize açılmasaydın"* ve *Sabah* gazetesinde yer alan *"Erdoğan'dan Aylan'ın babasına taziye telefonu"* başlıklı haberler de sebep ilanı açısından dikkat çekicidir. Aylan Kurdi'nin babası Cumhurbaşkanı tarafından aranmış ve *"Keşke o denizlere açılmasaydınız da sizleri ülkemizde misafir ediyor olsaydık"* şeklindeki ifadeleri haber konusu olmuştur.

"Kaçak" ve "Yasa dışı" kelimelerinin kullanılması özellikle hak haberciliği açısından problemlidir. Cenevre Sözleşmesine göre ülke sınırını vize, kimlik veya pasaportları olmadan geçme hakkına sahiptirler. Sığınma yasa dışı bir eylem olarak kabul edilmemektedir. Bu kelimeler mülteciler ile suçu karşılıklı konumlandırmakta ve birbirini kodlamaktadır. Haberlerde "kaçak" ve "yasa dışı" kelimelerinin "yakalanmak" hatta bazı haberlerde "avlanmak" kelimeleriyle tamamlandığı görülmektedir.

Aylan Kurdi hakkındaki haberler için sürece değil ana odaklandığı, olayın sorumlusu olarak Avrupa ülkelerinin, iktidarın ve olayda yer alan insan kaçakçılarının ilan edildiği, kurbanlaştıran bir dilin seçildiği, hukuki olarak suç kapsamında olmayan bir şey yapmalarına rağmen mültecilerin suçla birlikte kodlandığı görülmektedir. Çözüm önerisi getiren, mülteciliği bir bütün süreç olarak ele alan haber metinlerin *Bianet* haber portalında yer aldığı söylenebilir.

4.2.3. "Kapıları Açarız" Söylemi Hakkındaki Haberler

Bölümün başında da belirtildiği gibi Geri Kabul Anlaşması, bir ülkenin kendi vatandaşı veya üçüncü bir ülkenin vatandaşı veya vatansız kişilerin ülkeye yeniden girişinin kabul edilmesi (Perruchoud, Cross, 2013, 35) şeklinde tanımlanmaktadır. Sözü edilen bu anlaşmalar ülkeler arasında özel olarak yapılmakta, düzensiz durumda olan yabancı kişilerin kendi ülkelerine veya geçtikleri diğer ülkelere yeniden kabul edilmesi durumunu düzenlemektedir. Türkiye 2016 yılının mart ayında bu anlaşmayı Avrupa

ülkeleri ile yapmış, bununla birlikte Türkiye'den Yunanistan'a geçen mülteciler, Türkiye'ye iade edilmeye başlanmıştır.

Başlıkta geçen "Kapıları açarız" ifadesi ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından, Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'nin Avrupa Birliğine giriş müzakerelerinin askıya alınması yönünde aldığı karar eleştirilirken sarf edilmiştir. Eleştirinin sebebi, Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler için vaat edilen uluslararası yardımın verilmemesi ve Türk vatandaşlarına vize serbestisinin getirilmesi yönünde olumlu bir adımın atılmaması, Geri Kabul Anlaşması'nın ise uygulanmasının beklenmesidir. Haberlere de ayrıntılı bir şekilde yansıyan tam ifade şöyledir (Bianet, 25 Kasım 2016): *"Aylan bebekleri Akdeniz kıyılarında sahile vurduğu zaman oradan gidip siz almadınız, Ümran bebekleri siz almadınız. 3 milyon, 3,5 milyon mülteciyi bu ülkede besleyen biziz. Verdiğiniz sözleri yerine getirmediniz. Kapıkule'ye 50 bin mülteci dayandığı zaman feryat ettiniz, 'Acaba Türkiye sınır kapılarını açarsa ne yaparız?' demeye başladınız. Bana bak, eğer daha ileri giderseniz bu sınır kapıları da açılır bunu da bilesiniz. Öyle kurusıkı tehditlerden ne ben anlarım ne bu millet anlar, bunu da bilesiniz."*

Bu ifade ve karşılığında Avrupa ülkelerinden verilen yanıtlar haberlere konu olmuştur. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri, mülteciler konusundaki yaklaşımına dair haber ve yazılar bu başlık altında toplanmıştır. Buna göre *Cumhuriyet* gazetesinde 2 günde 5 haber, *Sabah* gazetesinde 5 günde 5 haber, *Sözcü* gazetesinde 1 günde 4 haber ve köşe yazısı, *Bianet* haber portalında 5 günde 6 haber ve yazı, *T24* haber portalında 2 günde 2 haber, *Diken* haber portalında 2 günde 3 haber doğrudan bu konu hakkındadır.

Tablo 4.7: "Kapıları Açarız" Söylemi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	25.11.2016	Erdoğan'dan Avrupa'ya 'kapı' gözdağı
	26.11.2016	Erdoğan'dan Avrupa'ya 'kapıları açarız' tehdidi
	26.11.2016	Erdoğan'ın 'kapıları açarız' gözdağına Avrupa'dan çok konuşulacak yanıt
	26.11.2016	Kılıçdaroğlu'ndan yanıt
	26.11.2016	Erdoğan'ın pazarlık tutanağı ortaya çıktı: 3 milyar avro ise hiç konuşmayalım
Sabah	17.11.2016	Türkiye'den Avrupa'ya rest!
	26.11.2016	Daha ileri giderseniz sınır kapıları açılır
	27.11.2016	Vize serbestisi jest değil anlaşma gereğidir
	28.11.2016	Mülteci anlaşması
	29.11.2016	Türkiye-AB ilişkileri türbülansa girdi
Sözcü	26.11.2016	**Üst Başlık:** Erdoğan, Avrupa'ya rest çekti: **Başlık:** Açarım kapıları
	26.11.2016	Erdoğan'dan Avrupa Parlamentosuna "mülteci" resti
	26.11.2016	Fren patladı!
	26.11.2016	Türkiye mülteci toplama kampına dönüşecek!

Haberler kendi içinde Avrupa Birliği ve Avrupa ülkelerine rest çekildiği, ilgili ülkelerin ne yanıt verdiği, Suriyeli mültecilerin pazarlık konusu yapıldığı, Avrupa ülkelerinin sözü edilen "resti gördüğü" ve mültecilerin bu anlaşmalardan nasıl etkilendiği alt başlıklarında toplanmaktadır.

Sabah ve *Sözcü* gazeteleri haber metinlerinde konuyu Avrupa ülkeleri ve Türkiye karşıtlığı şeklinde ele almışlar ve aynı yaklaşımda birleşmişlerdir. Birbirlerine olan muhalif tavır, köşe yazılarında belirginleşmektedir. *Sabah* gazetesinin *"Eğer daha ileri giderseniz bu sınır kapıları da açılır"* başlıklı haberi *"Cumhurbaşkanı Erdoğan, AP'nin aldığı Türkiye ile üyelik müzakerelerinin dondurulması kararıyla ilgili olarak "Topunuz 'Evet' dese ne yazar? Eğer daha ileri giderseniz bu sınır kapıları da açılır, bunu da bilesiniz" dedi."* ifadeleriyle başlamaktadır. Aynı haber *Sözcü* gazetesinde *"Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan dün KADEM tarafından düzenlenen 2. Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesi'nin açılışında konuştu. Erdoğan'ın konuşmasından satırbaşları şöyle:"* demektedir. Her iki gazete de konuşmayı, *"Milyonlar yardım bekliyor"*, *"Kapılar açılır", "BM adalet dağıtamaz", "Nene Hatundan doğmuş bir milletiz"* ara başlıklarıyla sunmuştur.

Daha ileri giderseniz sınır kapıları açılır

Cumhurbaşkanı Erdoğan, AP'nin aldığı Türkiye ile üyelik müzakerelerinin dondurulması kararıyla ilgili olarak "Topunuz 'Evet' dese ne yazar? Eğer daha ileri giderseniz bu sınır kapıları da açılır, bunu da bilesiniz" dedi

MESUT ALTUN | Gündem Haberleri

Giriş Tarihi: 26.11.2016

Cumhurbaşkanı Recep tayyip Erdoğan dün KADEM tarafından düzenlenen 2. Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesi'nin açılışında konuştu. Erdoğan'ın konuşmasından satırbaşları şöyle:

MİLYONLAR YARDIM BEKLİYOR: Suriye, Irak, Afganistan, Libya, Somali gibi ülkelerde yaşanan çatışmalar, uygulanan zulüm, dökülen kanlar, sadece çıkar kavgaları ve mülteci tehdidi boyutuyla dünya gündemine girebiliyor. Dünyada milyonlarca Aylan bebek cevap, şefkat, merhamet bekliyor. Ama atılan bir adım yok.

Şekil 4.6: *Sabah* Gazetesinin 26.11.2016 Tarihli Haber Kupürü

Sabah gazetesi ayrıca, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarından önce Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş'un da benzer ifadelerini haber yapmış, daha sonra bu haberleri, aralarında atıf yaparak birleştirmiştir. *"Türkiye'den Avrupa'ya rest!"* başlıklı haberde *"Türkiye, kimsenin müstemlekesi olan bir ülke değildir. Kimsenin, birtakım böyle ihsanlarına muhtaç olan bir ülke hiç değildir. Eğer siz bize mutabakat gereği, serbest dolaşım imkânını vermezseniz, Türkiye de göçmen meselesini kendi topraklarına absorbe edecek, bu kadar yükü yüklenecek bir ülke değildir. O zaman bakın, göçmenlerle nasıl baş ediyorsanız edin."* şeklindeki ifadeler ayrıntılı bir şekilde yer almıştır.

Gazete AB Bakanı Baş Müzakereci Ömer Çelik'in konu hakkındaki açıklamalarını da haber yapmıştır. *"Vize serbestisi jest değil anlaşmanın gereğidir"* başlıklı haberde Türkiye'nin tarafından şart koşulan 72 koşuldan 65'inin yerine

getirildiği, Avrupa ülkelerinin de buna rağmen olumsuz tavır aldığı vurgulanmak için demeç, uzun bir şekilde verilmiş, ara başlıklara da bu ifadeler yazılmıştır.

Türkiye mülteci toplama kampına dönüşecek!..

26 Mart 2016 Yazarlar

Dış politika konularında tüm öngörüleri doğru çıkan bilge diplomat, emekli Büyükelçi Şükrü Elekdağ'a göre; AB ile yapılan mülteci anlaşması tam bir göz boyamacılık!..

İktidarın övünerek sunduğu mülteci anlaşmasını değerlendiren Şükrü Elekdağ "Ortada bir aldatmaca var" dedi. "Gerçekleri" şöyle özetledi: Sistem, Yunanistan'a sığınan her 4 mülteciden 3'ünü Türkiye'nin, birini ise AB'nin alması şeklinde işliyor. Sistem aynı zamanda, kalitelilerin AB'ye, döküntülerin Türkiye'ye bırakılmasına göre ayarlanmış. Bu bizim mülteci sorunumuzu daha da ağırlaştıracaktır. . .

Şekil 4.7: *Sözcü* Gazetesi 26.03.2016 Tarihli Haber Kupürü

Sözcü gazetesi Avrupa ülkelerinin bu "rest"e karşılık *"sınırlarına dikenli teller çekiyor"* demekte, *"Bulgaristan, Türkiye ile olan sınırını tamamen dikenli tellerle kapattı. Yunanistan ise 2012'de çekilen dikenli telleri güçlendirdi. Son olarak Makedonya da bir yıldan uzun süredir devam eden çalışmalar sonucunda Yunanistan'la olan sınırını dikenli tellerle kapattı. Bazı bölgelerde dikenli teller çift sıra halinde çekildi."* diye anlatmaktadır. Dikenli tellerin nerelere çekildiği, çift sıra yerleştirildiği gibi ayrıntılarla, sözü edilen ülkelerin mültecilerin gelme ihtimaline karşı önlem aldıklarına dair geniş bir betimleme yapmaktadır.

"Dikenli tel" üzerinden anlatılan "önlem alma" hali Türkiye'nin ne kadar tehlikeli bir grubu içinde barındırdığına dair anlam ağının ayaklarından biridir. *Sözcü* gazetesi için Geri Kabul Anlaşması'nın sakıncası, bu tehlikeyi içine almak veya

tutmaya devam etmek demektir. *"Türkiye mülteci toplama kampına dönüşecek!.."* başlıklı haber, haber kaynağının *"Dış politika konularında tüm öngörüleri doğru çıkan bilge dipolamat, emekli Büyükelçi Şükrü Elekdağ'a göre AB ile yapılan mülteci anlaşması tam bir göz boyamacılık!.."* şeklindeki sunumuyla başlamaktadır.

Metinde geçecek olan saptamaların, fikirlerin dayanağı tecrübedir ve bu tecrübe bugüne dek hiç yanılmamıştır. Haber *"Sistem aynı zamanda, kalitelilerin AB'ye döküntülerin Türkiye'ye bırakılmasına göre ayarlanmış. Bu bizim mülteci sorunumuzu daha da ağırlaştıracaktır…"* ifadeleri kullanılmaktadır. Mültecilerin, "kaliteli" ve "döküntü" sıfatlarıyla nesneleştirilmiş bir anlamla, birer insan olmalarından, haklarından ve neden mülteci konumuna düştüklerinden bağımsız olarak ele alan bu yaklaşımın Suriyeli mültecileri toplumda istenmeyen ilan etme, ötekileştirme yaptığı, "Avrupa'nın istemediği döküntü" olarak kodladığı açıktır. Ayrıca Avrupa'yı da Türkiye'nin üzerine yerleştirmekte, "onların beğenmediklerini almak zorunda kalma" durumundan da yakınmaktadır. Bianet, *Diken* ve *T24* haber portallarında da konu, anaakım gazetelerdeki gibi Almanya'nın verdiği yanıt ve "çekilen rest"e karşı Avrupa ülkelerinin verdiği fiili karşılık metinlerde ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 4.8: "Kapıları Açarız" Söylemi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	25.11.2016	Almanya: Tehditlerin Faydası Yok
	25.11.2016	Kati Piri'den Erdoğan'a Mülteci Anlaşması Yanıtı
	04.12.2016	Yunanistan'dan Getirilen Mülteciler Kırklareli'ne Götürülüyor, Ya Sonra?
	10.12.2016	Mültecilerin "Misafirliği" Bitti
	14.02.2017	Af Örgütü'nden Geri Kabul Anlaşması Raporu: Bir Umutsuzluk Modeli
	26.03.2018	AB-Türkiye Anlaşması İki Yıldır Mültecilere Neler Yaşatıyor?
T24	25.11.2016	Almanya'dan Erdoğan'ın 'sınır kapılarını açarız' sözlerine yanıt
	28.11.2016	Erdoğan'ın 'kapıları açarız' restinin ardından Yunanistan ve Bulgaristan'da güvenlik önlemleri arttırıldı
Diken	25.11.2016	Erdoğan'dan AP'ye: Bana bak! İleri giderseniz sınır kapıları açılır
	25.11.2016	Almanya'dan Erdoğan'ın 'sınır kapılarını açarız' sözlerine yanıt
	28.11.2016	Erdoğan'ın 'kapıları açarız' restinin ardından Yunanistan ve Bulgaristan'da güvenlik önlemleri arttırıldı

T24 haber portalı Avrupa ülkelerinin, sınırlarda arttırdığı güvenlik önlemlerini *"Erdoğan'ın 'kapıları açarız' restinin ardından Yunanistan ve Bulgaristan'da güvenlik*

önlemleri arttırıldı" başlıklı haberle vermiştir. Haberde *"Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın, AB'ye 'Çok ileri giderseniz o sınır kapısı da açılır' sözleri, komşu ülkeler Yunanistan ve Bulgaristan'da güvenlik tedbirlerinin artırılmasına neden oldu. Bulgaristan, sınırı ulusal acil eylem planında 2'nci derece tehlikeli bölge ilan etti."* denilmektedir.

Erdoğan'ın 'kapıları açarız' restinin ardından Yunanistan ve Bulgaristan'da güvenlik önlemleri arttırıldı

Türk- Bulgar sınırı ulusal acil eylem planında 2'nci derece tehlikeli bölge olarak ilan edildi

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın, AB'ye 'Çok ileri giderseniz o sınır kapısı da açılır' sözleri, komşu ülkeler Yunanistan ve Bulgaristan'da güvenlik tedbirlerinin artırılmasına neden oldu. Bulgaristan, sınırı ulusal acil eylem planında 2'nci derece tehlikeli bölge ilan etti.

Şekil 4.8: *T24* Haber Portalının 28.11.2016 Tarihli Haber Kupürü

Haberde Bulgaristan ve Yunanistan medyasından edinildiği belirtilen bilgiler verilmekte, Bulgaristan Savunma Bakanı'nın *"Gördüklerimden ve anladıklarımdan oldukça memnunum. Yaklaşık bir aylık bir süre içinde 350 kişiden fazla mülteci yakalandı. Buna çok yüksek bir not veriyorum. Mülteci krizi doğrudan Bulgaristan ulusal güvenliğini tehdit eden bir problemdir ve sınır güvenliği ile alakalı verilen görevlerde mümkün olduğunca ciddi olacağız. Gerektiğinde sınır bölgesine, sınır*

güvenliğini sağlamak için, verilen görevleri gerçekleştirmek için birkaç saat içinde yaklaşık olarak 2 bin asker dağıtılabilir. Görüyorum ki, sınır bölgesindeki küçük yerleşim yerlerinde bizim çocuklar insanların etraflarında iken daha sakinler." ifadelerine yer verilmiştir. Haber Bulgar Bakanın demecine geniş şekilde yer verirken, bu demeci eleştiren, mülteci haklarına atıf yapan herhangi bir noktaya yer vermemesiyle, Türkiye'de hali hazırda bulunan Suriyeli mülteciler hakkında bir tehdit algısı çizmektedir ki "2. Derece" ifadesiyle de pekiştirme tamamlanmış olmaktadır. Haber bu haliyle Türkiye'deki mülteciler için "döküntü" kelimesini kullanan, dikenli tellerle girişleri engellenebilecek bir tehlike unsuru olduklarına dair anlam üreten anaakım medya kurumlarından farklı bir yaklaşıma sahip değildir.

Cumhuriyet gazetesi ve *Bianet* haber portalı, Suriyeli mültecilerin Türkiye ile Avrupa Birliği arasında pazarlık konusu yapılmasını eleştirmişlerdir. *Cumhuriyet* gazetesinin *"Erdoğan'ın pazarlık tutanağı ortaya çıktı: 3 milyon avro ise hiç konuşmayalım"* başlıklı haberinde *"Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın mülteci krizi ile ilgili AB yetkilileri Jean Claude Juncker ve Donald Tusk ile yaptığı görüşme tutanakları ortaya çıktı."* demektedir. Haber "Erdoğan:" ve "Tusk:" şeklinde diyalog akışıyla devem etmektedir. *"Kati Piri'den Erdoğan'a mülteci Anlaşması yanıtı"* başlıklı haberinde Bianet, mülteci anlaşmasının Avrupa Birliği üyelik müzakereleriyle ilişkilendirmenin "en başından yanlış" olduğuna dair açıklamaya yer vermiştir.

Şekil 4.9: *Bianet* Haber Portalı 04.04.2016 Tarihli Haber Kupürü

Bu başlık altında mültecilerin, uluslararası diplomaside ülkeleri birbiri ile anlaşmaya zorlayacak bir tehdit unsuru olarak görülmesine dair haberlerin sürekliliğini *Bianet* dışındaki gazete ve haber portallarında görmek mümkündür. *Bianet* haber portalı diğerlerinden farklı olarak Geri Kabul Anlaşması'nın mülteciler için ne anlama geldiğini uzman görüşleriyle haberleştirmiştir. *"Yunanistan'dan getirilen mülteciler Kırklareli'ne götürülüyor, ya sonra?", "Af Örgütü'nden Geri Kabul Anlaşması Raporu: Bir Umutsuzluk Modeli"* başlıklı haber bunlara örnektir. Ayrıca anlaşmanın sonuçlarına dair fikri takip yapan tek haber portalı da Bianet'tir. Anlaşmanın üzerinden 2 yılın geçtiği 26 Mart 2018 tarihli haber buna örnektir. Haber *"Sınır Tanımayan Doktorlar Anlattı: AB-Türkiye Anlaşması iki yıldır mültecilere neler yaşatıyor?"* başlığı altında, mülteci kamplarında görev yapan doktorların, anlaşma sonrasında Türkiye'ye gönderilmek üzere bekleyen mültecilerin gelecekleri hakkında herhangi bir fikirlerinin olmadığı, bu belirsizlik sebebiyle de bunalıma girdikleri anlatılmaktadır.

Tablo 4.9: "Kapıları Açarız" Söylemi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
	Gün: 1	Gün: 5	Gün: 1	Gün: 4	Gün: 1	Gün: 2
	Haber: 5	Haber: 5	Haber: 4	Haber: 6	Haber: 3	Haber: 2
Biz/Bizim	9	11	8	0	3	3
Onlar/Onların	0	9	7	0	0	0
Savaş	1	2	0	3	1	1
Akın Akın	1	4	6	0	0	1
Suriyeli	1	9	22	12	0	0
Mülteci / Suriyeli Mülteci	2	17	8	8	12	9
Sığınmacı	0	2	3	11	1	1
Göçmen	0	0	0	4	5	4
Misafir/Konuk	1	6	1	0	0	0
Ev Sahibi	0	5	3	0	0	0
Kaçak/Yasa Dışı	1	4	13	3	1	0
Anlaşma	11	18	9	48	5	5
Tehdit / Rest / Gözdağı*	9	12	13	5	7	6
*Haber konusuna özel kelimeler						

"Biz" ve "onlar", bu konu için bir yönüyle Türkiye ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler, bir yönüyle de Suriyeli mülteciler ile Türkiyelilerdir. Bir önceki başlık altında ele alınan Aylan Kurdi hakkındaki haberlerde kurulan karşıtlık bu haber grubunda da sürmektedir. Anaakım gazetelerde belirginleşen biz-onlar söyleminde "biz" imkan

veren, yüce gönüllü tarafı, "onlar" ise ekonomik imkanlarına rağmen mültecileri kabul etmemek için dikenli tellerle sınırları kapatan ve vaat ettiği şeyleri yerine getirmeyen Avrupa ülkeleri ile Türkiye'nin sağladığı tüm imkanlara rağmen sınırları kapatan ülkelere gitmeye çalışan Suriyeli mültecilerdir.

Bunun yanında "sığınmacı" da bu konu başlığında daha fazla kullanılmıştır. Aylan Kurdi hakkındaki haberlerin yer aldığı önceki bölümde geniş bir şekilde ele alınan "misafir" kelimesi anaakım gazetelerde bu konu hakkındaki haber metinlerinde de kullanılmıştır. Suriyeli mülteciler "misafir", Türkiye "ev sahibi" konumlandırması sürmekte, Suriyeli mültecilerin sınırlardan geçişi "kaçak" sıfatıyla birlikte anılmaktadır. *Sözcü* gazetesinde Suriyeli mülteciler, "Suriyeli" olarak tanımlanmaya devam etmiş, diğer gazete ve haber portallarında "mülteci/Suriyeli mülteci" ağırlıklı kullanım olmuştur.

"Kapıları açarız" ifadesinin sunumunda baskın kelimeler "Tehdit", "Gözdağı" ve "Rest" olmuştur. Bu kelimeler *Sabah* gazetesinde olumlu, *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin haberlerinde olumlu ancak köşe yazılarında olumsuz, haber portallarında da olumsuz veya eleştirel anlamlarla kullanılmıştır.

Bianet haber portalı haber metinlerinde "Suriyeli mülteci", "mülteci" kullanımlarına ağırlık verirken özellikle konuyu değerlendiren uzman yorumlarında "Suriyeli" kelimesinin sıklılıkla kullanıdığı görülmektedir. Suriyeli mültecileri, mültecilik durumundan ayıran bu kullanım, özellikle haberlerdeki savaşa ve yaşananlara dair ardalan bilginin azlığıyla birlikte düşünülmelidir. Bu tür kullanımlarla birlikte mültecilik, Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelme, yaşama halinden kopmaktadır. Alternatif habercilik yaptığını belirten haber portalları da anaakım gazeteler gibi "Kapıları açarız" ifadesini "rest/gözdağı" kelimeleriyle birlikte vermiştir. Sınırlardaki dikenli tellere dair ayrıntılı betimlemeler de *T24* ve *Diken* haber portallarında geniş şekilde görülebilmektedir. Bu haliyle "rest" karşılığını bulmuştur. Rest ve tedbir anlatıları arasında Suriyeli mülteciler, ülkeler arasında yapılan anlaşmaların birer maddesi gibidirler.

4.2.4. Suriyeli Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkındaki Haberler

15, 16, 17 ve 18 Eylül 2015 tarihlerinde, Yunanistan'ın ve Almanya'nın 800 bin mülteci "kabul edeceği" haberleri çıkmış, bunun üzerine 300 kadar Suriyeli mülteci önce Bayrampaşa Esenler Otogarı'ndan bilet alarak Edirne'ye ulaşmaya çalışmış, kendilerine bilet satışlarının durdurulması üzerine ise TEM Otoyolunu takip ederek yürümeye başlamışlardır. Yolda sayıları 1500 kadar olmuştur. Edirne'ye ulaşan Suriyeli mültecilerin sınırı geçmesine izin verilmemiş, polis müdahalesiyle geri dönmüşlerdir. Bunlar yaşanırken yapılan haberlerde genel olarak Edirne'ye yürüyerek ulaşmaya çalışmaları, Edirne'de bekletilmeleri, yetkililer ve polisle olan karşılaşmaları yer almıştır.

Çalışmada yer alan gazete ve haber portallarındaki haber dağılımı şöyle olmuştur: *Cumhuriyet* gazetesi 5 günde 6 haber, *Sabah* gazetesinde 4 günde 4 haber, *Sözcü* gazetesinde 5 günde 7 haber, *Bianet* haber portalında 5 günde 6 haber, *T24* haber portalında 2 günde 5 haber ve *Diken* haber portalında 3 günde 7 haber.

Tablo 4.10: Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkındaki Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	15.09.2015	Suriyeliler, TEM'den Avrupa'ya yürüyüşe geçti
	16.09.2015	Çaresiz bekleyiş
	16.09.2015	Onlara bilet bile yasak
	18.09.2015	Sınıra yürüyen sığınmacılar şimdi de er meydanında
	21.09.2015	Edirne'ye yürüyen Suriyelilere polis müdahalesi: Gözaltına alınanlar var
	27.09.2015	Ölüm teknelerine 'hayır' diyenlerin mücadelesi: 'Crossing no more'
Sabah	16.09.2015	Edirne'ye büyük mülteci yürüyüşü
	17.09.2015	Söylenti ve ölümler Edirne'ye yöneltti
	19.09.2015	Edirne'ye yürüyüşe geçen mültecilere müdahale
	23.09.2015	Mülteci kışkırtması Gezicilerin işi çıktı!
Sözcü	16.09.2015	Suriyelilerin endişeli bekleyişi sürüyor
	16.09.2015	Edirne Valisi'nden sığınmacı açıklaması
	18.09.2015	Edirne'ye büyük yürüyüş başladı
	19.09.2015	Edirne Valisi'nden ikinci "üç gün" uyarısı
	20.09.2015	Sarayiçi mülteci kampı oldu
	21.09.2015	Suriyeli sığınmacılara kalkanlı müdahale
	21.09.2015	Esenler'den Edirne'ye gidiyorlardı

Haberlerin manşet ve başlıklarına taşınan ve en büyük önemin atfedildiği husus Suriyeli mültecilerin İstanbul ile Edirne arasındaki yaklaşık 230 km'lik mesafeyi

yürüyerek aşmaya çalışmalarıdır. Bu sebeple yol, yol kenarları, mola verme vakitlerine dair betimlemelere geniş yer verilmiştir. Örneğin *Cumhuriyet* gazetesi *"Suriyeliler, TEM'den Avrupa'ya yürüyüşe geçti"*, *Sabah* gazetesi *"Edirne'ye büyük yürüyüş başladı"* başlıklı haberlerle bir "yürümek" tarifi yapmaktadır.

Suriyeliler, TEM'den Avrupa'ya yürüyüşe geçti

Suriyeli sığınmacıların TEM otoyolunda Edirne istikametine doğru umut yürüyüşü sürüyor.

Ülkesindeki iç savaştan dolayı Türkiye'ye sığınan Suriyeliler, yaşam şartlarının zorluğunu gerekçe göstererek yollara düştü.

Şekil 4.10: *Cumhuriyet* Gazetesi 16.09.2015 Tarihli Haber Kupürü

Cumhuriyet gazetesi Suriyeli mültecilerin Edirne'ye doğru yola çıkmasını "umut yürüyüşü" olarak tanımlamıştır. *"Suriyeli sığınmacıların TEM otoyolunda Edirne istikametine doğru umut yürüyüşü sürüyor."* ifadeleriyle başlayan haberde, Suriye'de yaşanan savaştan dolayı Türkiye'ye sığındıkları ancak daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için Avrupa ülkelerine geçmeye çalıştıkları anlatılmaktadır. Haberde bu yürüyüş *"Edirne'ye sığınmacı akını"* olarak tarif edilmiştir. *"Sosyal medya üzerinden organize"* olduklarının anlatıldığı haberde Suriyeli mültecilerin güvenliğinin sağlanması için İl Jandarma Komutanlığı ile İl Emniyet Müdürlüğü tarafından önlemler alındığı ve yol boyunca kendilerine eşlik edildiği belirtilmiştir. Bilet satışlarının yasaklanmasından sonra Suriyeli mültecilere polis ve jandarma tarafından yapılan müdahale haberleri başlamaktadır. *Sözcü* ve *Cumhuriyet* gazeteleri güvenlik güçlerinin müdahalesini "mültecilerin iyiliğine" olduğu anlamıyla kodlarken, yetkililerin tavrını eleştirmektedir.

Sabah gazetesi ise hem güvenlik güçlerinin hem de yetkililerin müdahalelerini aynı olumlu anlama kodlamaktadır.

Örneğin *Sabah* gazetesinde *"Türk-Yunan sınırını yaya geçerek Avrupa'ya gitmek üzere geldikleri Edirne'de TEM gişelerinde bekletilen Suriyeli mülteciler, dün cuma namazı sonrası sınırı geçmek için yürümeye başladı. Bine yakın mülteci jandarma müdahalesiyle iki kez durduruldu. Edirne Valisi Dursun Ali Şahin'in TEM yolunda birlikte cuma namazı kıldığı mültecileri sosyal medyada yayılan 'Almanya 700 bin mülteci alacak' iddiasının harekete geçirdiği öğrenildi."* şeklinde anlatılan dostane yaklaşım *Sözcü* gazetesinde değişmektedir. *"Edirne Valisi Dursun Ali Şahin, daha önce Suriyeli mülteciler için yaptığı '3 gün içinde gitmek zorundalar' açıklamasını yineledi."* denilmektedir.

Cumhuriyet gazetesi, mültecilerle görüşerek hazırladığı haberde Suriyeli mülteci *"Otobüs firmaları ve özel güvenlik bizi engelleyince 'saat 10'a kadar izin vermezseniz Edirne'ye yürüyeceğiz' dedik. Bizi oradaki Camii'ye yürüttüler. Önce bizlere özel araç ayarlayıp Edirne'ye götüreceklerinin sözünü verdiler. Sonra bir anda çevik kuvvet polisleri geldi, insanları oraya kapattı, barikatlar kurdular. Vali ve Emniyet müdürü geldi."* diyerek Suriyeli mülteciler, güvenlik güçleri ve yetkililer arasındaki diyalogu anlatmaktadır. Gazete "üzerinde jandarma yeleği olan yetkiliye" bundan sonra ne olacağını soruduğunu belirtmiş, yetkilinin nihai sonucu işaret ettiği "durumu özetlemiştir." *"Edirne'ye geçişlerine kesinlikle izin verilmeyecek. Bizlere 'Bizi Almanya çağırdı bırakın gidelim' diyorlar. Onlara durumu anlatıyoruz ama hâlâ gidebilme umutlarını koruyorlar. Saf insanların duyguları ile oynayarak bazı kişiler onları buraya yönlendiriyor. Biz aracılarla önce onları ikna etmeye çalışıyoruz. Yoksa buradan Göç Merkezi birimine götürülerek oradan da ilk kimlik bilgileri tespit edildikten sonra geldikleri şehre geri gönderilecekler" diye durumu özetledi."*

Bunun yanında *Sabah* gazetesi *"Mülteci kışkırtması Gezicilerin işi çıktı!"* başlıklı haberinde, *"İstanbul'dan Edirne'ye yürürken Esenyurt'ta polisle arbede yaşayan mültecilerin, Gezi olaylarında da rol alan bazı yabancı ajanlar tarafından kışkırtıldığı ortaya çıktı."* ifadelerini kullanmıştır. Gazetenin özel haberi olan bu metin,

yabancı uyruklu üç kişinin pasaport fotoğrafları ile desteklenmekte, Suriyeli mültecilerin "yabancı ajan"larca kışkırtıldığını anlatmaktadır. Dışarından gelenin sakıncasını işaret eden bu yaklaşım, Suriyeli mültecilerin de galeyana geldiğini, polisle çatıştığını, "sağanak altına umutla" beklediklerini anlatmaktadır. "Yabancı" ve "ajan" gibi kelimelerle kurulan anlam "dışarıdan" geleni, "bizden" olmayanı açık tehdit unsuru olarak kodlamaktadır.

Tablo 4.11: Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	15.09.2015	AB Mültecilere Karşı Sınır Kontrollerini Artırıyor
	16.09.2015	**Üst Başlık:** Beyza Kural Edirne'den bildiriyor **Başlık:** Mülteciler Sınırın Açılmasını İstiyor
	16.09.2015	Romanya Sınırına da Tel Örgü
	17.09.2015	Edirne ve İstanbul Otogarlarında Gündem Mülteciler
	18.09.2015	Suriyeli Mülteciler Yürüyerek Edirne'ye Gidiyor
	19.09.2015	Suriyeli Mülteciler Er Meydanı'nda Toplanıyor
T24	16.09.2015	Edirne Valisi 3 gün süre verdi, mülteciler açlık grevine başladı
	16.09.2015	Edirne Valisi: Gerekirse mültecilere karşı zor kullanırız
	16.09.2015	Edirne'ye ulaşan göçmenler: Çocuklar boğulmasın diyorsanız açın yolları
	17.09.2015	İstanbul otogarında Suriyelilere bilet satışını devlet mi engelliyor?
	17.09.2015	Vali göçmenlere "gidecekler", Başbakan'ın Başdanışmanı "kalabilirler" dedi!
Diken	16.09.2015	Edirne Valisi Şahin, Suriyelilere üç gün süre verdi: Bizim de işlerimiz var
	16.09.2015	Reuters objektifinden sığınmacıların Edirne ve İstanbul'daki bekleyişi
	18.09.2015	Edirne'de vali sığınmacılarla namazda, polis sığınmacı avında!
	18.09.2015	Edirne'de bekleyen Suriyeliler, Yunanistan sınırına doğru yürüyüşe geçti
	18.09.2015	'Çocuk gözüyle' Suriyeli sığınmacıların dramı
	19.09.2015	Suriyeli sığınmacılar vazgeçmiyor
	19.09.2015	Suriyeli sığınmacı: Türkiye'de kampta kalmaktansa ölümü göze alıp ülkeme dönerim

İstanbul ile Edirne arasındaki yolun yürüyerek kat edilmesi alternatif habercilik yapmak üzere yola çıktığını belirten haber portalları için de haber metinlerinde öncelikle vurgulanan nokta olmuştur. Bu metinlerde de yol, yürüyüş, mola vermek gibi betimleyici ögeler baskındır. *Bianet* haber portalındaki *"Suriyeli mülteciler yürüyerek Edirne'ye gidiyor"* başlıklı haberde tarif edilen yürüyüş kadın, çocuk ve yaşlıların olduğu bir grubun zaman zaman kesintiye uğrayan gidişidir. *"... grubun önü bir süre*

Jandarma tarafından kapatıldı." gibi ifadelerle yolculuğun zorluğuna dair anlatıya yeni bir boyut eklenmiş olmaktadır. T24 haber portalı *"Edirne'ye ulaşan göçmenler: Çocuklar boğulmasın diyorsanız açın yolları"* başlığıyla yayınladığı haberde, yürümenin sebebini Suriyeli mültecilerin ifadesi olarak vermektedir. "Edirne'ye ulaşan göçmenler"in tümüne ait gibi sunulan bu ifade, Suriyeli mültecilerin başlarına gelen, hatta ölümle sonuçlanan girişimlerin "durdurulmak"la ilişkili olduğu anlamını vermektedir.

Edirne'ye ulaşan göçmenler: Çocuklar boğulmasın diyorsanız açın yolları

'Türklerin bir kısmı bizi sevmiyor, başımıza bela geldiniz diyorlar'

Ege denizinde yaşanan boğulma olaylarının ardından kara yolunu kullanan ve dün İstanbul'dan yürüyerek Edirne'ye ulaşan Suriyeli göçmenler, "Ya denizde boğulacağız, ya bu yoldan geçeceğiz" dedi. Eşini savaşta kaybetmiş, üç çocuklu Visam, Edirne'ye girişte durduruldukları otobanın kıyısında "Bu yolları açın bize. Çocuklar boğulmasın diyorsunuz. O zaman açın bu yolları" ifadelerini kullandı.

Şekil 4.11: *T24* Haber Portalı 16.09.2015 Tarihli Haber Kupürü

Aynı anlam *T24* haber portalı ile *Cumhuriyet* gazetesinin bilet satışlarının yasaklanması konusundaki yaklaşımlarında da ortaktır. *T24* haber portalları ile *Cumhuriyet* gazetesi, Edirne'ye gitmek isteyen mültecilerin otobüs bileti alamadıklarını haber yapmıştır. *Cumhuriyet* gazetesi *"Onlara bilet bile yasak"* başlıklı haberinde, bilet satışlarının durmasının sebebinin "devlet yetkililerinin uyarısı" ve para cezası olduğunu belirtmiştir. Bilet satışının yasaklanmasının sonucunda "Suriyeliler(in) insanlık dramı ile karşı karşıya" kalacakları anlatılmaktadır. *T24* haber portalı da haberinde *"İstanbul otogarında göçmenlerin otobüs bileti alamamasının nedeni ise Devlet yetkililerinin firmalara 'Suriyelilere bilet satmayın' uyarısı olduğu iddia edildi."* denilmektedir.

Edirne'ye gitmelerinin engellenmesi için bilet satışının yasaklandığı Suriyeli mültecilerin yaya olarak yola devam etmesi ile ulaşmak istedikleri noktanın karşılıklı betimlenmesi durumu, alternatif habercilik yapmak istediğini belirten haber portallarında da anaakım gazetelerden farklı olarak ele alınamamaktadır. T24'ün "iki kat dikenli tel"in nerelere çekildiği, kaç "yeni" güvenlik gücünün takviye edildiğine dair haberi (17.09.2015) örneklerden biri olarak not edilebilir. Kendilerine bilet satılmayınca yürüyerek Edirne'ye ulaşan mülteciler, "kat kat" tel örgüler çekerek, iş makinelerini sınıra park ederek sınırlarını kapatan, güvenlik önlemlerini arttıran bir "Avrupa"ya geçmeye çalışmaktadır. Dikenli tellerin iki kat olduğu ve bu tellere zarar vermenin, sınırı geçmenin artık yasa dışı sayıldığı (T24, 17.09.2015), sınırlardaki tellere kadar ulaşan mültecilerin geceyi açık bir alanda geçirmek zorunda kaldığı (T24, 16.09.2015), Almanya, Avusturya, Slovakya, Macaristan, Hırvatistan sınırlarının tümüyle kapatıldığı (Cumhuriyet, 15.09.2015), Tuna Nehri üzerindeki geçişin de kapatılabilmesi için girişe iş makinelerinin park edildiği (Sabah, 17.09.2015) bir Avrupa için kilometrelerce yürümüşlerdir.

Tablo 4.12: Mültecilerin Edirne'ye Yürümesi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
	Gün: 5	Gün: 4	Gün: 5	Gün: 5	Gün: 3	Gün: 2
	Haber: 6	Haber: 4	Haber: 7	Haber: 6	Haber: 7	Haber: 5
Biz/Bizim	9	5	19	0	0	0
Onlar/Onların	32	16	4	2	2	9
Savaş	4	5	2	1	1	2
Akın / Akın Akın	1	3	7	2	0	1
Suriyeli/ler	43	17	28	9	15	28
Mülteci / Suriyeli Mülteci	1	8	9	18	9	4
Sığınmacı	34	4	32	3	36	14
Göçmen	13	0	4	8	5	37
Misafir/Konuk	0	2	1	0	0	1
Ev Sahibi	1	1	0	0	0	0
Kaçak/Yasa Dışı	9	3	9	0	0	0
Yoğun Güvenlik önlemi*	2	6	6	1	0	1
Slogan*	2	3	0	3	4	1
Er Meydanı*	1	5	6	7	0	0
*Haber konusuna özel kelimeler						

"Yoğun güvenlik önlemi", "slogan", "Er Meydanı" kelimeleri bu konu başlığına özel kullanımlardır. İstanbul'dan Edirne'ye yürüyüş sırasında hem sınırın hem de

Suriyeli mültecilerin güvenliğinin sağlandığına dair bir anlam "yoğun güvenlik önlemleri" kelimesiyle kurulmuştur. Suriyeli mültecilerin, barikatların açılması için eylem yaptığı, "slogan atmış" olmalarıyla anlatılmıştır. Er Meydanı, Edirne'de güreş müsabakalarının yapıldığı medyandır. *T24* ve *Diken* haber portalları dışında kalan gazete ve haber portalında kullanılmıştır. Yer isminin haberlerde imalı bir şekilde kullanıldığı görülebilmektedir. *Bianet* haber portalında *"Suriyeli mülteciler Er Meydanı'nda toplanıyor"*, *Cumhuriyet* gazetesi *"Sınıra yürüyen sığınmacılar şimdi de er meydanında", Sözcü* gazetesi *"Suriyeli sığınmacılar Er Meydanı'na yerleştirildi"* demektedir.

Mültecilerin sınırlar arasındaki yürüyüşü, geçiş, engellenme gibi anlatılarda Suriyeli mülteciler için "kaçak" sıfatının kullanılırlığı da artmıştır. "Mülteci", "sığınmacı", "göçmen" tanımlamalarının yanında en fazla kullanılan diğer başlıklarda olduğu gibi "Suriyeliler"dir. Mültecilik, neden sınıra doğru yürüdüklerini işaret etmeyen ve yabancılığı vurgulayan bu kelime ile "güvenlik önlemleri", "kaçak" gibi kelimler sıklıkla yan yana geldiğinde, Suriyeli mülteciler için olumsuz bir anlam ortaya çıkmaktadır.

Bu haberlerde biz ve onlar Avrupa ve Türkiye ile Türkiyeli ile mültecilerdir. Önce Türkiye, Avrupa'nın mültecilere karşı "insanlık dışı" muamelesi üzerinden olumlanmakta, sonraki aşamada ise Suriyeli mültecilerden "kaçak" olarak söz edilerek "yasal" alanın dışına çıkartılmakta, alınan önlemlerin de "akın akın" bir gidişe karşı olduğu anlamı belirginleşmektedir. Mülteci hukuku uzmanı Avukat Halim Yılmaz (01.11.2018, Yüz Yüze Görüşme), mültecilerin bir ülkeye geçerken sınırları aşma şeklinin suç kapsamında olmadığını, uluslararası mülteci hukukuna göre de sınırları kapatmanın hukuk dışı olduğunu belirtmektedir. Avrupa ülkeleri sınırlarını kapatarak tarafı oldukları hukuk metinlerinin dışına çıkmaktadırlar. Ancak Anaakım gazetelerde ve alternatif habercilik yapmak üzere yola çıktığını belirten, alternatif haber dilinde haber metni yazdıklarını ifade eden haber portallarının haberlerinde buna dair bir hatırlatmaya rastlanmamaktadır.

4.2.5. İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkındaki Haberler

8 Nisan 2017 tarihinde, İzmir'in Torbalı ilçesinde kurdukları çadırlarda kalan Suriyeli mültecilere, "bir çocuğu dövdükleri" gerekçesiyle saldırılmış ve 500 Suriyeli mülteci kamp alanlarını bırakarak bölgeyi terk etmiştir. Mahalle muhtarının ifadeleri ve çok sayıda fotoğrafla birlikte verilen haber, *Cumhuriyet* gazetesinde 1 günde 2 haberle, *Sözcü* gazetesinde 1 günde 1 haberle, *Bianet* haber portalında 4 günde 4 haberle, *T24* haber portalında 2 günde 2 haberle, *Diken* haber portalında 1 günde 1 haberle yer almıştır.

Tablo 4.13: İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	08.04.2017	İzmir'de göçmenlere linç: Suriyelilerin çadırlarına sopalarla baskın
	08.04.2017	Suriyeliler kavga sonrası mahalleyi terk etti
Sözcü	08.04.2017	Torbalı'da halk ayaklandı; 500 Suriyeli mahalleyi terk etti.

Bu başlık altında yer verilen olayın diğerlerinden farkı, Suriyeli mültecilere karşı toplu bir şekilde fiziksel şiddetin uygulanmasıdır. Gazete haberlerine yansıyan haliyle taş ve sopalarla çadırlara ve Suriyeli mültecilere saldırılmış, çadırlar yıkılmıştır. 1'i ağır 30 kişinin yaralandığı linç girişiminden sonra Suriyeli mülteciler bölgeyi terk etmiş, geçici olarak yeni bir kamp alanı bulmak zorunda kalmışlardır.

İzmir'de tehlikeli gerginlik... Halk ayaklandı, 500 Suriyeli mahalleyi terk etti

1

İzmir'in Torbalı İlçesi'nin Pamukyazı Mahallesi'nde bir çocuğu dövdüğü öne sürülen Suriyeli gruba, mahalle sakinleri sopa ve tırpanla saldırdı. 1'i ağır 30 kişinin yaralandığı olay sonrası yaklaşık 500 kişilik Suriyeli grup, mahalleyi terk etti.

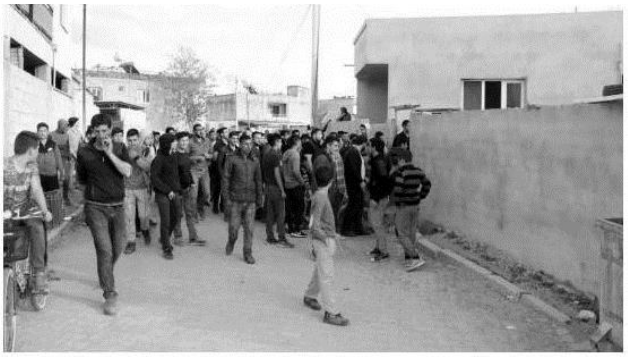
İzmir'de göçmenlere linç: Suriyelilerin çadırlarına sopalarla baskın

İzmir'in Torbalı İlçesi'nin Pamukyazı Mahallesi'nde bir çocuğu dövdüğü öne sürülen Suriyeli gruba, mahalle sakinleri sopa ve tırpanla saldırdı. 1'i ağır 30 kişinin yaralandığı olay sonrası yaklaşık 500 kişilik Suriyeli grup, mahalleyi terk etti.

Şekil 4.12: *Cumhuriyet* Gazetesi 08.04.2017 Tarihli Haber Kupürü

Suriyeli mültecilerin yaşam haklarına fiili bir saldırının gerçekleştiği olay *Cumhuriyet* gazetesinde *"İzmir'de göçmenlere linç: Suriyelilerin çadırlarına sopalarla baskın"* başlığıyla verilmiştir. Torbalı ilçesi, Pamukyazı Mahallesi sakinlerin bir çocuğun dövüldüğü haberinin ardından gerçekleştiği anlatılan olay için gazete "*öfkeli grup Suriyelilerin kaldığı çadırları yıktı"* demektedir. "Öfkeli grup" şeklinde tanımlanan mahalle sakinlerinin "haklı"lığı ise Mahalle Muhtarı Ali Çürükçü'nin beyanının ayrıntılı bir şekilde verilmesiyle anlatılmaktadır: *"Mahalleliyi durdurmak imkânsızdı. Çok öfkeliler. Mahallemizde Suriyeli istemiyoruz. Onların gelişiyle olaylar arttı. Devlet bunları alıp kamplara götürsün."* Mahalle muhtarının bu ifadesi, Bianet, *T24* ve *Diken* haber portalları ile *Sözcü* gazetesinde de yer almıştır.

Sözcü gazetesi *"Torbalı'da halk ayaklandı; 500 Suriyeli mahalleyi terk etti"* başlığı ve *"Bıçaklı, sopalı kavga çıktı", "Mahalle halkı ayaklandı", "Suriyeliler ilçeyi terk etti", "Bu olay bardağı taşıran son damla", "Suriyeliler acımasızca, öldüresiye saldırdı", "Bize saldıracaklarına vatanlarını savunsunlar"* ara başlıklarıyla uzun bir haber yayınlanmıştır. Gazetenin özel haberi olan bu metinde Mahalle Muhtarı, tek haber kaynağı olarak yer almaktadır. Haberin diğer haberlerden temel farkı, diğer gazete ve haber portallarında "bir çocuğun dövüldüğü iddiası" şeklinde verilen sebebin, *Sözcü* gazetesinde bu olayın "yalnızca sonuncusu", "bardağı taşıran son damla" şeklinde sunulmasıdır. Mahallede Suriyeli mülteciler ile sakinler arasında sürekli olarak olay yaşanmaktadır. Bununla birlikte mahalle halkının "ayaklanması"ndan sonra "Suriyeliler", mahalle halkına acımasızca, öldüresiye saldırmış"tır. Mahalle halkının Suriyeli mültecileri, çadırlarını yıkarak yerlerinden etmesini haklı bir çerçeveye yerleştirecek betimlemeler, *"Suriyelilerin ayrılmasından sonra Pamukyazı'da hayat normale döndü"* ifadesiyle tamamlanmaktadır. Metin Suriyeli mültecileri, dışarıdan gelip huzuru bozan, cana kast eden, suçlular olarak anlatmakta, onların ayrılmasından sonra hayatın normal akışına döndüğünü söyleyerek, toplumsal huzursuzluğun sebebini kodlamaktadır.

BU OLAY BARDAĞI TAŞIRAN SON DAMLA

Yaşananları SÖZCÜ'ye anlatan Pamukyazı Mahalle Muhtarı Ali Çürükçü, bu olayın bir sonuç olduğunu, gerginliğin çok öncelere dayandığını söyledi. Suriyeliler'in mahalleye gelişi ile işsizlik sorununun ortaya çıktığını belirten Çürükçü, "Burada ağırlıklı olarak tarım işçiliği yapılmaktadır. Suriyeliler geldikten sonra daha düşük yevmiye ile çalıştıkları için dayıbaşları tarlalarda onlara iş vermeye başladı. Bizim vatandaşlarımız işsiz ve aç kaldı. Daha sonra, evlere girilerek yapılan hırsızlık vakalarında büyük artış yaşandı. Bir gecede 6 eve hırsız girdiği oldu. Mezarlıkta cinsel ilişki yaşadılar. Ölülerimize de saygı göstermediler, çevredeki aileler ve çocuklara da. Yaptıkları ahlaksızlıklar hepimizin huzurunu kaçırdı. Sık sık kavga çıkardılar. İki hafta önce yaklaşık 30 Suriyeli, iki vatandaşımıza kazmalar ve sopalar ile saldırdı. Hiç acımadan. Çok fena darp ettiler" dedi.

Şekil 4.13: *Sözcü* Gazetesi 08.04.2017 Tarihli Haber Kupürü

Sabah gazetesi konu hakkında özel bir haber yapmamıştır. Aynı tarihte Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İzmir'de yaptığı mitingi manşet yapmış, ayrıca haber için iki tam sayfa ayırmıştır. Haberde Suriyeli mülteciler hakkında hiçbir ifade bulunmamaktadır. Hiç kuşkusuz, olayın haber yapılması kadar, görünmezleştirilmiş olması da önemli bir veridir.

Tablo 4.14: İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	08.04.2017	Torbalı'da Çadırları da Yıkılan Mülteciler Bölgeyi Terk Etmek Zorunda Kaldı
	10.04.2017	Torbalı'da Çadırları Yıkılan Suriyeliler, Geçici Kamp Alanında
	22.08.2017	"Saldırıları Engellemenin Yolu Mültecileri Uzaklaştırmak Değil, Uyum Programı"*
	24.08.2017	Mültecilere Karşı Sosyal Medyadan Örgütlenen Saldırılar Neden Önlenemiyor?*
T24	08.04.2017	İzmir'de 'mahalle' kavgası; 30 kişi yaralandı, 500 Suriyeli mahalleyi terk etti!
	10.04.2017	Dışişleri Bakanı'nda göre, Torbalı'da 500 Suriyelinin kaçmak zorunda kalması 'münferit bir olay'
Diken	08.04.2015	İzmir'de Suriyelilere saldırı: 500 mülteci mahalleyi terk etmek zorunda kaldı

T24 haber portalı, yaşanan olayı "mahalle kavgası" olarak tanımlarken, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun "münferit bir olay" şeklindeki açıklamasını eleştirmektedir. *Diken* haber portalı için ise olay, haberin başlığında "saldırı"dır. Ancak *Bianet* ve *Diken* haber portallarının metinlerinde karşılıklı bir "kavga" şeklinde tarif edilmektedir. 40 çadırın yıkıldığı "kavga"dan sonra Suriyeli mülteciler yaya olarak "uzaklaşmışlar"dır.

Örneğin *Bianet* haber portalı *"İzmir'in Torbalı İlçesi'nin Pamukyazı Mahallesinde Suriyeli mülteciler ve diğerleri arasında yaşanan kavga mültecilerin bölgeyi terk etmesine sebep oldu. Bir grup, mültecilerin çadırlarını yıktı."* demekte, *Diken* haber portalı da benzer şekilde *"İzmir'in Torbalı ilçesinin Pamukyazı Mahallesi'nde çıkan bir kavganın ardından 300 kişilik bir grup Suriyelilerin yaşadığı bölgeye gidince 500 mülteci mahalleyi terk etmek zorunda kaldı. Suriyeli bir grubun bir çocuğu dövdüğünün öne sürülmesi üzerine çocuğun ailesi ve Suriyeli mülteciler arasında bıçaklı, sopalı kavga çıktı. Mahallelinin de kavgaya karışması üzerine biri ağır 30 kişi yaralandı."* ifadeleriyle anlatmaktadır.

T24 haber portalı *"Torbalı-Selçuk yolunu bir süre trafiğe kapatan öfkeli grup Suriyelilerin kaldığı 40 çadırı yıktı"* ifadesiyle Anaakım gazeteler gibi taraflar arasındaki öfkelenen ve öfkelendirileni tarif etmekte, olayın öncesine atıf yapmakta ve mahalle muhtarının *"Mahalleliyi durdurmak imkansızdı. Çok öfkeliler. Mahallemizde Suriyeli istemiyoruz. Onların gelişiyle olaylar arttı. Devlet bunları alıp kamplara götürsün."* şeklindeki ifadesiyle haberi tamamlamaktadır.

İzmir'de 'mahalle' kavgası; 30 kişi yaralandı, 500 Suriyeli mahalleyi terk etti!

Otostop çeken Suriyelileri kimse almadı

Otostop çeken Suriyelileri kimse almadı

Olayın ardından mahalle sakini 300 kişilik bir grup, bu sabah toplanarak ellerindeki sopalarla Suriyelilerin kaldığı bölgeye gitmeye başladı. Durumu fark eden Suriyeliler ise çadırları terk ederek bölgeden uzaklaştı.

Torbalı-Tire karayoluna çıkan Suriyeliler, otostop yapıp ayrılmak istedi ancak hiç bir araç sürücüsü almadı. Suriyeli grup yaya olarak Tire yönüne doğru uzaklaştı.

Torbalı-Selçuk yolunu bir süre trafiğe kapatan öfkeli grup Suriyelilerin kaldığı 40 çadırı yıktı. Pamukyazı Mahalle Muhtarı **Ali Çürükçü**, "Mahalleliyi durdurmak imkansızdı. Çok öfkeliler. Mahallemizde Suriyeli istemiyoruz. Onların gelişiyle olaylar arttı. Devlet bunları alıp kamplara götürsün" dedi.

Şekil 4.14: *T24* Haber Portalı 08.04.2017 Tarihli Haber Kupürü

Fiili bir saldırı olması ve çok sayıda kişinin yaralanması sebebiyle haberler, Suriyeli mültecilere karşı yapılan saldırıyı eleştirmiş görünseler de "kavga", "öfkeli kalabalık", "hayat normale döndü" gibi kullanımlarla Suriyeli mültecilere tehdit unsuru olarak anlam yüklemeye, linç girişiminde bulunan kişilerin de haklılığını tarif etmeye devam etmektedirler.

Ayrıca haberlerin kaynağının yalnızca mahalle muhtarı olması da önemli bir konudur. Bu haber portalları alternatif bir habercilik pratiği ile yayın yaptıklarını belirtmekte, barış gazeteciliği ve hak haberciliği gibi alternatif haber dillerinin kuramsal kaynağı, pratik örneği olarak var olduklarını ifade etmektedirler.

Bianet haber portalının *"Torbalı'da Çadırları yıkılan Mülteciler Bölgeyi Terk Etmek Zorunda Kaldı"*, *Diken* haber portalının *"İzmir'de Suriyelilere Saldırı: 500 Mülteci Mahalleyi Terk Etmek Zorunda Kaldı"*, *T24* haber portalının *"İzmir'de Mahalle Kavgası; 30 Kişi Yaralandı, 500 Suriyeli Mahalleyi Terk Etti"* başlıklı haberlerinin konusu olan Suriyeli mültecilerden hiç biri haber kaynağı olamazken, tümü için mahalle muhtarı haberin tek kaynağıdır. Tümü, *"Mahalleliyi durdurmak imkansızdı. Çok öfkeliler. Mahallemizde Suriyeli istemiyoruz. Onların gelişiyle olaylar arttı. Devlet bunları alıp kamplara götürsün."* şeklindeki ifadeyi yeniden dolaşıma sokmuştur.

Şekil 4.15: *Bianet* Haber Portalı 10.04.2017 Tarihli Haber Kupürü

Bianet haber portalı fikri takip yapan tek haber örneğine sahiptir. 10 Nisan 2017 tarihli haberinde, olay sonrası yerlerinden edilen Suriyeli mültecilerin geçici bir kamp alanında yaşamaya başladıklarını anlatmaktadır. Ayrıca portal, Uluslararası Af Örgütü uzmanlarından görüş almış ve *"Saldırıları engellemenin yolu mültecileri uzaklaştırmak değil, uyum programı"* başlıklı haberi yayınlamıştır. Haberde saldırıların zaman zaman arttığı, bunun sebebinin de siyasiler ve habercilerin dili olduğu belirtilmektedir.

Tablo 4.15: İzmir Torbalı'da Suriyeli Mültecilere Linç Girişimi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sözcü**	**T24**	**Bianet**	**Diken**
	Gün: 1	Gün: 1	Gün: 2	Gün: 4	Gün: 1
	Haber: 2	Haber: 1	Haber: 2	Haber: 4	Haber: 1
Biz/Bizim	0	5	0	0	0
Onlar/Onların	2	2	1	0	2
Suriyeli	25	34	0	2	1
Mülteci / Suriyeli Mülteci	1	0	1	52	9
Sığınmacı	0	2	1	6	0
Göçmen	2	0	1	0	0
Misafir/Konuk	0	1	0	0	0
Ev Sahibi	0	1	0	0	0
Kaçak/Yasa Dışı	1	3	0	0	0

Bu konudaki haberlerde anaakım gazeteler Suriyeli mültecilerden neredeyse tümüyle "Suriyeli" olarak söz edilmektedir. "Biz" ve "onlar" tanımlamasındaki onlar da Suriyelilerdir. Ev sahipliği ve misafirliğe dair kelimelerde de azalma olmuştur. *Cumhuriyet* gazetesi saldırıyı "linç" kelimesiyle vermiş, *Sözcü* gazetesi ise mahalleliye saldıran Suriyelilere karşı kendini savunan "öfkeli kalabalık"tan söz etmiştir. Haber metinlerinde karşı karşıya getirilen, Suriyeliler ile Türkiyelilerdir. Bu türden bir yaklaşım toplumsal sorunlar ve günlük hayatı etkileyen aksaklıklara karşı duyulan öfkenin sistem veya sorumlu olanlara değil "onlar" olarak tanımlanan gruba, "yabancı"ya yönlendirilmesine aracılık etmektedir. Alternatif habercilik yapma idealinde olan haber portallarının konu hakkındaki haberlerinde, (Bianet daha sonra uzman görüşü yayınlamış ve Suriyeli mültecilerin daha sonra ne yaptıklarına dair fikri takip yürütmüştür.) mahalle muhtarı dışında bir haber kaynağı kullanmamaları, Suriyeli mültecilere fiili bir saldırının yaşandığı olayı "mahalle kavgası" şeklinde tanımlamaları, "öfkeli grup" şeklindeki haklılaştırıcı ifadeye yer vermeleri dikkat çekmektedir.

4.2.6. Suriye Konusunda Yapılan "Dörtlü Zirve" Hakkındaki Haberler

27 Ekim 2018 tarihinde İstanbul'da Türkiye, Rusya, Fransa ve Almanya, Suriye konulu bir toplantı yapmıştır. Son 7 yıldır süren iç savaş ve savaşın zaman içinde tarafları haline gelen, Suriyeli mültecilerin Avrupa ülkelerine kabul edilmesi konusunda sıkça karşı karşıya gelen bu ülkelerin yaptığı toplantı, çözüm yolunda önemli bulunmuş ve hakkında çok sayıda haber yapılmıştır. Türkiye ve Rusya'nın, Suriye rejimi hakkındaki zıt politik tavırları, mülteciler konusunda Türkiye'nin sıklıkla hedefinde olan Almanya ve Fransa'nın aynı toplantıda olmasını *Cumhuriyet* gazetesi 3 günde 7 haberle, *Sabah* gazetesi 3 günde 10 haber ve köşe yazısıyla, *Sözcü* gazetesi 1 günde 7 haber ve köşe yazısıyla, *Bianet* haber portalı 2 günde 3 haberle, *T24* haber portalı 4 günde 5 haberle ve *Diken* haber portalı 3 günde 6 haberle ve ele almıştır.

Tablo 4.16: Suriye Konusunda Yapılan Dörtlü Zirve Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	19.10.2018	4'lü zirvenin tarihi belli oldu
	26.10.2018	Kritik zirve bugün: Macron, ABD kartıyla masada
	27.10.2018	Erdoğan'ın cümlesinden sonra canlı yayın kesildi
	27.10.2018	Merkel, Putin ve Macron İstanbul'da
	27.10.2018	'Yol haritası' göründü
	27.10.2018	İstanbul'daki Suriye Zirvesi'nin sonuç bildirisi yayımlandı
	27.10.2018	Dörtlü liderler zirvesinde anayasa komitesi vurgusu
Sabah	06.10.2018	Dörtlü liderler zirvesi
	27.10.2018	İstanbul'da tarihi Dörtlü Suriye Zirvesi başladı
	27.10.2018	Dünyanın gözü İstanbul'da
	27.10.2018	Rus basını İstanbul'daki Suriye zirvesine geniş yer ayırdı
	28.10.2018	Dörtlü zirve ve stratejik kırılma*
	28.10.2018	Umutları boşa çıkarmayalım
	28.10.2018	Türkiye ile dostluk için ön şartlar söz konusu değildir
	28.10.2018	İçeride çözemezsen dışarıda çözerler*
	28.10.2018	İstanbul'daki yeni küresel tablo*
	28.10.2018	İstanbul Zirvesi ve dünyanın geleceği
Sözcü	27.10.2018	Suriye konulu dörtlü İstanbul zirvesi bugün yapılacak
	27.10.2018	Dörtlü zirve öncesi ilk buluşma
	27.10.2018	İstanbul'da tarihi zirve sona erdi
	27.10.2018	İşte tarihi zirve sonrası yayınlanan bildiri!
	27.10.2018	Dünyanın gözü İstanbul'da
	27.10.2018	Sorumluluk*
	27.10.2018	Evet biz kazandık karda mıyız yoksa büyük zararda mı?

Yapılan toplantı, devam eden savaşı fiilen sonlandırmak ve çözüme ulaştırmak için bir fırsat olabilirliği açısından önemlidir. Barış gazeteciliği ilkeleri, çözüme katkı

sağlayacak her türlü girişimi desteklemek gerektiğini işaret etmektedir. Bununla birlikte konunun yalnızca iki veya üç tarafı varmış gibi bir sunumdan kaçınmak gerekmektedir.

Her savaş veya çatışma ortamında pek çok tarafın olabileceği ve bunların da dikkate alınması gerektiği unutulmamalıdır. Ayrıca taraflar yalnızca devlet başkanları veya politikacılar değildir. Savaşa veya çatışmaya maruz kalan, direkt hayatı etkilenmiş gerçek öznelerin de haberlerde yer alması gerekmektedir. Onların kendilerinden yola çıkarak sunacakları çözüm önerileri haber metinlerinin insansızlaşmış ve sadece stratejik bir yaklaşım haline gelmiş toplantı masası sunumlarını değiştirebilecek bir adıma sebep olabilecek niteliktedir.

Konu hakkındaki haberlerin bir kısmı genel olarak Türkiye'nin çözüm için nasıl çaba sarf ettiği, bu toplantıyla bir "yol haritası" çizildiği, zirvenin "kritik" ve "dünyanın gözünün" bu toplantıda olduğu anlatılarıdır. İkinci grup ise sonuç bildirgesinin yayınlanmasına dair haberlerdir. Burada da öne çıkartılan başlıklar anayasa komitesinin kurulması, Esad rejimi hakkındaki son kararın Suriyeliler tarafından verilmesi, kalıcı ateşkes anlaşması yapılması hususundadır.

Konu hakkında en fazla haber ve köşe yazısı yayınlayan gazete *Sabah* gazetesidir. Gazete toplantının, Türkiye önderliğinde yapıldığını vurgulamakta ve toplantı "tarihi" olarak nitelendirilmektedir. Gazete toplantının önemini *"Dünyanın gözü İstanbul'da"* başlıklı haberiyle vurgularken *"Rus basını İstanbul'daki Suriye zirvesine geniş yer ayırdı"* başlıklı bir haber daha yayınlamıştır. Ayrıca *"... Rusya, Fransa ve Almanya, Türkiye liderliğinde masaya oturdu"* ifadeleriyle Türkiye, lider olarak konumlanmaktadır. Haberlerin görselleri ve yazılış biçimleri elbette anlamın parçasıdır.

Dünyanın gözü İstanbul'da...İşte tarihi zirveden detaylar

Türkiye'nin evsahipliğinde düzenlenen Suriye zirvesine katılmak üzere Vladimir Putin, Angela Merkel ve Emmanuel Macron İstanbul'a geldi. Tarihi zirve öncesi Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Rus mevkidaşı Sergoy Şoyku ile bir araya geldi. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Suriye konulu dörtlü zirveye katılmak üzere 13:15 sıralarında özel uçakla İstanbul'a geldi. Rusya lideri Putin de 13:35 sıralarında İstanbul'a iniş yaptı. 14:00 Fransa Cumhurbaşkanı Macron havaalanına indi. Başkan Erdoğan tarihi zirve öncesi liderlerle başbaşa görüşmeler gerçekleştirdi. Başkan Erdoğan'ın ikili görüşmeleri sonrasında İstanbul'daki tarihi Suriye zirvesi başladı.

Giriş Tarihi: 27.10.2018 11:23 Güncelleme Tarihi: 28.10.2018 09:28

Türkiye'nin ev sahipliğindeki Suriye konulu dörtlü zirve, Almanya, Fransa ve Rusya'nın katılımıyla bugün İstanbul'da yapılıyor. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in yanı sıra BM Suriye Özel Temsilcisi Staffan de Mistura ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da zirvede yer aldı.

Şekil 4.16: *Sabah* Gazetesi 27.10.2018 Tarihli Haber Kupürü

Dijk'in (2012, 23) belirttiği gibi anlam önceki bilgilerle tamamlanarak ortaya çıkmaktadır. Biçim ise önceki bilgileri hedef almakta ve anlamın oluşmasında önemli bir rol üstelenmektedir. *Sabah* gazetesinde yayınlanan *"Dünyanın gözü İstanbul'da… İşte tarihi zirveden detaylar"* başlıklı haber, biçim açısından diğerlerinden farklıdır. Gazete, toplantıya ve Türkiye'nin "liderliği" konumuna büyük önem atfetmekte ve haberi de an an okuyucuya duyuracak şekilde sunmaktadır. *"Almanya Başbakanı Angela Merkel, Suriye konulu dörtlü zirveye katılmak üzere 13.15 sıralarında özel uçakla İstanbul'a geldi. Rusya lideri Putin de 13.35 sıralarında İstanbul'a iniş yaptı. 14.00 Fransa Cumhurbaşkanı Macron havaalanına indi, 18.55 Liderler kamera karşısına geçti, 17.09 Türkiye Siyasi çözüm ve anayasa komisyonu kurulmasını istiyor."* şeklinde hazırlanan haber bunun örneklerinden birini oluşturmaktadır. *Sabah* gazetesi toplantının Türkiye'nin öncülüğünde gerçekleştiğini ve bunun büyük bir başarı olduğunu *"… sahada etkili olan ve ne istediğini bilen Türkiye'nin Fırat Kalkan'ı ve Afrin Operasyonu'ndan sonra İdlip meselesinde etkin rol oynaması dünyanın bu noktaya gelmesini sağladı."* ifadesiyle belirtmektedir.

Sabah ve *Cumhuriyet* gazetelerinde toplantının taraflarına yapılan vurgunun "Türkiye'nin aktörlerden biri olması"nı belirginleştirdiği görülmektedir. İstanbul'daki toplantı "yeni, küresel bir tablo"dur. *Cumhuriyet* gazetesi *"Suriye krizine yönelik uluslararası diplomatik çabalar ağır aksak sürerken gözler bugün İstanbul'da Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın ev sahipliğinde Rus, Alman ve Fransız liderlerin katılımıyla gerçekleşecek zirvede."*, *Sabah* gazetesi *"Dörtlü zirve ve stratejik kırılma Dünya siyaseti açısından önemli bir kırılma noktasındayız. Dörtlü liderler zirvesi İstanbul'da toplandı. Erdoğan, Putin, Merkel ve Macron Suriye başlığı altında aslında stratejik bir dönüşüme imza atıyor. Suriye için küçük dünya siyaseti için büyük bir adım. Zira bu toplantı Soğuk Savaş sonrasında Amerika'nın dışarıda kaldığı fakat Avrupa'nın içeride olduğu ilk zirve. Türkiye ve Rusya bu tür bir ilişki kurmayı Astana sürecinde denemiş ve becermişti. Şimdi buna Avrupa da dâhil oluyor. Hem de Türkiye öncülüğünde..."* ve *"İstanbul'daki 4'lü Zirve, Yeni Türkiye'nin dış politikasının en güzel yansıtıcısıdır. Yeni Türkiye artık Washington merkezli girişimler dışındaki açılımlara mimarlık da etmektedir."* ifadeleriyle dikkat çekmektedir.

'Yol haritası' göründü

İstanbul'daki 4'lü zirvede Türkiye-Rusya-Fransa-Almanya, Suriye'de anayasa komitesinin yıl sonuna kadar kurulması yönünde görüş birliğine vardı.

Yedi yılı aşkında süren Suriye savaşında siyasi çözüm çabaları dün İstanbul'da Türkiye-Rusya-Fransa-Almanya'nın lider düzeyinde gerçekleşen dörtlü zirvesinde masaya yatırıldı. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın evsahipliğinde Vahdettin Köşkü'nde gerçekleşen, dünyanın yakından takip ettiği zirvede Şam yönetimine verdiği destekle savaşın seyrini değiştiren Rusya'nın Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Almanya Başbakanı Angela Merkel yer aldı. Toplantıya katılan bir diğer isim ise görevini yakında bırakacak olan Birleşmiş Milletler Suriye Özel Temsilcisi Staffan de de Mistura'ydı.

Şekil 4.17: *Cumhuriyet* Gazetesi 27.10.2018 Tarihli Haber Kupürü

Bu haberlerde kurulan anlam, savaş ve bu savaşla birlikte zarar gören halk değil, "masa"da kazanmak, politik olarak gücünü ispat etmek, birini dışarıda bırakıp diğerini

dâhil edebilecek güce erişmiş olmaktır. Dolayısıyla haberlerde Suriye halkının veya Suriyeli mültecilerin izine rastlamak mümkün değildir. Haber metinleri, toplantı sonrası yapılan basın açıklamasında kurulan *"Suriye'nin geleceğine Suriyelilerin karar vermesi"* gerektiğine dair cümlede geçen Suriyelilerden oldukça uzaktadır. Sözcü gazetesi haberleri Anadolu Ajansı'nın servis ettiği şekilde değiştirmeden vermiştir. Köşe yazıları gazetenin bakış açısını ortaya koymaktadır. *"Evet, biz kazandık karda mıyız yoksa zararda mı?"* başlıklı köşe yazısında *"Biz bu Suriye olayında ne yaptık? Ne kazandık, ne kaybettik? Kazancımız varsa nedir, kaybımız varsa nedir? Aslında bu soruların yanıtlarını hepimiz biliyoruz. Biz kaybettik, hem de çok şey kaybettik. Hem maddi hem de manevi olarak büyük zarara uğradık."* denilmektedir. Gazetenin sözünü ettiği "zarar" ekonomiktir. Türkiye, hükümetin aldığı dış politika kararları ile zarar görmüş ve Suriye'deki savaş dolayısıyla mağdur olmuştur: *"Bunlar için doğrudan ve dolaylı olarak yaklaşık 45 milyar dolar harcadık. Paralar suyunu çekince Recep Bey ağlaşmaya başladı: Bize söz verdikleri yardımı yapmıyorlar. Haklıydı, zira kazığın en büyüğünü yemiştik… Ve aradan tam yedi yıl geçti, yemeyi günümüzde bile sürdürüyoruz."*

Tablo 4.17: Suriye Konusunda Yapılan Dörtlü Zirve Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	27.10.2018	Zirve Sonrası Dört Lider Konuştu
	27.10.2018	Dörtlü Suriye Zirvesi Hakkında 5 Soru
	28.10.2018	Suriye Konulu Dörtlü Zirvenin Bildirisi Yayımlandı
T24	21.09.2018	Kremlin Sözcüsü Peskov: Dörtlü zirve olmayacak; üzerinde anlaşılmamış bir şeyi iptal edemezsiniz
	05.10.2018	Kremlin: Tüm taraflar dörtlü zirve için anlaştı
	19.10.2018	Suriye Konulu Dörtlü Zirve
	27.10.2018	Kritik zirve bugün; Türkiye, Rusya, Almanya ve Fransa İdlib için bir araya geliyor
	27.10.2018	İstanbul'daki dörtlü Suriye Zirvesi sona erdi; işte liderlerin açıklamaları
Diken	19.10.2018	Suriye için 'dörtlü final' İstanbul'da: Erdoğan-Putin-Merkel-Macron zirvesi
	27.10.2018	Suriye zirvesinden sonra liderler: 'Anayasa komitesi' yılsonuna kadar toplanacak
	27.10.2018	Dörtlü Suriye zirvesinin ardından ortak bildiri
	27.10.2018	Türkiye – Rusya – Almanya – Fransa zirvesi için ön hazırlık: Merkel ile Putin buluştu
	28.10.2018	TSK Fırat'ın doğusunu vurdu
	28.10.2018	Melih Altınok: Suriye bugün artık sadece kâğıt üstünde bir devlet!

Diken haber portalında yayınlanan *"Suriye için 'dörtlü final' İstanbul'da: Erdoğan-Putin-Merkel-Macro zirvesi"* başlıklı haberin yayın tarihi 19 Ekim 2018'dir. Toplantının yapılacağının kesinlik kazanmasına ilişkindir. *"Zirve, Türkiye ile Rusya arasında mutabakat çerçevesinde yürütülen Suriye politikalarının, Avrupa ülkelerinin yaklaşımlarıyla entegre edilmesi ve destek alması bakımından kritik önem taşıyor."* ifadeleriyle sunulan toplantı, savaşın sonlandırılmasını kast ederek "final" kelimesiyle betimlenmiştir. Ayrıca "final" toplantıya katılan dört ülke tarafından yapılacaktır. Gerçekte haberin konusu savaş veya savaşta mağdur olan Suriye halkı değil, savaşı bitirme gücüne kimlerin sahip olduğu ve ne karar vereceklerine yöneliktir. Diken haber portalı toplantının haberlerini yayınladığı günlerde *"TSK Fırat'ın doğusunu vurdu"* (28.10.2018) başlıklı bir haberde *"Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye'nin 'kırmızıçizgi' ilan ettiği Fırat'ın doğusunu vurdu. Zor Mağar bölgesinde bulunan YPG mevzilerine obüs atışı yapıldığı belirtildi. Türkiye, dün Suriye üzerine gerçekleştirilen zirvede Fırat'ın doğusuna vurgu yapmıştı."* demektedir. Haberlere göre Türkiye, Suriye konusunda öncülük yapmakta ve alınan kararların, gereken adımların atılmasında da erteleme yapmamaktadır.

Suriye için 'dörtlü final' İstanbul'da: Erdoğan-Putin-Merkel-Macron zirvesi

Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, Suriye için uzun süredir üzerinde çalışılan '**Dörtlü Zirve**'nin 27 Ekim'de İstanbul'da yapılacağını açıkladı.

Fotoğraf: DHA

Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Almanya Başbakanı Angela Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un katılımı beklenen '**dörtlü zirve**'yle ilgili temaslar aylardır devam ediyordu. Eylül ayında düzenlenmesi beklenen zirve bazı pürüzlerin ortaya çıkması nedeniyle ertelenmişti.

Şekil 4.18: *Diken* Haber Portalı 19.10.2018 Tarihli Haber Kupürü

Bianet haber portalında yayınlanan *"Dörtlü Suriye zirvesi hakkında 5 soru"* başlıklı haber, *"Fransa nasıl katıldı?"*, *"ABD denklemin neresinde?"*, *"İran denklemden çıktı ve Astana Süreci rafa mı kalktı?", "İdlip ve Fırat'ın doğusu meselesi yeni bir krize neden olur mu?"* sorularının yanıtlarını vermektedir.

Habere göre bu toplantıya katılan liderler Suriye'de devam eden savaşta "denklem"in ayaklarıdır. Yapılan toplantı da bu aktörlerce belirlenen bir denklemin kurulmasıdır. Geçen 7 sene içinde savaşa müdahil olan ülkeler arasında yapılan toplantının olası çıktısına dair kullanılan "denklem" kelimesi çözümü liderler düzeyine çıkartmaktadır.

Şekil 4.19: *Bianet* Haber Portalı 27.10.2018 Tarihli Haber Kupürü

Konu hakkında Anaakım gazetelerin lider, güçlü lider, karar vericiler, masada kazanmak şeklinde kurulan, insansız ve milyonlarca insanın hayatını etkileyen bir savaş gerçeğinden söz etmeyen anlamı, alternatif bir haber dilinden söz eden ve bu türden bir habercilik dilini mümkün kılmak üzere kurulduğunu ifade eden haber portallarında da izlenebilmektedir. Aralarında bariz bir haber dili benzerliğinin olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4.18: Suriye Konusunda Yapılan Dörtlü Zirve Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları

Kelimeler	Cumhuriyet	Sabah	Sözcü	Bianet	Diken	T24
	Gün: 3	Gün: 3	Gün: 1	Gün: 2	Gün: 3	Gün: 4
	Haber: 7	Haber: 10	Haber: 7	Haber: 3	Haber: 6	Haber: 5
Biz/Bizim	11	10	8	0	1	2
Onlar/Onların	0	7	7	0	0	2
Savaş	8	9	4	5	4	4
Suriyeli/ler	12	0	5	5	6	2
Mülteci / Suriyeli Mülteci	1	1	7	2	4	3
Sığınmacı	7	0	2	1	1	8
Göçmen	0	2	0	2	0	0
Misafir/Konuk	0	0	1	0	0	0
Ev Sahibi	0	6	1	0	0	0
Yol Haritası*	3	4	0	0	0	0
Dünyanın Gözü*	3	28	6	0	2	0
Vahdettin Köşkü*	11	13	6	6	3	3
*Haber konusuna özel kelimeler						

Konuyla ilgili olarak sıklıkla kullanılan "yol haritası", "dünyanın gözü" ve "Vahdettin Köşkü" kelimeleri de tabloya eklenmiştir. "Yol haritası" sorunun çözümünün kimin elinde olduğu ve alınan kararın etkinliğine dair bir gönderme yapmaktadır. Toplantıdan çıkan kararın nihailiğine yapılan bu atıf, sorunun muhataplarını liderlerde eşitlediğinden haber metinlerini sorunlu bir hale getirmektedir. Barış gazeteciliği ilkelerinden biri de "Tarafları liderlerle eşitlemekten kaçınmak"tır. Konu sürekli olarak liderlerin bilinen talepleri ve pozisyonları ile haber metinlerinde yer aldığında, kaynak sadece üst düzey politikacılarla sınırlanmaktadır. Bu durum çözüme dair bir alternatif yol sunmaktan uzaktır.

"Vahdettin Köşkü" toplantının yapıldığı yerdir ve Cumhurbaşkanlığı Çalışma Ofisi'dir. Gazeteler ve haber portallarının özellikle belirttiği mekân, görsel olarak da haberlerin önemli parçalarından olmuştur. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Almanya Başbakanı Angela Merkel'e pencereden İstanbul Boğazını gösterdiği anın fotoğrafı, bahçe ve salonlardan kareler, toplantı kadar toplantının yerinin de önemli olduğu anlamını kurmaktadır. "Dünyanın gözü"nün yapılan bu toplantıda olduğu vurgusu, Türkiye'nin toplantıdaki ve Suriye özelinde bölgedeki etkisini vurgulamaktadır. Özellikle *Sabah* gazetesi tarafından oldukça sık kullanılan ifade, diğer anaakım gazetelerde ve *Diken* haber portalında da kullanılmıştır.

Ayrıca Suriyeli mültecileri tanımlamak konusundaki kafa karışıklığının bu konudaki haber metinlerinde de sürdüğü görülebilmektedir. Bu konuda *Bianet* haber portalı "Suriyeli" tanımlamasını, toplantıdan ülkeleri hakkındaki kararı vermelerine dair bir mutabakatın çıktığı anlatılırken kullanmıştır. Onun dışında gazete ve haber portallarında Suriyeli mülteciler yerine kullanılmıştır. "Savaş" kelimesi de diğer haber konularına göre daha sık kullanılmıştır. Kelimenin bağlamı, Suriye'de süren savaş hakkında yapılan toplantıdır. Savaşın devamı, bitirilmesi, masaya oturmak, anlaşmak gibi vurgularla birlikte kullanılan kelime, savaşın mağdurlarını işaret etmemektedir.

Barış gazeteciliği liderler arasında imzalan belgelere karşı 'mutlak çözüm' olarak bakmamayı ilke edinmiştir. Çözüm bir yaratıcılık süreciyle gerçekleşecektir ve anlaşmalar bunun yalnızca ilk adımı sayılabileceklerdir. Haberlerin odağına insanların çözümle birlikte beklentilerini ve ihtiyaçlarını yerleştirmeye devam etmek ve fikri takibi sürekli kılmak gerekmektedir. Konu yalnızca liderlerin açıklamaları ve anlaşmaları ile sınırlı kaldığında, üst düzey yöneticilerin çizdiği çözüm çerçevesi konuşulmaktadır. Oysa sorunun pek çok tarafı ve pek çok ihtiyaçtan doğan çözüm önerileri bulunmaktadır. Bu noktada alternatif medya için önemli olan, egemen konuma ters düşmesi sebebiyle dillendirilemeyen önerilerin de dolaşıma sokulabilmesidir.

4.2.7. Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkındaki Haberler

Gazete ve haber portallarında, Suriyeli mülteciler hakkında açıktan ırk temelli ayrımcılık örneklerinin verildiği konu doğum oranlarıdır. Suriyeli mültecilerin sayısına dair verilerin resmi olarak açıklandığı zamanlarda artış gösteren haberler için seçilen başlıklar da genelde doğum oranlarıyla ilgili olmaktadır. *Cumhuriyet* gazetesinde konusu direkt doğum oranları olan 7 haber, 7 farklı günde yayınlanmıştır. *Sabah* gazetesinde 2 günde 2 haber, *Sözcü* gazetesinde 7 günde 7 haber yapılmıştır. *Bianet* haber portalında 3 gün de 3 haber, *T24* haber portalında 8 günde 8 haber ve *Diken* haber portalında 2 günde 2 haber yayınlanmıştır. Bu haberler doğrudan Suriyeli mültecilerin doğum oranlarını ele almaktadır. Yoksa Suriyeli mültecilerin sayısı, sayının artışı veya azalması, kamplarda kalan veya kalmayan Suriyeli mülteciler hakkındaki haberlerde de

doğum oranlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Ancak konu başlığı altında haberin birincil konusu doğum oranlarıdır.

Tablo 4.19: Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	30.04.2014	Suriye kamplarında 11 bin 533 doğum
	11.05.2015	Suriyeliler Türkiye'de kürtaj yasak biliyor
	12.03.2016	Suriyeliler Sorunu
	05.10.2016	**Üst Başlık:** Burası İstanbul'un bir ilçesi **Başlık**: Dünyaya gelen her iki bebekten biri Suriyeli
	28.10.2016	İstanbul'da halk otobüsünde doğum anı kamerada
	17.05.2018	6 yılda Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısı açıklandı
	21.10.2018	Her 20 kişiden biri Suriyeli oldu
Sabah	06.02.2015	**Başlık:** 40 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğdu **Alt Başlık:** Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin 10 ilde 40 bin çocuğu dünyaya geldi
	22.05.2018	152 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğdu
Sözcü	05.10.2016	Son bir yılda doğan her 2 bebekten biri Suriyeli
	10.02.2017	El Bab*
	27.07.2018	Türkiye'de 75 ayda, 224 bin Suriyeli bebek doğdu
	10.03.2018	İşte Türkiye'deki Suriyeli gerçeği
	07.01.2018	Kim 5 Milyon Suriyeli ister*
	15.10.2018	Suriyelilerin doğum oranı Türkleri geçti!
	28.10.2018	Suriyeli kadın belediye otobüsünde doğurdu

Suriyeli mültecilerin doğum oranları hakkındaki haberlerle oluşturulan anlam Sabah, *Cumhuriyet* ve *Sözcü* gazetelerinde oldukça benzer bir noktayı işaret etmektedir. *Cumhuriyet* gazetesinin *"Burası İstanbul: Dünyaya gelen iki bebekten biri Suriyeli", "Suriyeli kamplarında 11 bin 533 doğum", "Suriyeliler Türkiye'de kürtajı yasak biliyor"*, *Sabah* gazetesinin *"40 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğdu", "152 bin Suriyeli bebek Türkiye'de doğdu"*, *Sözcü* gazetesinde *"Son bir yılda doğan her iki bebekten biri Suriyeli", "Türkiye'de 75 ayda 224 bin Suriyeli bebek doğdu"* başlıklı haberleri, konunun ilk örnekleri olarak verilebilir.

Burası İstanbul'un bir ilçesi: Dünyaya gelen her iki bebekten biri Suriyeli

Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde '1-7 Kasım Emzirme Haftası' kapsamında düzenlenen etkinlikler hakkında bilgi veren Yoğun Bakım Ünitesi Uzmanı Doç. Dr. Emrah Can, 2015 Eylül ayından bu yana dünyaya gelen bebeklerin yaklaşık yüzde 50'sinin Suriyeli olduğunu belirtti.

Şekil 4.20: *Cumhuriyet* Gazetesi 05.10.2016 Tarihli Haber Kupürü

Bu haberler sürekli olarak artan bir sayıya, öfke ve şaşkınlık imalarıyla birlikte işaret etmektedir. Kaç ayda veya yılda ve kaç bebeğin doğduğu bilgisi, Suriyeli mültecilerin sürekli ve hızlı bir şekilde arttığına vurgu yapmaktadır. Bir "üreme"den açıkça bahsedildiği haber örneklerinden biri *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanan *"Suriyeliler Türkiye'de kürtajı yasak biliyor"* başlıklı metindir. Yapılan bir araştırmadan yola çıkarak yapılan haberde, Türkiyeli doktorların yanlış yönlendirmesi sonucunda Suriyeli mültecilerin kürtajı yasa dışı bir işlem olarak bildiği anlatılmakta ve doğum yapan kadınların sayısı verilmektedir: *"Türkiye 2 milyondan fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği ediyor. Bunların birçoğunu kadın ve çocuklar oluşturuyor. 2011'den bu yana, Türkiye'de 30 bin kadın doğum yaptı."* Doğum yapanların sayısı ile iddia ettiği "bilgisizliği" yan yana koyan haber metni durumun sorumlusunu da ilan etmektedir.

Kim 5 milyon Suriyeli ister?

7 Eylül 2018 Yazarlar

Resmi Suriyeli sayımız **3 milyon 570 bin** olarak açıklanmıştı. Siz ona **4 milyon** deyin... Yakın zamanda **1 milyon Suriyeli daha gelecekmiş**, onu da ekleyin. Oldu mu sana **düz hesap 5 milyon** nur topu gibi Suriyeli mültecin?
Başkan, "**Yakında Suriyeli kardeşlerimiz evine dönecek**" demişti. Eskiler dönmedi, üzerine yeni kardeşleri geldi. Ülkeyi **metrobüse** çevirdi. Kişi başı düşen **milli gelir** artacaktı, kişi başı düşen **Suriyeli sayısı** katladı!
Bakın: dünyada bulunan **110 ülkenin** nüfusu **5 milyonun** altında... **Hırvatistan, Uruguay, Moğolistan, Yeni Zelanda, İrlanda...** Bütün bu ülkeleri boşalt, taşı Türkiye'ye... Arsalarını **kat karşılığı** ver müteahhite... Hem aynı hesaba gelir hem de tam bize göre...

Şekil 4.21: *Sözcü* Gazetesi 07.01.2018 Tarihli Köşe Yazısı Kupürü

Sözcü gazetesinin *"Türkiye'de 75 ayda 224 bin Suriyeli bebek doğdu"* başlıklı haberindeki "75 ay" vurgusu gerçekte her ay ve sürekli olarak Suriyeli mülteci nüfusunun arttığına dair bir anlam oluşturmaktadır. Gazetede aynı günlerde yayınlanan *"Kim 500 milyon Suriyeli ister?"* başlıklı köşe yazısında *"... Hastaneler ücretsiz. Doğum ücretsiz. İlaç bedava."* denilmekte, "sürekli ve çok sayıda" olan doğumların, "onlar"ı kabul eden hükümet tarafından desteklendiği anlatılmaktadır. Gazete, *"El Bab"* isimli köşe yazısında *"Son bir senede, Bağcılar Devlet Hastanesinde dünyaya gelen her iki bebekten biri Suriyeli… Sırf Bağcılarda, sırf geçen sene 2 bin 500 Suriyeli bebek doğdu."* demektedir.

Tablo 4.20: Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	02.03.2018	"Vatansız" Doğan Suriyeli Çocuklar
	15.03.2018	**Başlık:** UNICEF: 2,4 Milyon Suriyeli Çocuk Mülteci Durumda **Alt Başlık:** 306 bin Suriyeli çocuk da mülteci olarak ülke dışında doğdu
	16.03.2018	Türkiye'de 5 Yılda 200 Bin Suriyeli Çocuk Doğdu
T24	28.08.2014	**Başlık:** Türkiye'de 6 bin Suriyeli bebek dünyaya geldi **Alt Başlık:** Misafir statüsündeki mülteci ailelerin çocukları Türkiye'de doğmalarına rağmen Türk vatandaşı olmuyor
	08.09.2014	Türkiye'de 10 ilde son 3 yılda 30 bin mülteci çocuk dünyaya geldi
	29.02.2016	Türkiye'de 150 binden fazla Suriyeli bebek doğdu
	08.03.2016	**Başlık:** Sadece çadır kentlerde her gün 125 mülteci çocuk doğuyor **Alt Başlık:** Afrodizyak etkisi yarattığı dedikodusu nedeniyle mülteci kamplarında bebek maması sıkıntısı yaşanıyor
	15.11.2016	**Üst Başlık:** Suriyelilerin doğum oranları Türkleri geçti! **Başlık:** Son bir yılda 70 bin Suriyeli doğum yaptı
	18.02.2018	Kilis'te Suriyeli sayısının Türk nüfus sayısına eşit
	22.02.2018	**Üst Başlık:** 1,3 milyon Suriyeli çocuk Türkiye'de gelecek bekliyor **Başlık:** İç savaşın başından beri Türkiye'de 200 bin Suriyeli bebek doğdu
	01.03.2018	Türkiye'de 150 binden fazla Suriyeli bebek doğdu
Diken	23.04.2016	Türkiye kökenli yurttaşlara doğru
	14.05.2018	Türkiye'de altı yılda 276 bin 158 Suriyeli bebek doğdu

Alternatif bir habercilikten söz eden haber portallarından olan T24'ün *"Sadece çadır kentlerde her gün 125 mülteci doğuyor"* başlıklı haberiyle kurduğu anlamın, alternatifi olduğu düşünülen anaakım medyadan farklı olduğu söylenemez. Portal, alt başlık olarak *"Afrodizyak etkisi yarattığı dedikodusu nedeniyle mülteci kamplarında bebek maması sıkıntısı yaşanıyor"* ifadesini kullanmaktadır. Ara başlıkları *"Günde 125 doğum", "Afrodizyak dedikodusu çıktı bebeklere mama kalmadı", "Kulaktan kulağa tüm kamplara yayıldı"* ve *"Eğitimsiz 1,3 milyon çocuk"* ara başlıklarıyla verilen haber, *"Kamplarda bebekler için her gün mama ve süt; bazen de hayır olarak gönderilen meyve suyu, un, çikolata gibi gıda dağıtılıyor. Kamplarda son dönemde yaşanan en büyük sorun ise mama hakkında üretilen dedikodu... Başka kamplarda devam ettiğini duymuştum, aynı sıkıntıyı yaşayan Müdür Özdemir, büyük uğraş sonucu Suruç'ta sorunu aşabilmiş. Sorunun temelinde ise mamanın afrodizyak etkisinin olduğuna dönük dedikodu yatıyor. Ergenlik çağını aşmış gençler ile özellikle 50 yaş üstü erkekler aşırı oranda mama tüketmeye başlamış. Hatta bazı kamplarda kadınlar da aynı gerekçeyle mamaya yönelmiş. Dedikodu bebeklerin mama sıkıntısına yol açmış. Hatta kamp dışında evlerde veya STK kamplarında kalanlar da aynı dedikoduya inanınca bazı ilçe ve şehirlerde mama tükenmiş."* ifadelerine yer vermektedir.

Sadece çadır kentlerde her gün 125 mülteci çocuk doğuyor

"Afrodizyak etkisi yarattığı dedikodusu nedeniyle mülteci kamplarında bebek maması sıkıntısı yaşanıyor"

Suriye'deki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan ve kayıt altına alınabilen Suriyeli sayısı 2 milyon 715 bin 789. Resmi kaynakların tahminine göre, 2 milyonu aşan Suriyeli sayısının yüzde 3-5'i Avrupa'ya kaçak gitme beklentisi içinde olduğundan ya da farklı nedenlerle kayıt altına girmek istemediği için tespit edilemiyor. Ayrıca Türkiye'de 172 bin kadar da Irak'tan gelen sığınmacı bulunuyor. Sığınmacıların cinsiyet dağılımına bakıldığında, kamuya ait kurumların verilerine göre erkek sayısı kadın sayısından yüzde 5 ila 7 oranında daha fazla. Yine AFAD ve

Şekil 4.22: *T24* Haber Portalı 08.03.2016 Tarihli Haber Kupürü

Haber, kamplarda kalan ve "hatta" kalmayan Suriyeli mültecilerin, "bilgisizce" ve "dedikodular" üzerinden yaşadıkları bir cinsel hayat tanımlaması yapmakta, "hayır" için verilen yardımlarla nasıl bir yaşam sürdüklerini betimlemekte, "sürekli ve hızla" artan bir Suriyeli mülteci nüfusu anlatmaktadır. Barış gazeteciliği ve hak haberciliği açısından oldukça sorunlu metin örneklerinden olan bu haberlerde Suriyeli mülteciler sürekli, hızla ve bilgisizce çoğalan, sayıları tam olarak kestirilemeyen kalabalık bir grup olarak çerçevelenmektedir. Haberler doğan bebeklerin sayısını verirken çadır kentte veya dışarıda doğduğunu da özellikle belirtmekte "sadece çadır kentte"kilerin (T24, 08.03.2016) kayıt altındakilerin sayısına ulaşılabildiğini vurgulamaktadır. Haberlerin ürettiği anlama göre aslında sayı çok daha fazladır.

Bianet haber portalı Suriyeli mültecilerin doğum oranlarıyla ilgili konuyu "vatansız"lık temelinde ele almaktadır. Bölümün başında da belirtildiği gibi ulusal ve uluslararası mülteci hukukuna göre vatansız "Herhangi bir ülkenin kanunlarına göre vatandaşlığı olmayan, hiçbir ülkenin vatandaşı olmayan kişi" olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin çocukları Suriye vatandaşı olamadıkları gibi Türkiye vatandaşı da değillerdir. Dolayısıyla bu tanım içine girmektedirler. Portalda yayınlanan *"Türkiye'de 5 yılda 200 bin Suriyeli çocuk doğdu"* başlıklı haberde, Türkiye'deki mülteci çocuklar hakkında yapılmış bir araştırmaya yer vermiştir. Portal bu haberiyle, diğer portal ve anaakım gazeteler arasındaki tek hak temelli haber örneğini vermiştir. Haber de *"Rapor Suriye krizinin sonuçlarının vatansızlık riskini özellikle çocukların yaşamlarını uzun vadede etkileyeceğine dikkat çekiyor."* denilmekte, çocukların eğitim ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarına erişim konusunda sıkıntı yaşadıkları, ayrımcılık riskiyle karşı karşıya oldukları anlatılmaktadır. Ayrıca raporun sonuç bölümü de haberde çözüm önerileri olarak sunulmaktadır. Haber bu haliyle alternatif haber dili açısından örnek olmaktadır.

Şekil 4.23: *Bianet* Haber Portalı 02.03.2018 Tarihli Haber Kupürü

Ancak yukarıdaki haberin doğum oranlarını konu edinen metinler arasında tek olduğunu söylemek gerekmektedir. *"Türkiye'de 10 ilde son 3 yılda 30 bin mülteci çocuk dünyaya geldi"* (T24, 08.09.2014), *"Suriyelilerin doğum oranları Türkleri geçti", "Son bir yılda 70 bin Suriyeli doğum yaptı"* (T24, 15.11.2016), *"Türkiye'de altı ayda 276 bin 158 Suriyeli bebek doğdu"* (Diken, 14.05.2018) başlıklı haberler ile Anaakım gazetelerde yer alan haber metinleri arasında, haber dili açısından bir fark izlenememektedir.

Şekil 4.24: *T24* Haber Portalı 15.11.2016 Tarihli Haber Kupürü

Alternatif habercilik yapma iddiasında olan haber portallarındaki önemli kırılma noktalarından biri olan doğum oranları, Suriyeli mültecilerin sayısı, yapılan yardımlar ve bu yardımların miktarları konusunda olduğu gibi sayılar üzerinden ele alınmaktadır.

Örneğin *Diken* haber portalında *"Rapora göre 1 milyon 329 bin 849 hasta, hastanelerde yatılı halde tedavi görürken 1 milyon 112 bin 58 kişi de ameliyat edildi. Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısı aynı dönemde 276 bin 158 olarak kayda geçti. Sağlık Bakanlığı ile AFAD arasındaki protokol kapsamında geçici korumaya alınanlara sunulan sağlık hizmetlerinin ücretleri AFAD tarafından Sağlık Bakanlığı'na ödeniyor."* şeklinde hazırlanan haber metninde Suriyeli mülteciler birer istatistik olarak yer almaktadır. Bunun temel sakıncası, sayılara odaklanmanın ırkçı yaklaşımı örttüğü gerçeğidir. Stuart Hall (2005, s. 108-109), sayılar ve ırk arasında kurulan ilişkinin, önyargıları besleyecek bir yapıda olduğunu belirtmekte, sayıların tam olarak verildiği, oraların açıklandığı metinlerin okuyucu tarafından güvenilir bulunduğunu söylemektedir. Okuyucu artık güvenilirliği sağlanmış metinin taşıdığı ırkçı yaklaşımı görememektedir.

Tablo 4.21: Suriyeli Mültecilerin Doğum Oranları Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
	Gün: 7	Gün: 2	Gün: 7	Gün: 3	Gün: 2	Gün: 8
	Haber: 7	Haber: 2	Haber: 7	Haber: 3	Haber: 2	Haber: 8
Biz/Bizim	5	0	0	2	0	7
Onlar/Onların	1	0	4	2	0	1
Savaş	3	0	3	14	2	11
Akın / Akın Akın	1	2	5	0	0	0
Suriyeli/ler	21	8	13	1	3	22
Mülteci / Suriyeli Mülteci	2	0	0	16	0	21
Sığınmacı	8	6	4	0	0	20
Göçmen	3	0	0	0	0	7
Misafir/Konuk	7	3	0	2	0	1
Ev Sahibi	2	4	4	0	0	1
Suriyeli Bebek*	7	6	5	0	2	7
Suriyeli Çocuk*	0	0	0	11	0	8
*Haber konusuna özel kelimeler						

Diğer gazete ve portallardan farklı olarak ele alan Bianet'te yayınlanan haberlerde özellikle "Suriyeli bebek" yerine "Suriyeli çocuk" kullanımı dikkat

çekmektedir. Bu, medya kurumunun haberin hak temeline kurulması veya kurulmamasına dair seçimiyle ilgilidir. Çocuk hakları ve özel olarak mülteci çocukların hak ve statülerine dair tüm metinlerde ayrım "çocuk hakları" şeklinde yapılmaktadır.

"Savaş" kelimesi de Suriyeli mültecilerin sayıları ve doğum oranlarıyla ilgili haberlerde kullanılmıştır. Suriyeli mültecilerin, mültecilik haline işaret eden bu kelimenin anaakım gazetelerde az, alternatif habercilik yapma idealindeki haber portallarında daha sık kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin oranlarını haberin konusu yapan portallar, Suriyeli mültecilerin geliş sebebini de "savaş" kelimesiyle açıklamışlardır. Kelimenin özellikle *Bianet* haber portalında olayın geçmişine yönelik bir vurgu olduğunu söylemek gerekmektedir. Ancak diğer haber portallarının yukarıda örneği verilen haberlerinde ve gazetelerin metinlerinde savaş sebebiyle kaçtıkları halde nüfusları artan bir gruba vurgu yaptığını söylemek mümkündür. Konu hakkındaki haberlerde "misafir/konuk" ve "ev sahibi" tanımlamaları da yapılmıştır. Ayrıca Suriyeli mültecilerin "Suriyeli/Suriyeliler" olarak anılması da baskın bir kullanıma dönüşmüştür. Bunun yanında *Bianet* haber portalının "Suriyeli mülteciler" veya "Mülteciler" şeklindeki kullanımında bir değişiklik olmadığı da görülmektedir.

4.2.8. Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkındaki Haberler

Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesine dair haberler 2011 yılından beri ara ara yapılmaktadır. Ancak özellikle 2016 yılının temmuz ve ağustos aylarında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gündeme getirmesinden sonra sıklıkla haberlerde yer almıştır. Konu hakkında *Cumhuriyet* gazetesi 24 ayrı günde 29 haber ve köşe yazısı, *Sabah* gazetesi 4 günde 11, *Sözcü* gazetesi 12 günde 12, *Bianet* haber portalı 9 günde 14, *Diken* haber portalı 11 günde 14 ve *T24* haber portalı 19 günde 25 haber ve köşe yazısı yayınlanmıştır.

Haberlerdeki genel yaklaşım iki temel kola ayrılmaktadır. Bunlardan ilki Suriyeli mültecilere neden vatandaşlık verilebileceği veya verilemeyeceği tartışmasıdır. İkincisi ise verilmesi gündeme gelen vatandaşlığın AKP tarafından seçmen sayısını arttırması için gündeme geldiğine dair inançla seçimler üzerindeki olası etki hakkındadır.

Tablo 4.22: Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	02.12.2015	Parayı görünce düğmeye basıldı
	03.12.2015	Göçmen üzerinden kirli pazarlığa tepki
	04.12.2015	Avrupa mülteci sözünü tutmadı
	08.02.2016	Davutoğlu ve Merkel pazarlık yaparken Ege'de 27 mülteci can verdi
	09.02.2016	3 milyar Avroyu harcayın, görelim
	11.03.2016	"Erdoğan, Davutoğlu'nu tahsildara benzetti"
	19.03.2016	Bir sonraki seçimde dengeleri değiştirecek Suriyeli detayı
	11.04.2016	Kurtulmuş: Mültecilerin yerli halk sayılması söz konusu değildir
	03.07.2016	Erdoğan'a tepkiler çığ gibi… "AKP'ye oy deposu yaratmak isteniyor"
	05.07.2016	Ufuktaki tehdit: Muhacir vatandaş sorunu*
	05.07.2016	Başbakan Yardımcısı, Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin detaylarını anlattı
	06.07.2016	Hakikatin katli*
	07.07.2016	Gelgit akıl*
	10.07.2016	Önce Zürriyet Sonra Hürriyet*
	11.07.2016	Suriyeli krizi ve soğukkanlılık*
	11.07.2016	Suriyelilere karşı kampanya faydasız
	12.07.2016	Mülteci mümkün değil, vatandaşlık verelim
	12.07.2016	Suriyeliler şantaj ya da yapı malzemesi olamaz*
	13.07.2016	Kılıçdaroğlu: Başbakana bilerek gaf yaptırılıyor
	13.07.2016	Mülteci, vatandaş, insan*
	14.07.2016	Şu Suriyeliye vatandaşlık meselesi*
	15.07.2016	İçindeki faşiste sarıl, sana insanı anlatır*
	22.03.2017	Kelin mehlemi olsa*
	15.05.2017	Erdoğan'dan Suriyelilere vatandaşlık sinyali: Kaçak mı çalışsınlar?
	17.05.2017	İslamofobi, etnofobi, ümmet, asabiyet ve insanlık*
	24.07.2017	İlk vatandaşlığı Suriyeli öğretmenler alacak
	25.07.2017	Suriyeli mültecilere vatandaşlık tasarısı Meclis'te
	05.09.2017	**Üst Başlık:** Suriyelilere vatandaşlık kutlamaları başladı... **Başlık:** 7 bin Suriyeli için karar verildi
	05.09.2017	Eğitimde çifte standart
	14.09.2017	Şu Suriyeliye vatandaşlık meselesi*
Sabah	09.07.2016	Kaç Suriyeli vatandaşlık alacak? İşte detaylar...
	09.07.2016	Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmeli mi?
	13.07.2016	"Suriyelilere vatandaşlık verilmesine halkımız karşı değil"
	13.07.2016	BM'den Suriyelilere vatandaşlık açıklaması
	15.07.2016	Hükümetten 'Suriyelilere vatandaşlık' açıklaması
	19.10.2017	**Başlık:** Suriyeliler araştırmasından çarpıcı sonuçlar çıktı **Alt Başlık:** Ne istiyorlar, kaç tanesi Türk vatandaşı oldu, kiminle evleniyorlar?
Sözcü	07.07.2016	Suriyelileri vatandaş olarak istemiyoruz
	08.07.2016	**Üst Başlık:** 2 Suriyeli kimyager Hatay'da bomba yaparken öldü **Manşet:** Bunları mı Türk vatandaşı yapacağız!
	12.07.2016	Suriyelilere vatandaşlık açıklaması

	27.09.2016	Suriyelilere vatandaşlık!
	18.03.2017	Ayda 15 bin Suriyeliden 20 yıl sürer*
	07.07.2017	Suriyeli Vatandaş*
	05.02.2018	Suriyeliye ev yetmez araba da verelim*
	10.03.2018	İşte Türkiye'deki Suriyeli gerçeği
	11.03.2018	Kendi başımıza açtığımız Suriyeliler belası*
	04.05.2018	Suriyelilere vatandaşlık mı veriliyor? Erdoğan açıkladı
	09.05.2018	Vatandaşlığa alınan işini kaybetti*
	20.06.2018	Suriyeliler orada bizim gençlerimiz burada*

Cumhuriyet gazetesinden *"Suriyelilere vatandaşlık kutlamaları başladı… 7 bin Suriyeli için karar verildi"*, *Sözcü* gazetesinden *"Kendi başımıza açtığımız Suriyeliler belası"*, *"Suriyeli vatandaş"*, *"Suriyelilere vatandaşlık!"* başlıklı haberler Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesini eleştiren haberlerden bazılarıdır. Bu haberlerde ülkenin, ekonomik olarak "kendi vatandaşına" yetemediği söylenmekte ve yeni vatandaşların getireceği külfetten bahsedilmektedir.

AKP'ye oy deposu olarak görülen...

Suriyeliler vatandaş yapılırsa YANDIK!

Çünkü nüfusu 3 milyon olan Suriyeliler, 3'er 5'er çocuk yapıyor 10 yıl sonra, 20 milyona ulaşıp söz sahibi olurlarsa şaşırmayın

Astsubayı evinde şehit ettiler

PKK'lı hainler Şırnak'ta asker ve polis lojmanlarına saldırdı. Astsubay Demir, eşi ve oğlunu evinde banyoya saklayıp hainlerle çatışmaya girdi, şehit düştü. S.10

Astsubay İsmail Demir

ERDOĞAN, iç savaştan kaçıp Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerle ilgili ağzındaki baklayı çıkardı... 3 milyon Suriyeliyi Türk vatandaşı yapmayı planlıyor. Bunun arkasında seçim yatırımı var. Ama tehlike yandaki gibi büyük... S.11

KKTC: 2.5 TL ■ 1.5 €

SURİYELİLER
3 yıl sonra "Ana dilde eğitim"
5 yıl sonra "Özel haklar"
10 yıl sonra "Hatay bizim!!
15 yıl sonra "Özerklik isteriz"
DİYECEKLER

Şekil 4.25: *Sözcü* Gazetesi 08.07.2016 Tarihli Haber Kupürü

Haber metinlerinde sıklıkla görülen bir vurgu da "beyaz yakalı" Suriyeli mültecilerdir. Vatandaşlığın mavi yakalı mültecilere verilmediği vurgusu özellikle *Sabah* gazetesinin haberlerinde görülmektedir. Gazete, vatandaşlığın öncelikle öğretmenlere verileceğini vurgulamakta, Suriyeli mülteciler arasından "kalifiye ve suç kaydı bulunmayan"lara verileceği söylenmektedir. Böylece vatandaşlık konusunda tartışmaların boşuna olduğu, hükümeti eleştirecek bir durumun söz konusu olmadığı haberler aracılığıyla belirtilmiş olmaktadır. *"Suriyelilere vatandaşlık verilmesine halkımız karşı değil"* başlıklı haberle desteklenen konu yine hak temelinden oldukça uzaktadır.

Benzer bir yaklaşım *Cumhuriyet* gazetesinde de vardır. *"İncelemelerin ardından kimlik verilecek ilk grup öğretmenler olacak. Süreç, doktor, mühendis gibi 'beyaz yakalılar'la devam edecek"* diyen haberde 120 bin başvurunun yapıldığı, güvenlik soruşturmasından sonra başvurular arasından 7 bininin değerlendirmeye alınmasına karar verildiği vurgulanmaktadır. Bu haliyle gazete temelde "güvenilir olan Suriyeli mülteci" tarifini de yapmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına önce Suriyeli öğretmenler alınacak

İçişleri Bakanlığı, 433 Geçici Eğitim Merkezi'nde çalışan Suriyeli öğretmenlere çağrı yaparak Türk vatandaşlığı için evraklarını teslim etmelerini istedi. İncelemelerin ardından kimlik verilecek ilk grup öğretmenler olacak. Süreç, doktor, mühendis gibi "beyaz yakalılar"la devam edecek.

Şekil 4.26: *Cumhuriyet* Gazetesi 24.07.2017 Tarihli Haber Kupürü

Ancak konu gazete için aynı zamanda bir muhalif temel anlamına da gelmektedir. 10 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanan *"Önce Zürriyet Sonra Hürriyet"* başlıklı yazısında, hükümeti ve politikalarını eleştirir gibi görünse de Suriyeli mülteciler ile Türkiye halkını karşılıklı konumlandırmakta, iktidarın muhaliflerin yerine Suriyeli mülteciler ile "istediği çocuk sayısına" ulaşacağını anlatmaktadır. *"Gücümüz üç milyon birden artıyordu. Böylece 'üç… üç…' talimatına kulak asmayan, (belki de çoğunlukla laik olan) üremeyen ve üretmeyen çiftlere de ders vermiş oluyordu."* denilen metinde, Suriyeli mülteciler iç politikanın edilgen bir parçası ilan edilmektedir. Bu hedef gösterme, doğum oranlarının sürekli artan bir sayı vurgusuyla verildiği diğer haberlerle tamamlanmaktadır.

Sözcü gazetesi konuya oldukça sert yaklaşmaktadır. 8 Temmuz 2016 tarihli *"Bunları mı Türk vatandaşı yapacağız!"* manşet *haberinde "Erdoğan'ın 'vatandaş yapacağız' dediği 3 milyon Suriyeli arasında, iti kopuğu, katili, yobazı, dinci teröristi ne arasan var."* ifadeleri spot olarak kullanılmıştır. Haber *"Türkler vergi ödesin, Türkler işsiz kalsın, Türkler askere gitsin, Türkler şehit olsun, Suriyeliler beleş yaşasın", "6 milyon işsiz varken bu Suriyeliler nereden çıktı"* ara başlıklarıyla verilmektedir. Gazetenin 7 Temmuz 2016 tarihli manşeti de *"Suriyelileri vatandaş olarak istemiyoruz"* şeklindedir. *"Suriyelilerin eğitimli ve zengin olanlarını Avrupa zaten aldı. Bize ne olduklarını bilmediklerimiz ve dilenci yobazlar kaldı"* ve *"Nüfusu 3 milyon olan Suriyeliler 3'er 5'er çocuk yapıyor 10 yıl sonra 20 milyona ulaşıp söz sahibi olurlarsa şaşırmayın"* gibi ifadelerle Suriyeli mültecileri açıkça nüfus tehdidi olarak görmekte ve sunmakta, sınıfsal ayrım yapmaktadır.

Tablo 4.23: Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	15.06.2016	Vatandaşlık Algısı: Vazifesini Yapmayanın Hakkı Yok
	03.07.2016	Erdoğan'dan Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Vaadi
	05.07.2016	Cumhurbaşkanı Erdoğan: Olay Tamamen DAEŞ Çerçevesinde
	11.07.2016	Suriyelilere Vatandaşlık Hesapları
	11.07.2016	Erdoğan: Suriyelilere Çifte Vatandaşlık Esas Alınır
	11.07.2016	**Üst Başlık:** İGAM Başkanı Metin Çorabatır yorumladı **Başlık:** "Her Mülteciye Vatandaşlık İçin Başvuru Hakkı Tanınmalı"
	12.07.2016	Efkan Ala: Yarar Gördüğümüz Suriyelileri Vatandaşlığa Alacağız

	12.07.2016	Bahçeli: Türkiye Vatandaşlığı Cumhurbaşkanının Keyfine Bırakılacak Konu Değil
	12.07.2016	Yaşar Aydın: Almanya Mültecilerin Kalıcı Olduğunu Düşünerek Politika Belirliyor
	12.07.2016	"Suriyelilere Öncelikle Mülteci Statüsü Verilmeli"
	13.07.2016	Yıldırım: Suriye ile Normal İlişkilere Döneceğiz
	13.07.2016	**Başlık:** Bağcılar'daki Suriyeli Mülteciler Anlatıyor **Alt Başlık:** Bağcılar'da yaşayan Suriyeli mülteciler buradaki hayatlarını, zorlukları ve vatandaşlık konusundaki görüşlerini anlatıyor.
	13.07.2016	Kürtlerin asimilasyonu için yeni bir yöntem mi uygulanacak?*
	14.07.2016	"Vatandaşlık Verilmeli mi, Verilmemeli mi, Hileli Bir Soru"
	14.07.2016	Türkiye'ye Gelenler - Türkiye'den Gidenler*
	14.07.2016	Mülteci Der: Vatandaşlığa da Uzanan Mültecilik Statüsü Verilmeli
	01.02.2017	Başbakan Yardımcısından Mülteci Seçmenlere Dair Açıklama
	19.06.2018	Yıldırım: "30 Bin Suriyeli Oy Verecek"
T24	02.07.2016	Erdoğan: Suriyeli kardeşlerimize Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma imkanı vereceğiz
	03.07.2016	CHP: Erdoğan'ın "Suriyelilere vatandaşlık verelim" hamlesinin altı boş!
	03.07.2016	Erdoğan'ın açıklamasından sonra sosyal medyada ırkçı tepki: #ÜlkemdeSuriyeliİstemiyorum
	04.07.2016	Suriyeliler Türkiye vatandaşlığına geçerse 1,5 milyonu seçmen olacak
	05.07.2016	Erdoğan tekrarladı: Sığınmacıların içinde kalifiye insanlar var; biz almayalım da İngiltere mi alsın?
	05.07.2016	**Başlık:** Suriyelilere vatandaşlığa neden karşı çıkılıyor? **Alt Başlık:** "Üç milyon insanı böyle bir anda vatandaşlığa almak? Dünyada bunun bir örneği daha yok"
	07.07.2016	"6 milyon işsiz var, Suriyelilere vatandaşlık vermek nereden çıktı?"
	09.07.2016	Kaç Suriyeli Türk vatandaşlığına geçecek, seçimlerde oy kullanabilecekler mi?
	10.07.2016	'Öteki' Suriyeliler: Türkiye vatandaşı olursak askere gideriz; AKP'ye oy verir miyim, bilmiyorum
	24.02.2017	**Üst Başlık:** "En az 10 bin Suriyeliye 'istisnai vatandaşlık' hakkı verildi, oy kullanmalarının önünde engel yok" **Başlık:** "Sığınmacıların 2,5 milyonunun kaydının sağlıklı olup olmadığı hakkında net veri yok"
	05.09.2017	Türk vatandaşlığına alınacak 300 bin Suriyeli, 2019 seçimlerinde oy kullanacak mı?
	24.09.2017	**Üst Başlık:** İçişleri, Suriyelilerden vatandaşlık için evrak istedi **Başlık:** İlk kimliği öğretmenler alacak
	02.07.2016	Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık müjdesi
	03.07.2016	Cumhurbaşkanı Erdoğan: Suriyeli kardeşlerimize vatandaşlık imkanını vereceğiz
	04.07.2016	Suriyeliler nasıl Türkiye vatandaşı olacaklar?
	05.07.2016	Suriyelilere vatandaşlık meselesi*
	06.07.2016	Suriyeliler Türk vatandaşlığına geçince neler değişecek?
	02.07.2016	Erdoğan: Suriyeli kardeşlerimize vatandaşlık vereceğiz

Diken	04.07.2016	Sözcü, Suriyelilere vatandaşlık üzerinden ırkçılığı körükledi: Hepsi 3-5 çocuk yapıyor, yandık!
	15.07.2016	Suriyeliler meselesi…*
	15.07.2016	Son araştırma: Türkiye'deki Suriyelilerin çoğu, IŞID'ı kurtarıcı olarak görüyor
	04.07.2016	Vatandaşlık verilebilecek Suriyelilerin en az 1,7 milyonu potansiyel seçmen
	16.07.2016	'Türkiye'de vatandaşlık algısı': Yüzde 36'ya göre toplumu birbirine 'din' bağlıyor
	22.02.2017	Tartışmalara 'meydan vermemek' için: Suriyelilere vatandaşlık 16 Nisan'dan sonra
	21.07.2017	Araştırma: Suriyeli mültecilerin yüzde 74'ü vatandaşlık istiyor
	08.08.2017	Türkiye'deki Suriyeli üniversitelilerin en az istediği şey vatandaşlık!
	20.09.2017	Kılıçdaroğlu'nun "tespit"i: Suriyeliler birinci, Karadenizli üretici ikinci sınıf vatandaş oldu
	02.11.2017	Her dört Suriyeli göçmenden üçü Türkiye'den vatandaşlık istiyor
	02.05.2018	Vatandaşlık alan 50 bin Suriyelinin vekil adayı var: Hafez'i AKP'de istiyorlar
	19.06.2018	Resmi ağızdan ilk kez açıklandı: 30 bin Suriyeli oy kullanacak
	21.06.2018	Times: Vatandaşlık alan Suriyeliler seçimi Erdoğan'ın lehine çevirebilir

Alternatif habercilik yapmak için yola çıkan haber portallarında dikkat çeken yaklaşımlardan biri, vatandaşlık tartışmalarıyla toplumun ayrıştırıldığını savunan metinlerdir. Örneğin *Diken* haber portalında 23 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanan *"Suriyeliler Meselesi…"* başlıklı yazıda *"Cumhurbaşkanı Erdoğan el attığı her meseleyi daha da büyük bir sorun haline getiriyor. Var olan sorunları çözmeye kalktığında toplumu daha da ayrıştırıyor."* denilmektedir.

Vatandaşlık konusu anaakım medyaya karşı alternatif olduğunu ifade eden medya kurumları için önemli bir kırılma noktasıdır. Çalışmaya dâhil olan üç haber portalının da bu hususta diğer haber konularına göre varoluş sebepleri açısından bocaladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu haberlerde Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesinin gündeme gelmesi, AKP hükümetinin kendisi için hazırladığı bir seçim yatırımı olarak görülmektedir.

Yıldırım: "30 Bin Suriyeli Oy Verecek"

Başbakan Türkiye vatandaşı olan 30 bin Suriyelinin 24 Haziran'da oy kullanacaklarını söyledi.

Haberin Kürtçesi için tıklayın

İzmir'de konuşan Başbakan Binali Yıldırım, "Vatandaşlık hakkı kazanan 30 bin Suriyeli 24 Haziran seçimlerinde oy kullanacak" dedi.

Yıldırım aynı açıklamasında "Suriyeliler bizim misafirimiz memleketlerine gidecekler" de dedi.

Seçim tarihi itibarıyla 18 yaşını dolduran her Türkiye vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahip. Kanuna göre Türkiye vatandaşı olmayanlar seçimlerde veya halk oylamalarında oy kullanamıyor.

Şekil 4.27: *Bianet* Haber Portalı 19.06.2018 Tarihli Haber Kupürü

Bianet haber portalının *"Yıldırım: 30 bin Suriyeli oy verecek", "Suriyelilere vatandaşlık hesapları"*, *Diken* haber portalı *"Vatandaşlık verilebilecek Suriyelilerin en az 1,7 milyonu potansiyel seçmen"*, *T24* haber portalının *"Kaç Suriyeli Türk vatandaşlığına geçecek, seçimlerde oy kullanabilecekler mi?", "Suriyeliler Türkiye vatandaşlığına geçerse 1,5 milyonu seçmen olacak", "Öteki Suriyeliler: Türkiye vatandaşı olursak askere gideriz, AKP'ye oy verir miyim bilmiyorum", "En az 10 bin Suriyeliye 'istisnai vatandaşlık' hakkı verildi, oy kullanmalarının önünde engel yok", "Türk vatandaşlığına alınacak 300 bin Suriyeli, 2019 seçimlerinde oy kullanacak mı?"* başlıklı haberler bu duruma örnek olarak verilebilir. Bir mülteciye vatandaşlık verilmesi hukuki olarak ele alınması gereken bir konudur. Aslında özellikle hak haberciliğinin örnekleri vatandaşlık tartışmalarına dair haberlerde izlenebilir olmalıdır. Hak haberciliği gibi bir tanımı haberciliğe ekleyen Bianet'in, haber içeriklerinde vatandaşlığın bir hak olduğu uzman ifadeleriyle anlatılmakta ancak haberlerin başlıklarında ve girişlerinde "verilemesi planlanan" vatandaşlık, seçim ve seçmenlikle birlikte ele alınmaktadır, vurgu bu hususa yapılmaktadır.

Şekil 4.28: *Diken* Haber Portalı 04.07.2016 Tarihli Haber Kupürü

T24 haber portalında yayınlanan *"Öteki Suriyeliler: Türkiye vatandaşı olursak askere gideriz, AKP'ye oy verir miyim bilmiyorum"* başlıklı haber de oldukça sorunludur. Haberde Suriyeli mültecilerle yapılan söyleşiler yer almaktadır. Haber vatandaşlık verilen veya verilecek olan Suriyeli mültecilerin AKP'ye oy vereceğine olan inancını, vatandaşlık "verilse de" AKP'ye oy verip vermeme konusunda kararsız olduğunu söyleyen bir Suriyeli mülteci üzerinden anlatmaktadır. Suriyeli mültecileri taraflara ayıran haberde AKP'ye oy vermek konusunda tereddütlü olan Suriyeli mültecileri "öteki" şeklinde tanımlamaktadır. Barış gazeteciliği ve hak haberciliği açısından bakıldığında bu yaklaşımın, anaakım medyada sıklıkla karşılaşılan "biz-öteki" ayrıştırmasından ve etiketlemelerden bir farkı olmadığı açıktır.

Şekil 4.29: *T24* Haber Portalı 10.07.2016 Tarihli Haber Kupürü

Haberlerin yayınlandığı zamanlarda mülteci sayılarını içeren başka haberlerin de sayısında artış olmuştur. Örneğin *Diken* haber portalında *"Vatandaşlık verilebilecek Suriyelilerin en az 1,7 milyonu potansiyel seçmen"* başlıklı haberin yayınlandığı (04.07.2016) günlerde *"Türkiye'de 3 milyon 551 bin 78 mülteci var"* başlıklı haber de yayınlanmıştır. Vatandaşlık konusundaki tartışmalarda baskın olanın sayılar olduğu izlenebilmektedir.

Gerçekte tartışılan kaç Suriyeli mültecinin "bizimle" (Türk vatandaşlarıyla) eşit haklara sahip olacağıdır. Zira "onlar" dışarıdan gelmişlerdir ve vatandaşlık verilmesi halinde sahip olunan ekonomik imkânlar ile oy kullanmanın da aralarında bulunduğu

haklara sahip olacaklardır. Kelime kullanım sıklıklarından çıkan sonuç da yukarıda verilmeye çalışılan örnekleri ve işaret edilen algıyı desteklemektedir.

Tablo 4.24: Suriyeli Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
	Gün: 24	Gün: 4	Gün: 10	Gün: 9	Gün: 11	Gün: 19
	Haber: 29	Haber: 10	Haber: 10	Haber: 18	Haber: 14	Haber: 25
Biz/Bizim	2	11	23	0	2	8
Onlar/Onların	0	7	19	24	2	9
Savaş	11	7	1	29	3	0
Akın / Akın Akın	1	0	6	1	0	1
Suriyeli/ler	53	71	48	65	18	66
Mülteci / Suriyeli Mülteci	14	20	1	29	16	27
Sığınmacı	1	19	3	23	7	13
Göçmen	1	8	5	17	3	7
Misafir/Konuk	1	3	0	0	0	3
Ev Sahibi	1	0	3	0	0	1
Anlaşma	0	0	0	1	0	3
Oy verme / Seçmen*	8	4	7	21	12	15
Beyaz Yakalı*	6	7	11	1	2	7
*Haber konusuna özel kelimeler						

Konu başlığına özel olarak "oy verme/kullanma", "seçmen" ve "beyaz yakalı" kelimeleri eklenmiştir. Vatandaşlık konusunu, seçmen sayısı ile bağlantılı olarak ele alan alternatif habercilik yapmak üzere yola çıkan haber portallarının metinlerindeki kelime sıklıkları dikkat çekicidir. Bu vurgu, konu hakkında alternatif bir alan açmaktan çok muhalif olmakla açıklanabilir. Suriyeli mültecileri hakkında geliştirilen politikalara karşı muhalif olma hali, metinlerin temelinden Suriyeli mültecileri almış, muhalif olunan politikaya karşı bir sav ortaya koymaya sevk etmiştir. Artık -anaakım medyanın haber metinlerinde olduğu gibi- Suriyeli mülteciler haberlerin konusu ve aktörü değildir. Metinler olası oyları hesaplayan, ötekileştiren, kime oy vereceklerine dair niyetlerini okuyan, hükümete muhalif olanlar için hedef olarak işaret edilen bir yere getirmiştir. Alternatif habercilik yapmak için var olduklarını belirten haber portalları için bu zemin kayması, onları anaakım medya içindeki muhalif yayın yapan kurumlarla yan yana getirmektedir.

Suriyeli mülteciler "Mülteci, "sığınmacı", "göçmen" olarak tanımlanmakta ancak diğer konulardan farklı olarak en fazla "Suriyeli" ve "Suriyeliler" şeklinde anılmaktadırlar. Bu kullanımın oldukça benzeri Kuzey Kıbrıs'la ilgili yapılan araştırmalarda "Rum" kelimesinin kullanımını hatırlatmaktadır (Canefe, 2007,358-359). Kelime anlamsal olarak "oraya", Kıbrıs'a ait olmamayı, ötekiyi hem de olumsuzluğu yüklenmektedir. "Suriyeli" veya "Suriyeliler" de tıpkı bunun gibi "bizden olmayan", "zarar gelebilecek olan", "ekonomik yük olan" şeklindeki olumsuz anlamları yüklenmiştir. Vatandaşlık tartışmalarında en fazla kullanılan kelimelerden olan "Suriyeli" ve "Suriyeliler" şeklinde yapılan tanımlamayla, Suriyeli mültecilerin hem Türkiye'ye ait olmadıkları vurgulanmış hem de Türkiye'de bulunma sebepleri silikleşmiş olmaktadır.

4.2.9. Türkiye'deki Mülteci Kampları Hakkındaki Haberler

AFAD'ın Ekim 2018 tarihli bilgilendirme raporuna göre Hatay (4), Gaziantep (4), Şanlıurfa (4), Kilis (2), Mardin (1), Kahramanmaraş (1), Osmaniye (1), Adıyaman (1), Adana (1) ve Malatya (1) olmak üzere 10 şehirde 20 Barınma Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde kalan Suriyeli mülteciler iç hukuka göre gerçekte "mülteci" statüsünde olmadığından kamplar da "Geçici Barınma Merkezleri" şeklinde adlandırılmıştır. Aynı raporda bu merkezlerde kalan kişi sayısı 57 bin 813 olarak belirtilmiştir. Bu çalışma içinde ise "mülteci kampı" olarak anılacaklardır.

Suriyeli mültecileri konu alan haberlerde, Türkiye'nin Suriyeli mülteciler için sağladığı imkânları betimlemenin bir yolu olarak kamplar kullanılmıştır. Özellikle çalışmaya dâhil olan anaakım medyada ve büyük oranda alternatif olduklarını belirten haber portallarında kamp koşulları Avrupa ülkeleri ile kıyaslanmakta ve bir konfor tarifi yapılmaktadır.

Diğer bir konu da kamplarda çıkan olaylardır. Bu grup içinde kamp sakinlerinin protestoları veya yeni bir kampın yapılmasını istemeyen Türkiyelilerin protestoları yer almaktadır. Ayrıca kampların gündeme gelmesi ve sıklıkla haber konusu edinilmesine sebep olan taciz iddiaları da konu hakkındaki haberlerin üçüncü grubunu oluşturmaktadır. *Cumhuriyet* gazetesinde doğrudan kampları konu alan 9 günde 13

haber, *Sabah* gazetesinde 12 günde 12 haber, *Sözcü* gazetesinde 13 günde 13 haber, *Bianet* haber portalında 12 günde 12 haber, *T24* haber portalında 25 günde 25 haber, *Diken* haber portalında 13 günde 13 haber yayınlanmıştır.

Tablo 4.25: Mülteci Kampları Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	23.11.2015	Kızılay'ın tartışmalara neden olan çadırları yenileniyor
	02.04.2016	Pazartesi kapılar açılıyor: Türkiye akına hazır mı?
	02.04.2016	'Kampa hayır'
	02.04.2016	U2 grubunun solisti Bono Gaziantep'te
	03.04.2016	Tatil cenneti Çeşme'ye mülteci kampı!
	04.04.2016	Zorunlu göçte ilk grup Dikili'ye geldi
	04.04.2016	Zorunlu dönüş
	05.04.2016	İade anlaşması da mülteci geçişlerini durduramadı
	11.04.2016	Son durağı İstanbul
	02.06.2016	Tunceli Valiliği'nden 'mülteci kampı' açıklaması
	11.05.2016	İstanbul'un göbeğinde Suriyeli avı
	11.07.2016	Suriyeli krizi ve soğukkanlılık
	06.09.2018	Angelina Jolie'nin ziyaret ettiği mülteci kampı kapatıldı
Sabah	23.07.2014	2 mülteci kampında gerginlik
	26.08.2014	Mülteci kamplarına yeni düzen getiriliyor
	08.11.2014	Mülteci kampında olay: 2 asker yaralı
	26.09.2014	Aktüel Adıyaman'daki mülteci kampına girdi
	20.06.2015	Angelına Jolıe Midyat'ta Mülteci Kampını Gezdi
	30.05.2016	Avrupalı gazeteciler mülteci kampında
	10.05.2017	Gamze Özçelik, Reyhanlı'daki mülteci kampını ziyaret etti
	22.06.2017	5 bin kişilik Midyat mülteci kampından izlenimler!
	22.02.2018	Rektör Tunçsiper mülteci kampında
	02.08.2018	Türkiye'deki 5 mülteci kampı kapatılıyor
	01.08.2018	**Üst Başlık:** Cumhurbaşkanı Erdoğan açıklamıştı! **Başlık:** On binlerce Suriyeli için kritik karar
	18.09.2018	Türk Kızılayı her ihtimale hazır
Sözcü	27.07.2014	Suriyeli mülteciler polisi taşladı!
	27.07.2014	Çadırkentte kavga
	01.08.2014	Suriyeliye 100 milyon dolarlık 5 yıldızlı kamp
	20.04.2014	Çadır kentte güvenlik önlemleri arttırıldı
	21.07.2015	Mülteci kampları ile ilgili bomba IŞİD iddiası
	04.01.2016	Türkiye'nin en büyük çadır kentine Suriyeliler için prefabrik hastane
	18.01.2016	Reyhanlı'ya 6 bin kişilik konteyner kent yapılacak
	29.03.2016	Kahramanmaraş'ta konteyner kent inşaatına başlandı
	02.04.2016	Dikili'de, mülteci kampı isyanı
	03.04.2016	Kahramanmaraş konteyner kente direniyor
	22.04.2017	Kuveyt Emiri Şeyh Sabah Konteyner Kenti açıldı
	06.09.2018	Angelina Jolie'nin ziyaret ettiği mülteci kampı kapatıldı
	11.09.2018	Suriyeli sığınmacılar çadır kentlerden şehirlere göç ediyor

Mülteci kamplarını konu alan haberin büyük bir kısmı protestolar ve çeşitli sebeplerle çıkan olaylarla ilgilidir. *Sözcü* gazetesinin *"Kahramanmaraş konteyner kente direniyor", "Dikili'de mülteci kampı isyanı", "Çadır kentte kavga", "Kampta güvenlik önlemleri arttırıldı", "Suriyeli mülteciler polisi taşladı"*, *Sabah* gazetesinden *"2 mülteci kampında gerginlik", "Mülteci kampında olay: 2 asker yaralı"*, *Cumhuriyet* gazetesinden *"Kampa hayır"* başlıklı haberler örnek olarak verilebilir.

Sözcü gazetesi için mülteci kampları terör ve şiddetin beslendiği yerler olduğu kadar, iktidar partisinin "kendi halkı için harcamadığı" bütçeyi sarf ettiği lüks mekânlardır. *"Türkiye'deki mülteci kampları ile ilgili çok konuşulacak bir iddia geldi. İddiaya göre; IŞİD, Türkiye'deki mülteci kamplarında eğitim veriyor."* denilen haberde Suriyeli mültecilerle birlikte gelen ve gelme ihtimali olan terör örgütü üyelerinin faaliyetleri betimlenmektedir. Kahramanmaraş'ta yeni bir mülteci kampı yapılmasına karşı halkın protesto gösterisi yapması da önemli bir gündem maddesi olmuştur. *"Kahramanmaraş'ta Suriyeli sığınmacıların barınacağı 25 bin kişilik konteyner kentin yapımına karşı çıkan Sivricehöyük Mahallesi sakinleri ayaklandı."* diyen *Sözcü* gazetesi haberin başlığında "direnmek", ilk cümlesinde ise "ayaklanmak" fiillerini kullanmıştır. Konuyla ilgi haberlerde *"Kahramanmaraş'ta Sivricehöyük Mahallesi'ne yapılacak konteyner kentin inşası başlarken, bölgeye giriş ve çıkışlar kapatıldı."* denilmekte ve haber siyasi bir parti yetkilisinin demeciyle genişletilmektedir: *"CHP Ankara Milletvekili Ali Haydar Hakverdi, bölge sakinlerinin can güvenlikleriyle ilgili endişeli olduklarını belirterek, şöyle dedi: Yarın buradaki köylerin dibine bir yer kuracaklar ve kimi getirdiklerini biz bilemeyeceğiz. Biz bu hükümetin sınır kontrolüne güvenmiyoruz, kimlik tespitine güvenmiyoruz. IŞİD'ci mi getirecek, canlı bomba mı getirecek, bilemiyoruz. Bunlar yarın köylerimizi rahatsız edecek. Yarın kim olduğunu bilmediğimiz komşularımızdan rahatsız olacağız, evimizde uyuyamayacağız. Burası, bunun yapılması için uygun bir yer değil."*

Suriyeli'ye 100 milyon dolarlık 5 yıldızlı kamp

AKP, İzmir'de Suriyeliler için internet, LED TV ve Hilton banyolu tesis kurdu. Bölge halkı ise harabe evde yaşıyor

06:55 1 Ağustos 2014 Haberler | Gündem

Şekil 4.30: *Sözcü* Gazetesi 01.08.2014 Tarihli Haber Kupürü

"Çadırkentte kavga" başlıklı haberde, *"9 bin Suriyelinin kaldığı Çadırkentte kavga çıktı."* denilmekte, kavganın su doldurma sırasında çıktığı, 2 kişinin de yaralandığı anlatılmaktadır. Gazetenin mülteci kamplarıyla ilgili bir haber konusu da, Türkiye'nin sözü edilen kamplar için ayırdığı bütçe miktarıdır. *"Suriyeliye 100 milyon dolarlık 5 yıldızlı kamp"* başlıklı haber, *"AKP, İzmir'de Suriyeliler için internet, LED TV ve Hilton banyolu tesis kurdu. Bölge halkı ise harabe evde yaşıyor."* ifadeleriyle başlamakta, iktidar partisince onaylanan 100 milyon dolarlık bütçeyle inşa edilecek olan kamp koşullarının Harmandalı mahallesinde bulunmadığı *"İzmir'in en fakir mahallelerinden biri olan Harmandalı'nda inşa edilen mülteci kampında günlük kullanım alanlarının yanı sıra, fiber internet, LED TV'ler ile Hilton banyo ve masaj odaları da bulunuyor."* denilerek anlatılmaktadır. Gazete, kendi halkı için vermediği imkânları Suriyeli mültecilere veren iktidar partisinin eleştirirken, Suriyeli mültecilerin bu "imkânlar" içinde güvenlik güçlerine saldırdığı, olay çıkarttığı, terör örgütlerince eğitildiğine dair algıyı da yaptığı haberlerde tekrarlayarak pekiştirmektedir.

Şekil 4.31: *Cumhuriyet* Gazetesi 22.19.2018 Tarihli Haber Kupürü

Anlamı pekiştiren şey karşıtlıktır. Geri Kabul Anlaşması ile Türkiye'deki mülteci kamplarına dönecek olan Suriyeli mültecilerin Yunanistan tarafından bekletildiği bölgenin tarifi de buna örneklik teşkil etmektedir. *Cumhuriyet* gazetesi haberi *"Komşuda insanlık ayıbı: Kafese tıktılar"* başlığı altında *"Yunanistan'ın Midilli Adası'nda bulunan Moria Mülteci Kampı'ndaki görüntüler sosyal medyada büyük tepki çekti. Görüntülerde mültecilerin kafesler içerisine tıkıldığı, polisin yaşlı bir kadına küfürlü konuştuğu yer alıyor."* diyerek vermiştir. Tamamlayan haber *Sözcü* gazetesinin 16.05.2016 tarihli *"Büyük nankörlük"* başlıklı haberidir. Gazete haberde *"Avrupa'dan geri gönderilen göçmenler, Türkiye'deki kamplardan şikâyetçi, büyük nankörlük."* ifadelerini kullanmaktadır. Benzer yaklaşım 05.04.2016 tarihli *"Mülteciler Türkiye'yi istemiyor, bunun adı nankörlük"* başlıklı haberde de izlenmektedir: *"İktidar, 3 milyon Euro için Avrupa Birliği'nin attığı mültecilere kapısını açtı. Buna rağmen mülteciler 'Türkiye'ye dönmeyiz' diyor."*

Avrupa'dan geri gönderilen göçmenler, Türkiye'deki kamplardan şikayetçi

Büyük nankörlük

Osmaniye'deki Düziçi Kampı'nda kalan sığınmacılar, "Dışarı çıkamıyoruz yemekler kötü, sağlık hizmeti yok. Burada adeta işkence çekiyoruz" dedi

Suriyelilerin, Türk pasaportu alıp Avrupa'ya geçmesi ihtimalinden kaygı duyuluyor.

TÜRKİYE, komşusu Suriye'de savaşın başladığı 2011 yılından beri 3 milyona yakın göçmeni kabul etti. Bunlardan 260 bini kurulan kamplara yerleştirildi. Bu kamplarda kalmayı istemeyen Suriyelilerin çoğu farklı kentlere dağıldı. Avrupa Birliği ile yapılan iade anlaşmasının ardından Yunanistan'dan gönderilen Suriyeli sığınmacıların bir kısmı ise Osmaniye'deki Düziçi Kampı'na yerleştirildi.

İNGİLİZ Guardian gazetesi, Yunanistan'dan gönderilen 12 Suriyeli sığınmacı ile konuştu. Gazete, sığınmacıların kamptan çıkmalarına izin verilmediğini, sağlık hizmeti alamadıklarını yazdı. Göçmenlerden biri "Ne kadar kötü halde olduğunuzu tahmin bile edemezsiniz. Çocuklarımla eziyet çekiyoruz. Yemeklerde böcek var, yenebilecek gibi değil. Ama çocuklarıma yemek alabilecek param da yok" dedi.

Türklere vizesiz AB terör riskini artırırmış

AVRUPA'ya kaçak yollarla geçen göçmenlerin Türkiye'ye iadesi karşılığında Türk vatandaşlarına Schengen bölgesinde vize muafiyeti verilmesini öngören anlaşma darbe üstüne darbe yiyor. Hem Türkiye'nin hem de Avrupa'nın isteksiz tavrı nedeniyle sürüncemede kalan anlaşma, Avrupa Komisyonu'nun raporunun ortaya çıkmasıyla iyice tehlikeye girdi.

İNGİLİZ Daily Telegraph gazetesi tarafından yayınlanan raporda "Türklere vize muafiyeti verilmesinin Avrupa'ya yönelik terör saldırılarını artıracağı" yorumu yapılıyor. Rapora göre, vize muafiyeti sonrası Türk vatandaşı olan suçlular ve teröristlerin Avrupa'da dolaşımı artacak. Suriyeliler ve bu ülkeye savaşmak için giden teröristler, Türk pasaportu almaya çalışacak.

'TÜRKİYE ANLAŞMANIN ŞARTLARINA UYMUYOR'

Guardian gazetesi, "Mültecilerin anlattıkları anlaşmada garanti edilen yaşam koşullarının sağlanmadığını gösteriyor" yorumunu yaptı.

Şekil 4.32: *Sözcü* Gazetesi 05.04.2016 Tarihli Haber Kupürü

Mülteci kampları *Sabah* gazetesi için Türkiye ile Avrupa ülkelerinin sıklıkla kıyaslandığı bir zemin olma özelliğindedir. Ancak bu kıyaslamanın iki yönü bulunmaktadır. Gazete Suriyeli mültecilere "en fazla" yardım yapan ülke olarak Türkiye'yi gösterirken, "insanlık dışı" davranan Avrupa Birliği ülkelerinin imkânları olduğu halde "taşın altına ellerlini koymadıkları" için eleştirmekte hem de mülteci kamplarının özellikleri, Türkiye'nin "misafirperverliği" konularında Avrupa ülkeleri yetkililerinin övgü içeren sözlerini haber konusu yapmaktadır.

4 milyon insana kucak açan bir ülkeyiz

Türkiye hiçbir ayrım gözetmeden, 4 milyonu aşan sığınmacıya kucak açıyor. Her türlü ihtiyaçlarını karşılayarak onlara yardım eli uzatmaya devam ediyor

BEYZA KABASAKAL | Gündem Haberleri

Giriş Tarihi: 31.3.2018

Suriye'de 2011'de başlayan insani krizden ve çatışmalardan kaçarak Türkiye'ye sığınan sivillere ilk günden itibaren kucak açıldı. Suriye'deki insani dram gün geçtikçe ağırlaşırken, Türkiye'ye sığınan Suriyeliler'in sayısı da artmaya devam etti. Dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye bu yıl da çalışmalarını sürdürüyor. Sivil Toplum Örgütleri, Kızılay ve Türk halkı, mültecilerin temel haklarının korunması ve daha iyi şartlar altında yaşamaları için elinden geleni yapıyor. Türkiye, 3.5 milyondan fazla kayıtlı Suriyeli mültecinin yanında UNHCR'ye kayıtlı 365.000'den fazla diğer uyruklu kişilere de ev sahipliği yapmaktadır. Diğer ülkelerle kıyaslandığında, mültecilere en çok kucak açan ülkelerden olan Türkiye'de sadece Suriyeli sığınmacı sayısı Türkiye nüfusunun %4'ünü geçti. Bunun

Şekil 4.33: *Sabah* Gazetesi 31.03.2018 Tarihli Haber Kupürü

Örneğin *"5 bin kişilik Midyat mülteci kampından izlenimler!"* başlıklı haberde, Birleşmiş Milletler İnsani Yardımlardan Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı Ursula Mueller ile birlikte kampı ziyaret edenlerin "Alman vatandaşı" olduğu vurgulanmaktadır. Haberde sözü edilen yetkililerin gördükleri karşısında büyük bir hayranlık duydukları, izlenimlerini Birleşmiş Milletler'de anlatacakları belirtilmekte, haber *"Mueller 'Tüm dünya Türk devletine teşekkür borçludur. New York'a BM'ye dönünce gördüklerimi anlatacağım' diyerek gerçekten de önemli mesajlar verdi."* cümlesiyle sürmektedir.

Tablo 4.26: Mülteci Kampları Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	09.09.2010	Angelina Jolie: Bir Yıldızın "İyi Niyet Elçisi" Olarak Portresi
	19.06.2012	Mültecilerin Üçüncü Ülkeye Yerleşme Hakkı Tanınmalı
	06.07.2012	Mülteci Kampında Yangın: 2 Ölü
	16.04.2013	Antep'in "Deniz Manzaralı" Mülteci Kampı
	20.11.2014	Son Yılların En Derin Mülteci Krizi
	10.12.2014	Suriyeli Mülteciler Nasıl Yaşıyor?
	06.01.2015	Suriyeli Mülteciler Ankara'dan Sürüldü
	04.08.2015	"Devlet Êzîdî Kamplarını Yok Saymaktan Vazgeçmeli"
	12.05.2016	HDP Nizip Mülteci Kampında 30 Çocuğa İstismarı Meclis'e Taşıdı
	13.06.2016	5 Çocuğun İstismar Edildiği Çadırkentin Müdürü İstifa Etti
T24	21.06.2011	Suriye'den mülteci akını
	15.05.2012	Konteyner kentteki Suriyeliler polisleri taşladı
	21.05.2012	Çadır kentte Suriyeli albay operasyonu
	10.08.2012	Suriyeli mülteciler bir polisi tabancayla vurdu, iki polisi de dövdü
	27.10.2012	Suriyeli sığınmacılar polise taş attı
	05.11.2012	Kahramanmaraş'ta, Suriyelilerin barındığı çadır kentte kavga: 1 ölü
	08.07.2014	Gaziantep'te evlerde kalan Suriyeliler kampa yerleştirilecek
	10.07.2014	Suriyeli sığınmacılar nereye gitsin?
	16.01.2015	Suriyeli mültecilerin yüzde 10'u kamplarda, 1 milyon 800 bini sokaklarda
	18.01.2015	'Suriyeli kadınlar kamplarda 5 bin TL'ye satılıyor!'
	28.08.2015	Almanya'dan göçmen sorununa çözüm önerisi: Türkiye'de büyük bir mülteci kampı kurulsun
	14.12.2015	"Suriyeli kız çocukları imam nikâhıyla kuma yapılıyor"
	08.03.2016	Her gün 125 mülteci çocuk doğuyor
	20.03.2016	Kahramanmaraş'ta konteyner kent inşaatına başlandı; bölgeye giriş-çıkışlar kapatıldı
	07.04.2016	Alevi köylerinde mülteci kampı endişesi: IŞİD'liler yerleşirse can güvenliğimiz kalmaz
	11.04.2016	Kahramanmaraş'ta 19 gündür mülteci kampına karşı eylem yapan Aleviler: Derdimiz Suriyeliler değil
	07.05.2016	Kahramanmaraş'taki çadır kent protestosuna müdahale; 18 gözaltı
	25.05.2016	Kahramanmaraş'taki mülteci kampına 3 ayrı bilirkişi raporu 'hayır' dedi
	14.12.2016	Mehmet Şimşek: Halep'ten kaçan 80 bin Suriyeli için çadır kent kurulacak
	08.04.2017	Suriyeliler Hatay'da kendi çadır kentlerini kurdular
	06.08.2016	Harran Sığınmacı kampında "kadın ve çocuklar parayla satılıyor" iddiası
	03.02.2018	Erdoğan: Suriyeli vatandaşlar için kalıcı konutlar kuracağız
	10.03.2018	**Üst Başlık:** TBMM 271 sayfalık mülteci raporunu açıkladı **Başlık:** Suriyelilerin yalnızca yüzde 8'i barınma merkezlerinde kalıyor
	13.03.2018	AB-Türkiye mülteci anlaşmasının ikinci yılı doldu
	16.11.2018	Şanlıurfa Akçakale kampında kalan Suriyeliler tahliye ediliyor
Diken	07.02.2015	Kamp iyi de Kobanili mülteciler memleketine dönmek istiyor
	14.02.2014	NYT: Kilis, mülteci kampı görüntüsünden çok uzak
	05.03.2015	Antep'teki sığınma kampında 'fuhuş iddiası': Fotoğrafları çekilip kadınlara şantaj yapılıyor
	19.09.2015	Suriyeli sığınmacı: Türkiye'de kampta kalmaktansa ölümü göze alıp ülkeme dönerim

	31.01.2016	Böyle olur AKP'nin sığınmacı kampı: Çadırlar Kızılay'dan, silah ve mühimmat MKE'den
	29.03.2016	Mardin'de Suriyelilerin kaldığı çadır kentte yangın: Üç çocuk hayatını kaybetti
	07.04.2016	Maraşlılar, itirazlarını anlattı: Aleviler mültecilerden değil, IŞİD'den korkuyor
	07.05.2016	Kahramanmaraş'taki konteyner kent eyleminde tazyikli su ve 18 gözaltı
	11.05.2016	Bu kez Antep: Suriyeli mülteci kampında 30 çocuğa cinsel istismara tutuklama
	12.05.2016	AFAD, mülteci kampındaki cinsel istismarın haberine bozuldu
	12.05.2016	Maraş'tan sonra Sivas Divriği: Alevi nüfusu yoğun ilçeye mülteci kampı hazırlığı
	13.05.2016	Mülteci çocuklara istismar: Bakanlık bilmesine rağmen müdahil olmamış
	24.05.2016	Maraş'a mülteci kampına bilirkişiden itiraz: Sosyal doku dikkate alınmadı

Alternatif habercilik yapmak için yayın hayatlarına başladıklarını belirten haber portalları için de mülteci kamplarında yaşanan protesto gösterileri ve farklı sebeplerle çıkan olaylar haber konuları arasındadır. *Diken* haber portalından *"Kahramanmaraş'taki konteyner kent eyleminde tazyikli su ve 18 gözaltı", "Böyle olur AKP'nin sığınmacı kampı: Çadırlar Kızılay'dan, silah ve mühimmat MKE'den", "Suriyeli sığınmacı: Türkiye'de kampta kalmaktansa ölümü göze alıp ülkeme dönerim"*, *T24* haber portalından *"Konteyner kentteki Suriyeliler polisleri taşladı", "Suriyeli mülteciler polisi tabancayla vurdu, iki polisi de dövdü", "Suriyeli sığınmacılar polise taş attı"* başlıklı haberler örnek olarak verilebilir.

Şekil 4.34: *Diken* Haber Portalı 31.01.2016 Tarihli Haber Kupürü

Mülteci kamplarıyla ilgili protestoların bir kısmına konu olan olay, Kilis'teki mülteci kampında boş olan yerlere izi almadan yerleşen Suriyeli mültecilerin polis zoruyla çıkartılmasından sonra yaşanmıştır. Suriyeli mültecilerle polisler arasında arbede çıkmış Suriyeli mültecilerden ve polislerden yaralananlar olmuştur. Haberinde *"Ülkelerindeki iç karışıklıklardan kaçıp geldikleri Türkiye 'de Kilis'teki konteyner kente barınan bazı Suriyelilerin kendilerine tahsis edilmeyen boş konteynerlere yerleştiği bilgisini alan polis, saat 16.00 sıralarında tahliye için çalışma başlattı."* ifadelerini kullanan *T24* haber portalı, "ülkelerindeki karışıklıktan kaçan" Suriyeli mültecilerin, yerleştikleri kampta karışıklık çıkarttıklarını ima etmektedir. Yine aynı günlerde yayınlanan başka bir haberde portal *"Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin kaldığı Doğukent*

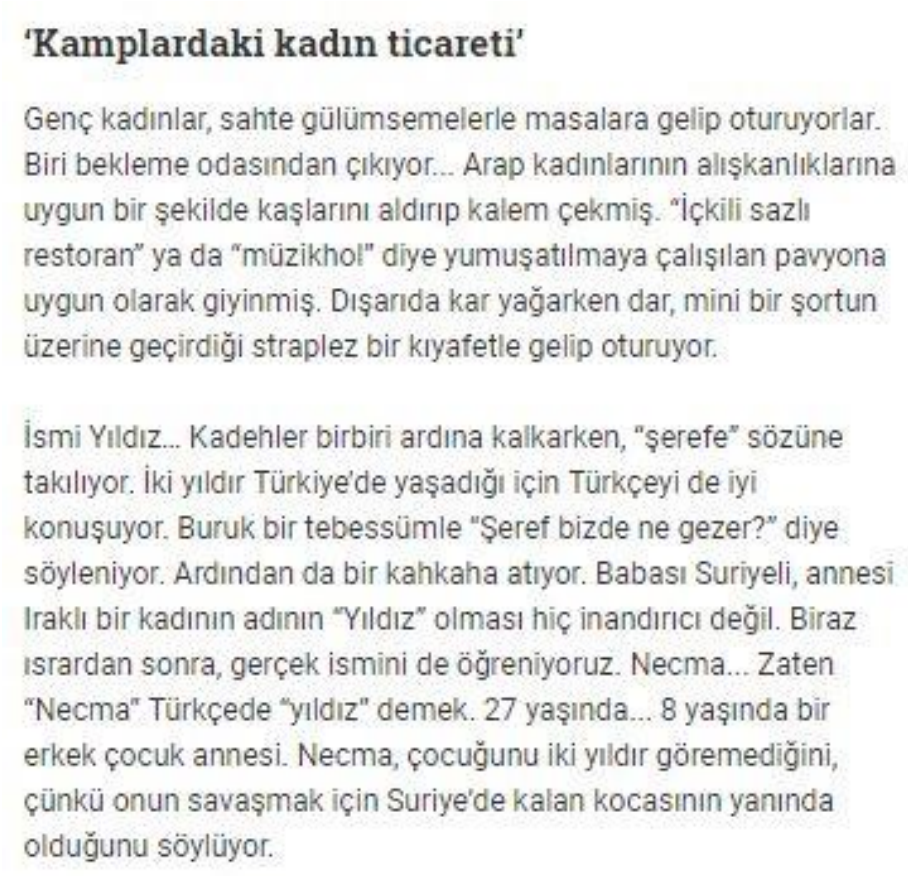
Mahallesindeki çadır kentte, bir grup Suriyeli arasında henüz bilinmeyen nedenle tartışma çıktı." cümleleriyle başlayan bir haber yayınlamıştır. Burada da yine ülkelerinden kaçmak zorunda kalmışlık ve sığınmışlık vurgulanmaktadır.

Halkın mülteci kampına karşı gelmesinin Suriyeli mültecilere karşı gelmek şeklinde anlaşılmaması gerektiğini anlatan haber *T24* haber portalında yayınlanmıştır. *"Suriyeliler için Kahramanmaraş'ta Alevi köylerinin olduğu bölgeye konteyner kent yapılmasına tepki gösteren Aleviler, 'Burada 24 Alevi köyünün nüfusu 6 bin civarında. 27 bin nüfusluk bir kamp kurulursa Suriyeliler değil asıl biz kendimizi kampta hissederiz' diyor."* ifadelerini kullanan portal, *"Kahramanmaraş'ta 19 gündür mülteci kampına karşı eylem yapan Aleviler: Derdimiz Suriyeliler değil…"* başlıklı haberinde kampın yapılmaya başlandığını ve olası bir protesto girişimine karşı da giriş çıkışların kapatıldığını söylemektedir. Mülteci kamplarının yapılacağı yerin seçimi konusundaki haberlerde genel anlam, kampların yerine karar veren yetkililer ile bölgede yaşayan halkın farklı düşündüğü, yöneticilerin kendi halkını tehlikeye attığı yönündedir.

Çalışmada yer alan tüm gazete ve haber portallarında ele alınan bir konu da mülteci kamplarındaki cinsel istismar iddialarıdır. *Bianet* haber portalı *"HDP Nizip Mülteci kampındaki 30 çocuğa istismarı Meclis'e taşıdı", "5 çocuğun istismar edildiği çadır kentin müdürü istifa etti"*, *T24* haber portalının *"Suriyeli kadınlar kamplarda 5 bin liraya satılıyor"*, *Diken* haber portalı *"Bu kez Antep: Suriyeli mülteci kampında 30 çocuğa cinsel istismara tutuklama", "AFAD mülteci kampındaki cinsel istismarın haberine bozuldu", "Mülteci çocuklara istismar: Bakanlık bilmesine rağmen müdahil olmamış"* başlıklı haberlerle konuyu ele almıştır.

Bianet haber portalında *"Çadır kentte kalan 87 yaşındaki Suriyeli A.H. ikisi torunu, ikisi yeğeni ve biri de çadır kentte kalan çocuklardan biri olmak üzere toplam beş çocuğa cinsel istismarda bulunmuştu. Aileler şikâyetçi olmamış kamu davası dört celsede sonuçlandı. Sanık iyi halde indirim aldıktan sonra toplamda 15 yıl 10 ay hapse mahkûm edildi."* denilen haber suçun cezasına vurgu yaparak diğerlerinden ayrılmaktadır.

T24'ün aynı günlerde çıkan *"Suriyeli kadınlar kamplarda 5 bin TL'ye satılıyor"* başlıklı haberi ise anaakım medyanın anlamsal yapısını, alternatif bir haber dilini kurduğunu ifade ettiği portala taşımıştır. Haber *"Kadınları borçlandırıyorlar", "Kamp değil kasaba", "Kamplarda kadın bulucular"* ara başlıklarıyla olayı anlatmaktadır. A.K. isimli haber kaynağı, "kamplardan kadın almak isteyen" kişilerin, kampa girebilmek için "idareten" bir kâğıt aldıklarını ve aracı olanlarla birlikte gelip kadınlarla tanıştıklarını anlatmaktadır. Portal bu noktada şu ifadelere yer vermektedir: *"Elbette bu tezgâhın bir bedeli var. Zaten, işi mide bulandırıcı hale getiren de bu durum. Tespit açık, kampta imam nikâhı kılıfında sığınmacı kadın satılıyor."* Sözü edilen kadınların yaşları hakkındaki bilgiyi 15 ile 20 arası şeklinde veren haber metninde "işi mide bulandırıcı" hale getiren şeyin yalnızca "bedel" olmasını açıklaması da oldukça dikkat çekicidir.

'Kamplardaki kadın ticareti'

Genç kadınlar, sahte gülümsemelerle masalara gelip oturuyorlar. Biri bekleme odasından çıkıyor... Arap kadınlarının alışkanlıklarına uygun bir şekilde kaşlarını aldırıp kalem çekmiş. "İçkili sazlı restoran" ya da "müzikhol" diye yumuşatılmaya çalışılan pavyona uygun olarak giyinmiş. Dışarıda kar yağarken dar, mini bir şortun üzerine geçirdiği straplez bir kıyafetle gelip oturuyor.

İsmi Yıldız... Kadehler birbiri ardına kalkarken, "şerefe" sözüne takılıyor. İki yıldır Türkiye'de yaşadığı için Türkçeyi de iyi konuşuyor. Buruk bir tebessümle "Şeref bizde ne gezer?" diye söyleniyor. Ardından da bir kahkaha atıyor. Babası Suriyeli, annesi Iraklı bir kadının adının "Yıldız" olması hiç inandırıcı değil. Biraz ısrardan sonra, gerçek ismini de öğreniyoruz. Necma... Zaten "Necma" Türkçede "yıldız" demek. 27 yaşında... 8 yaşında bir erkek çocuk annesi. Necma, çocuğunu iki yıldır göremediğini, çünkü onun savaşmak için Suriye'de kalan kocasının yanında olduğunu söylüyor.

Şekil 4.35: *T24* Haber Portalı 18.01.2015 Tarihli Haber Kupürü

Ayrıca haberde "müzikhol olarak yumuşatılmış pavyonda" çalıştırılan Suriyeli mülteci kadınlar hakkında *"kaşlarını aldırıp kalem çekmiş", "dar mini bir şortun üzerine geçirdiği straplez"* kıyafete sahip olduğu gibi ayrıntılar da geniş bir şekilde yer almaktadır.

Dijk (2012, 23) mültecilerin en çok ilişkilendirildikleri konuların başında "suç ve şiddet"in geldiğini belirtmektedir. Bu yaklaşımla birlikte suç ve etnik kimlik arasında kurulan doğrudan ilişkinin genelleyiciliği yaygınlaşmaktadır. Yukarıda örnekleri verilen haberlerde mülteci kampları, sıklıkla kavganın çıktığı, karışıklıktan kaçan mültecilerin "misafir" oldukları ülkenin güvenlik güçlerine saldırdığı, terör örgütlenin silah depolayabildiği, kadın ve çocukların alınıp satıldığı, fuhşa zorlanan kadınların kaşlarından kıyafetlerine kadar ince ince betimlenerek okuyucuya zihinsel bir fotoğrafın sunulduğu anlam bulutunu inşa etmektedir. Anaakım medya kurumlarınca yayınlanan *"Suriyeli Mülteciden iğneli saldırı"* (Sözcü, 15.09.2015), *"Taksiciyi gasp eden Suriyeli yakalandı"* (Sözcü, 24.11.2015), *"Mülteci dehşeti"* (Sözcü, 26.07.2016), *"İşadamını öldürüp mutfağa gömdüler"* (Sabah, 02.10.2015), *"Suriyeli gelin altınlarla kaçtı"* (Cumhuriyet, 02.10.2015) başlıklı haberleri de örnek olarak not etmek mümkündür. Ancak yukarıda örnekleri verildiği gibi alternatif habercilik yapmak ve alternatif bir haber dili kurmak için yola çıkan haber portallarının oluşturduğu anlamın da anaakım habercilik diliyle kurulan yapıya ne kadar yakın olduğu izlenebilmektedir.

Bu haberler bir aşırı temsil (HDV, 2017, 126) örneğidir. Aşırı temsilde bir grup sürekli ve abartılı bir şekilde suçla birlikte tasvir edilmektedir. Sonucunda ortaya çıkan inanç, onların "tehlikeli" olduklarıdır ve bu da haberler aracılığıyla yeniden dolaşıma sokulmaktadır. Suriyeli mültecileri bir korku nesnesi haline dönüştüren metinler, ne sorunlarının ne de çözüme yönelik beklentilerinin kendi içinde tartışılacağı bir zemine imkân vermemektedir.

Anlatı, Türkiye'nin Suriyeli mülteciler için hazırladığı geniş imkânların betimlenmesiyle tamamlanmakta, tacize uğradığı iddia edilen çocukların kampından sorumlu olan yetkiliye ve hukuki sürece dair bilginin verildiği birkaç cümle bu anlamsal yapı içinde kaybolup gitmektedir.

Diken haber portalı *"The New York Times gazetesi, Türkiye'nin Kilis'te Suriyeli mülteciler için inşa ettiği mülteci kampına övgüler yağdırdı."* ve *Sözcü* gazetesinin *"Suriyeliye 100 milyon dolarlık 5 yıldızlı kamp. AKP, İzmir'de Suriyeliler için internet, LED TV ve Hilton banyolu tesis kurdu. Bölge halkı ise harabe evde yaşıyor."* ifadeleriyle anaakım medyanın ve bu türden bir haberciliğe alternatif olduğunu belirten haber portalının aynı anlamda buluştuğu görülebilmektedir.

Barış gazeteciliği açısından sözü edilmesi gereken temel konu, genelleme ve etiketlemenin yapılmasıdır. Önyargıların oluşmasına zemin hazırlayan bu yaklaşımla Suriyeli mülteciler, toplum dışına itilme ve ötekileştirilerek ayrımcılığa uğramaya giden bir toplumsal yaklaşımla karşı karşıya kalacaklardır.

Tablo 4.27: Mülteci Kampları Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
	Gün: 9	Gün: 12	Gün: 13	Gün: 12	Gün: 13	Gün: 25
	Haber: 13	Haber: 12	Haber: 13	Haber: 12	Haber: 13	Haber: 25
Biz/Bizim	7	6	8	3	0	11
Onlar/Onların	1	0	1	8	1	5
Savaş	16	7	4	9	5	8
Akın / Akın Akın	8	1	5	0	0	6
Suriyeli/ler	26	9	31	9	11	66
Mülteci / Suriyeli Mülteci	11	11	3	86	12	20
Sığınmacı	31	16	0	12	9	59
Göçmen	30	0	0	1	6	13
Misafir/Konuk	4	6	11	10	2	6
Ev Sahibi	0	3	0	4	0	6
Olay Çıkartmak	4	1	5	0	0	2
Kaçak/Yasa Dışı	7	0	7	0	0	8
Anlaşma	26	0	0	3	6	14
Av / Baskın*	3	0	2	1	0	1
Kriz*	8	3	9	0	3	8
Protesto*	16	4	8	1	0	3
Yoğun Güvenlik Önlemleri*	14	9	14	0	0	18
*Haber konusuna özel kelimeler						

Suriyeli mültecilerin suçla ilişkilendirilmesi, haberlerde kullanılan kelime seçimlerinden de takip edilebilir açıklıktadır. "Kriz", "yoğun güvenlik", "akın/akın akın" gibi kelimelerin kullanım sıklığı bu konudaki haberlerde dikkat çekmektedir.

Şehir merkezlerinde gözaltına alınarak mülteci kamplarına gönderilen Suriyeli mülteciler için "avlanmak" ve "baskın" kelimelerinin de kullanıldığı görülmektedir. Bunlarla birlikte haberlerde, "misafir" kelimesinin kullanım sıklığı ile neden "misafir" olduklarını anlatan "savaş" kelimesinin, "savaştan kaçıp insani olarak kabul edilerek misafir oldukları ülkede suç işleyen" şeklindeki çatının temelini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu tür kelime seçimleriyle Suriyeli mültecilerin bir tehdit unsuru olarak işaret edildiğini söylemek mümkündür. Güvenliği tehdit eden fiillerin işlendiği yerler olarak mülteci kampları ve bu kamplarla birlikte adı geçen Suriyeli mültecilerin, "onların", terör örgütleriyle ilişkilerinin olduğu veya olabileceğine dair anlamın parçalarıdır. Ayrıca bu türden anlatılarda kişiler değil, tüm grup olayın müsebbibi olarak metne yerleştirildiğinde saldırılara açık bir hedef haline getirilmiş olmaktadır.

4.2.10. Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarları Hakkındaki Haberler

Suriyeli mülteciler hakkında yapılan haberin çok büyük bir kısmında Avrupa Birliği ve Türkiye'nin ekonomik desteği veya olası desteğine dair bir vurgu bulunmaktadır. Bunun yanında konusu tümüyle Suriyeli mültecilerin Türkiye'de kalmaları ve yardım miktarları olan haberler bulunmaktadır ki ilgili haberler bu başlık altına toplanmıştır. Konu hakkında *Cumhuriyet* gazetesinde 38 farklı günde 38 haber, *Sabah* gazetesinde 48 günde 48 haber, *Sözcü* gazetesinde 22 günde 23, *Bianet* haber portalında 8 günde 9 haber, *T24* haber portalında 45 günde 45 haber ve *Diken* haber portalında 15 günde 15 haber, haber yayınlanmıştır.

Tablo 4.28: Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarları Hakkında Anaakım Gazetelerde Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Cumhuriyet	01.08.2014	Türkiye iltica ülkesi oluyor
	13.11.2014	Suriyeliler emek kırıcı mı?
	14.08.2015	Ege'ye turist değil mülteciler akın etti
	16.08.2015	İnsanlığın bodrumundan umuda yolculuk
	17.08.2015	"Ne olur in bottan, yarın gelirsin, hepimizi yakma"
	29.10.2015	Türkiye 2011'den bu yana 2,1 milyon Suriyeli mülteciye 8 milyar dolar harcadı
	08.12.2015	Misafir değil kalıcı oldular
	19.01.2016	Suriyeli sığınmacının ardından geriye bu günlük ve aşk hikayesi

		kaldı
	09.02.2016	Davutoğlu'ndan Erdoğan'a gönderme: Herkes rakamlardan bahsetti
	02.03.2016	Böke: Tüketici, üretici bugüne ve yarına güven duymuyor
	11.03.2016	Bir iki üçler, yaşasın Türkler!*
	12.03.2016	"Ahlaksız, hukuksuz" pazarlık
	14.03.2016	Mülteci sektörü*
	04.04.2016	"Türkiye maalesef bir mülteci kampına dönüştürüldü"
	05.04.2016	Mülteciler üzerinden çirkin politika
	01.06.2016	Dikili'de fırtına öncesi sessizlik
	14.07.2016	Suriyeli mülteciler bir ulusal ve toplumsal güvenlik sorunudur…
	09.09.2016	AB'den Türkiye'deki mültecilere yardım kartı
	21.09.2016	Yardım uçurumu
	26.09.2016	Bir milyon Suriyeliye her ay 100'er lira yardım
	31.10.2016	100 Suriyeli çocuktan 5'i evli
	15.12.2916	Erdoğan: Halep'ten bir kişi de gelse bin kişi de gelse alacağız
	05.03.2017	800 bin Suriyeli daha iş hayatına girecek
	15.03.2017	Kılıçdaroğlu 'askerden muaf olacaklar' diye eleştirmişti. Erdoğan böyle savundu
	12.04.2017	Türkiye'de ne kadar mülteci var? İşte son araştırma
	20.05.2017	Mülteciler üzerinden yürütülen 25 milyar dolarlık pazar
	04.07.2017	AB'den rüşvet gibi mülteci anlaşması önerisi
	21.07.2017	Türkiye'deki Suriyeli mültecilerle ilgili çarpıcı araştırma: Yüzde 74'ü…
	06.09.2017	"Sözlerinin eri değiller, kendilerine yakışanı yapıyorlar"
	12.09.2017	"Esed" yine Esad oldu
	29.11.2017	Suriyelilere 30 milyar dolar yardım kayıt dışı harcandı
	08.02.2018	**Başlık:** Hangi Erdoğan! **Alt Başlık:** "İlânihaye saklayacak halimiz yok" diyen Erdoğan vatandaşlık sözü vermişti
	04.03.2018	Kızılay Başkanı Kınık: Gerçekçi olalım, Suriyelilerin yarısı dönmez
	05.03.2018	FT'ye konuşan AKP seçmeni: Hükümetin en büyük hatası Suriyelileri kabul etmek
	10.03.2018	Suriyelilerin yalnızca yüzde 8'i barınma merkezlerinde kalıyor
	05.05.2018	Erdoğan'ın "duruma göre" mülteci sorunu
	20.06.2018	Mültecilere hangi ülke ne kadar yardım yapıyor?
	29.06.2018	AB'den 3 milyar Avroluk yardım için karar çıktı
	12.07.2018	Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı açıklandı
Sabah	04.06.2014	İstanbul'un küçük Suriye'si
	20.06.2014	Türkiye'deki Suriyeli sayısı 1 milyonu geçti
	21.06.2014	51 milyon mülteci
	31.08.2014	Hoş geldin kardeşim, emin ellerdesin*
	22.09.2014	Suriyeli sığınmacılar geliyor
	24.09.2014	Mülteci sayısı 400 bini bulabilir
	10.12.2014	Büyük Türkiye*
	16.12.2014	BM'den Türkiye'ye büyük övgü!
	01.03.2015	Geçimlik ekonomi*
	07.04.2015	Savaşın 5'inci yılında Adana'daki Suriyeliler raporu
	02.05.2015	Mülteci akını sürüyor
	18.06.2015	Dünyadaki her 10 mülteciden biri Türkiye'ye sığındı
	04.09.2015	Akdeniz'de boğulan mülteci değil insanlık

	07.09.2015	Erdoğan: Bu nasıl bir yaklaşımdır?
	12.09.2015	Lüksemburglular Suriyelileri sordu
	04.10.2015	Erdoğan: Nerede kaldı insan hakları beyannamesi?
	06.10.2015	Güney sınırımıza 31'inci büyükşehir
	20.10.2015	Suriyeli mülteciler Avrupa trenini harekete geçirir mi?
	27.10.2015	**Üst Başlık:** 'Sadece İstanbul'da tüm Avrupa'dan daha fazla mülteci var' **Başlık:** Koskoca Avrupa… **Alt Başlık:** İstanbul kadar olamadılar
	08.11.2015	Umuda umutsuz yolculuk
	04.02.2016	**Başlık:** "Rusya ve rejim bombalıyor dünya sessiz kalıyor" **Alt Başlık:** Erdoğan Suriye'de yaşanan dram hakkında konuştu
	05.02.2016	**Üst Başlık:** Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan sert tepki **Başlık:** Böyle barış masası olur mu? **Alt Başlık:** "Yenişler, içmişler, dağılmışlar"
	11.02.2016	Dünyayı ayağa kaldıranlar bakalım şimdi ne yapacak?
	23.03.2016	**Üst Başlık:** Başbakan Davutoğlu'ndan önemli açıklamalar **Başlık:** "Mülteci sayısı artmayacak"
	27.03.2016	"Mazlumun yanındayız"
	04.04.2016	"Bizim anlayışımızda ensar muhacir yaklaşımı var"
	03.10.2016	Sadece Kilis'teki mülteci sayısı Fransa'yı 13'e katladı!
	08.11.2016	78 Binden fazla Suriyeliye eğitim veriliyor
	19.11.2016	Polatlı ve Haymana'da mülteci sayısı azalıyor
	24.11.2016	**Üst Başlık:** Dünya Bankasından Türkiye'ye büyük övgü **Başlık:** Nasıl başardınız?
	12.06.2017	Başkent yaraları sarmada rekor kırdı
	21.03.2017	En mutlu 10 ülkenin ayıbı*
	07.07.2017	İçişleri Bakanı Soylu: 450 bin Suriyeli ülkesine döndü
	10.07.2017	Vicdanınız hiç mi sızlamıyor*
	30.09.2017	Suriyelilere yarım milyarlık yatırım
	17.03.2018	Avrupa, Ankara'nın kararlılığını anlamazsa
	18.03.2018	Mülteci sayısı 15 bin 900 oldu
	31.03.2018	4 milyon insana kucak açan bir ülkeyiz
	31.07.2018	Mültecilere şefkat eli
	20.08.2018	Dünyanın en cömert ülkesi Türkiye
	05.10.2018	'Türkiye, dünyaya model ülke'
	05.10.2018	İşte bir devlet ile bir milletin iyilik öyküsü
	16.10.2018	AB'den mülteciler için direkt finans kaynağı yolda
Sözcü	16.09.2014	Tayyip, Suriyeli mülteciler için ne kadar harcadı?
	13.01.2016	"Mülteci sorunu, Türkiye'yi de Pakistanlaştırabilir"
	14.01.2016	Elazığ'da Suriyelilerin odun kapma izdihamı
	14.01.2016	Norveçli Bakan: Türkiye, Suriyeli mülteciler konusunda yalnız bırakılmamalı
	15.01.2016	Bakan Bozkır: 'Türkiye AB`den Suriyeli misafirlerimiz için herhangi bir para talebinde bulunmamıştır'

	19.02.2016	10 Suriyeli 6 Türk vatandaşını işsiz bırakıyor!
	02.03.2016	Mustafa Balbay'dan Suriyeliler için 'süt' önerisi
	14.03.2016	Suriyelilerin uçak bileti oyunu!
	03.05.2016	İşsize vermedikleri maaşla Suriyeliye iş öğretecekler
	06.08.2016	Suriyelilere 36 milyar TL harcadık
	15.02.2017	Türkiye'de kaç milyon mülteci var? Bakan Soylu açıkladı
	16.02.2017	Türkiye Suriyelilere kaç para harcadı?
	17.05.2017	Suriyeliler Osmanbey'de dükkan kiralıyor
	16.07.2017	Suriyeli düşmanı değiliz*
	01.12.2017	Nereye gitti 30 milyar dolar?
	07.12.2017	Suriyeliler için ne kadar para harcandı? 80 milyon için ne kadar para harcandı?
	05.01.2018	Prof. Dr. Murat Erdoğan: Suriyeli mülteciler konusunda atılması gereken 6 adım var
	10.03.2018	İşte Türkiye'deki Suriyeli gerçeği*
	07.09.2018	Kim 5 milyon mülteci ister?*
	24.10.2018	**Üst Başlık:** Her 20 kişiden biri Suriyeli oldu! **Başlık:** 'Türkler, 4 ilde azınlığa düşecek'
	01.11.2018	**Üst Başlık:** Suriyeliler kantonu… **Başlık:** Türkler kaçıyor!
	05.11.2018	Öğrenciye bedavacı olma Suriyeli olunca 1200 lira
	06.11.2018	Alarm*

Hrant Dink Vakfı tarafından düzenli olarak yayınlanan "Medyada Nefret Söylemi" isimli 2017 yılı raporunda (s. 110) ekonomik veya toplumsal sıkışmalarda ilk olarak "kırılgan gruplar"ın hedef alındığı not edilmiştir ve mülteciler de bu grupların içinde yer almaktadır. Suriyeli mülteciler hakkında yapılan haberlerde Türkiye'nin kendi ekonomik zorlukları sürerken Suriyeli mülteciler için yapıldığı söylenen "harcamalar" miktar vererek ayrıntılandırılmakta ve bir panik duygusu haber metinleriyle birlikte dolaşıma sokulmaktadır.

Ekonomik bir tehdit ve *"bize harcamazken onlara harcanıyor"* kalıbıyla hükümet politikalarına olan muhalefet bu başlık altındaki haberlerde baskındır. Biz ve öteki tanımlamalarının keskinleştiği bu alanın temel problemi, ekonomik bir buhran içinde olunduğu halde öteki ile kaynakları paylaşmak zorunluluğunun öfkesi olarak metinlerde izlenebilmektedir. Göker ve Keskin'e göre (2015, s. 251) habere konu olan birincil olayla medya ve toplum karşılıklı olarak bir anlam üretmekte ve bu üretilen söylem de haberler aracılığıyla pekiştirilmektedir. Suriyeli mülteciler de "ekonomik yük", "toplumsal sorun" veya "zavallı" anlamlarıyla üretilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin *"Türkiye 2011'den bu yana 2,1 milyon Suriyeli mülteciye 8 milyar dolar harcadı", "Bir milyon Suriyeliye ayda 100'er TL yardım"*, *Sözcü* gazetesinin *"Tayyip Suriyeli mülteciler için ne kadar harcadı?", "Elazığ'da Suriyelilerin odun kapma izdihamı", "İşsizlere vermedikleri maaşla Suriyelilere iş öğretecekler", "Suriyelilere 36 milyar TL harcadık", "Türkiye Suriyelilere kaç para harcadı?", "Suriyeliler için kaç para harcandı? 80 milyon için kaç para harcandı?", "Öğrenciye bedavacı olma Suriyeliye 1200 lira"* başlıklı haberleri, Suriyeli mülteciler ile Türkiye ekonomisini birleştirmekte, Türkiye'nin halkı ile yeni gelenlerin, mültecilerin ekonomik kaynakları bölüşmeleri hakkında olumsuz bir çerçeve çizmektedir.

Suriyeliler için ne kadar para harcandı? 80 milyon için ne kadar para harcandı?

80 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı için harcanan para ile 3 milyon Suriyeli için ayrılan bütçe kıyaslandığında ortaya dikkat çekici rakamlar çıkıyor.

Sozcu.com.tr
15:56 7 Aralık 2017

Haberler | Ekonomi

Şekil 4.36: *Sözcü* Gazetesi 07.12.2017 Tarihli Haber Kupürü

Cumhuriyet gazetesinin *"Almanya'da mültecilere yapılan yardımlar ayda 354 Euroya kadar çıkabiliyor. Ön sıralarda yer alan Almanya'dan daha fazla yardım yapan ülkeler de var."* diyerek başladığı haberde, Almanya, Fransa, İtalya gibi başlıkların

altında mülteciler için verilen ekonomik desteği ayrıntılandırmakta, "daha fazla", "biraz az" gibi ifadelerle birbiri ile kıyaslamaktadır.

Mültecilere hangi ülke ne kadar yardım yapıyor?

Almanya'da mültecilere yapılan yardımlar ayda 354 euroya kadar çıkabiliyor. Ön sıralarda yer alan Almanya'dan daha fazla yardım yapan ülkeler de var. AB ülkelerindeki mültecilere yapılan yardımların karşılaştırması.

Şekil 4.37: *Cumhuriyet* Gazetesi 20.06.2018 Tarihli Haber Kupürü

"Türkiye 'Açık Kapı Politikası' çerçevesinde kapısına gelen hiçbir Suriyeliyi geri çevirmedi. Nisan 2011'de gelen ilk mültecilerin ardından iç savaştan kaçan 2 milyon 138 bin 977 Suriyeli Türkiye'de yaşıyor. Türkiye'nin 4 yılda mültecilere harcadığı para yıllık ortalama 5,3 milyar liraya ulaştı. Bu İçişleri Bakanlığı'nın 2016 bütçesini aşıyor." diyen bir haber metninin kurduğu anlam ekonomik dengenin, Suriyeli mültecilerin gelmesinden sonra bozulduğu yönündedir.

Sözcü gazetesi *"2011 yılından beri iç savaştan kaçan 3 milyon Suriyeli Türkiye'ye geldi. Resmi rakamlara göre Türkiye Suriyeli başına yılda ortalama 5 bin TL harcıyor."* ifadelerinde "Suriyeli başına" ve "harcama" vurgusu dikkat çekmektedir. Haber aynı zamanda arka plandaki bilgiye de hitap etmekte, verilen kişi sayısının yalnızca resmi rakamlar olduğunu işaret etmektedir. Gazete *"Suriyelilere 36 milyar TL harcadık"* başlıklı haberinde *"Türkiye, sayıları 3 milyona ulaşan Suriyeli mülteciler için AFAD bütçesinden bugüne kadar 12 milyar dolarlık harcama yaptı... Suriyeliler için toplamda harcanan para altyapı maliyetleriyle birlikte 8 tane üçüncü köprü ediyor."* diyerek "onlara verilmeseydi" ne işe yarayabileceğini anlatmakta ve bu "harcama" yapılarak ne büyüklükte bir yatırımdan vazgeçildiğini betimlemektedir. Gazetenin *"Suriyeliler için ne kadar para harcandı? 80 milyon için ne kadar harcandı?"* başlıklı haberinde *"80 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı için harcanan para ile 3 milyon Suriyeli için ayrılan bütçe kıyaslandığında ortaya dikkat çekici*

rakamlar çıkıyor." demekte *"AFAD", "Belediyeler", "Sağlık Hizmetleri", "Kamplara Yapılan Masraflar"* başlıkları altında rakamlar sıralanmaktadır.

Suriyelilere 36 milyar TL harcadık

Türkiye, sayıları 3 milyona ulaşan Suriyeli mülteciler için AFAD bütçesinden bugüne kadar 12 milyar dolarlık harcama yaptı... Suriyeliler için toplamda harcanan para altyapı maliyetleriyle birlikte 8 tane üçüncü köprü ediyor.

10:08 6 Ağustos 2016 Haberler | Ekonomi

Şekil 4.38: *Sözcü* Gazetesi 06.08.2016 Tarihli Haber Kupürü

Suriyeli mülteciler için yapılan ekonomik desteğin resmi olarak belgelendirilmesi veya kurumların yaptığı toplam miktarın birbiri ile uyuşmaması da bir diğer ortak haber konusudur. *Cumhuriyet* gazetesinin *"Suriyelilere 30 milyar dolar yardım kayıt dışı harcandı"*, *T24* haber portalının *"30 milyon dolar harcadık, bir kısmını faturalandıramadık"* başlıklı haberleri bu tartışmanın örneklerindendir. Haberlerde hükümetin yaptığı "harcama"ların kayıt dışı olduğu vurgulanmakta ve hükümeti eleştirir görülen bu metinlerde Suriyeli mülteciler içindeki yasal olamayacak bir alanın varlığına işaret edilmektedir.

Sabah gazetesinin ideolojik tavrı, Suriyeli mültecileri çerçevelendirmesi açısından aynı yaklaşıma sahip olduğu halde, anlamsal olarak diğer gazetelerin karşısında konumlanmıştır. Gazete *"Türkiye dünyaya model ülke", "Bir devlet ile bir milletin iyilik öyküsü", "Dünyanın en cömert ülkesi Türkiye", "Mültecilere şefkat eli",*

"4 milyon insana kucak açan bir ülkeyiz" başlıkları altında Türkiye'nin Suriyeli mültecilere verdiği ekonomik desteği anlatmaktadır. Bu anlatılarda Suriyeli mültecilere karşı acıma, zayıf olduğunu vurgulama, çaresizliği betimleme yoluna gidilmiştir. Gazete, Türkiye'nin dünyaya model olduğunu anlatırken Suriyeli mültecileri şöyle betimlemektedir: *"Önce Ruhsal Yaralar Sarıldı. Toplum merkezleri ile sığınmacılar önce psikolojik destek ile ruhsal yaraları sarıldı. Ardından Suriyeliler; kadın, çocuk, yaşlı, genç ve sağlık durumlarına göre kategorilere ayrılarak her grup için ayrı projeler geliştirildi. Milyonlar hayata tutundurulurken, bir arada yaşamak için sosyal ve kültürel projeler ile dünyada ilk sıraya yerleşti."*

Şekil 4.39: *Sabah* Gazetesi 27.10.2015 Tarihli Haber Kupürü

Suriyeli mültecilerin "rahatının yerinde" olduğuna dair imaların çoğu, Suriyeli mülteciler hakkında yapılmış araştırmaların yer aldığı haberlerde görülmektedir. *Cumhuriyet* gazetesinin *"Kızılay Başkanı Kınık: Gerçekçi olalım, Suriyelilerin yarısı*

dönmez" başlıklı haberinde öne çıkartılan açıklama, "yarısının kalıcı" olduğu ve *"1,3 milyon Suriyeli mülteciye Kızılay kart aracılığıyla aylık 120 TL"* verildiğidir. *Sözcü* gazetesi *"Elazığ'da Suriyelilerin odun kapma izdihamı"* başlıklı haber metninde "adının açıklanmasını istemeyen hayırsever bir işadamı" tarafından "hayır" olarak verilen odunların dağıtımını anlatırken Suriyeli mültecileri de betimlemektedir: *"Adının açıklanmasını istemeyen hayırsever bir işadamının Hicret Mahallesinde yaşayan Suriyelilere verilmek üzere gönderdiği odunlar, Mahalle Muhtarı Murat Gülbasan aracılığıyla dağıtıldı. Suriyeli mülteciler, dağıtılan odunu almak isterken adeta birbirini ezdi."* Aynı gazetede yayınlanan *"Suriyelilerin uçak bileti oyunu"* başlıklı haberde *"Atatürk Havalimanı'nda Araplara yaklaşarak kendilerine bilet aldıran Suriyeliler, biletleri geri iade edip paraları ceplerine atmaya başladı."* denilmektedir. Gazete, fazlasıyla ekonomik destek verilen Suriyeli mültecilerin birbirini ezerek yardım talep eden, dolandırıcılık yapan ve üstelik büyük bir kısmının da kalıcı olduğuna dair bir anlatıyı kurmaktadır. Gazetenin 21.10.2018 tarihli *"Sahte fatura düzenleme işini de Suriyelilere kaptırdık!"* başlıklı yazısı örnek habere bir anlam katmanı daha eklemektedir. Vergi dairesi kaynak gösterilerek Türkiye'de dolandırıcılık yapanların "%30'unun Suriyeli" olduğu anlatılmakta, *"Suriyeliler ülkemizin artık gerçek sahibi olmaya başlamışlar"* ifadesi kullanılmakta, Suriyeli mülteciler geldikten sonra ülkenin sahibi olmaktan çıkmak vurgusuyla "biz"e karşı tehdit unsuru farklı bir boyut kazanmaktadır[35].

Suriyeli mülteciler ve ekonomi konusunun kesiştiği bu başlıktaki bir diğer önemli noktada Suriyeli mültecilerin çalışması hakkındadır. Konu, Suriyeli mültecilerin çalışma izinleri, iş bulmaları, sosyal haklardan yararlanmaları gibi hukuki bir boyutlara sahiptir. *Sabah* gazetesi Suriyeli mültecilerin çalışması konusunu *"40 bin Suriyeli işbaşı yapıyor"* başlıklı haberinde olduğu gibi Çalışma Bakanlığının yaptığı bir düzenleme üzerinden vermektedir. Ancak haber metninde kayıt dışı çalıştırılan Suriyeli mültecilerin, çalışma iznine sahip olabileceği anlatılırken *"İşadamları uygulama ile birlikte uzun süredir sıkıntı yaratan vasıfsız işçi ve ara eleman ihtiyacının önemli ölçüde çözüleceğini ifade ediyor."* demekte, çalışma izninin Suriyeli mülteciler için bir haktan ziyade, Türkiye ekonomisi için eksik olan eleman ihtiyacının karşılanması noktasından ele almaktadır. Haber, toplamda 40 bin Suriyeli mültecinin işe alınabileceğini anlatırken

"Suriyelilere talep etmeleri durumunda" çalışma izni verileceği, kayıt dışı çalışıp çalışmamanın kendilerine bırakıldığını belirtmektedir. Haberde yer alan uygulamadan sonra kayıt dışı çalışmanın sorumluluğu böylece Suriyeli mültecilere ait olmaktadır.

Sözcü gazetesi, Türkiye ekonomisinin kötüleşmesi ile Suriyeli mülteciler arasında doğrudan bağ kurmaktadır. *"10 Suriyeli 6 Türk vatandaşını işsiz bırakıyor"* başlıklı haberde *"Suriyeli mülteciler büyümeyi pozitif etkiliyor"* denilmekte ve Dünya Bankası tarafından hazırlanan bir raporu *"Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki mevcudiyeti her geçen gün daha kalıcı hale gelirken ülke nüfusunun yüzde 3'ünü aşmaları nedeniyle mültecilerin makro dengeler üzerindeki etkileri de başta büyümede olmak üzere her geçen gün daha da belirginleşiyor."* diyerek sunmaktadır.

Gazete 04.10.2017 tarihli *"Suriyeliler yüzünden vergiler yükseliyor"* başlıklı haberde de ekonomik sorunların temeli Suriyeli mültecilere bağlanmakta, Suriyeli mülteciler ve ekonomik kriz birlikte kodlanmaktadır. Sebep ve sonuç ilanının sürekli dolaşıma sokulmasıyla, suçlu da ilan edilmiş olmaktadır. Haberin konusu, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Ahmet Eşref Fakıbaba'nın Suriyeli mülteciler için *"Kendileri Suriye'ye dönmek isteseler bile göndermeyeceğiz, ihtiyacımız var."* sözlerini eleştiren Sinan Oğan isimli eski milletvekilinin açıklamalarıdır. *"... tepki gösteren Oğan, millete reva gördükleri yüzde 40'lık Motorlu Taşıtlar Vergisi artışının ana sebebinin Suriyelilere harcanan 30 milyar dolar olduğunu söyledi."* denilen haber metniyle birlikte, habere kaynaklık eden ifade yeniden dolaşıma sokulmakta, üstelik Suriyeli mültecilerin "kendileri istese bile" dönemeyeceklerinin anlatıldığı, hayatları hakkında bir irade gösterememe haliyle betimlendiklerinin farkına bile varılmamış olduğu görülebilmektedir. Gazetenin *"Suriyeli berber yerli esnafı zora soktu"* (05.07.2018) başlıklı haberi de aynı çizgideki örneklerdendir.

Cumhuriyet gazetesi *"Suriyeliler emek kırıcı mı akıl takılması mı?"* başlıklı yazıda Suriyeli mültecilerin kayıt dışı ve az ücret karşılığında çalıştırılmasını "ilkel sömürü" olarak görüldüğü ifade edilirken, *"dilenerek kocasından fazla kazanan"* kadınlar ve "üstelik" çocukları da olan Suriyeli mülteciler aşırı temsille betimlenmekte, zavallı vurgusu yapılmaktadır. Bu betimlemenin yanında, haklarına erişemeyen bir

mültecilik hali değil, yalnızca Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin genel kabul görmüş fotoğrafı anlatılmaktadır: *"Suriyeli mültecilerin, herhalde yüz binlercesi ülkemizde zaten çalışıyor. Bakan da biliyor bunu... Çeşitli toplantılarda edindiğimiz bilgilere göre özellikle Güneydoğu bölgesinde ve İzmit-İstanbul dâhil, çok yaygın bir durum ve emekleri sudan ucuz... (...) Adamlar muhtaç... Çocukları da var üstelik. Yüz binlercesi dileniyor İstanbul ve benzeri* 'zengin' *kentlerde. Adım başı Suriyeli aile, erkeği yoksa yanında, kadın ve çocukları... Eminim kocalarından daha fazla parayı dilencilikten alıyorlardır! Tabii gazetelere, kadın pazarlama yönü en büyük piyasalardan biri olarak yansıyor..."*

Bu selamlamadan sonra, konumuza gelelim. Biliyorsunuz iktidar Suriyeli mültecilere kimlik verecek. Oy kullanma hakkı dışında, örneğin çalışma hakları olacak. Bu bir ilk adımdır. Sonraki adım, hepsine seçme hakkı verilmesi gündeme gelecektir. Az buz değil, sanırım oy kullanma yaşında 1 milyona yakın mülteciden bahsediyoruz... Oy ve sandık... Anlıyorsunuz politikayı... Sandık adeta tanrısal bir olay iktidar için! Mültecilerin toplam sayısını hükümet bile bilmiyor. 1.5 milyonu aşan Suriyeliden bahsediliyor. 2 milyon mu?!
Ama sadece mültecilerin sandık yönüne bir gönderme var. Konumuz Suriyeli mültecilere **çalışma izni** verilmesi... Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı **Faruk Çelik**, Meclis bütçe görüşmelerinde *"Çalışma izni verilecek Suriyeliler açık işlerde çalışacak ve sayıları diğer işçilerin yüzde 10'unu geçmeyecek"* dedi.

***

Türkiye'de toplam işçi sayısı 25 milyon kadar (TÜİK'e göre). İşsiz sayısı yüzde 10 kadar, yani 2.5 milyon (resmi olmayan sayı çok daha fazla). Gençlerde bu oran yüzde 30'lara doğru yol alıyor! Yani hayata atılan gençler, istedikleri iş konusunda elleri böğürlerinde.
Suriyeli mültecilerin, herhalde yüz binlercesi ülkemizde zaten çalışıyor. Bakan da biliyor bunu... Çeşitli toplantılarda edindiğimiz bilgilere göre özellikle Güneydoğu bölgesinde ve İzmit-İstanbul dahil, çok yaygın bir durum ve emekleri sudan ucuz... Örneğin bizimkiler düşük değerde bir işte 40-50 TL mi alıyor, Suriyeliler 20 ve altında! Üstelik günde 10-15 saat çalıştır. Bir köle bulmuşken...
İşin bir yönü, Suriyeliler üzerindeki korkunç, ilkel sömürü. Adeta 100-150 yıl öncesinin vahşi kapitalizmi... Adamlar muhtaç... Çocukları da var üstelik. Yüz binlercesi dileniyor İstanbul ve benzeri *"zengin"* kentlerde. Adım başı Suriyeli aile, erkeği yoksa yanında, kadın ve çocukları... Eminim kocalarından daha fazla parayı dilencilikten alıyorlardır! Tabii gazetelere, kadın pazarlama yönü en büyük piyasalardan biri olarak yansıyor...

Şekil 4.40: *Cumhuriyet* Gazetesi 13.11.2014 Tarihli Köşe Yazısı Kupürü

Aynı gazete *"Krizde maliyeti düşürmenin yolu: Suriyeli işçi sömürüsü"* başlıklı yazıda da *"Suriyelilerin çalışıp kendi geçimlerini sağlamaları güzel. Hazine'ye yük*

olmak yerine vergi vererek kaynak sağlamaları da. İyi güzel de Suriyeli işçiler kaça çalıştırılıyor acaba?" ifadeleriyle Suriyeli mültecilerin kayıt dışı çalıştırılmalarıyla ilgili sorun "hazineye yük" olmalarıyla açıklanmakta, vergi vererek "katkı" sağlamaları olumlanmaktadır. Ekonomi ile Suriyeli mülteciler arasında kurulan doğrudan ilişki, onların hakları üzerine yazıldığı varsayılan metinlerde de sürmektedir.

Tablo 4.29: Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarları Hakkında Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Yayınlanan Haberler

GAZETE	TARİH	BAŞLIK
Bianet	20.06.2013	Türkiye'de 490 Binden Fazla Suriyeli Mülteci Var
	05.09.2013	Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Yarım Milyonu Buldu
	05.09.2013	"Suriyeli Sığınmacılar Artıyor, Hükümet Yardıma Açık Olmalı"
	13.11.2013	Devletle STK'ların Suriyeli Mülteciler Üzerine Bilgileri Uyuşmuyor
	20.11.2014	Son Yılların En Derin Mülteci Krizi
	10.12.2015	3 milyona yakın mülteci
	01.04.2016	Af Örgütü: Günde 100 Mülteci Suriye'ye Gönderiliyor
	15.02.2017	Bakan Soylu: Türkiye'de 3 milyon 551 bin 78 Mülteci Var
T24	10.06.2011	Suriye'den gelenlerin sayısı 3 bin 893'e yükseldi
	10.04.2012	Suriyeli mültecilerin maliyeti 150 milyon dolara ulaştı!
	09.11.2012	Bir günde 8 bin Suriyeli Türkiye'ye geldi
	05.11.2013	'Türkiye, Suriyelilere BM yardımını hiçbir zaman kabul etmedi'
	30.07.2014	10 soruda 'Suriyeli mülteciler' meselesi
	22.08.2014	Türkiye'de 1 milyon 140 bin Suriyeli kamp dışında yaşıyor
	18.12.2014	AFAD: Suriyeli mülteciler için 5 milyar dolar harcandı
	17.01.2015	Numan Kurtulmuş: Türkiye, Suriyeli mültecilere 5 milyar dolar harcadı
	13.08.2015	Türkiye'de yaşayan toplam Suriyeli mülteci sayısı belli oldu
	17.08.2015	'AB, sığınmacı krizine 10 milyar Euro ayırsın'
	07.10.2015	"Ne AFAD, ne Maliye Bakanlığı sığınmacı başına ne kadar harcama yapıldığı hesabına sahip değil"
	29.10.2015	Türkiye 4 yılda mülteciler için 8 milyar dolar harcadı
	21.12.2015	Erdoğan: Dış ülkelerden mülteciler için dolar kürü olarak yardım aldık fakat vicdan kürü olarak almadık
	21.04.2016	AB'nin mülteciler için Türkiye'ye vereceği 3 milyar Euro'nun 110 milyonu daha geldi
	25.04.2016	AB'nin mülteciler için Türkiye'ye vereceği 6 milyar Euro nasıl harcanacak?
	28.07.2016	AB'den Türkiye'deki sığınmacılar için 1,4 milyar Euro
	22.09.2016	Ertuğrul Özkök: 24 milyarı Suriyelilere ne uğruna harcadık, hangi insanlık borcu?
	03.10.2016	Erdoğan'dan AB'ye: Söz verdikleri 3 milyar Euro'dan sadece 179 milyon Euro gönderdiler
	28.11.2016	**Başlık:** AB: Suriyeli mülteciler için Türkiye'ye şu ana kadar 676 milyon 600 bin avro yardım yaptık **Alt Başlık:** İşte kalem kalem Suriyeli mülteciler için gelen AB yardımları...
	23.01.2017	**Başlık:** "3.5 milyon Suriyeli ülkesine döner mi?" **Alt Başlık:**

		"Nasıl göndereceksin?"
	06.02.2017	"Tüm Suriyeliler toplansaydı dördüncü büyük il 'Suriye' olurdu"
	16.04.2017	**Üst Başlık:** Suriyelilerin bilgileri güncelleniyor **Başlık:** Yeni doğanlara geçici kimlik
	06.06.2017	Türkiye'de ne kadar Suriyeli var; ne kadarı kayıtlı olarak çalışıyor, kaçı iş arıyor?
	19.06.2017	Dünyada en çok mülteci Türkiye'de
	25.08.2017	AB Komiseri: Mülteci anlaşması için Türkiye'ye 2 milyar Euro ödenmeli
	17.01.2018	"Türkiye'de 4,3 milyon göçmen yaşıyor; mülteci statüsünde 3 kişi var"
	18.01.2018	Göç ve Uyum Raporu'ndan: 30 milyar dolar harcadık, bir kısmını faturalandıramadık
	15.03.2018	**Üst Başlık:** Financial Times, mülteci yardımını böyle duyurdu: **Başlık:** AB, yolsuzluğu azalttığı ve yargıyı desteklediği için Türkiye'yi fonluyor
	26.03.2018	Çalışma Bakanlığı: Suriyeliler 'yardım kesilecek' diye sigortalı çalışmak istemiyor
	01.04.2018	3.4 milyon göçmen hesaba katılmadı, milli gelir 6 milyar lira 'şişti'
	26.04.2018	Başbakan Yardımcısı Akdağ: Türkiye Suriyelilere şimdiye kadar 31 milyar Euro harcadı
	28.05.2018	İnce'nin sorunlu Suriye politikası
	05.06.2018	Nüfusun yüzde 4,2'si Suriyeli
	19.06.2018	Türkiye, 3,9 milyon kişiyle en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke
	20.06.2018	Bugün Dünya Mülteciler Günü; cumhurbaşkanı adayları Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili ne diyor?
	27.06.2018	AB'den gelecek 3 milyar Euro'ya İtalya engeli
	30.06.2018	CHP'li Öztürk Yılmaz: AB, Türkiye'yi mülteci çöplüğüne çeviriyor!
	02.07.2018	**Başlık:** 1481 mülteciye ev sahipliği yapan İsviçre artık sığınmacı kabul etmeyeceğini açıkladı **Alt Başlık:** Türkiye 3 milyon 570 bin 352 mülteciye ev sahipliği yaptı
	12.07.2018	Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların sayısı açıklandı
	19.07.2018	Türkiye nüfusunun yüzde 4.39'unu Suriyeliler oluşturuyor
	25.07.2018	İtalya'dan Türkiye'ye sığınmacı eleştirisi: Bazıları yapması gerekeni yapmıyor mu?
	05.09.2018	Enflasyon son 14 yılın zirvesine çıktı; vatandaşlar Suriyelileri hedef aldı
	21.09.2018	Krizde maliyeti düşürmenin yolu: Suriyeli işçi sömürüsü
	15.10.2018	Türkiye, dünyanın en fazla mülteci ağırlayan ülkesi
Diken	09.07.2015	Suriyeli mültecilerin sayısı 4 milyonu aştı.
	20.09.2015	Suriyeli mültecilerin dönebileceği normal bir hayatları yok
	25.01.2017	Geçen yıl 96 mülteci "iş cinayetleri"nde hayatını kaybetti: yedisi çocuk
	15.02.2017	Türkiye'de 3 milyon 551 bin 78 mülteci var
	19.06.2017	69 milyon kişi zorla yerinden edildi: Türkiye en çok sığınmacı alan ülkelerden
	05.09.2017	Şehir plancılarından mülteci raporu: İstanbul'daki belediyeler çözümden uzak

	19.10.2017	Her iki Suriyeli göçmenden biri ülkesine dönmek istiyor; yüzde 60'ı çalışmıyor
	06.11.2017	Ombudsman: Suriyeliler dönmez, hatta sayıları artar; resmi sitelerde Arapça olsun
	07.06.2018	Suriyelilere ilişkin güncel rakamlar: Erkek sayısı kadınlardan 300 bin fazla
	13.07.2018	Güncel rakamlar: Türkiye'de 3,5 milyon kayıtlı Suriyeli var
	24.08.2018	Resmi veriler: Suriyeli sığınmacı sayısının 2028'de 5 milyonu aşması bekleniyor
	03.09.2018	Özdağ 'çözüm'ü buldu: Suriyeliler dönünce kapıları açmayın
	09.09.2018	Bakan açıkladı: İki yılda 255 bin 300 Suriyeli ülkesine döndü
	24.09.2018	Düşük ücret fazla mesai: İşyerinde ayrımcılığı bir de Suriyelilerden dinleyin

Bianet haber portalı, Suriyeli mülteciler için yapılan ekonomik desteği direkt haber konusu yapmamıştır. Genel olarak Türkiye'de kaç Suriyeli mülteci olduğuna dair yapılan resmi açıklamaların birbiri ile uyuşmaması ve sayılar üzerine odaklanmıştır. *"Devletle STK'ların Suriyeli mülteciler üzerine bilgileri uyuşmuyor"* başlıklı haberde, *"Davutoğlu önergeye cevabında Türkiye'deki kamplarda 04.11.2013 tarihi itibariyle 200 bin 48 Suriyeli bulunduğunu da açıkladı. 10 şehirde toplam 21 geçici barınma merkezi bulunduğunu bildirdi. Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der) ise daha önce, 20 Haziran'da, Türkiye'de "geçici koruma rejimi" altında Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) verilerine göre 200 bin 91'i kamplarda ve 290 bini bu kampların bulunduğu illerde kamp dışında kalan, toplam 490 bin 91 Suriyeli mülteci olduğunu açıklamıştı. Uluslararası Af Örgütü de Eylül 2013'te Suriyeli mültecilerin sayılarının iki milyonu geçtiğini belirterek komşu ülkelere sınırların açık tutulması çağrısı yapmıştı."* denilmektedir.

Portal *"Bakan Soylu: Türkiye'de 3 milyon 551 bin 78 mülteci var"* başlıklı haberinde AFAD tarafından hazırlanan raporun ayrıntılarına, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun ifadeleriyle yer vermektedir. *Bianet* Suriyeli mültecilerin sayılarını farklı biçimde haber konu yapmıştır. Bu *"Af Örgütü: Günde 100 mülteci Suriye'ye gönderiliyor"* başlıklı haberdir. Geri göndermenin mülteci haklarına aykırı olduğunu vurgulayan haber metni, toplam mülteci sayısı için de *"Türkiye'de 3 milyona yakın Suriyeli mülteci var."* ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 4.41: *Bianet* Haber Portalı 15.02.2017 Tarihli Haber Kupürü

"Türkiye'de 3 milyon 551 bin 78 mülteci var", "4 milyon 270 bin", "Güncel rakamlar: Türkiye'de 3,5 milyon kayıtlı Suriyeli var", "Resmi veriler: Suriyeli sığınmacı sayısının 2028'de 5 milyonu aşması bekleniyor", "Suriyelilere ilişkin güncel rakamlar: Erkek sayısı kadınlardan 300 bin fazla" başlıklarıyla haber yapan *Diken* haber portalı, "kayıtlı", "güncel rakam", "erkek sığınmacı fazla" vurgularıyla sayı artışının takipçisidir. Bunun yanında portalda yayınlanan (20.09.2015) *"Çocukların çoğu okula gitmek yerine çalışıyor. Büyükler de iş bulursa kaçak çalışıyor. Sağlık hizmetleri bile başlangıçta ücretsizken, artık para istenmeye başlanmış birçok kurumda. Dahası ırkçılığa maruz kalıyorlar, horlanıyorlar, istenmiyorlar."* cümlelerinin anlamı, yukarıdaki sayı ve artan sayıya odaklı, kayıtsız olan Suriyeli mültecilerin bilinemezliğini işaret edecek şekilde verilen "kayıtlı mülteci" vurgusu arasında kaybolmaktadır.

Güncel rakamlar: Türkiye'de 3,5 milyon kayıtlı Suriyeli var

Türkiye'de kayıtlı 3 milyon 353 bin 462 Suriye uyruklu mülteci var.

Fotoğraf: Reuters

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Müdürlüğü ve Mülteciler Derneği'nin verilerine göre, 21 Haziran itibariyle kayıtlı mültecilerin 1 milyon 935 bin 499'u erkek, 1 milyon 634 bin 853'ü de kadın.

Şekil 4.42: *Diken* Haber Portalı 13.07.2018 Tarihli Haber Kupürü

T24 haber portalının *"1481 mülteciye ev sahipliği yapan İsviçre artık sığınmacı kabul etmeyeceğini açıkladı. Türkiye 3 milyon 570 bin 352 mülteciye ev sahipliği yaptı"* başlıklı haberi de sayılar ve refah düzeyi açısından açık bir kıyaslamadır. T24'de, bu kıyaslamalarla kurulan sorumlu ülke ve diğer ülkeler olarak konumlandıran anlamsal yapının parçası olmaktadır. Gerçekte, alternatif bir haber dili kurulmak isteniyorsa burada konu Suriyeli mültecilerin uluslararası hukuka göre iltica haklarının engellenip engellenmediği olmalı, statüleri ise "ev sahibi-misafir" tanımından kurtulmalıdır.

İsviçre artık sığınmacı kabul etmeyeceğini açıkladı

Türkiye 3 milyon 570 bin 352 mülteciye ev sahipliği yaptı

İsviçre, önceki gün aldığı kararda anlaşma olmasına rağmen Yunanistan ve İtalya'dan mülteci almayacağını açıkladı. İsviçre'nin toplam 1481 mülteci kabul ettiği belirtilirken, kişi başına düşen milli geliri İsviçre'nin 8 kat altında olan Türkiye 3 milyon 570 bin 352 mülteciye ev sahipliği yaptı.

Şekil 4.43: *T24* Haber Portalı 02.07.2018 Tarihli Haber Kupürü

Konu Suriyeli mültecilerin sayıları, nüfus içindeki oranları, doğum oranları olduğundan ırk temelli ayrımcılık örnekleri fazlaca görülmektedir. Bu durum hakkında alternatif habercilik yapmak için yola çıktığını ifade eden haber portallarında özel haberler yayınlandığı görülmektedir. Bu haberlerin özellikle belirtilmesinin sebebi portalın, aşağıda verilen örneklerden de görülebileceği gibi kendi içindeki açık çelişkidir.

T24 haber portalında *"Enflasyon son 14 yılın zirvesine çıktı; vatandaşlar Suriyelileri hedef aldı"* başlıklı haber bunlardan biridir. Sosyal medyada *"#Suriyelilerdefolsun"* etiketiyle yapılan paylaşımları konu alan haberde, Türkiye halkının ekonomik sıkıntılardan ötürü Suriyeli mültecileri suçladığı anlatılmaktadır. Bunun yanında portal, Ertuğrul Özkök'ün 22.09.2016 tarihli yazısını yayınlamış ve yazıyı bir nefret söylemi olarak görüp görmediği anlaşılmayacak şekilde şöyle

sunmuştur: *"Hürriyet yazarı Ertuğrul Özkök, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerle ilgili olarak "Ülkemize göçmen gelen her Suriyeli için her bir Türk vatandaşı cebinden 300 dolar alınmış. Yaklaşık 1000 Türk lirası yani. Bizden alınan paralarla, ülkemize gelen her Suriyelinin cebine 8 bin dolar konmuş. Yani 24 bin Türk lirası. Asgari ücretle çalışan bir Türk vatandaşının neredeyse bir buçuk yılda kazanabileceği para. Bu paranın yüzde birini harcamayan Almanya'nın halkı, mülteci sorununun hesabını kendi iktidarından çatır çatır soruyor da. Türk vatandaşının hiç olmazsa şu masum soruyu sorma hakkı yok mu: Ne uğruna harcadık?" dedi. Ertuğrul Özkök'ün "Alman soruyor da biz soramayacak mıyız? 24 milyar ne uğruna" başlığıyla yayımlanan (22 Eylül 2016) yazısının ilgili bölümü şöyle:"*

Bunun yanında *T24* haber portalında yayınlanan *"Suriyeli mültecilerin maliyeti 150 milyon dolara ulaştı", "Türkiye 4 yılda mülteciler için 8 milyar dolar harcadı"*, başlıklı haber metinlerini de eklemek yerinde olacaktır. Haber portalının *"Türkiye 'Açık Kapı Politikası' çerçevesinde kapısına gelen hiçbir Suriyeliyi geri çevirmedi. Nisan 2011'de gelen ilk mültecilerin ardından iç savaştan kaçan 2 milyon 138 bin 977 Suriyeli Türkiye'de yaşıyor. Türkiye'nin 4 yılda mültecilere harcadığı para yıllık ortalama 5,3 milyar liraya ulaştı. Bu İçişleri Bakanlığı'nın 2016 bütçesini aşıyor. 4.5 yılda Türkiye'nin Suriyeli mülteciler için harcadığı para ise 8 milyar doları yani bugünkü kurla 24 milyar lirayı aştı. Bu harcamaya uluslararası kuruluşların katkısı ise 418 milyon dolarda yani 1,2 milyar lirada kaldı."* ifadeleriyle başlayan haber metni, rakamlar üzerine kurulmuştur ve önemli olan, harcanan paranın ulaştığı nokta ile bu miktara gelen dış katkının kaldığı yerdir. Maliyetin ülke ekonomisinde ne denli büyük bir yere sahip olduğuna dair anlam ekonomik veriler oranlar, rakamlar, kur hesaplarıyla tamamlanmaktadır. Bu çerçeveye göre Suriyeli mülteciler ile ülke ekonomisinin çıkmazları arasında doğrudan bir bağ vardır. Bunun yanında portal *Sözcü* gazetesinden alarak *"Sözcü'den Mehtap Özcan Ertürk'ün haberi aynen şöyle:"* denilerek verilen haber için de başlık olarak *"3,4 milyon mülteci hesaba katılmadı, milli gelir 6 milyar lira şişti"* ifadesini seçmiştir.

Hrant Dink Vakfı'nın Medyada Nefret Söylemi (2017, 221) raporuna göre bu türden haberlerin fazlaca yapılıyor olmasının etkisi, ucuz iş gücü olarak görülen ve

güvencesiz olarak çalışan Suriyeli mültecileri hedef haline getirmek şeklinde belirginleşmektedir. Ekonominin bozulması, işsizlik ve Suriyeli mülteciler arasında kurulan bu nedensellik ise yanıltıcıdır. Bu haberler, toplum içinde rahatsızlık duyulan sorunlar için bir fail ilan etmekte ve bu sorunlardan rahatsız olan halkın nefretini de bu faile yöneltmektedir. Böylece yapısal sorunlar bir sistem eleştirisi yapılmadan direkt olarak faile yönelmektedir. Bu haberlerdeki fail, "biz"den olmayan, "dışarıdan" gelen Suriyeli mültecilerdir.

Tablo 4.30: Suriyeli Mülteci Sayıları ve Yardım Miktarı Hakkındaki Haberlerde Kelime Kullanım Sıklıkları Karşılaştırması

Kelimeler	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
	Gün: 39	Gün: 46	Gün: 21	Gün: 8	Gün: 16	Gün: 42
	Haber: 39	Haber: 48	Haber: 22	Haber: 9	Haber: 16	Haber: 43
Biz/Bizim	104	112	154	23	37	73
Onlar/Onların	32	58	12	7	9	54
Savaş	15	38	7	4	3	48
Akın / Akın Akın	13	24	11	0	0	7
Suriyeli/ler	53	55	96	11	28	122
Mülteci / Suriyeli Mülteci	75	30	64	31	43	70
Sığınmacı	13	17	9	25	32	74
Göçmen	16	11	19	4	17	61
Misafir/Konuk	5	25	9	3	2	14
Ev Sahibi	6	23	0	1	4	17
Kaçak/Yasa Dışı	0	9	7	0	4	13
Dayandı*	1	6	0	0	0	1
Ulaştı / Geçti*	4	16	12	2	7	23
Muhtaç*	0	13	0	0	0	4
Yardım*	41	10	4	3	5	24
Uluslararası Yardım*	30	2	17	1	4	29
Harcama*	11	11	37	1	2	47
Elini Taşın Altına Koymak / Elini Cebine Atmak*	2	12	3	0	0	2
*Haber konusuna özel kelimeler						

Suriyeli mültecilerin "Suriyeliler" ve "Suriyeli mülteci/mülteci" şeklinde tanımlandığı konudaki vurdu, yüksek bir sınıra ulaşıldığı veya geçildiği yönündedir. "Dayandı" kelimesi büyük kısmında, "ulaştı/geçti" kelimeleri ise tümünde kullanılmıştır. Bu kelimeler hem Suriyeli mültecilerin sayıları hakkında yapılan haberlerde hem de ulusal ve uluslararası ekonomik desteğe ilişkin haberlerde

izlenmektedir. Yine gazete ve haber portallarında sözü edilen yardımın zaman zaman "harcama" şeklinde tanımlandığı da dikkat çekmektedir.

Suriyeli mültecilerin statüsüne dair anlatının kurulduğu bu başlık altındaki haberlerde "misafir" ve "ev sahibi" konumlandırması da yoğunluk göstermektedir. Neden geldiklerini ve nasıl geldiklerini anlatan kelimeler olarak "savaş" ve "akın/akın akın"ın da kullanım sıklığında diğer konu başlıklarına göre bir artış izlenmektedir.

Bu başlık altındaki haberin temelinde yatan, Suriyeli mültecilere karşı Türkiye'nin aldığı sorumluluk, Avrupa ülkeleriyle sürekli bir kıyas içindedir. Bu sebeple haber metinlerinde "elini cebine atmak" ve "elini taşın altına koymak" gibi deyimler kullanılmakta, Avrupa ülkeleri bu deyimlerle "az harcama yapan", "taahhüt ettiği yardımı Türkiye'ye vermeyen" şeklinde tarif edilmektedir. Ayrıca *Sözcü* gazetesinin haber metinlerinde 9 kez "cebimiz/den" kelimesi kullanılmış, Türkiye halkının vergilerinin Suriyeli mültecilere "harcandığı"na dair anlatı bu ifadeyle kurulmuştur.

Suriyeli mültecilerin kim olduklarına dair anlamı sayılar ve yardım miktarları üzerinden kuran bir haber dilinden söz edilirken, konu hakkında İngiliz basını üzerinden ırk temelli araştırma yapan Stuart Hall'ın (2005, s. 108-109) siyahiler ile sayılar ve ekonomi arasında kurulan bağa dair saptamalarını yeniden hatırlamak gerekmektedir. İngiliz basını, sorunu ırk değil, istatistikler üzerinden verirken aslında ırk temelli bir tartışmaya okurlar açısından bir güvenilirlik boyutu katma görevi üstlenmektedir. "Irksal gerilim, bu ülkede çok fazla siyahın var olmasının sonucudur, beyaz ırkçılığının bir sonucu olan bir sorun değil." diyen Hall (2005, s. 109)'dan yola çıkarak, Suriyeli mültecilerin sayıları ve yardım miktarlarını sürekli izleyen, artışa vurgu yapan haberler için aynı anlamı çıkartmak mümkündür: "Haber metinlerinde izlenen ırkçılık onların hızla artan sayılarıyla ilgilidir."

Stuart Hall'ın tarif ettiği bu durum haber metinlerine şöyle yansımaktadır. Irkçılık temelli bir anlatı, sayılarla güvenilirlik kazanırken buna karşı ortaya konan argüman da karşı çıkılan anlamı, karşı olmaklığıyla kabul ederek yeniden üretmektedir.

Örneğin Suriyeli mültecilerin nüfus içindeki oranının "yalnızca %4" olduğunu vurgulayan bir metin, sayılar üzerinden kurulan ırk temelli ayrımcılığa karşı durduğunu düşünürken onu yeniden üretmektedir. Artık öncelik sayılardadır. Bu sebeple, "Karşıt argümanlar getirmek kolaydır. Ama sorunun başat tanımı, tekrarlanma sayesinde, sorunu halihazırdaki biçimiyle formülleştirerek önerenlerin ve dile getirenlerin ağırlıkları ve güvenilirlikleri sayesinde 'ortakduyu'nun onayını kazanmasından ötürü, bir tartışmanın terimlerini değiştirmek zordur." (Hall, 2005, 109) Sözü edilen bu zorluğu aşmak için alternatif bir haber dilini kurmak için yola çıkan alternatif medya kurumlarının konu hakkındaki haberlerinde, yeni bir argüman ortaya koymak yerine, var olan argümana karşı veya zaman zaman onu destekleyen bir dile sahip oldukları görülebilmektedir.

4.2.11. Haber Kaynakları Açısından Suriyeli Mülteci Haberleri

Bir haber metninin içeriğinin çözüm odaklı, insan haklarını gözeten yapısını kuran temellerden biri haberin kaynaklarıdır. Habere konu olan olay hakkında yalnızca resmi makamlar veya uzman statüsündeki kurum veya kişiler kaynaklık ettiğinde, olayın muhatapları seslerini duyuramamakta, çözüm önerileri sunamamakta ve kendilerini doğrudan ilgilendiren konu hakkında fikirlerini ifade edememektedirler. Haberin yorumu, kimin anlattığı, sorunla veya olayla ilgili nasıl bir bakış açısı getirdiği metin içindeki aktörlerle ilgilidir. Bu sebeple Navaro (2010, s. 679), görünmezleşmiş gruplara söz hakkı vermenin metne kaynaklık eden kişi veya kurumları değiştirmek gerektiğine dikkat çekmektedir. Zira ancak bu şekilde yeni fikirler dolaşıma girebilecektir.

Haberin hazırlanması sırasındaki öncelik haber kaynağının güvenilirliğidir. Buradaki "güvenilirlik"lik egemen medya için pratikte resmi makamları, politikacıları, uzmanları haber kaynağı olarak kabul etmek anlamına gelmektedir. Kaynak ise çerçeveleyen, tanımlayan olduğundan oldukça önemlidir ve ideolojik bir seçim olma özelliğini taşımaktadır. Haberin kaynağı hakkı ihlal edilen, olayı bizzat yaşayan, etkilenen olduğunda haber konusunun günlük hayatın neresine dokunduğu, neleri değiştirdiği, neler beklendiği de gerçek öznelerce ortaya koyulabilecektir. Bu sebeple barış gazeteciliği, olaydan veya sorundan bizzat etkilenenleri birincil haber kaynağı

olarak kabul etme prensibine sahiptir. Lynch ve McGoldrick'ın (2005, s. 5) belirttiği gibi barış gazeteciliği, iyi haberleri vermek değil, iyileştirme yolunda haberler vermektir ve sözü edilen iyileştirme için ilk söz verilmesi gerekenler olayın bizzat muhataplarıdır.

Çalışmanın 2. Bölümü içinde ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışıldığı gibi hak haberciliği, hak ihlallerini haber konusu yapan, hak ihlaline uğramış kişi veya gruplara söz hakkı veren ve haber metnini kurarken hak ihlali yapmayan bir habercilik pratiğidir (Alankuş, 2007, s.22). Hak haberciliği açısından temel prensip insan haklarıdır. İnsan hakları konusunda uluslararası hukuku bilmeyi, hakların korunmasına veya ihlal edilen hakların teslim edilmesine yönelik bir yaklaşımla, ayrımcılığın karşısında olmak, haksızlığa uğrayanlara söz hakkı tanımak, çözüm önerilerini ön plana çıkartmak gibi bir temel pratiğe sahip olmayı öngörmektedir. Bu durumda, haberin birincil kaynağı da hakları ihlal edilenler alacaktır. Hak haberciliği de barış gazeteciliği gibi habercilikte bir taraflılık yaklaşımına sahiptir.

Bu çalışmanın örneği olan Suriyeli mülteciler açısından bakılarak, haber metinlerinde sorun tanımlamalarını mültecilerin değil başkalarının yaptığı, politik olarak mülteciler üzerinden bir söylemin uzman ve siyasi aktörler tarafından üretildiği görülmektedir.

Tablo 4.31: Habere Kaynaklık Eden Kişi/Merci

Anaakım Gazeteler Ve Alternatif Habercilik Yaptığını Belirten Haber Portallarında Habere Kaynaklık Eden Kişi/Merci Karşılaştırması						
Kişi/Merci	**Cumhuriyet**	**Sabah**	**Sözcü**	**Bianet**	**Diken**	**T24**
Hükümet Temsilcileri	23	37	19	14	17	26
Diğer Ülke Hükümet Yetkilileri	7	5	3	5	2	9
Yerel Yönetim Temsilcileri	9	5	8	3	3	5
Suriyeli Mülteci	3	4	1	8	5	8
Türkiyeli	5	2	3	1	2	5
Uzman	6	4	3	11	9	7
Siyasi Parti Yetkilisi	15	14	11	5	7	13
Sivil Toplum	4	3	1	15	2	4
Yabancı Medya Kurumu	10	4	2	2	4	6
Güvenlik güçleri	9	3	7	1	2	5

Çalışmada yer alan gazetelerde öncelikli haber kaynağı hükümet temsilcileridir. Diğer ülkelerin hükümet yetkilileri, siyasi parti yetkilileri ve güvenlik güçleri gibi resmi

makamlar ağırlıklı haber kaynağı olarak kabul edilmiştir. Suriyeli mülteciler ve mülteciler ile direkt bağlantısı olan sivil toplum örgütlerinin probleme yönelik şahitlikleri ve kendilerini rahatlatacak girişimleri anlatmasına fırsat vermeyen, politik aktörlerce yukarıda ve gerçek öznesinden kopuk bir anlam çerçevesini tercih ettikleri görülebilmektedir.

Alternatif habercilik dilini benimsediğini belirten haber portallarından *Diken* ve *T24* için de durum neredeyse aynıdır. Öncelik hükümet temsilcilerinin, siyasi partilerin ve resmi kurumlarındır. Sivil toplum ise egemen medyaya göre biraz daha fazla haber kaynağı olarak metinlerde yer almıştır. *Bianet* haber portalında hükümet temsilcileri, ilgili konunun uzmanları ve sivil toplum kuruluşları eşit olarak haberlere kaynaklık etmişlerdir.

Fakat hem egemen medyada hem de alternatif medya kurumlarında Suriyeli mülteciler az sayıda, direkt olarak haber kaynağı olmuşlardır. Habere konu olan kişi veya grup olarak Suriyeli mülteciler hakkındaki problem tanımlamasını, kendilerinin yapmadığı görülebilmektedir. Konunun "Suriyeli mülteciler" olduğu metinlerde, en az haber kaynaklığı yapan da yine Suriyeli mültecilerdir.

BÖLÜM 5. SONUÇ

Bu çalışmada anaakım medyanın ekonomi politik yapısını eleştiren, alternatif bir habercilik pratiğini ortaya koymak için yayın yaptıklarını belirten haber portallarının metinleri ile içinde bulundukları ekonomi politik yapıların izini taşıyan anaakım medyanın metinleri yan yana getirilmiştir. Böylece, konusu Suriyeli mülteciler olan haber metinleri üzerinden iki yapının metinleri karşılaştırılmış, anaakım medyanın içeriklerine karşı alternatif bir alanın kurulup kurulamadığı ortaya konmak istenmiştir.

Barış gazeteciliği ve hak haberciliği, haberin toplanma ve yazım pratiğinde temel değişiklikler yapılması gerekliliğine dair duyulan ihtiyacın sonucudur. Anaakım medyanın ekonomi politik ilişkileriyle şekillen, etik sınırlarını ve haber değeri kavramını buna göre belirleyen bir yapıya karşı, varoluşsal ve pratik bir karşı çıkıştır. Bu yaklaşımların uygulama alanındaki çıktısı, haber konusu olmaya değer görülmeyen hususlara odaklanabilen, haber kaynağını resmi makamlarla sınırlamayan, olayın bizzat muhataplarını önceleyen, tarafları ilan edip ayrıştırmayan, her türden çözüm önerisini dikkate alan, habere konu olan olayı tarihinden koparmayan ve ana odaklanmayan, sayıları haberin kendisi haline getirmeyen bir haber metni olmalıdır.

Türkiye'de basın, 1980'li yıllarda yapılan hukuki düzenlemeler ve 1990 yılında Star1 televizyon kanalının kurulmasından itibaren neoliberal politikalar doğrultusunda şekillenmiştir. Medya kurumları zaman içinde büyük sermaye yapıları içinde konumlanmış ve ilgili sermayelerin birer parçası olmuşlardır. Çalışmanın *"Anaakım Medya: Sahiplik Yapısı ve Politikalar"* başlığı altındaki kısımdan da görülebileceği gibi bugün medya kurumlarının büyük bir kısmı birkaç büyük sermayenin parçasıdır. Hangi haberin değerli olduğu, haber kaynakları, manşetler ve metni kuran anlam bu yapının izlerini taşımaktadır. Bu türden bir yapı içinde görünmezleşmiş konular, çözüm önerileri ve gündeme getirilmeye değer bulunmayan sorunlar için tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de alternatif yollar aranmaya başlanmıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri basını içinde her zaman muhalif yayınların bulunduğu bilinmektedir. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de de alternatif medya kuramlarından ve alternatif

habercilik dillerinden söz edilmeye başlanmıştır. Bu çalışmaya da dâhil edilen *Bianet* haber portalı öncülüğünde, barış gazeteciliği ve hak haberciliğine dair kuramları yaygınlaştırmak için çalışmalar yapılmıştır. 2000'li yıllarda ekonomik olarak bir sermaye grubuna bağlı olmayan ve "anaakım medyanın habercilik pratiğine alternatif olmak için" yayın hayatına başladığını ifade eden haber portallarının sayısı artmıştır.

Çalışmanın örneklerinden olan *Bianet, Diken* ve *T24* haber portalları da kendilerini, Türkiye'deki sermaye gruplarından bağımsız, dolayısıyla içerik üretme konusunda özgür, içerik üretme biçimi açısından insan haklarını ve barışı temel alan, görünmezleştirilmiş konuları gündem yapabilme serbestisine sahip yapılar olarak görmektedir. Bu sebeple takdim yazılarında politik ve ekonomik bağımsızlığa sahip olduklarını belirtmekte, özgür olduklarını ifade etmekte, içerikler üzerinde -anaakım medya kurumlarının aksine- herhangi bir üst düzenleyici, kısıtlayıcı bulunmadığı vurgusunu yapmaktadırlar. Bu üç haber portalı için de alternatiflik, anaakım medyanın haberlerine ve bu haberlerin anlamsal yapılarına karşı yeni bir habercilik ortaya koymaktır.

Suriye'de 15 Mart 2011 tarihinde rejim karşıtı gösterilerin ardından başlayan savaş sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Suriyeliler, mülteci olarak Türkiye'nin de aralarında bulunduğu pek çok ülkeye geçmiştir. İki ülkenin sınır komşusu olması sebebiyle Türkiye, en fazla mülteci gelen ülkelerden olmuştur. Savaşın devam etmesi, zaman içinde İngiltere, Fransa, İran, Rusya, ABD, İsrail, Suudi Arabistan gibi ülkelerin müdahil olması, İŞİD gibi terör örgütlerinin oluşması savaşın süresini uzatmış ve mülteci sayısını arttırmıştır. Suriye'deki savaş Türkiye basınında dış politika, resmi makamlarca yapılan açıklamalar, mülteci kampları, mültecilere yapılacak yardımlar ve miktarları, doğum oranları, sayıları, Yunanistan'a geçme girişimleri gibi konular başta olmak üzere sürekli olarak gündemde kalmıştır.

Çalışmada *Cumhuriyet, Sabah* ve *Sözcü* gazeteleri anaakım medyanın habercilik dilini orta koyması bakımından incelenmiştir. (Bu gazetelerin ekonomi politik yapısı 3. Bölüm'ün *"Çalışmaya Dâhil Edilen İnternet Siteleri ve Gazeteler"* başlığı altına yer almaktadır.) *Cumhuriyet* ve *Sözcü* gazeteleri dış politikayı da üreten hükümete karşı

muhalifken *Sabah* gazetesi, hükümet politikalarını desteklemektedir. Çalışmaya örnek olarak bu gazetelerden 346 haber ve köşe yazısı toplanmış ve Van Dijk'in "Eleştirel Söylem Analizi" yöntemiyle ele alınmıştır. Suriyeli mülteciler hakkında, bu gazetelerde ortaya konan anlam çerçevesini şöyle tarif etmek mümkündür.

- Haber metinlerinde "mülteci olmak" bir kaçışı, "kaçış" ise yasa dışılığı anlatmaktadır. Hâlbuki uluslararası mülteci hukukuna göre mültecilerin sınırlardan geçiş yolları yasa dışı kabul edilmemektedir.

- Anlamın ikinci katmanı, bir mülteciyi "kabul" eden ve "etmeyen" ülkeler tarifiyle oluşturulmaktadır. Suriyeli mültecileri kabul eden Türkiye ile Avrupa ülkelerinin sürekli olarak kıyaslandığı metinlerin oluşturduğu anlam şudur: Türkiye "insani" olarak Suriyeli mültecileri "misafir" etmiş, yüce gönüllülük göstermiş buna karşılık Avrupa ülkeleri "vicdana sığmayacak" şekilde reddetmiştir. Buradaki yapısal yaklaşım sorunu, uluslararası hukuka göre mülteci olma şartlarını taşıyan herkesin mülteci olabilmesi noktasından başlamaktadır. Bu aslında kabul etmek veya etmemek şeklinde değerlendirilebilecek bir konu değildir. Haber metinlerinde Suriyeli mültecilerin kabul edilmeleri ön planda tutulmakta, politikacıların ve köşe yazarlarının Avrupa ile Türkiye karşılaştırmalarına dair söylemleri sıklıkla dolaşıma sokulmaktadır. Bu durum öyle bir noktadadır ki, Türkiye merkezli yayın yapmalarına rağmen Suriyeli mültecilerin Türkiye'de yaşadıkları sorunlara yer veren haberler, Avrupa'da karşılaştıkları ırkçılık, sınırlarda gördükleri kötü muameleyi konu alan haberlerden daha azdır.

- Haber metinlerinde kurulan şekliyle Suriyeli mülteciler, savaşın ve mülteci durumuna düştükten sonra uluslararası bir kriz haline gelmelerinin mağduru değil, sebebi gibidirler. Ülkeler arasında Suriyeli mültecileri kabul etmek, etmemek, kabul edilecek sayıları belirlemek, geri kabul etmek üzerine anlaşmalar yapılırken, Suriyeli mülteciler haber metinlerinde, yaşadıkları her şeyden arındırılmış, iki ülke arasında imzalanacak anlaşma maddelerinden biri haline gelmiştir.

- Anaakım gazetelerdeki bu haber metinlerinde *Suriyeli mültecilere acıyan ya da onları ekonomik ve toplumsal huzuru bozmak açısından bir tehdit unsuru olarak gören; *misafir-ev sahibi karşıtlığındaki hiyerarşinin sürmesini bekleyen; *Suriyeli mültecilerin tarifi verilen bu misafirlik sınırları içinde sürekli minnettar kalarak "nankörlük" etmeyip Avrupa ülkelerine gitmek istemeyecek bir memnuniyet göstermesi gerekliliğine işaret eden; *özellikle hükümetin dış politika kararlarını destekleyen *Sabah* gazetesinde, Suriyeli mülteciler ile Türkiye ilişkisini, "büyük fedakârlık", "iyilik" ve "insanilik" halini, sözü edilen politikaya muhalif olan *Cumhuriyet* ve *Sözcü* gazetelerinde ise "sonuçları düşünülmeden hareket edilmiş" bir sorunu işaret eden; *Suriyeli mülteciler hakkında "olumlu" bir anlam üretilirken edilgen, muhtaç ve zavallı bir grubu betimleyen anlam bütünü görülmektedir.

- Anaakım gazetelerin haberlerine göre Suriyeli mülteciler, çok katmanlı bir tehdit unsurudur. *Öncelikli tehdit ekonomidir. Suriyeli mültecileri ekonominin bozulmasından, işsizlikten sorumlu tutan açık bir anlatı izlenebilmektedir. Ekonomik darboğazdan geçen ülkenin, Suriyeli mülteciler için "harcadığı para" sürekli olarak hesaplanmakta, Avrupa ülkelerinin -Türkiye'den zengin oldukları halde- yardım vaatlerini yerine getirmemesi eleştirilmekte, Suriyeli mülteciler için sarf edilen kadar para ile aslında hangi yatırımların yapılabileceği yazılmaktadır. Asgari ücretin, işsizlik sayısının sıklıkla hatırlatıldığı ve Suriyeli mültecilerin sayılarıyla karşılaştırıldığı bir metinsel düzenleme içinde ayrımcılık rasyonelleştirilmekte, Suriyeli mültecilerin mülteci olma sebeplerini silikleştirmekte, hedefi yapısal ve politik sorunlardan Suriyeli mültecilere kaydırmaktadır. **Suriyeli mültecilerin tehdit unsuru olarak görülmesinin bir boyutu da güvenlik konusudur. Güvenlik konusunda, toplumsal ve kültürel güvenlik ile fiili saldırılara karşı güvenlik olarak iki temelde anlam üretilmektedir. Mülteci kamplarına dair başlık altında toplanan haber metinlerinde sıklıkla görülen, Suriyeli mültecilerle birlikte terör örgütlerinin de geleceği, kamplarda kadınların ve çocukların satıldığı, kampların güvenliğini sağlamak için görev yapan polisle çatışıldığı gibi metinlerin oluşturduğu anlam fiili saldırı

tehdidi temeline denk gelmektedir. Ayrıca bu türden anlatılarda kişiler değil, tüm grup -Suriyeliler veya mülteciler tanımlamasında olduğu gibi- olayın müsebbibi olarak metne yerleştirildiğinde saldırılara açık bir hedef haline getirilmiş olmaktadır. ***Haber metinlerinde kültürel tehdit de bir güvenlik problemidir. Metinler "biz"e benzemeyen bir grubun tarifini yapmakta, dilenmek, "biz"den fazla çocuk sahibi olmak başta olmak üzere çeşitli şekillerde "biz"den alt bir sınıf tarifi vermektedir.

- *Cumhuriyet, Sözcü* ve *Sabah* gazetelerinin politik duruşlarının farklılığı da Suriyeli mülteciler **k**onusunda oldukça siliktir. *Sabah* gazetesinin, politikacıların demeçleri dışındaki olaylarda kullandığı kelimeler ile "nerede, kaç kişi, kaç para harcandı" şeklindeki kalıbı kendiliğinden oluşturacak kadar sistematik hazırlanan metinlerle oluşan anlam, üç gazetede de ortaktır.

Yukarıda ortaya konan bu çerçeveye karşı alternatif habercilik yaptıklarını belirten haber portallarının, aynı haberleri nasıl bir alternatif anlam oluşturarak verdikleri bu çalışmanın temel sorularından biridir. Bu kurumlar kendilerini, anaakım haberciliğe karşı alternatif şeklinde sunmakta, varoluş sebebi olarak göstermektedirler.

Bianet, Diken ve *T24* haber portalları hakkında ele alınması gereken öncelikli konu, alternatif medya kuramlarına göre alternatif sayılıp sayılamayacaklarıdır. Bu sebeple alternatif medyaya dair temel kuramlara bakmak gerekmektedir. Çalışmanın 1. Bölümü içinde daha geniş bir şekilde yer alan Bailey, Cammaerts, Carpentier gibi kuramcılar alternatif medyanın finansal açıdan bağımsız, örgütsel yapısının demokratik ve yatay olmasıyla, izleyicisinin üretici, üreticisinin izleyici olduğu bir üretim yapısıyla ve dağıtım ağlarıyla anaakım medyadan farklılaştığını vurgulamaktadır. Kuram çerçevesi içinde alternatif medya, "topluluğa hizmet etme", "anaakım medyaya alternatif olma", "sivil toplumun parçası olma", "rizom" olarak konumlandırılmaktadır. Ancak *Bianet, Diken* ve *T24* haber portallarının sözünü ettiği "anaakım medyaya karşı alternatif" olma durumu ile kuram çerçevesi birbirine uyuşmamaktadır. Zira kuram, finansal açıdan devlet ve ticari kurumların imkânlarını ve reklam gelirlerini kullanmamayı, devletin ve ticari kurumların denetleyiciliğini kabul etmemeyi, katılıma

elverişli yatay örgüsel bir yapının kurulmuş olmasını, profesyonel içerik üreticileriyle çalışmamayı, anaakım medya kurumlarının temsillerindeki eksik veya yanlışlara karşı içerik üretmeyi, üretim ve organizasyonun izleyici ile birlikte yapıldığı bir yayın politikasını tarif etmektedir. Öncelikle yapısal bir farklılaşma gerekmektedir. Oysa *Bianet*, içerik üretimini kendi muhabirleri, haber ajansları, diğer medya kurumları ve uzman görüşleriyle profesyonellerce hazırlamaktadır. Danışmanlar, koordinatör, iki genel yayın yönetmeni, editör ve muhabirlerden oluşan bir örgütsel yapıya sahiptir. Avrupa Birliği Avrupa ve Akdeniz Ülkeleri Arası Ekonomik ve Sosyal İlişkileri Geliştirme Programı, Heinrich Böll Vakfı, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Tabipler Birliği, AB İnsan Hakları ve Demokrasi İnisiyatifi, Chrest Foundation, Friedrich Ebert Vakfı, İsveç İstanbul Başkonsolosluğu, Danimarka Ankara Büyükelçiliği, Türkiye Kadın Girişimciler Derneği, BM Nüfus Fonu Türkiye, AB-Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu ve İsveç Ulusal Kalkınma Ajansı tarafından da çeşitli fonlarla finanse edilmektedir. *Diken* haber portalı, içeriklerini kendi bünyesinde hizmet veren muhabir ve editörlere hazırlatmaktadır. Portal genel yayın yönetmeni, yazı işle müdürü, muhabirlerden oluşan haber merkezi gibi bir hiyerarşik düzen içindedir ve Avrupa Birliği fonları yanında reklam gelirleri ile de finanse edilmektedir. *T24* de örgütsel yapı ve içerik üretimi konusunda *Diken* haber portalı ile aynı özellikleri taşımaktadır. Fon veya bir sermayeden finansal destek almamakta, özel bir bütçe ve reklam geliri ile yayınlarına devam etmektedir. Dolayısı ile kendilerini tanımlarken ortaya koydukları noktada, anaakım medyaya alternatif olma şartlarını taşımadıkları görülmektedir.

Bianet, Diken ve T24 haber portallarının kendi özel şartlarından yola çıkarak bu yapıların ürettikleri içerikler sebebiyle alternatif medya kuramlarıyla kesiştiklerini söylemek mümkündür. Fuchs, Sandowal, Downing ve O'Sullivan gibi kuramcıların, bir medyanın alternatif sayılıp sayılmayacağına dair saptamanın içerikler referans alınarak yapılabileceği yaklaşımı, üç haber portalını alternatif medya kuramlarının işaret ettiği, alternatiflik çerçevesine değerlendirmeyi bir yönüyle mümkün kılmaktadır. Çalışmanın *"Alternatif Medya"* başlığı altına daha geniş bir şekilde anlatıldığı gibi Downing'e göre, alternatif haber metinleri, egemen yapının yapıp ettikleriyle mücadele etmekte, sorgulamaktadır. Bu haliyle toplumsal özgürleşim yolunda dönüştürücü bir etkiye

sahiptir. Elbette bu kesişme noktasının saptanmasından sonra içeriklerin bu şartı yerine getirip getirmediğine odaklanmak gerekmektedir.

İçerikleriyle alternatif medya kuramlarına yaslanan haber portallarının metinlerinden 265 tanesi çalışmada yer almaktadır. İlgili konu başlıkları altında incelenen metinlerden çıkan sonuçları şöyle sıralamak mümkündür.

- Suriyeli mültecilerin doğum oranlarına dair anaakım medyada izlenen, "sürekli ve 'biz'den hızlı artış gösteren bir grup" algısına benzer örnekleri, alternatif haber içerikleri oluşturmak için yola çıkan haber portallarında, *"Suriyelilerin doğum oranları Türkleri geçti!", "Sadece çadır kentlerde her gün 125 mülteci çocuk doğuyor","Türkiye'de altı yılda 276 bin 158 Suriyeli bebek doğdu"* gibi başlıklar altında görmek mümkündür. Suriyeli mültecilerin, iktidar partisi tarafından kendi çıkarları doğrultusunda kullanılacağı inancının baskınlığında, barış gazeteciliği ve hak haberciliğinin ilkeleri belirginliğini kaybetmiş, metinlerin anlamı kaymıştır. Suriyeli mülteciler ve sayılar arasında kurulan ve haber metinlerine temel teşkil eden bağ, Hall'ın (2005, s. 108-109) haber metinlerinde sayılara olan düşkünlüğün ırk ayrımcılığını örten bir uygulama olduğu saptamasını hatırlatmaktadır. Bilindiği gibi Hall, İngiliz basınında siyahilerin nasıl temsil edildiğini araştırmış, basının sorunları istatistikler ve sayılar üzerinden verdiğini, sayıların ise okura "güven" verdiğini, gerçek kabul edilen haberlerin ırksal bir ayrımı örterek devam ettirdiğini saptamıştır. İlgili araştırmada da yaşanan sorunlar "beyazların ırkçılığı" yüzünden değil, "siyahilerin sayısının fazla" olmasından gibi görünmektedir. Suriyeli mültecileri "sayıları ulaştı", "geçti", "güncel sayılar", "sadece kamplarda kalan" gibi ifadelerle saptamaya çalışan, kamp içinde ve dışında kalanları vurgulayarak kayıt altında olmayanların sayısının tahmin edilenden fazla olduğu imalarını devamlı olarak tekrarlayan bir yaklaşım bulunmaktadır. Bu haber metinleriyle yayılan anlama göre Suriyeli mültecilerle ilgili sorun statüleri, hakları, ülkelerinden kaçmak zorunda bırakılışları değildir, Türkiye halkı içinde görünür olacak kadar "fazla sayıda" olmalarıdır.

- Yıllar ilerledikçe ve Suriyeli mülteciler hakkındaki haber konuları çeşitlendikçe, alternatif habercilik yaptığını belirten haber portallarının metinlerinde savaş ve toplumların savaş sebebiyle yaşadıklarına dair ardalan bilginin yetersizliği de büyümüştür. Ulaşılan noktada Suriyeli mülteciler "Suriyeli" diye anılmaya başlanmış, savaş ve mültecilik durumuna dair göndermeler kullanılmaz, konular ele alınmaz olmuştur.

- Çalışmaya konu olan üç haber portalının ortak noktası, daha önce de vurgulandığı gibi içeriklere dair alternatiflik idealidir. Bu ideal doğrultusunda *Bianet*, barış gazeteciliği ve hak haberciliğine dair kuramsal metinleri yayınlamış, oluşturduğu BiaNet Kitaplığı aracılığıyla kitaplaştırmış, çeşitli zamanlarda seminer ve sempozyumlar organize etmiştir. *T24*, alternatif medyanın nasıl finanse edilebileceği, alternatif medyanın kuramları, izleyicinin üretime nasıl dâhil edilebileceği hususlarında yarı akademik metinler yayınlamıştır. Ancak çalışmada ele alınan haber metinleri, barış gazeteciliği ve hak haberciliğinin -kuramsal çerçevesinin bizzat bu haber portalları tarafından ortaya koyulmasına rağmen- henüz olağanlaşamamış bir haber yazım pratiği olarak kaldığını göstermektedir. Her üç haber portalı da hak ihlali yaptığına dair eleştirdikleri politikacıların söylemlerini, yalnızca tırnak içine alarak yeniden dolaşıma sokabilmektedir. *".... satırbaşları şöyle:"* denilerek sıklıkla kullanılan bu haber yayınlama pratiği, ırkçı, ayrıştırıcı söylemlerin dolaşıma sokularak yeniden üretilmesidir. Kuşkusuz politik aktörlerin, Suriyeli mültecileri ayrıştırıcı, hedef gösteren, korku nesnesi olarak işaret eden ırkçı söylemlerine karşı oluşturulacak alternatif alan, tırnak işareti ile kurulabilecek bir anlam yapısını aşmaktadır. Okuyucu açısından alternatif habercilik yaptığını ifade eden haber portalları hakkında, haberde adı geçen politik aktöre "muhalif" veya "destekçi" konumunu işaret etmesi dışında yeni, alternatif bir anlam inşa etmemektedir.

- Çalışmada yer alan haberlerin konusu Suriyeli mültecilerdir ancak haber kaynağı olarak en az yer alanlar da yine Suriyeli mültecilerdir. Haber hazırlama sürecinde barış gazeteciliği ve hak haberciliğinin ön gördüğü temel değişikliklerden biri, olaydan etkilenenlerin haber metinlerinde bizzat yer

almasıdır. Zira yeni çözüm önerileri ancak bu şekilde ortaya konabilecektir. Alternatif habercilik dillerini, anaakım medyanın haberciliğinden ayıran önemli hususlardan biri de budur. Ancak *Bianet, Diken ve T24* haber portalları, Suriyeli mülteciler hakkında yaptıkları haberlerde, daha fazla uzman görüşü almaları dışında, anaakım medya gibi resmi makamları tercih etmişlerdir. Hükümet temsilcileri, diğer ülke hükümet temsilcileri, yerel yönetim temsilcileri, uzmanlar, siyasi parti yetkilileri gibi haber kaynakları, kendileri hakkında haber hazırlanan Suriyeli mültecilerden büyük oranda fazladır. Anaakım medya kurumlarına karşı alternatif bir habercilik ortaya koyma idealine sahip olduğunu belirten haber portalları için bu sonuç temel bir sorunu işaret etmektedir. Suriyeli mülteciler özelinde, ötekileştirme ve hak ihlallerine karşı bir anlam oluşturulmak isteniyorsa, öncelikle anaakım medyanın anlam yapısından uzaklaşmak için haber kaynaklarını değiştirmek gerekmektedir. Bu haliyle sessizleşmiş, neden mülteci olduklarına dair bilgi belirsizleşmiş ve ötekileştirilmiş insanların haklarını gündeme getirmek ve çözüm önerilerini görünür kılmak mümkün olamayacaktır.

Anaakım medya için Suriyeli mültecileri tanımlamanın büyük bir sorun olduğu görülmektedir. *"Suriyeli göçmen", "Suriyeli mülteci", "kaçak göçmen", "yasadışı göçmen", "kaçak sığınmacı", "Suriyeli"* kelimeleri kurum içindeki metinlerde hatta aynı haber metninde bile tutarlı bir şekilde kullanılmamaktadır. Ancak tanımlama sorunu alternatif habercilik yaptığını belirten haber portallarında da oldukça yoğundur. Suriyeli mülteciler ile suç ve yasa dışılığı ilişkilendiren kullanımlardan uzak kalmak gerektiğine dair uzman görüşleri yayınlayan portallar, haber konularına göre tanımlamalarını değiştirmektedir. Örneğin Suriyeli mültecilere vatandaş olma hakkının tanınacağına dair haberlerde konu oy kullanma hakkıyla eşitlenmiş, *"Suriyeli mülteci"* tanımı *"Suriyeli"*ye kayabilmiştir. Suriyeli mültecilerin doğum oranlarına dair haberlerde de benzer durum izlenebilmektedir. Alternatif habercilik yapmak için yola çıktığını ifade eden portallar için bunun anlamı alternatif anlam alanı açma ideallerinden çok, muhalif olma durumu ile açıklanabilir. Suriyeli mültecileri ilgilendiren politikalara karşı muhalif olma hali, haberlerin temelinden Suriyeli mültecileri almış, muhalif olunan politikaya karşı bir sav ortaya koymaya sevk etmiştir. Artık -anaakım medyanın haber metinlerinde olduğu gibi- Suriyeli mülteciler haberlerin konusu ve aktörü

değildir. Onları, ötekileştiren, kime oy vereceklerine dair niyetlerini okuyan, hükümete muhalif olanlar için hedef olarak işaret edilen bir yere getirmiştir. "Suriyeli" şeklindeki tanımlama, Suriyeli mültecileri mültecilikten ve neden mülteci olduklarına dair göndermede bulunan yapılardan arındırmaktadır. Alternatif habercilik yapmak için var olduklarını belirten haber portalları için bu zemin kayması, onları anaakım medya içindeki muhalif yayınlar yapan kurumlarla yan yana getirmektedir.

Haber metinlerinde kullanılan kelimeler Eleştirel Söylem Analizinin temel ayaklarından biridir. Barış gazeteciliği ve hak haberciliği de haber metinlerinde kullanılan kavramların ve tanımlama sözcüklerinin kilit roller üstlendiğini varsaymaktadır. Metinler, kelimelere yüklenen anlamlarının ve anlamsal kaymaların farkında olarak yazılması gerekmektedir. Misafirlik, bu konuda ilk anılması gereken kelimedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmeye başladığı Nisan 2011 tarihinde politikacılar tarafından kullanılmaya başlanmış, daha sonra haber dilinde de karşılığını bulmuştur. Misafirlik, geçiciliği imlerken ev sahibinin sınırlarında olduğunu da aynı anda hatırlatmaktadır. Bu haliyle haber metinlerinde yer alan misafirliğin "acıma", "yüce gönüllülük gösterme" ile "sınırlarını bilme" şeklinde bir konumlandırmaya denk geldiği takip edilebilmektedir. Bunun yanında "misafirlik" kelimesi, mültecilerin hukukunu gözetmek açısından sorunludur. Mültecilik ulusal ve uluslararası hukukta bir çerçeveyi işaret etmektedir. Misafirliğin ise hukuki bir statüsü yoktur ve mültecilerin insan hakları bu kavramla karşılanamamaktadır. *Cumhuriyet, Sözcü* ve *Sabah* gazetelerinde sıklıkla kullanıldığı görülen "misafir" ve "ev sahibi" kelimeleri mültecilerin Türkiye'deki statüleri hakkında ciddi bir anlam kaybına yol açmaktadır. Alternatif habercilik yaptıklarını belirten *Diken* ve *T24* haber portallarında da sık olmamakla birlikte kullanılmış, *Bianet* haber portalında ise tırnak içinde yazılarak kullanılmıştır.

Aylan Kurdi hakkında çıkan haberlerde olduğu gibi "bebek", "minik", "minik beden" gibi kelimeler anaakım gazetelerde olduğu gibi alternatif habercilik yaptığını belirten haber portallarında da kullanılmaktadır. Bu anlamın oldukça benzeri, yapılan yardımlar hakkındaki haberlerde de görülmektedir. Olumlu bir çerçeve çizdiği düşünülen haberlerde acıma, zavallı ilan etme, yardım edileni işaret etme, edilgen

olarak konumlandırma yapılırken aslında güçlü ve güçsüz ilan edilmektedir. Yardım eden bir üst düzeye çıkmakta, mağdura odaklanan metinler sorunun çözümünden söz edilebilir bir zemin olmaktan çıkmaktadır.

Suriyeli mülteciler hakkındaki haberlerde "biz" ve "öteki" tanımları da olaya ve konuya göre değişiklik göstermektedir. "Türkiye-Avrupa ülkeleri", "Türkiyeli-Suriyeli" olarak konumlanan karşıtlık, kıyaslamalar yoluyla sürmektedir. Mülteci kampları, Suriyeli mültecilerin Avrupa ülkelerine geçmeye çalışmaları gibi konularda biz Türkiye, onlar ise Avrupa ülkeleri olmuştur. Türkiye'nin Suriyeli mülteciler konusunda attığı adımların fazlalığı, Avrupa ülkelerinin girişimlerinin yetersizliği ile kıyaslanmaktadır. Bu anlam anaakım gazetelerde yoğun ve alternatif habercilik yaptığını belirten haber portallarında sıklıkla kurulmaktadır. Örneğin İstanbul'da yapılan Suriye zirvesi, Suriyeli mültecilerin Edirne'ye doğru yürümeye başlamasını konu alan haberlerde Türkiye ile Avrupa ülkeleri karşı karşıya gelmiştir. Barış gazeteciliğinin biz-onlar ikiliği için temel itiraz noktası, "biz"in karşısına konumlanan "onlar"ın bir tehdit unsuru olarak kodlanmasıyla ilgilidir. Suriyeli mülteciler hakkındaki haberler özelinde biz-onlar karşıtlığının etrafında kurulduğu kavram da "savaş"tır. Haberlerde savaş, mülteciliğin sebebi olarak verilmektedir ancak hem anaakım gazeteler de hem de alternatif habercilik yaptığını belirten haber portallarında oldukça az kullanıldığı görülmektedir. Savaşın, mülteciliğin sebebinin silikleştiği haber metinlerinde biz-onlar karşıtlığı belirginleşmektedir. Tehdit unsuru haline gelen "onlar" edilgen durumları dışında olumlanmamaktadırlar.

Görüldüğü gibi Türkiye'de, alternatif medya kuramlarının tarif ettiği haliyle bir alternatif medya kurumunun olduğu tartışmalıdır. Ekonomik bağımsızlık, yapılanma, içerik üreticileri gibi hususlar başta olmak üzere önemli farklılıklar bulunmaktadır. Ancak egemen medyanın ürettiği anlamı kabul etmeyen, buna karşılık çözüm ve insan haklarını merkeze almayı, resmi kurumlar dışında gerçek özneleri haberlere yerleştiren bir dile sahip olmayı hedeflediğini beyan eden medya kurumları bulunmaktadır. Çalışmaya dâhil edilen *Bianet, Diken* ve *T24* haber portalları muhalif yayınlar yapmaktadırlar. Alternatif bir söylem ve anlam oluşturduklarını söylemek zordur. Bu kurumların da büyük ölçüde anlamsal kaymalar yaşadığı, duruşlarını anaakım medyanın

söylemine karşı kurarak egemen argümanı yeniden ürettikleri, yeni bir yaklaşım ortaya koyamadıklarını söylemek gerekmektedir. Çözümü, ifade özgürlüğünü, insan haklarına odaklanmayı ve anaakım medyada yer bulamayan sessizleşmiş grupların sesi olmayı hedeflediklerinden, medyanın dönüşümü açısından hayati bir önem taşıyan bu yapıların, muhalif içeriklerle yetinmeyerek alternatif anlamsal bir alanı açmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Abunales, D. "Peace Journalism: Preparing Aspiring Journalists to Value Culture of Peace," **Asia Pasific Media Educator**. 26(2), 252-269, 2016.

Acar, A. "Basında Tan Olayı," **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi.** 43. İstanbul: 2012.

Acer, Y., Kaya, İ., Gümüş, M. **Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi.** Ankara: Usak, 2010.

Adaklı, G. "Yayıncılık Alanında Mülkiyet ve Kontrol," **Medya Politikaları**. B. Kejanlıoğlu ve diğerleri (der). İstanbul: İmge, 2001.

Adaklı, G. **Türkiye'de Medya Endüstrisi: Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri.** Ankara: Ütopya, 2006.

Adaklı, G. Neoliberalizm ve Medya: Dünyada ve Türkiye'de Medya Endüstrisinin Dönüşümü. **Mülkiye Dergisi.** 34, 269: 67-84, 2010.

Akça Baştürk, E. **Habercilikte Yeni Arayışlar ve Hak Haberciliği.** [Erişim: 20.11.2008] https://m.bianet.org/biamag/medya/110151-habercilikte-yeni-arayislar-ve-hak-haberciligi, 2008.

Alankuş, S. **Alternatif Olarak Yerel Medya ve BİA.** [Erişim: 14.07.2010]. http://www.bianet.org/bianet/medya/908-alternatif-olarak-yerel-medya-ve-bia, 2001

Alankuş, S. "BİA 'Radyo ve Radyoculuk' Seminerleri ile Elinizdeki Kitapçık Üzerine," **Radyo ve Radyoculuk.** S. Alankuş (der). İstanbul: IPS, 2005a.

Alankuş, S. "Demokratik Bir Medya Ortamı İçin Yerel/Sivil Medya ve Yeni İmkânlar," **Medya ve Toplum.** S. Alankuş (der). İstanbul: IPS, 2005b.

Alankuş, S. **Medya, Etik ve Hukuk.** İstanbul: IPS, 2005c.

Alankuş, S. "Demokrasi ve 'Başka Medya' İlişkisi," **Bir Başka İletişim Mümkün**. S. Çelenk (der). İstanbul: IPS, 2006.

Alankuş, S. "Demokrasi ve 'Başka-Medya' İlişkisi: Türkiye'deki Yaygın-Dışı Medya Ortamını Anlamak Üzere Teorik Bir Çerçeve," **Başka Bir İletişim Mümkün.** S. Çelenk (der). İstanbul: IPS, 2008.

Alankuş, S. "Başka Bir Habercilik İhtiyacı ve Hak Odaklı Habercilik," **Medya ve Nefret Söylemi.** M. Çınar (der). İstanbul: Hrant Dink Vakfı, 2013.

Alankuş, S. "Alternatif Medya Ortamında Kimse Kimseye Kulak Vermiyor," **Cibali Postası.** K. Menges (ed) [Erişim: 14.07.2018]. http://cibalipostasi.com/sevda-alankus-

alternatif-medya-ortaminda-neredeyse-herkes-konusuyor-kimse-birbirine-kulak-vermiyor/, 2016.

Alankuş, S. **Barış Gazeteciliği El Kitabı**. İstanbul: IPS, 2016.

Althusser, L. **John Levis'e Cevap.** Ankara: Verso, 1987.

Althusser, L. **Devletin İdeolojik Aygıtları.** İstanbul: İletişim, 1994.

Arsan, E. **Çatışma ve Savaş Bölgelerinde Gazetecilik**. [Erişim: 12.06.2009]. http://bianet.org/bianet/egitim/16404-catisma-ve-savas-bolgelerindegazetecilik, 2003.

Arsan, E. "Çatışma ve Savaş Dönemlerinde Gazetecilik," **Gazetecilik ve Habercilik**. S. Alankuş (der). İstanbul, IPS, 2005.

Atabay, M. **Türk Basın Tarihi.** İstanbul: Paradigma, 2015.

Ataman, H. *Hrant Dink Vakfı, Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Eylül - Aralık 2014 Raporu* [Erişim tarihi: 21.10.2015]. https://hrantdink.org/tr/asulis/yayinlar/72-medyada-nefret-soylemi-raporlari/394-medyada-nefret-soylemi-ve-ayrimci-dil-eylul-aralik-2014, 2015.

Atkinson, J. **Alternatif Medya ve Direniş Siyaseti**. G. Önem, A. Akdeniz (çev). İstanbul: Kafka, 2015.

Atton, C. "Approaching Alternative Media: Theory and Methodology," **International Communication Association (ICA)**. [Erişim: 12.06.2009]. http://www.ourmedianet.org/papers/om2001 /Atton.om2001.pdf, 2001.

Atton, C. **Alternative Media**. London: Sage Publications, 2006.

Atton, C. "Alternatif Medyaya Yaklaşmak: Teori ve Metodoloji," **Kendi Medyanı Kendin Yarat.** B. Yanıkkaya., B. Çoban. (der) İstanbul: Kalkedon, 2014.

Avşar, Z. (2004). *Medyada Yoğunlaşma ve Şeffaflaşma: Yasal Düzenlemeler, Beklentiler, Sorun Alanları.* Ankara: İletişim Araştırmaları Dergisi. S.2

Aydoğan, F., Kırık, A. "Alternatif Medya Olarak Yeni Medya," **Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**. 18, 58-69, 2012.

Baechler, J. **Sosyolojik Düşünce Sözlüğü**. M. Borlandi (der). B. Arıbaş (çev). İstanbul: İletişim, 2011.

Bailey, O. G., Cammaerts, B., Carpentier, N. **Understanding Alternative Media**. New York: Open Univerity Press. [Erişim: 12.06.2017]. http://www.rasaneh.org/Images/ News/AtachFile/6-7-1392/FILE635160013757961745.pdf, 2007.

Bailey, O. G., Cammaerts, B., Carpentier, N. **Alternatif Medyayı Anlamak.** Ç. Öztürk (çev). İstanbul: Kafka, 2015.

Barbero, J. M. **Communication, Culture and Hegemony: From The Media to Mediations.** London: Newbury Park, New Delhi: Sage, 1993.

Barret, O. "Ekonomi Politik Yaklaşım," **Kitle İletişiminin Ekonomi Politiği**. L. Yaylagül (der) Ankara: Dalbaz, 2006.

Başaran, F. "Giriş: Marx, Medya, Meta ve Sermaye Birikimi," **Marx Geri Döndü.** İstanbul: Notabene, 2014.

Başaran, F., Yüksel, H. "Uluslararası İletişimin Ekonomi Politiği," M. Bostancı (der) **Uluslararsı İletişimin Eleştirel Ekonomi Politiği: Soğuk Savaştan Yeniden Yapılandırmalara.** İstanbul: Nemesis, 2013.

Başaran, F., Yüksel, H. "Uluslararası İletişimin Eleştirel Ekonomi Politiği: Soğuk Savaş'tan Yeniden Yapılandırmalara," **Uluslararası İletişimin Ekonomi Politiği.** M. Bostancı (der) İstanbul: Chiviyazıları, 2013.

Batı, U. "Basın Zihnimizi İşgal Ediyorken Barış Medyası Ütopya Mı?," **Savaş Ortamında Barış Medyasını Yaratmak: Medyada Barış ve Savaş**. B. Çoban. (der). İstanbul: Kalkedon, 2010.

BBC News Türkçe. *Grafiklerle: Suriye'de 8. Yılına Giren Savaş***.** [Erişim: 15.03.2018]. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137, 2018.

Bedii, F. A. **Matbuat Basını Derkeen… Medya**. İstanbul: Doğan, 2001.

Benn, J. "From Passive to Aktive: The Spectrum of Peace Journalism," **Conflict&Communication**. 2: 14, 2015.

Bianet. **IPS İletişim Vakfı**. [Erişim: 21.06.2018] https://bianet.org/bianet/sayfa/ip s-iletisim-vakfi

Bianet. **Mülteci, Sığınmacı, Göçmen Nedir?** [Erişim: 02.01.2018]. http://bianet .org/bianet/bianet/2953-multeci-siginmaci-gocmen-nedir

Binark, M. "Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Tüketilmesi," **Yeni Medyada Nefret Söylemi**. T. Çomu. (der) İstanbul: Kalkedon, 2010.

Birsen, Ö. "Türkiye Radyoculuğunda Alternatif Yayıncılık Arayışları: Açık Radyo Örneği," **Akademia**. 1. 20-30, 2011.

Bläsi, B. "Peace Journalism and the News Production Process," **Conflict & Coomunication**. 3, 1/2: 5, 2004.

BYEGM. **Birinci Basın Kongresi.** Ankara: Ayyıldız, 1975.

Cangöz, İ. "Savaş Haberlerinin Sözsüz Özneleri: Iraklı Kadınların Gazete Haberlerinde Temsili," **Uygun Adım Medya Bir Bilinç Körleşmesi**. Ankara: Ayraç, 2008.

Carpentier, N. **Media and Participation**. Chicago: Intellect, 2011.

Chomsky, N. **Medya Denetimi.** A. Yılmaz (çev) İstanbul: Tümzamanlar, 1995.

Chomsky, N. **Medya Gerçeği.** A. Yılmaz (çev) İstanbul: Tüm Zamanlar, 1999.

Cohen Almagor, R. **İfade, Medya ve Etik**. N. Şad (çev). Ankara: Phoenix, 2002.

Çam, A., İ. Şanlıer Yüksel. "Türkiye'de Medyanın 2002 Sonrası Dönüşümü: Ekonomi Politik Bir Yaklaşım," **Neoliberal Muhafazakar Medya**. U. Aydın (der) İstanbul: Ayrıntı, 2015.

Çavdar, A. "Medya Neden Yolsuzlukla Mücadele Edemez?," **İş Ahlakı Dergisi**. 6, 30-40, 2010.

Çubukçu M. Yüz Yüze Görüşme. 5 Haziran 2017.

Çubukçu, M. **Ateş Altında Gazetecilik.** İstanbul: Metis, 2005.

Dagron, A. G. "The Long and Winding Road of Alternative Media," **The SAGE Handbook of Media Studies.** J. Downing, D. McQuail, P. Schlesinger, E. Wartella & Thousand (der). Oaks: Sage, 41-63, 2004.

Demirkol, G. "Kurtuluş Savaşı'nda Mizahın İki Cephesi: Güleryüz, Aydede'ye Karşı," **Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**. 41, 140-169, 2015.

Deutsche Welle. **Türkiye'de Alternatif Medya Yükselişte.** [Erişim: 21.06.2018]. http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-alternatif-medya-y%C3%BCkseli %C5%9Fte/a-19230883

Dijk, T. A. V. "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları," **Medya İktidar İdeoloji.** M. Küçük (çev) Ankara: Ark, 1999.

Dijk, T. A. V. **Haberlerin Söylem Olarak Disiplinlerarası İncelenmesi.** [Erişim: 10.11.2018]. http://www.nefretsoylemi.org/resimler/2009111997019 59490.pdf

Dijk, T. A. V. "Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım," **Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji.** B. Çoban, Z. Özarslan (der). N. Ateş (çev). İstanbul: Su, 2003.

Dijk, T.A.V. "Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlenmesi," **Medya Metinlerini Çözümlemek**. G. Şendur Atabek (der). Ankara: Siyasal, 2007.

Diken. **Bu Gazete**. [Erişim: 21.06.2018]. http://www.diken.com.tr/bu-gazete/

Doğanay, Ü., K. Çoban. "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası," **Mülkiye Dergisi**, 40, 1: 143-184, 2016.

Downing, J.D.H. (2001). **Radical Media: Rebellious Communication and Social Movements.** Londra: Thousand Oaks: Sage, 2001. [Erişim: 21.06.2018]. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id= tJRIWRPUr8gC&oi=

fnd&pg=PP1&dq=Radical+Media:+Rebellious+Communication+and+Social+Movements&ots=nd7323YQt4&sig=Yc7ITLamx5dsIYem6mtmxzs1LQ&redir_esc=y#v=onepage&q=Radical%20Media%3A%20Rebellious%20Communication%20and%20Social%20Movements&f=false

Downing, J. D. H. **Radikal Medya: İsyancıların İletişimi ve Toplumsal Hareketler**. Ü. Doğanay, O. Taş, İ. Özdemir Taştan (çev). Ankara: İmge, 2017.

Dursun, Ç. "Gazetecilik Üzerine Düşünmek," **Gazetecilik ve Habercilik**. İstanbul: IPS, 2005.

Dursun, Ç. "Hak haberciliğinin Doğası ve Olanağı," **İnsan Hakları Haberciliği**. İstanbul: IPS, 2007.

Elmas, E. Kurban, D. **İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim: Türkiye'de Medya: Mevzuat, Politikalar, Aktörler**. İstanbul: TESEV, 2011.

Eraslan, Z. "Tarihçi ve Basın," **Türk Basın Tarihi.** Ankara: Atatürk Araştırmaları, 2018.

Erdoğan, M. (2017). "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı," **Liberal Perspektif Analiz** 5, 5-25. [Erişim: 11.12.2018]. https://ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_c2lGWsK.pdf

Erdoğan, M. **Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2018.

Ergüven, N. S., B. Özturanlı. "Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye," **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. 62, 4: 1007-1061, 2013.

Ersoy, M. (2007). "Sağlıklı Gazetecilik İçin Barış Gazeteciliği," **Kıbrıs Yazıları Dergisi**. Lefkoşa. 2, 5-6

Fuchs, C. "Alternative Media as Critical Media," **European J of Social Teory.** 13, 2: 173-192, 2010.

Galtung, J. **Journal of Peace Research.** Media Asia. 6, 3: 167-191, 1969.

Galtung, J. **Peace Journalism.** Media Asia. 30, 3: 177-180, 2003.

Garnham, N. **Ekonomi Politik ve Kültürel Çalışmalar Birleşme mi Boşanma Mı?** [Erişim: 11.12.2018]. http://www.teorivepolitika.net/index.php/arsiv/item/61-ekonomi-politik-ve-kulturel-calismalar-birlesme-mi-bosanma-mi

Gazete Karınca. **Takdim Yazısı**. [Erişim: 01.06.2018]. http://gazetekarinca.com /hakkinda/

Gazete Duvar. **Takdim Yazısı.** [Erişim: 01.06.2018]. https://m.bianet.org/bianet/ medya /177632-vedat-zencir-gazete-duvar-ianlatiyor

Girgin, A. **Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiği**. İstanbul: İnkılap, 2010.

Girgin, A. "Uluslararası Haber Ajansları," **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**. 12, 160-168, 2001.

Goodwin-Gill, G.S. **Convention relating to the status of refugees, Protocol relating to the status of refugees**. [Erişim Tarihi: 15.02.2018]. http://legal.un.org/avl/pdf/ha/prsr/ prsr_e.pdf , 2008.

Golding, P., Murdock, G. "Kültür İletişim Ve Ekonomi Politik," **Medya Kültür Siyaset.** S. İrvan (der). B. Kejanlıoğlu (çev). Ankara: Alp, 2002.

Göker, K., S. Keskin. (2015). "Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili," **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**. 41, 92-120, 2015.

Güngör N. **İletişim Kuramlar Yaklaşımlar**. İstanbul: Siyasal, 2013.

Gürkan, N. "Türkiye'de Gazetecilerin Gözlükleri Medyanın Dönüşmeyen Kodları," **Medya ve Toplum**. İstanbul: IPS, 2005.

Haas, T. "Alternative Media, Public Journalism and the Pursuit of Democratization," **Journalism Studies**. 5, 1: 115-121, 2004.

Hall, S. "İdeolojilerin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanların Geri Dönüşü," **Medya, İktidar, İdeoloji**. M. Küçük (der). Ankara: Ark, 1993.

Hançerlioğlu, O. **Toplumbilim Sözlüğü**. İstanbul: Remzi, 2001.

Hanitzsch, T. (2007). "Situating Peace Journalism in Journalism Studies: A Critical Apprasial," **Conflickt Communication Online**. 6, 2: 1-9, 2007. http://www.cco. regener-online.de /2007_2/pdf/hanitzsch.pdf

Harris, N. **Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar.** A.Belsey, R. Chadwick. (der). N. Türkoğlu (çev). İstanbul: Ayrıntı, 2001.

Hazan, J. C. "Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler Ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler," **Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar.** İstanbul: İletişim, 2012.

Hesmondhalgh, D. "Medya Endüstrisi Üzerine Yapılan Çalışmalarda Siyaset, Kuram ve Yöntem," **Mülkiye Dergisi.** 269, 11-28, 2010.

Hussain, S. "Media Coverage of Taliban: Is Peace Journalism the Solotion?" **Asia Pacific Media Educator**. 26, 1: 31-46, 2016.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. **Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler**. [Erişim: 13.01.2019]. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecicikoruma _363_378_4713_icerik

İhlas Haber Ajansı. **Cumhuriyet Gazetesi'ni Bünyesinde Bulunduran Yenigün Holdig İle İlgili Bilgiler. [**Erişim: 21.06.2018]. https://www.iha.com.tr/haber-cumhuriyet-gazetesini-bunyesinde-bulunduran-yenigun-holdig-ile-ilgili-bilgiler-598153/

İnal, A. **Haberi Okumak**. Ankara: Temuçin, 1996.

İnal, A. "Medyanın "Etkisi" Sorunsalına Başka Bir Bakış," **Medya ve Toplum**. S. Alankuş (der). İstanbul: IPS, 2005.

İnal, A. "Tarihsel Gelişimi İçinde Gazetecilik Etiğini Yeniden Düşünmek," **Televizyon Haberciliğinde Etik.** B. Çaplı, H. Tuncel (der). Ankara: Fersa, 2009.

İnuğur, M. N. **Basın ve Yayın Tarihi.** İstanbul: Der, 1993.

İrvan, S. "Medya ve Etik,". **Medya, Etik ve Hukuk.** S. Alankuş (der). İstanbul: IPS, 2005.

İrvan, S. "Barış Gazeteciliği," **Küresel İletişim Dergisi**. 1, 21-33, 2006.

İrvan, S. "Normatif Bir Kuram Olarak Barış Gazeteciliği," **Uygun Adım Medya Bir Bilinç Körleşmesi.** İ. Cangöz (der). Ankara, Ayraç, 2008.

İskit, S. **Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları.** Ankara: Başvekalet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü, 1939.

Kabacalı, A. **Cumhuriyet Öncesi Ve Sonrası Matbaa Ve Basım Sanayi**. İstanbul: Cem, 1998.

Kansu, A. **1908 Devrimi.** İstanbul: İletişim, 1995.

Kaya, R. "Medya, Toplum, Siyaset," **Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar**. K. Alemdar (der). İstanbul: Afa, 1999.

Kaya, R. **İktidar Yumağı: Medya-Sermaye-Devlet.** Ankara: İmge, 2016.

Kejanlıoğlu, B. **Türkiye'de Medyanın Dönüşümü**. Ankara: İmge, 2004.

Korkut, T. **Barış Gazetecisi Ne Yapar, Savaş Gazetecisi Ne Yapar?** [Erişim: 12.06.2009]. http://bianet.org/bianet/medya/102482-baris-gazetecisi-ne-yapar-savas-gazetecisi-ne-yapar, 2007.

Kurban, D., Sözeri, C. **İktidarın Çarkında Medya: Türkiye'de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller.** İstanbul: TESEV, 2012.

Kuyucu, M. **Türkiye'de Medya Ekonomisi**. İstanbul: Esen, 2012.

Lynch, J., McGoldrick, A. **Peace Journalism**. UK: Hawthorn Press, 2005.

Mattelard, A. **İletişimin Dünyasallaşması**. H. Yücel (çev) İstanbul: İletişim, 2001.

Mattelart, A., Mattelart, M. **İletişim Kuramları Tarihi**. M. Zıllıoğlu (çev). İstanbul: İletişim, 2013.

Media Ownership Monitor Türkiye. [Erişim: 21.05. 2018]. https://turkey.mom-rsf.org/tr/

Medyascop. **Takdim Yazısı**. [Erişim: 21.06.2018]. http://medyascope.tv/hakkinda/

McGoldrick, A., Lynch, J. **Peace Journalism.** Reporting the World, 2000.

McGoldrick, A., Lynch, J. "Audience Responses to Peace Journalism," **Journalism Studies**. 17, 5: 628-646, 2014.

Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylem 2017 Raporu Hrant Dink Yayınları. Erişim 10.10.2018. https://hrantdink.org/tr/asulis/yayinlar/72-medyada-nefret-soylemi-raporlari/1265-medyada-nefret-soylemi-ve-ayrimci-soylem-2017-raporu

Murdock, G. "Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik," **Medya Kültür Siyaset.** S. İrvan (der). Ankara: Alp, 2006.

Mutlu, E. **İletişim Sözlüğü**. İstanbul: Ütopya, 2017.

Navaro, I. "ABD'de Alternatif Medya," **Kamusal Alan**. M. Özbek (der). İstanbul: Hil, 2010.

Odman, M.T. **Mülteci Hukuku**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi, 1995.

O'Sullivan, T. "Alternative Media," **Key Concepts in Communication and Cultural Studies.** T. O`Sullivan; J. Hartley; D. Sounders; M. Montgomery; J. Fiske (der). Londra: Routledge, 2006.

Özgüden, D. "Türkiye'de Sol Yayıncılığın Gelişimi," **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**. İstanbul: İletişim, 1988.

Özuğurlu, M. "Hak Haberciliği," **İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi.** 1, 1: 159-168, 2009.

Pekman, C. "Çok Uluslu Reklamcılık, Düzenlemeler Ve Uygulamalar: Kuralları Kim İster?," **Medya Politikaları**. B. Kejanlıoğlu (der). Ankara: İmge, 2001.

Perez de Fransius, M. "Peace Journalism Case Study: US Media Coverage of the Iraq War," **Journalism**. 15, 1: 72-88, 2014.

Perruchoud, R., Croos J. R. **Göç Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Uluslararası Göç Örgütü, 2013.

Reklamcılar Derneği. **2011 İle 2017 Yılları Arası Medya Yatırımları Raporları**. [Erişim: 05.05.2018]. http://rd.org.tr/medya-yatirimlari

Rodny-Gumede, Y. "Coverage of Marikana: War and Conflict and the Case for Peace Journalism," **Social Dynamics**. 41, 2: 359-374, 2015.

Sandoval, M. & Fuchs, C. "Alternatif Medyanın Eleştirel Bir Teorisine Doğru," **Ayrıntı Dergisi.** [Erişim: 31.10. 2017]. http://ayrintidergi.com.tr/alternatif-medyanin-elestirel-bir-teorisine-dogru/

Sandoval, M., Fuchs, C. (2010). "Towards a critical theory of alternative media," **Telematics and Informatics**. 27, 141-150, 2010.

Sayılgan, E. "Medya Sahipliğinde Küresel ve Yerel Gruplar," N. Akbulut (der). **Medya Eleştirileri**. İstanbul: Beta, 2005.

Schiller, H. **Zihin Yönlendirenler.** İstanbul: Pınar, 1993.

Serbestiyet. **Takdim Yazısı.** [Erişim: 21.05.2018]. http://www.serbestiyet.com/ Sayfa /yeni-bir-doneme-baslarken

Sertel, Z. **Hatırladıklarım.** İstanbul: Gözlem, 1977.

Shinar, D. "Bağımsız Medya ve Barış Gazeteciliği," **Bir Başka İletişim Mümkün**. S. Çelenk (der). İstanbul: IPS, 2008.

Sönmez, M. **Filler ve Çimenler: Medya ve Finans Sektöründe Doğan / Anti Doğan Savaşı.** İstanbul: İletişim, 2003.

Sözeri C., Güney Z. **Türkiye'de Medyanın Ekonomi Politiği: Sektör Analizi.** İstanbul: TESEV, 2011.

T24. **Takdim Yazısı.** [Erişim: 21.06.2018]. http://platform24.org/hakkimizda

T24. **Okur Fonu**. [Erişim: 21.06.2018]. http://t24.com.tr/okurfonu/destekleyenler

Taşkın, Ü. "Vilayet ve Maarif Salnamelerine Göre Balkan Vilayetlerindeki Matbaa ve Gazeteler," **Türk Basın Tarihi.** Ankara: Atatürk Araştırmaları, 2018.

Taylan, A. **Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye'de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Çalışma**. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012.

Tehranian, M. "Peace Journalism: Negotiating Global Media Ethics," **The Harvard International Journal of Press**. 7, 58-83, 2002.

Timisi, N. **Medyada Hak Haberciliği.** [Erişim: 21.06.2018]. https://m.bianet .org/bianet/ medya/124294-medyada-hak-haberciligi, 2010.

Tokgöz, O. **Temel Gazetecilik**. Ankara: İmge, 2008.

Tokmakçıoğlu, E. **Türk Basın Tarihi.** İstanbul: İsim, 2011.

Topuz, H. **100 Soruda Başlangıcından Bugüne Türk Basın Tarihi**. İstanbul: Gerçek, 1966.

Topuz, H. **Türk Basın Tarihi**. İstanbul: Remzi, 2016.

Tuncay, Ş. "Yeni İletişim Teknolojilerinin Yarattığı Bir Mücadele Alanı Olarak Gerilla Medyası," **Birikim Dergisi.** [Erişim: 10.01.2018] http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1017/yeni-iletisim-teknolojilerinin-yarattigi-bir-mucadele-alani-olarak-gerilla-medyasi#.XJj4sfkzaUk

Türkkol, F. "Habercilikte İdeal Arayışı: Barış Gazeteciliği/Kıbrıs'ta Müzakere Haberlerinin Barış Gazeteciliği Açısından Değerlendirilmesi,". **Mukaddime Dergisi**. 5. 89-120 Mardin: Artuklu Üniversitesi, 2012.

Uzunoğlu, S. "Demokrasi İle Keçi Arasında Yeni Nesil Habercilik," **Platform 24**. [Erişim: 04.03.2018]. http://platform24.org/yazarlar/2695/demokrasi-ile-keci-arasinda-yeni-nesil-habercilik

Uzun, E. "Geri Göndermeme (Non-Refoulement) İlkesinin Uluslararası Hukuktaki Konumu Üzerine Bir Değerlendirme," **Uluslararası Hukuk ve Politika.** 8, 30: 25-58, 2012.

Wasko, J. "Hollywood'taki Yeni Teknolojiler Hakkında Bu Kadar Yeni Olan Nedir? İletişimin Ekonomi Politiği İncelemesinin Bir Örneği," **Kitle İletişiminin Ekonomi Politiği.** L. Yaylagül (der). Ankara: Dalbaz, 2006.

Weichler, K. **Die anderen Medien: Theorie und Praxis alternativer Kommunikation**. Vistas, Berlin, 1987.

Weinblatt, K., Hanitzsch, T., Nagar, R. "Beyond Peace Journalism: Reclassifying Conflict Narratives in the Israeli News Media," **Journal of Peace Research** 53, 2: 151-165, 2016.

Williams, R. **Anahtar Sözcükler**. S. Kılıç (çev). İstanbul: İletişim, 2005.

Yaylagül, L. **Kitle İletişim Kuramları.** Ankara: Dipnot, 2014.

Yıldırım, E. "Anthony Giddens'ın Yapılanma Teorisi," **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**. 1, 25-44, 1999.

Yıldız, G. **Dünyada ve Türkiye'de Barış Gazeteciliği.** İstanbul: Sosyal, 2012.

Yüksek, D. "Alternatif Medya ve Direniş Kültürü: Sosyal Hareketlerde Birleştirici Güç Olarak Alternatif Medya," **Direniş Çağında Türkiye'de Alternatif Medya**. B. Çoban, B. Ataman (der). İstanbul: Kafka, 2015.

SON NOTLAR

[1] Tönnies'e göre topluluk, yakın ve somut insani ilişkiler ve kolektif kimlikle ilgilidir. Toplumun özdeşleştirici grup ilişkileri toplulukta gözlenmemektedir (Barbero, 1993. s. 29). Topluluk kuramları genel olarak kolektif kimlik ve grup ilişkilerinin kavramları olarak coğrafya ve etnisiteye dikkat çekmektedirler. Ancak tanımlanmış mekânlar dışında kurulan sanal gruplar da düşünüldüğünde bunları da topluluk olarak kabul edilebileceği fikrine ulaşılmıştır. Bu yeni topluluklarla birlikte coğrafi yakınlık şartı da şüpheyle karşılanmaya başlanmıştır. Topluluk için tanımlayıcı özellik paylaşım ve ait olmak hissidir (Carpentier, 2011, s. 4). Topluluk dışarıdan dayatılamaz, üyeler tarafından aktif bir katılımla oluşturulabilir özelliktedir.

[2] Bu noktada Anthony Giddens'ın "yapılanma" veya "yapılaşma" olarak bilinen teorisini, kısaca hatırlamak uygun olabilir. Bu teori, birey-toplum, yapı-aktör, özne-nesne, sistem-eylem karşıtlıklarını ele almaktadır (Yıldırım, 1999, s. 25-44). Sosyolojinin, insanı ve mikro olguları arkada bırakarak kurumları öncelerken yapı kavramına odaklanan yapısalcı yaklaşım ile aktörleri ön plana alan çatışma ve iktidar olgularını arkada bırakan yorumsamacı yaklaşım arasında ayrıştığını belirtmektedir. Bu sebeple teori, yapıyı eylemin belirleyicisi olarak görmemektedir. Yapı, eylemin engeli değil, gerçekleşmesini sağlayan unsurdur. Fail, eylemi gerçekleştirirken yapıların varlığı şarttır. Öyleyle eylem ve yapı birbirine zıt değil, tamamlayıcı olabilecektir. Yapının varlığı, eylem ve aktörle devam etmektedir. Böylece yapı ve eylem sürekli olarak birbirini üretmektedir. Eylemi yapan aktör, devam eden pratik içinde farklılığı ortaya koyabilecek yetide olandır. Seçim yapar ve bu seçimlerle sistemi dönüştürme adımlarını atabilmektedir. Sonuç olarak yapı, eylemlerle yeniden üretilirken aynı zamanda eylemi de üretebilmektedir. Hem eylem hem de eylemin gerçekleştirildiği yapı aynı oranda ele alınarak anlamlı bir analiz yapılabilecektir.

[3]Hegemonya kavramı toplumda bir sınıfın diğer sınıfları zaman içinde kendi gelenekleri, normları ve değerlerini benimsemeye razı ettiği bir süreci anlatmaktadır. Gramsci'ye göre "Medya kurumları, sürekli olarak tutarlı bir ideoloji ile toplumsal yapıyı düzenlemekte, bir dizi ortak değerler ve mekanizmalar üreterek toplum üzerinde hegemonya kurmaktadırlar." Bu da kültürel hegemonyadır. Kuram, yalnızca doğrudan fiziksel ya da zihinsel bir bağlılıkla değil, gerekçeleri eksik veya yanlış anlamaları nedeniyle egemen güçlerin norm, değer ve liderliğini kabul etmektedir. Gramsci'nin hegemonya kavramı, "yalnızca ekonomik koşullar açıkça gerektirse bile işçi sınıfının devrimi neden reddettiğini anlamak için kullanışlı olmasından dolayı değil, aynı zamanda devrimi cesaretlendirmek ve ezilen grupları özgürleştirmek için bir strateji ortaya koymaktaki değeri" bakımından önemlidir (Downing, 2017, s. 69-89).

[4]Barış gazeteciliğine örnek olarak son dönemde yapılan şu birkaç akademik çalışma verilebilir. Pakistan medyası üzerinden, Taliban-El Kaide çatışmasına dair haberlerin barış gazeteciliği ilkelerine göre değerlendirilmesi için: *Hussain, Shabir. 2016.* ***Media Coverage of Taliban: Is Peace Journalism the Solotion****?. Asia Pacific Media Educator. 26(1). 31-46. Australia.* Kıbrıs'ta yürütülen barış görüşmeleri ve Kuzey Kıbrıs medyasının barış gazeteciliği ilkelerine göre değerlendirilmesi için: *Türkkol, Fatma.* ***Habercilikte İdeal Arayışı: Barış Gazeteciliği -Kıbrıs'ta Müzakere Haberlerinin Barış Gazeteciliği Açısından Değerlendirilmesi-.*** *Mukaddime Dergisi. 5. 89-120 Artuklu Üniversitesi Yayınları: Mardin*. Filipinler medyası üzerinden, Bangsamoro barış görüşmelerinin barış gazeteciliği ilkelerine göre değerlendirmesi için: *Abunales, Daniel. 2016.* ***Peace Journalism: Preparing Aspiring Journalists to Value Culture of Peace.*** *Asia Pacific Media Educator. 26(2). 252-269. Australia.* İsrail ve Filistin arasında yaşanan çatışmanın İsrail medyası üzerinden barış gazeteciliği açısından değerlendirilmesi için: *Weinblatt-Tenenboim, Keren. Hanitzsch, Thomas. Nagar, Rotem. 2015.* ***Beyond Peace Journalism: Reclassifying Conflict Narratives in the Israeli News Media.*** *Journal of Peace Research. 53(2). 151-165.* ABD'nin Irak saldırıları konusunda ABD medyası üzerinden barış gazeteciliği ilkelerine göre değerlendirilmesi için: *Perez de Fransius, Marianne. 2014.* ***Peace Journalism Case Study: US Media Coverage of the Iraq War****. Journalism. 15(1). 72-88.* Marikana katliamı ve çatışmaların Güney Afrika

medyası üzerinden barış gazeteciliği ilkelerine göre incelenmesi için: *Rodny-Gumede, Ylva. 2015.* ***Coverage of Marikana: War and Conflict and the Case for Peace Journalism****. Social Dynamics. 41(2). 359-374.*

[5]İlgili kuramsal tartışmalara giriş niteliğinde: İnal, Ayşe. 1996. **Haberi Okumak**. Ankara: Temuçin. Hall, Stuart. 1993. *İdeolojilerin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanların Geri Dönüşü*. **Medya, İktidar, İdeoloji.** (Der: M. Küçük) Ankara: Ark. Hall, Stuart. 1993. *Kültür, Medya ve İdeolojik Etki*. **Medya, İktidar, İdeoloji**. (Der: M. Küçük) Ankara: Ark. Mattelart, Artman ve Michele. 2013. **İletişim Kuramları Tarihi**. (Çev: M. Zıllıoğlu). İstanbul: İletişim.

[6]Topuz, Hıfzı. 2016. Türk Basın Tarihi. İstanbul: Remzi Yayınevi, Atabay, Mithat. 2015. Türk Basın Tarihi. İstanbul: Paradigma yayınları, Tokmakçıoğlu, Erdoğan. 2011. Türk Basın Tarihi. İstanbul: İsim Yayınları, Uğur, Merve. 2018. Türk Basın Tarihi. I, II ve III: cilt. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

[7]Hürriyet gazetesi, Sedat Simavi tarafından 1 Mayıs 1948 tarihinde kurulmuştur. 1953 yılında oğulları tarafından yönetilmeye başlanan gazete, üçüncü yönetim değişikliğini 1968 Haldun Simavi'ye geçmesi ile yaşamıştır. Gazetenin önemli avantajlarından biri de kendi dağıtım şirketini kurmasıdır. Politik tartışmalardan uzakta ve "tarafsız" olduğu vurgusuyla kendisini sunan gazete için Bedii Faik Akın (2001, s. 244) *"Evet zarf budur ve gerçekten albenilidir ama mazruf yani zarfın içindekiler? ... Hiçbirimiz o mazrufu beğenmemişizdir. ... Hürriyet'in içi bir şapel sükûnetini, bir kabristan sessizliğini anımsatıyor ve ses veren tek bir yazı göremiyorduk."* demektedir. Tarafsızlık savunusu yanında yönetici erk ile kurduğu iyi ilişkiler ve profesyonel habercilik kodlarına bağlılığı ile anaakım medya yapısının, Türkiye'deki ilk örneklerinden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.
Milliyet gazetesi ilk olarak 11 Şubat 1926 yılında Mahmut Soydan tarafından yayınlanmaya başlanmış 1935 yılında Ali Naci Karacan tarafından satın alınarak ismi Tan olarak değiştirilmiştir. 1945 yılındaki gazete baskını[7] sonrasında kapanan gazete, 3 Mayıs 1950 tarihinde Milliyet ismiyle yayınlanmaya başlanmıştır. Demokrat Parti'nin 1950 yılında seçimleri kazanmasından 10 gün önce yayın hayatına başlayan gazetenin, parti tarafından mali olarak desteklendiği, yayın politikasını da bu doğrultuda yönlendirdiği ifade edilmektedir (Adaklı, 2006, s. 127). 1954 yılında kendi matbaasını kuran ve yeni bir binaya taşınan gazetenin genel müdürlüğü makamına da Abdi İpekçi getirilmiştir. Böylece Türkiye basın tarihinde ilk kez bir gazete, profesyonel bir yöneticiye sahip olmuş, kurumsallaşmış bir yapı haline gelmiştir. 1954 yılında Abdi İpekçi'nin yazı işleri müdürü görevine gelmesi ile gazete içeriğinde değişiklikler yaşanmış, tirajı artmıştır. İlk yıllarında Demokrat Parti (DP) yanlısı bir tavır içinde olan gazete, 1970'li yıllarda sosyal demokrat bir çizgiye doğru kaymıştır. 1979 yılında hem Milliyet gazetesi hem de Türk basın tarihi açısından oldukça önemli bir gelişme yaşanmış, gazeteci Abdi İpekçi uğradığı suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.
Gazete 1980 yılında Aydın Doğan'a satılmış, pek çok genel yayın yönetmeni değiştirmiş ve belirgin bir politik çizgilerden uzaklaşarak ortaya kaymıştır. 1980 yılındaki el değiştirmesi ile yatay ve dikey tekelleşmenin ilk adımı olmuştur. 1990'lı yılların ortalarından itibaren de patronların ve gazetecilerin ayrışması, gazetecilerin gazete sahipliğini kaybetmesi süreci neredeyse tamamlanmıştır. 2000'li yılların hemen başında yeniden sol bir yayın çizgisi belli eden gazete 2011 yılının nisan ayında Karacan ve Demirören gruplarının oluşturduğu konsorsiyuma satılmış ve kısa bir zaman sonra da tümüyle Demirören Grubu sahipliğine geçmiştir.

[8]Sıralama alfabetik dizilişe göre yapılmıştır.

[9]Konuyla ilgili ayrıntılı haber metni için: http://bigpara.hurriyet.com.tr/haberler/genel-haberler/sabah -ve-atv-433 -milyon-dolara-ciner-in_ID520060/

[10] Doğan Holding resmi internet sitesinin "İş Alanları" başlığı altındaki "Medya" bölümünde şu açıklamaya yer vermektedir. *"Doğan Holding, Doğan Yayın İlkeleri çerçevesinde yürüttüğü çağdaş ve objektif yayıncılık ile Türkiye'de lider ve öncü bir rol üstlenmiştir. Yaklaşık 40 yıldır, yazılı, görsel, işitsel medya, basım ve dağıtım alanlarındaki güçlü konumu ve başarıları ile medya sektörünün liderleri arasında yer alan Doğan Holding, Mayıs 2018 itibarıyla medya sektöründeki faaliyetlerinden büyük ölçüde çıkmıştır."* (http://www.doganholding.com.tr/is-alanlari/medya.aspx)

[11]Satış Hakkında açıklama yapan Doğan Medya Grubu sözleşmeyi şöyle paylaştı: "Demirören Medya Yatırımları Ticaret A.Ş. ile yapılan pazarlıklar neticesinde; -Doğan Gazetecilik A.Ş.'deki paylarımızın tamamının 132.000.000,00 Amerikan Doları, -Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.'deki paylarımızın tamamının 155.000.000,00 Amerikan Doları, -Doğan TV Holding A.Ş.'deki paylarımızın tamamının 599.674.050,30 Amerikan Doları, -Doğan Haber Ajansı A.Ş.'deki paylarımızın tamamının 5.000.000,00 Amerikan Doları, -Doğan Dağıtım Satış Pazarlama Matbaacılık Ödeme Aracılık ve Tahsilat Sistemleri A.Ş.'deki paylarımızın tamamının 7.000.000,00 Amerikan Doları, -Doğan İnternet Yayıncılığı ve Yatırım A.Ş.'deki paylarımızın tamamının 12.751.210,73 Amerikan Doları, -Doğan Media International GmbH'daki paylarımızın tamamının 4.042.004,10 Amerikan Doları, - ozaik İletişim Hizmetleri A.Ş.'deki paylarımızın tamamının 532.734,87 Amerikan Doları, olmak üzere, toplam 916.000.000 Amerikan Doları satış bedeli ("Satış Bedeli") üzerinden nakden ve peşin olarak satılmasına; bu amaçla Hisse Satış Sözleşmesi ("Sözleşme")'nin imzalanmasına; Satış Bedeli'nden daha önce Şirketimiz'e ödenen 50.000.000 (Elli milyon) Amerikan Doları tutarındaki kaporanın tenzili ve Sözleşme'nin imzasıyla eşzamanlı olarak Satış Bedeli'nin 228.000.000 (İkiyüz yirmisekiz milyon) Amerikan Doları kısmının nakden, 26.000.000 (Yirmialtı milyon) Amerikan Doları kısmının Doğan TV Holding A.Ş.'de Commerz Film GmbH'a ait ve Doğan TV Holding A.Ş. sermayesinin % 6,68'ini temsil eden, ilave kontrol sağlamayan 138.999.811 adet pay senedinin Demirören Medya Yatırımları Ticaret A.Ş.'ye teslimi ile ve kalan 612.000.000 (Altıyüz oniki milyon) Amerikan Doları tutarındaki bakiyenin de "Kapanış" koşullarının sağlanması ile birlikte blokajın çözülerek serbest kalması suretiyle Şirketimiz'e nakden ve/veya peşin olarak ödenmesine; ilgili resmi kurumlardan gerekli yasal izinlerin alınmasına ve Sözleşme'de belirlenen tüm "Kapanış"a ilişkin Ön Şartlar'ın gerçekleşmesi şartlarına bağlı olarak Sözleşme kapsamındaki hisse senetlerinin Demirören Medya Yatırımları Ticaret A.Ş.'ne satış ve devrine onay verilmesine; hisse satış ve devir işleminin ancak bu şekilde hukuken geçerli olacağının kabulüne, Ayrıca, 104.0 frekansından yayın yapan "Radyo D"nin ve 92.5 frekansından yayın yapan "CNN Türk Radyo"nun, yayın lisans haklarının Demirören Medya Yatırımları Ticaret A.Ş.'ye 3.000.000 (Üç milyon) Amerikan Doları bedel üzerinden satışı ve devri konusunda, Demirören Medya Yatırımları Ticaret A.Ş.'ye "alım" hakkı opsiyonu, Şirketimiz'e ise "satma hakkı" opsiyonu tanınmasına, karar vermiştir." (NTV, 07.05.2018 https://www.ntv.com.tr/ekonomi/dogan-holdingtensatis-aciklamasi,ADnyQsJ6tU2patig_FsRvQ)

[12] Ceza ve soruşturma sürecinin kısaca satırbaşları şöyledir: **8 Eylül 2009**: 3.755.000.000TL vergi cezasının kesilmesi. **9 Eylül 2009**: Maliye tarafından uzlaşmaya davet edilmesi. **25 Eylül 2009**: Vergi dairesinin 4. 800.000.000TL teminatı talep etmesi. **12 Ekim 2009:** Gösterilen teminatların geçerli bulunmaması üzerine Doğan TV, D Yapım, Doğan Prodüksiyon hisselerine ihtiyati haciz işlemi başlatıldı. **20 Kasım 2009**: İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, grubun haciz işleminin durdurulması için açtığı davayı reddetti.

[13] İlgili kanuna şu adresten ulaşmak mümkündür: http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin 1.Aspx?MevzuatKod=1.5.5187&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5187 (18.06.2018)

[14]İlgili kanuna şu adresten ulaşmak mümkündür: http://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat Metin/1.5.6112.pdf (18.06.2018)

[15] İlgili kanuna şu adresten ulaşmak mümkündür: http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?Mevzuat Kod=1.5.2954&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=2954 (18.06.2018)

[16]İlgili kanuna şu adresten ulaşmak mümkündür: http://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat Metin/1.5.5651.pdf (18.06.2018)

[17] İlgili kanuna şu adresten ulaşmak mümkündür: http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1. Aspx?MevzuatKod=1.5.5809&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5809 (18.06.2018)

[18]Ancak devletin verdiği teşvikler hakkında zaman zaman tartışma yaratacak açıklamalar olmuş ve bunlar Türk basın tarihinin yakın dönemine ait kaynaklar olarak arşivlerde yerini almıştır. Örneğin Tansu Çiller'in, kendi dönemi içinde özel medya kuruluşlarına verdiği teşvikler Parlamento dergisinin 23.

sayısında yer almıştır (Kuyucu, 2012, s. 93). Buna göre Hürriyet gazetesi toplamda 325,199 milyon TL, Sabah grubu 85, 818 milyon TL, İhlas grubu 101,105 milyon TL devlet teşviki almıştır.

[19]İlgili Kanun için: http://www.bik.gov.tr/mevzuat/ (Erişim: 01.05.2018)

[20]Basın İlan Kurumu (BİK) Tarafından 2011-2017 Yılları Arasında Dağıtılan Resmi İlan Tutarları. Kaynak: Basın İlan Kurumu, Bilgi Edinme Yasası Başvuru Yanıtı (04.06.2018)

Şube / Yıl	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
İstanbul	77.647.800,28	79.390.272,41	89.243.604,11	101.875.687,30	125.595.524,39	140.190.671,29	146.836.855,70
Ankara	9.271.183,03	9.229.151,63	10.920.340,12	9.761.186,80	10.750.399,69	12.952.949,06	14.266.480,80
İzmir	9.271.183,03	7.757.267,18	7.973.674,42	8.592.097,96	6.571.191,08	11.210.131,95	14.375.424,97
Adana	2.175.269,35	2.601.830,56	2.802.297,09	2.497.448,50	3.511.594,41	3.704.012,35	3.787.253,60
Bursa	3.658.667,26	3.866.670,58	4.079.197,87	5.329.559,53	6.571.191,08	6.278.656,18	6.726.493,34
Konya	2.576.565,50	2.709.870,12	2.981.465,62	4.315.840,29	5.770.581,01	5.600.423,51	5.965.021,40
Gaziantep	1.941.962,23	2.044.726,10	2.115.558,78	2.057.428,20	2.403.127,42	2.568.650,12	2.897.092,53
Kayseri	2.126.786,53	1.968.574,18	2.001.678,65	2.423.530,85	2.933.767,11	2.988.246,58	2.849.283,12
Antalya	2.348.058,31	2.698.818,12	3.189.702,39	4.274.180,80	5.866.139,22	6.078.123,39	6.725.648,80
Trabzon	1.837.503,04	1.900.367,27	1.866.772,06	1.862.424,39	2.237.892,51	2.338.468,90	2.460.810,59
Eskişehir	1.825.051,75	2.028.022,27	2.292.656,66	2.101.848,39	2.260.628,17	2.441.577,33	2.600.169,31
Kocaeli	2.282.199,17	2.855.851,35	3.173.195,03	3.165.623,93	3.572.460,40	4.309.812,51	4.587.449,05
Sakarya	1.706.591,07	1.856.126,15	1.938.835,99	2.016.111,71	2.607.946,21	2.591.599,97	2.528.458,40
Samsun	1.608.075,23	1.659.291,43	1.803.661,38	2.275.179,50	2.824.979,20	2.943.382,01	3.203.325,32
Mersin	1.231.872,40	1.220.546,02	1.389.456,04	2.029.501,52	2.771.929,40	3.348.563,81	3.311.651,20
Erzurum	1.483.745,75	1.674.996,94	1.746.718,10	1.525.468,54	2.079.515,13	2.363.126,05	2.493.245,67
Diyarbakır	1.967.138,99	1.674.996,94	2.101.310,10	2.430.737,72	2.696.185,14	3.075.956,14	3.438.708,00
Van	1.013.080,80	1.106.783,08	1.371.557,64	1.603.719,17	1.926.413,09	2.101.784,24	2.170.506,00
Balıkesir	1.001.525,85	1.476.491,73	1.591.983,42	2.564.601,60	3.585.785,79	4.103.729,16	3.832.459,07
Afyon	1.044.825,25	1.650.159,64	1.741.379,50	1.628.780,90	1.900.919,44	2.261.497,71	1.912.320,80
Zonguldak	709.874,75	1.062.342,51	1.021.267,31	1.105.077,96	1.147.976,71	1.166.797,67	1.137.514,46
Denizli	784.075,25	1.486.180,53	1.616.984,67	1.625.864,38	2.151.629,59	2.438.674,29	2.639.839,80
Batman	418.926,17	1.099.000,38	1.077.967,87	1.091.603,30	1.190.327,82	1.137.736,16	989.528,80
Manisa	666.287,03	1.593.286,58	1.585.108,63	2.193.850,14	2.820.375,20	3.053.776,56	3.169.140,00
Hatay	304.787,70	937.993,34	1.063.767,74	1.601.052,38	2.123.246,61	2.309.313,26	2.525.974,15
Ordu	-	1.089.036,43	1.276.579,02	1.138.804,30	1.515.489,37	1.901.435,50	1.834.466,40
Malatya	-	1.544.039,01	1.895.259,58	1.404.534,57	2.037.487,69	2.080.889,28	2.056.963,59
Tekirdağ	-	900.543,09	1.213.097,49	2.115.721,01	3.227.119,56	3.304.384,61	3.363.455,48
Şanlıurfa	-	618.720,20	1.172.987,40	1.574.170,26	2.422.500,52	2.505.400,25	2.813.877,97
Sivas	-	496.343,01	1.662.212,44	1.714.023,57	2.002.579,98	2.090.267,56	1.839.397,87
Kastamonu	-	-	1.116.327,98	1.262.836,50	1.470.186,11	1.583.959,52	1.453.212,80
Çorum	-	-	1.215.023,78	1.193.229,42	1.511.760,35	1.562.340,51	1.567.117,35
Aydın	-	-	-	1.500.957,41	2.627.994,21	2.965.459,23	2.683.023,20
K.Maraş	-	-	-	1.169.589,05	2.160.462,74	2.475.937,73	2.573.363,00
Mardin	-	-	-	512.244,84	932.209,10	947.740,59	991.788,61
Muğla	-	-	-	1.757.244,48	2.891.065,24	3.056.077,81	3.056.932,53
Bolu	-	-	-	88.003,20	1.324.473,53	1.409.541,96	1.075.256,00
Edirne	-	-	-	122.980,20	1.624.715,25	1.410.109,36	1.443.832,00
Tokat	-	-	-	62.851,80	940.051,97	1.115.323,11	1.119.159,50
Elazığ	-	-	-	-	1.732.546,92	1.864.912,33	1.987.107,20
Çanakkale	-	-	-	-	813.474,99	1.302.939,86	1.382.212,00
Toplam	129.925.105,18	142.834.117,22	162.241.628,88	187.565.596,37	242.118.856,80	265.134.379,41	278.671.820,38

[21] Beybin Kejanlıoğlu (1998, s. 192-193) Türkiye'de Yayıncılık Politikası: Ekonomik ve Siyasal Boyutlarıyla Türkiye'de Radyo Televizyon Yayıncılığı isimli doktora tezinde Yalçın Küçük'ün şu sözlerini aktarmaktadır: *"Bir firma 400 bin Dolar ödeyerek 6 ay için Doğan Grubu'nun haber programlarının sponsoru veya Türkçe söylenirse "dayısı" olabiliyor ve 1 yıl için belli bir indirimle 600 bin Dolar ödemesi yetiyor. Demek bu fiyat ödendiği zaman, bu firma ideolojisine aykırı bir haberin çıkmasını, en az 1 yıl için garanti etmiş oluyor. Yeni "ahlak" budur."*

[22]Reklamcılar Derneği, TV (TV Raporlanan, TV Raporlanmayan), Basın, Gazete, Dergi, Açıkhava, Radyo, Sinema ve Dijital olmak üzere temelde 8 kalemin reklam yatırımlarını açıklamaktadır. Konumuz itibari ile yukarıdaki tabloda yalnızca "gazete" oranları alınmıştır. Diğer tüm oranlar için: www.rd.org.tr/haber (Erişim: 02.04.2018)

[23]Tablo, şu kitapların kaynaklığında hazırlanmıştır. Topuz, Hıfzı. 2016. Türk Basın Tarihi. İstanbul: Remzi Yayınevi, Atabay, Mithat. 2015. Türk Basın Tarihi. İstanbul: Paradigma yayınları, Tokmakçıoğlu, Erdoğan. 2011. Türk Basın Tarihi. İstanbul: İsim Yayınları, Uğur, Merve. 2018. Türk Basın Tarihi. I, II ve III: cilt. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi

[24]Gökhan Atılgan, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi, Antiemperyalizm ve Bağımsızcılık konu başlığında Yön ve Devrim dergilerini "Antiemperyalizm ve bağımsızlıkçılık ile milliyetçiliğin teyellendirilerek sosyalizme eklemlendiği bir söylem projesi" şeklinde tanımlamaktadır. Atılgan, Gökhan. 2007 "Anti-emperyalizm ve Bağımsızlıkçılık (1920–1971), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi, Cilt 8, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 661–704.

[25]Çalışma içinde alternatif medya örnekleri arasında sayılan kurumlar için kişisel araştırmalar dışında referanslar şu akademik çalışmalardır: Demirtaş, Oktay. (2007). **Türk Basınında Alternatiflik Arayışları**. İstanbul: Cinius Yayınları, Köker Eser. (1996). ***"Feminist Alternatif Medya Üzerine".*** Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllık, s. 23-44, Ceyhan, Çağdaş (2010), ***"Anarşist bir Söylemden Parçalar: Ahali Gazetesi Örneği",*** **Medyadan Söylemler** (der.) Tezcan Durna, İstanbul: Libra. ss 123-166. Demir, Beyhan (2007). ***"Alternatif Kadın Medyası Örneği: Pazartesi Dergisi."*** **Kadın Odaklı Habercilik**. Der. Sevda Alankuş. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları. ss 209-215., Algül, Figen. (2016). **Topluluk Medyası Nor Radyo Örneği**. İstanbul: Pales Yayınları, Kepekçi, Nihal. (2011). ***Kentte Gruplar ve Alternatif Medya Arayışları***. Marmara Üniversitesi SBE İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Danışman: Prof. Dr. Nurçay Türkoğlu, Taylan, Ahmet. (2012). ***Alternatif Medya ve Bianet Örneği: Türkiye'de Alternatif Medyaya Dair Etnografik Çalışma***. Ankara Üniversitesi SBE Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Danışman: Prof. Dr. Mine Gencel Berk, Göçer, Ferhat. (2018). ***Alternatif Medyada Haberin Politik Bir Mizahi Araca Dönüştürülmesi: Zaytung Örneği***. Ankara Üniversitesi SBE Gazetecilik Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Danışman: Prof Dr. Gamze Özdemir, Sayar, Banu. (2017). ***Bir Alternatif Medya Mecrası Olarak Sosyal Medya: 140Journos Üzerine Bir Araştırma***. Marmara Üniversitesi SBE Gazetecilik Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Danışman: Dr. Seçil Özay, Demir, Işıl. (2015). ***Yeni Toplumsal Hareketlerin Alternatif Medya İle İlişkisi Rizomatik Bir Medya Örneği: Sendika.org***. Akdeniz Üniversitesi SBE Gazetecilik Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Danışman: Prof. Dr. Hürriyet Konyar, Sine, Rengim. (2017). **Alternatif Medya ve Haber: Toplumsal Hareketlerde Habercilik Pratikleri**. Konya: Literatürk Yayınları, Tuğla, Kader. (2014). ***"Türkiye'de İnternet Geleneksel Medyadan Daha Demokratik ve Alternatif Bir Haber Ağı Sunuyor MU: T24 Örneği".*** Global Media Journal: TR Edition 4 (8). s. 305-324.

[26] İlgili yayınlar hakkındaki "nitelik" kısmı, kendilerini takdim ve ilk başyazıları referans alınarak oluşturulmuştur.

[27]2015 yılından sonra önce Es Medya daha sonra da Türkmedya grubuna katılmış ve kuruluş yapısını yitirmiştir.

[28]Çakır'ın medyascop.tv'yi takdim yazısı için: http://medyascope.tv/hakkinda/ (Erişim: 21.06.2018)

[29]Platformun takdim yazısı için: http://platform24.org/hakkimizda (Erişim: 21.06.2018)

[30] Haberin tümü için: http://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-alternatif-medya-y%C3%BCkseli%C5%9Fte/a-19230883 (Erişim: 21.06.2018)

[31]Serbestiyet'in takdim yazısı için: http://www.serbestiyet.com/Sayfa/yeni-bir-doneme-baslarken (Erişim: 21.05.2018)

[32]Gazete Karınca'nın takdim yazısı için: http://gazetekarinca.com/hakkinda/ (Erişim: 01.06.2018)

[33]Gazete Duvar'ın ilk Başyazı'sı ve ilkeleri için: https://m.bianet.org/bianet/medya/177632-vedat-zencir-gazete-duvar-i-anlatiyor (Erişim: 21.06.2018)

[34]Serbestiyet'in takdim yazısı için: http://www.serbestiyet.com/Sayfa/yeni-bir-doneme-baslarken (Erişim: 21.05.2018) Gazete Karınca'nın takdim yazısı için: http://gazetekarinca.com/hakkinda/ (Erişim: 01.06.2018) Gazete Duvar'ın ilk Başyazı'sı ve ilkeleri için: https://m.bianet.org/bianet/medya/177632-vedat-zencir-gazete-duvar-i-anlatiyor (Erişim: 21.06.2018)

[35]Suriyeli mültecilerin üniversite düzeyinde eğitim görme konusu da ekonomik ayrıcalık verilmesi kadar gündemde kalan bir konudur. Sözcü gazetesinin 14.02.2017 tarihli "Yüksekokullardaki boş kontenjanlara Suriyeli mülteciler yerleştirilecek" ve 03.01.2016 tarihli "Suriyeli üniversite öğrencisi olmak varmış" başlıklı haberleri örnek olarak verilebilir. Gazete "YTB'nin Suriyeli öğrencilere 1200 TL destek bursuna tepki: Dünyanın hiçbir yerinde yabancılara kendi milletinden daha fazla değer yoktur!" ifadelerini kullanmıştır.